

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา
ที่ปรากฏในหนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี
An Analytical Study of the Local – Buddhist Doctrines as
Appearing In the Palm – Leaves in UbonRajathani province.

โดย

นายสี สร้อยสน

นายเกียรติศักดิ์ บุตรราช

พระมหาจิตนเรศ วุฑฒิธมโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๕๕๗

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610757007

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา
ที่ปรากฏในหนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี

An Analytical Study of the Local – Buddhist Doctrines as Appearing in
the Palm – Leaves in UbonRajathani province.

โดย

นายสี สร้อยสน

นายเกียรติศักดิ์ บุตรราช

พระมหาจิตนเรศ วุฑฒิธมฺโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๕๕๗

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610757007

(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

An Analytical Study of the Local – Buddhist Doctrines as
Appearing in the Palm – Leaves in UbonRajathani province

By

Mr. Si Sraison

Mr.Kiattisak Butrat

Pharmaha Chitnaretes Wutthidhammo, Dr., Assis. Pro.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ubon Ratchathani Campus

B.E. 2557

Reshearch projected funded by mahachulalongkomrajvidyalaya University

MCU RS 610757007

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในหนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี
ผู้วิจัย:	นายสี สร้อยสน นายเกียรติศักดิ์ บุตรราช พระมหาจิตนเรศ วุฑฒิธมฺโม, ผศ.ดร.
หน่วยงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ปีงบประมาณ:	๒๕๕๗
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี คือนิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี นิทานเรื่องนกจอกน้อย และนิทานเรื่องปัญญาบารมี ดังนี้

ผลการวิจัยนิทานเรื่องเสียวสวาสดี พบว่าปรัชญาธรรม **การครองเรือน** หมายถึง **ฆราวาส** วิสัย ชีวิตชาวบ้านสามัญชนทั่วไป อันภาวะของชาวบ้านทั่วไป; คฤหบดีผู้เป็นใหญ่ในเรือน ในครอบครัว, พ่อเจ้าเรือน, ชาวบ้านผู้มีอันจะกิน มีการครองเรือน มีเศรษฐกิจพอเพียงไม่ขาดแคลน ภาษาถิ่นอีสานว่า ดึงหน้าไม่ถึงหลัง ขาดๆเกินๆ ผู้ครองเรือนที่พอเพียง ต้องมีคุณธรรม และหลักธรรมในการครองเรือนคือสัจจะความจริงใจ ทมะ ความฝึกฝนปรับปรุงตัวเอง ขันติ ความอดทน และจาคะความเสียสละ เผื่อแผ่แบ่งปัน มีเมตตาทายกรรม เมตตาวิกรรม และเมตตาโมกกรรมต่อเพื่อนมนุษย์ ก็จะสามารถมีความสุขตามสภาวะอันควรแก่ตน

ผลการวิจัยเรื่องนกจอกน้อย พบว่าสภาพเหตุการณ์ตลอดระยะเวลาในช่วงการดำเนินวิถีชีวิตของนกทั้ง ๒ ตัว ผัวเมียตรงตามความหมายของปรัชญาธรรม ข้อนี้ที่ว่า ตายแล้วไปไหน? ตายแล้วเกิดใหม่ เกิดเป็นอะไร นก ๒ ตัวผัวเมียเกิดเป็นคน นกตัวผู้เกิดเป็นเจ้าชายวรจิตในผาสารทราชวัง ตามจิตอธิษฐานของตน ส่วนนกตัวเมียตายแล้วเกิดเป็นเจ้าหญิงจันทะจร ในผาสารทราชวังตามจิตอธิษฐานของตน ปุจฉาว่า เป็นได้ดังฤา? วิสัชนาว่า เป็นได้เพราะอิทัปปัจจยตา ๒ อย่างเกื้อกูลกัน ปัจจยหนึ่งคือแรงอธิษฐานจิตของคนทั้งปวารณาให้เป็นเช่นนั้น ปัจจยสอง คือผลกรรมที่ทำเอาไว้ อุทธาหรณนี้ นกเกิดเป็นคน

ผลการวิจัยพบว่าสาระสำคัญของนิทานพื้นบ้านอีสานเรื่องปัญญาบารมี ๑๐ ทศ ได้กล่าวถึงคุณธรรมอันสูงส่ง อันมีทานบารมี เป็นเบื้องต้น และมีอุเปกขาบารมีเป็นที่สุด เหตุฉะนั้น จึงมี...โก สาทโศครา สัปปริสาทั้งหลาย พระปัญญาบารมี ๑๐ ทศ ของพระพุทธเจ้าแห่งเอวาททั้งหลายนี้หากเป็นข้าของ

อันบุคคลกล่าวว่า ประเสริฐกว่าแก้วมณีโชติ แห่งพระยาจักรดิราชนั้นแล อันโลกทั้งหากสมมุติว่า เป็นมุง
 คุลอันประเสริฐ แท้จริงในกาลตลอดไป

พระปัญญาบารมีนี้ มีแก่บุคคลผู้ใด เพียรย่อมน้อม(ยอม) พิทักษ์รักษา บุคคลผู้นั้น ให้
 จำเริญสมบัติในเมืองคนนั้น เพราะเดชะ พระปัญญาบารมีนั้น จักบันดาลให้บุคคลผู้นั้น ที่รักษาพระ
 ปัญญาบารมีนั้น มีอายุมั่นคง มีวรรณะเนื้ออันงามเป็นที่ฮักของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย สุขัง พะลัง
 บุคคลผู้นั้นก็ประกอบสุขและกำลังเรี่ยวแรงยิ่งนั้น ก็จำเริญด้วยสติปัญญา ย่อมรอบรู้ยังกิจอันผิดอันชอบ
 อันหนัก อันเบา มีจิตใจเบิกบานขมชื่นยินดี มากนักเป็นประดุจดอกบัวอันบาลางม ในสระน้ำอันลึกและ
 ไสเย็น ปากด้านจากรากก็เป็นที่หม่นเพราะไฟเราะเสาะใส ยิ่งนักหนา เหตุดังนี้ จึงได้ชื่อว่า พระปัญญา
 บารมีอันประเสริฐกว่าแก้วมณีโชติแห่งพระยาจักรพรรดิ นั้นโดยแท้แล แก้วมณีโชติขึ้นชมเฉพาะพระเจ้า
 จักรพรรดิ เท่านั้นแต่ปัญญาบารมีขึ้นชมทั้งมนุษย์และเทวดาโดยแท้

Research Title: A study of Influence of Folktale from Palm Leaf Books in Aksorntham I-sarn in Ubonrachathani

Researcher: Mr. Si Sraison
Mr.Kiattisak Butrat,
Pharmaha Chitnaretes Wutthidhammo, Dr., Assis., Pro.

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Ubon Ratchathani Campus

Fiscal year: 2557 / 2014

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

Research Study Folk Fair Buddhist philosophical analysis presented in the book leaves the Ubon Ratchathani. Thao is a thrilling tale SiewSawasdi Limping Little Bird Tales and the story of the wise Parmi

The results were thrilling tale SiewSawasdi Philosophy that justified the householder represents the secular nature of the common folk life. The general condition of the home; the house is rich in family, Ehgaeran father, a wealthy locals. The householder there is no shortage of Sufficiency Economy Isan dialect that Lift up after choppy shy householder sufficient. There must be moral and the principle of marriage is for me the truth, sincerity, tolerance, patience and practice to update them from that sacrifice. Generous sharing Turner humanitarian compassion and mercy Whikrrm mental fellowman. It is located in the state should be happy for her.

The findings of birds limping a little. Found that the duration of the operation life of the birds, the two spouses meets the definition of this philosophy is that fair to the dead? Death and rebirth is what the bird two spouses was born. The male bird was born a prince in mental Wanna Rock Festival Palace. According to their wishes the female bird is dead princess Chanted Rove. Rock festival in the palace's wishes that their questioning was the answer is because I Tupper's eye two factors are complementary. Another factor is the wishes of the people of the desire to be like that second factor is retribution that made him appeal to Iran on this bird was born.

The results showed that the essence of folk wisdom East Acts 10 television said the noble virtues. In a quote Industry Expectations are preliminary and are therefore most leg acts as a Bhopal for Argyle v Dura chopped keypad Risa said. Acts 10 Television wisdom of Lord Buddha Pan Hao said, if a person's belongings said. More precious than glass Maneechot Otherwise flawless royal prince of the Church Assuming that the entire world Kun's a thatched precious Indeed, in the latter forever. This wisdom Acts To a person who has been mixed. Perseverance will (inevitably) protect persons who are mixed. Treasures abound in the city, because she criticizes the Holy Wisdom. Will make the person Preserving the wisdom that acts It stands between The beauty is that the caste flesh of man and all angels Hak Su Palang imprisoned person is happy operators and even strengthened it. It is blessed with a vacuum pump consciousness. It also works with a well-rounded offense like heavy light merry pleased audiences. Much like the lotus flower is a Bal beauty. The pool is deep and cool. Oral anti-spy's fun because it is the melodic seeking more abundantly clear why it is known as. Acts wisdom is more precious than glass Maneechot of the imperial prince by genuine admiration and glass Maneechot only God Emperor. But this intellectual prestige appreciated by both men and angels genuine.

กิตติกรรมประกาศ

ผลการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถาอักษรธรรมอีสานสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสะดวกตามเคราะห์อย่างเอาใจใส่ดียิ่งของท่านคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิการควบคุมการศึกษาวิจัยที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางที่เหมาะสม รวมถึงการแก้ไข ปรับปรุง เพิ่มเติมข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณครู-อาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ได้มีวันนี้ ขอกราบขอบพระคุณท่านพระราชธีรจารย์ (ดร.) รองอธิบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาเขตอุบลราชธานี เจ้าอาวาสวัดมณีวนาราม เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี ท่านพระครูกิตติคุณภาส ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ เจ้าอาวาสวัดคูยาง อำเภอเมืองอุบลราชธานี ในความเมตตาอนุเคราะห์ให้การอนุเคราะห์ ท่านอาจารย์มหาไสรัง นามอ่อน และอาจารย์ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน ซึ่งเป็นลูกชายของอาจารย์ไสรัง นามอ่อน ที่เป็นปราชญ์ครูภูมิปัญญาไทย ด้านภาษาและวรรณกรรม (ใบลาน) ที่ช่วยอนุเคราะห์แปลนิทานจากใบลานทั้ง ๓ เรื่อง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านพระมหาสุทิตย์ อาภาภโร ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนท่านคณะวิจัย ที่เป็นกัลยามิตรที่ให้งำลึงใจอย่างยิ่ง

ท้ายที่สุดนี้ คุณค่าประโยชน์ ของการศึกษาวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยและคณะ ขอขอบคุณความดีอุทิศเป็นส่วนกุศลแต่บิดามารดา ครู-อาจารย์ ท่านผู้มีพระคุณ ตลอดจนสรรพสัตว์ทั้งหลายโดยทั่วกัน

นายสี สร้อยสน และคณะ

๑ ตุลาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ญ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๖
บทที่ ๒ หลักปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏนิทานพื้นบ้าน.....	๗
๒.๑ ความเชื่อด้านศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย.....	๗
๒.๒ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณคดีไทย.....	๑๐
๒.๓ หลักปรัชญาธรรม.....	๑๒
๒.๔ นิทานพื้นบ้านหนังสือใบลาน ๓ เรื่อง	๑๘
๒.๕ นิทานเรื่องเสียวสวาสดี.....	๑๙
๒.๖ นิทานเรื่องนกจอกน้อย.....	๒๙
๒.๗ นิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ.....	๓๕
สรุป.....	๔๐
บทที่ ๓ นิทานพื้นบ้านในหนังสือใบลาน.....	๔๑
๓.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวรรณกรรมโดยทั่วไป.....	๔๑
๓.๒ นิทานพื้นบ้านชาวอุบลราชธานี.....	๕๙
๓.๓ ตัวอย่างวรรณกรรม.....	๖๐
๓.๔ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๔
๓.๕ นิทานพื้นบ้านในหนังสือใบลาน ๓ เรื่อง.....	๘๘
สรุป.....	๙๒

บทที่ ๔ วิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้าน

หนังสือใบลานที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน.....	๙๓
๔.๑ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี.....	๙๓
๔.๑.๑ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี.....	๙๓
๔.๑.๒ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน.....	๙๔
สรุป.....	๙๘
๔.๒ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องนกจอกน้อย.....	๙๙
๔.๒.๑ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องนกจอกน้อย.....	๙๙
๔.๒.๒ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน.....	๑๐๔
สรุป.....	๑๐๖
๔.๓ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ.....	๑๐๘
๔.๓.๑ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องปัญญาปารมี.....	๑๐๘
๔.๓.๒ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน.....	๑๐๙
สรุป.....	๑๑๐

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ๑๑๒

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๒
๕.๒ อภิปรายผล	๑๑๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๕

บรรณานุกรม๑๑๗

ภาคผนวก๑๒๑

ผนวก ก บทความการวิจัย	๑๒๑
ผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๓๔
ผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์	๑๓๕
ผนวก ง แบบสัมภาษณ์งานวิจัย	๑๓๗
ผนวก จ รูปภาพนิทานพื้นบ้านใบลาน	๑๔๑
ผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย	๑๔๓

ประวัติคณะผู้วิจัย๑๔๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

๑.๑ คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อพระไตรปิฎกในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ ข้อ/ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/ ๑๖/ ๑๐ หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อ ๑๖ หน้า ๑๐

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทส	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
---------------	---	------------------------	-----------

ปกรณ์วิเสส

วิสุทฺธิ. (ไทย)	=	วิสุทฺธิมรรคปกรณ์	(ภาษาไทย)
-----------------	---	-------------------	-----------

๑.๒ คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

อักษรย่อกัมภีร์อรรถกถาในการวิจัยฉบับนี้ ใช้อ้างอิงคัมภีร์ อรรถกถา ภาษาไทย ฉบับมหา มกุฏราชวิทยาลัย จะแจ้ง เล่ม/ภาค/หน้า เช่น ขุ.ธ.อ.(ไทย) ๒/๒/๒๔๓. หมายถึง พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ธัมมบท เล่มที่ ๒ ภาคที่ ๒ หน้า ๒๔๓ ฉบับมหา มกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๒๕ ส่วนการอ้างอิงปกรณ์วิเสส จะใช้ระบุชื่อคัมภีร์ / เล่ม / หน้า เช่น วิสุทฺธิ.(บาลี)๓/๗.หมายถึง คัมภีร์วิสุทฺธิมรรค เล่ม (ภาค) ที่ ๓ หน้า ๗. หากเป็นวิสุทฺธิมรรค ภาษาไทยจะใช้ฉบับสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร).โดยการอ้างอิงจะใช้วิธีการระบุตามแบบการอ้างอิงของหนังสือทั่วไป คือ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). คัมภีร์วิสุทฺธิมรรค ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔.(กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓. เช่น วิสุทฺธิ (ไทย) ๑๘/๒๓.

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านของคนท้องถิ่น เป็นมรดกตกทอดอันล้ำค่าทางสังคมคนอีสานซึ่งบรรพชนไทยอีสานได้สืบสานอย่างต่อเนื่อง โดยการอนุรักษ์เผยแพร่และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ยุคแล้วยุคเล่าจนถึงปัจจุบันวัฒนธรรมอันหมายถึงสิ่งที่รวมเอาความรู้ภูมิปัญญา ภาวะเบียบ ศีลธรรม ศิลปะ ปรัชญาธรรม คติธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี อาชีพ ความสามารถ ความประพฤติ การแสดงออกทางด้านต่างๆ และอุปนิสัยอื่นๆ ที่คนในชุมชนรับสืบทอดกันมาในฐานะสมาชิกของสังคม

“วัฒนธรรม คือความคิดรวบยอดที่เป็นระบบความรู้คือปรัชญาธรรมและเป็นระบบความเชื่อคือคติธรรมที่คนในสังคมรับรู้รับเอาประสบการณ์และมีการตัดสินใจร่วมกันในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์และตีความหมาย เพื่อกำหนดรูปแบบสำหรับพฤติกรรมอันเป็นความประพฤติ เป็นแนววิถีชีวิตของคนที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนในสังคมนั้น ๆ”

วัฒนธรรม ล้วนประกอบด้วยลักษณะที่เน้นในหลายๆ เรื่องอันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด หรือถ่ายทอดได้ทางพันธุกรรม ทางพฤติกรรม ทางการกระทำ ทางการแสดงออก ทางอุปนิสัยใจคอ และทางความสามารถของมนุษย์แต่ล้วนเกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ด้วยตนเองทั้งสิ้น แต่ละสังคม ชุมชน และประเทศชาติก็ล้วนมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองและแตกต่างกันไป จึงไม่ควรนำมาเปรียบเทียบกันว่าของใครดีกว่าของใคร เพราะแต่ละวัฒนธรรมก็ย่อมเหมาะสมถูกต้อง ทรงคุณค่าตามสภาพแวดล้อมของแต่ละชุมชน สังคม และชาตินั้นๆ

“การเรียนรู้ การถ่ายทอดปรัชญาธรรม คติธรรม ศีลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะวัฒนธรรม คุณธรรมเหล่านี้ เป็นประหนึ่งแสงเทียนส่องทาง แสงธรรมนำวิถีชีวิตของคนในกลุ่มชนและสังคมนั้นๆ ให้ได้พบแสงสว่างบนถนนสายชีวิตที่ถูกลิขิตไว้แล้ว จากนิทานพื้นบ้านอีสาน นิทานชาดกเพียบพร้อมด้วย ตัวอย่างที่โดดเด่นพร้อมทั้งทัศนคติที่ตีงามซึ่งตัวละครในแต่ละเรื่องได้ประพฤติปฏิบัติเป็นเนติแบบแผนอันเป็นที่ชื่นชมของผู้อ่านผู้ศึกษาค้นคว้า และผู้สนใจทั่วไป สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นคุณธรรมอันดีงามสูงส่งที่ปรากฏในเนื้อหาสาระของนิทานพื้นบ้านอีสานจากหนังสือผูกใบลาน หาก

ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างแท้จริงและจริงจังจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรต่างๆ และจากปัจเจกชน สื่อสารมวลชน ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และบอกกล่าวปากขำกันต่อไป ก็จะเกิดคุณค่าสาระประโยชน์ และเป็นทางเลือกหนึ่งในการอบรมบ่มนิสัย หล่อหลอมจิตใจคนไทย ลูกหลานไทยให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในอันจะถือประพฤติปฏิบัติ เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูเผยแผ่สืบสารถ่ายทอดวรรณกรรมอันเป็นสมบัติทรัพย์สินทางปัญญา ที่ทรงคุณค่าสืบต่อไป ”

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ต่อคุณค่าทางวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านที่แต่งด้วยสำนวน สำเนียงท้องถิ่น จารึก (เขียน) ด้วยอักษรธรรมอีสาน จากนิทานพื้นบ้านอีสานและนิทานชาดก ๓ เรื่อง คือ

- ๑) นิทานเรื่อง ท้าวเสียวสวาสดี
- ๒) นิทานเรื่อง นกจอกน้อย
- ๓) ปัญญาปารมี ๑๐ ทศ

ในการวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี มี ๓ เรื่องนี้ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่สำคัญที่สะท้อนปรัชญาธรรมและคตินิยม แนวคิดหลักธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ที่ปราชญ์อีสานผู้แต่งแต่ละเรื่องได้สอดแทรกไว้ในนิทานพื้นบ้านอีสานและนิทาน ชาดกอันเป็นวรรณกรรมนั้นๆ การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบพรรณนาเชิงคุณภาพ จัดรวบรวมและสรุปหลักธรรมอย่างเป็นระบบ มีระเบียบลำดับขั้นตอนให้ถูกต้อง ยึดแนวหลักการวิจัยที่ได้รับคำแนะนำชี้แนวทางการวิจัยจากทางผู้เชี่ยวชาญพิเศษแล้ว จึงจะนำมาจัดพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะ ชุมชน และสังคม ในรูปแบบนิทานพื้นบ้านอีสานและนิทานชาดก;หนังสือผูกใบลาน ซึ่งจารึกด้วยอักษรธรรมอีสาน หรือแม้จารึกด้วยอักษรขอมอักษรไทยน้อยก็ตามที่ แต่ก็ยังเต็มเปี่ยมล้นสมบูรณ์เต็มทีเดียวด้วยปรัชญาธรรมและคตินิยม อันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านท้องถิ่นอีสานอย่างเข้มข้นเต็มรูปแบบและเป็นมรดกทรัพย์สินทางปัญญาอันล้ำค่าควรแก่การฟื้นฟู อนุรักษ์ เผยแพร่ และถ่ายทอดแก่ปวงชนรุ่นหลังสืบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมที่แสดงซึ่งวัฒนธรรม ปรัชญาธรรม คตินิยมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสานอย่างแท้จริงอันเป็นการ “สืบฮอยตาวาฮอยปู่” ;โบราณไม่ทิ้ง โบราณไม่ถือ; ฟื้นฟูอดีต พัฒนาปัจจุบัน และสร้างสรรค์อนาคต

ผู้วิจัย มีความเห็นว่า ปรัชญาธรรม คตินิยม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านถิ่นอีสานอันเป็นภูมิปัญญาที่ลึกซึ้ง ละเอียดอ่อน สุขุม คัมภีร์ภาพ น่าศึกษา น่าสนใจ ยังคงหลงเหลือสาระแก่นแท้ ที่ควรนำมาทำการวิจัยอย่างละเอียดถี่ถ้วน จัดเป็นระบบและนำออกเผยแพร่ในรูปแบบที่สร้างสรรค์ ประคับประครองศิลปวัฒนธรรมไทย ส่งเสริมให้โดดเด่นในแนวทางประพฤติปฏิบัติให้เกิดความแข็งแกร่ง ทนทานต่อต้านกระแสโลกภายนอกอันเชี่ยวกรากและรุนแรงได้อย่างท้าทายสง่าผ่าเผย ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดแนวคิดด้านการศึกษาเชิงอนุรักษ์ เผยแพร่ และถ่ายทอดแล้ว ยังก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในทางเรื่องปัญญาและความเชื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเล่าเรียนค้นคว้า เพื่อ

พัฒนาจิตวิญญาณซึ่งจะเป็นคุณภาพของรองรับคุณธรรม ปรัชญาธรรม และคติธรรมในอนาคตสืบต่อไป ในบทว่า **วิชาจะระณะสัมปันโน** เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความรู้คู่คุณธรรมเป็นคนเก่ง คนดี คนที่สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความร่มเย็นและมีความสุขตามสถานภาพของตน

ในการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือโบราณของจังหวัดอุบลราชธานี ที่แผ่กระจายครอบคลุมวิถีชีวิตชุมชนชาวอุบลราชธานี ที่ดำเนินไปภายใต้กรอบพิธีกรรมตามแนวทางที่ถูกจำกัดเอาไว้ โดยปรัชญาธรรมและคติธรรมตามแนวความเชื่อและถือประพฤติปฏิบัติกันมาช้านาน จนกลายเป็นแบบอย่างของชีวิตประจำวัน เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นจารีต ๑๒ เป็นครองธรรม ๑๔ เป็นจารีตบ้านครองเมือง ทั้งฝ่ายราชอาณาจักร และศาสนจักรของ **ไทยอีสานบ้านเฮา**โดยเฉพาะ **ชาวจังหวัดอุบลราชธานี**

ผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึงปรัชญาธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านที่นักปราชญ์โบราณได้นำเสนอสอดแทรกไว้ในเนื้อหาสาระของนิทานพื้นบ้านในบทบาทของตัวละครแต่ละตัว ในแต่ละขั้นตอน วิถีของบรรพชนในอดีต อนุชนปัจจุบัน และปัจฉิมชนรุ่นหลัง อันจะนำมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมต่อไป จะเป็นการฟื้นฟูอดีต พัฒนาปัจจุบัน และสร้างสรรค์อนาคตเพื่อตน เพื่อสังคม และประเทศชาติต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือโบราณของจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการศึกษาและเข้าใจถึงปรัชญาธรรมต่างๆที่ปรากฏในหนังสือโบราณมาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมและคติธรรม ที่มีผลต่อวิถีชีวิตในสังคม โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในหนังสือโบราณ จังหวัดอุบลราชธานี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์หลักปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้านหนังสือโบราณที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

๑.๓.๑ วิจัยเอกสารปฐมภูมิ (Primitive Documentary Reseach) และวิจัยเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Documentary Reseach) เอกสารปฐมภูมิ คือ หนังสือโบราณที่จารจารึกเนื้อหาสาระนิทานพื้นบ้านหนังสือโบราณของจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๓ เรื่อง

และเอกสารทุติยภูมิ คือ เอกสารที่มีผู้วิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาสาระนิทานพื้นบ้านในหนังสือโบราณของจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๓ เรื่อง คือ

๑) นิทานเรื่อง ท้าวเสียวสวาสดี

๒) นิทานเรื่อง นกจอกน้อย

๓) นิทานเรื่อง ปัญญาปารมี ๑๐ ทศ

และหลักปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือโบราณ ของจังหวัดอุบลราชธานี มี ๓ เรื่อง ซึ่งได้นำมาวิเคราะห์ให้เป็นที่สืบประสานให้ผู้อ่านเกิดฐานานุสติ นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

๑.๓.๒ วิธีการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยแบบพรรณนา เชิงคุณภาพ ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ซึ่งเป็นการศึกษาอยู่ในกรอบของพุทธปรัชญาธรรมศาสนา (Philosophy of religion) และเป็นการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ (Inter views Research) ทั้งหมดได้แบ่งออกเป็น ๒ วิธี คือ

๑) วิธีการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารที่เป็นปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ

(๑) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Document) หนังสือผูก, หนังสือเจียง, หนังสือก้อมโบราณอักษรธรรมอีสาน และหนังสือสมุดข่อย อักษรไทยสมัยอยุธยาที่เกี่ยวกับคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถา

(๒) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Document) เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผู้ค้นคว้าวิจัย ได้รวบรวมเรียบเรียงไว้ในที่ต่าง ๆ ในรูปแบบตำรา, หนังสือ, เอกสาร วิชาการเย็บเล่ม และเอกสารอื่นใด ที่นำมาตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณะชนซึ่งเป็นที่เชื่อถือได้

๒) วิธีการสัมภาษณ์บุคคลเป้าหมายโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีเนื้อหาเป็นปรัชญาธรรมพื้นบ้านที่ปรากฏในหนังสือโบราณ ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี

๑.๓.๓ การรวบรวมข้อมูล

๑) จากผู้ให้สัมภาษณ์ และสถานที่ที่กำหนดไว้ ๒๕ รูป/คน คือ มีพระ ๑๕ รูป และฆราวาส ๑๐ คน

๒) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเอาข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมศึกษามาวิเคราะห์สังเคราะห์ สรุปเนื้อหาวิจัย พร้อมทั้งเรียบเรียงความคิดเห็นของผู้วิจัย โดยมุ่งเน้นให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และปัญหาที่ต้องการทราบ

๓) การสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้สรุปและข้อเสนอแนะในรูปแบบพร้อมทั้งรูปแบบพรรณนา อธิบายกรอบ (Description)

๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ นิทานพื้นบ้าน คือนิทานที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นที่รู้จักกันดี เล่าสืบต่อกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่าอย่างไม่ขาดสายช่วงเวลา ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน,มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีชีวิต

ชาวบ้าน เกี่ยวกับสถานที่ เช่นวัดอุโบสถ เรื่องราวบุคคลในอดีต และเหตุการณ์สถานที่สำคัญของชุมชนนั้นๆ ในการวิจัยครั้งนี้จะมุ่งเน้นถึง นิทาน ๓ เรื่อง ดังนี้ ๑) นิทานเรื่อง ท้าวเสียวสวาสดี ๒) นิทานเรื่อง นกจอกน้อย และ ๓) ปัญญาปารมี ๑๐ ทศ

๑.๔.๒ ปรัชญาธรรม หมายถึง แนวคิด คำสอนที่ลึกซึ้งกินใจสอนใจ มีเหตุผลที่เชื่อถือได้ เป็นแนวทางชีวิต นำไปใช้ในวิถีชีวิตจริง ได้ผลประจักษ์ เป็นรูปธรรม ทั้งในทางพระพุทธศาสนา และที่สอดแทรกไว้ในนิทานพื้นบ้านในถิ่นนั้นๆ

๑.๔.๓ ปารมี ๑๐ ทศ^๑ คำว่า ปารมี ๑๐ (อ่านว่า บา-ระ-มี) บารมี (ส. บารนี, ป. ปารมี) น. ความดี ; คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่ง (สูงสุด), บารมีที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญให้ครบถ้วนบริบูรณ์ จึงจะบรรลุโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า มี ๑๐ อย่างคือ ๑) ทาน การให้, การเสียสละสิ่งของนอกกายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ๒) ศีล ความประพฤติอันถูกต้องดีงาม สุจริต, ๓) เนกขัมมะ ความปลีกตัวออกจากกามได้ ๔) ปัญญา ความรอบรู้เข้าถึงความจริง ,๕) วิริยะ ความเพียรอันแก่กล้า บากบั่นทำการ ไม่ทอดทิ้งธุระหน้าที่ ๖) ขันติ ความอดทน ควบคุมตนอยู่ได้ในธรรมได้ ไม่ยอมลุล่อจากกิเลส ๗) สัจจะ ความจริง, ซื่อสัตย์ ๘) อธิษฐาน ความตั้งมั่น มุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว ๙) เมตตา ความรัก ความปรารถนาดี ๑๐) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อยู่ในธรรม ไม่เอนเอียง

บารมี ๑๐ นั้น จะบริบูรณ์ต่อเมื่อพระโพธิสัตว์บำเพ็ญแต่ละบารมีครบ ๓ ชั้น หรือ ๓ ระดับ จึงแบ่งบารมี ๑๐ เป็น ๓ ชั้น/ระดับ คือ ชั้นหรือระดับที่ ๑ บารมี คือคุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยวดได้แก่การสละทรัพย์ภายนอกทุกอย่าง เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นจัดเป็น ทานบารมี, ๒ สละอวัยวะเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น จัดเป็น ทานอุปบารมี ๓ สละชีวิตเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น จัดเป็น ทานปรมัตถบารมี หมายความว่า บารมี ๑๐ ทศ แบ่งเป็นทศละ ๓ ชั้น จึงรวมเป็น บารมี ๓๐ ทศ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สมเด็จพระบารมี คือ บารมีครบ ๓๐ ทศ หรือ บารมี ๓๐ ถ้วน ในภาษาไทยเรียกกันต่อๆมาว่า **บารมี ๓๐ ทศ**

๑.๔.๔ หนังสือผูกใบลาน หมายถึง หนังสือที่เขียนด้วยอักษรธรรมอีสาน อักษรไทย ขอม อักษรไทยน้อย และอื่นๆ (Dialects languet) ที่จาร(เขียน) ลงในใบลานด้วยเหล็กจาร (เหล็กแหลมที่มีด้ามเชือกกว่าปากกานิดหน่อย) รวมถึงอักษรขอมหัดและอักษรไทยน้อยที่ใช้อยู่ในภาคอีสาน ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน เป็นเครื่องสื่อสารมวลชน ที่จารึกนิทาน เรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ นิทานเรื่องนกจอกน้อย และนิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี ที่ปรากฏในจังหวัดอุบลราชธานี

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ; **พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์**, (บริษัทธรรมิก จำกัด, พ.ศ. ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๐-๑๘๑.

๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและหน่วยงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ มีดังนี้

๑.๕.๑ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑) ได้ทราบถึงเพื่อประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในหนังสือใบลาน จังหวัดอุบลราชธานี

๒) ได้ทราบถึงหลักปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน

๓) ได้ทราบถึงผลการวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้านหนังสือใบลานที่มีประโยชน์ต่อสังคม

๔) เอกสารที่สมบูรณ์แล้ว สามารถนำวิธีการประยุกต์ไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนให้เกิดประโยชน์ในการฟื้นฟูวรรณกรรมใบลานอีสาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๕.๒ หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี สภาวัฒนธรรมจังหวัด วัด และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุง กำหนดแนวทางส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เปรียบเทียบหลักปรัชญาธรรมและคตินิยมที่มีต่อวิถีชีวิตมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมสืบไป

บทที่ ๒

หลักปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน

ในการศึกษาวิจัยในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึงหลักปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน ๓ เรื่อง โดยจะมุ่งเน้นศึกษาถึง ความเชื่อด้านศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณคดีไทย หลักปรัชญาธรรม และนิทานพื้นบ้านในหนังสือ ไบลาน ๓ เรื่อง ดังนี้

๒.๑ ความเชื่อด้านศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย

ความเชื่อด้านศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย ในสังคมชนบทนั้นเวลาทำกิจกรรมอะไรเกี่ยวกับเรื่องทางศาสนา มักจะอ้างถึงเรื่อง “ ขาดินหน้า ” อยู่เสมอ ซึ่งเป็นระบบความเชื่อฝังลึกอยู่ในจิตใจของชาวไทยในชนบทมาตลอด ในประเด็นนี้ หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงตรัสสอนในเรื่องขาดินหน้าไว้เหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคัมภีร์ พระไตรปิฎก คัมภีร์ที่ ๓ อันมีนามว่า “ พระอภิธรรมปิฎก ” ซึ่งเป็นธรรมอันยิ่งใหญ่เป็นสัจธรรม ละเอียดสุขุมมาก พระตถาคตได้ทรงค้นพบด้วยพระองค์เอง ซึ่งตรัสรู้ญาณที่เรียกว่า “ สัพพตถาคมินีปฎิพาญาณ ” คือเกิดญาณหยั่งรู้ไปสู่ภพต่างๆ ของสรรพสัตว์พระบรมศาสดาได้ตรัสสอนเราว่า เมื่อมนุษย์ตายไปแล้วจะไปสู่ชาติหน้าเพียง ๔ ทาง เท่านั้น^๑

ศาสนาเกิดขึ้นจากมูลเหตุต่างๆ กัน ศาสนาดั้งเดิมของเผ่าอารยัน ก็มาจากมูลเหตุอันหนึ่งคือ มูลเหตุแห่งความไม่รู้จักภูมิศาสตร์ ชาวอารยันดั้งเดิมไม่รู้จักรัศมีชาติ จึงยกย่องธรรมชาติประเภทต่างๆ ขึ้นเป็นเทพเจ้า (เทวะ) เทพเจ้าเหล่านี้มีอาทิ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงไฟ พากฟ้า พายุ พลังกรรม ฯลฯ ได้รับสมมุติเป็นเทวะ เหนือมนุษย์สามัญ

กาลล่วงมา ชาวอารยันผู้มีปัญญา แบ่งเทวะเหล่านั้นออกเป็นหมวดสูงต่ำ เพื่อการสะดวกแก่การนับถือ การทำพิธี จัดพิธีกรรมถวายหมวดแห่งเทวะ ๓ คือ

เทวะบนสวรรค์ มีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เป็นต้น เพราะบนพื้นอากาศมี พายุ วรุณ (ฝน) เป็นต้น เทวะบนพื้นโลก มีไฟ (อัคนี) ธรณี (แผ่นดิน) เป็นต้น

^๑ พระราชนิพนธ์ (ประยูรธี ปยุตโต) ; พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๒๘ หน้า ๑๗๕., ขุ.อิติ.(ไทย) ๒๕/๒๗๓/๒๐๑

เทวะเหล่านี้ได้รับการบูชา เพราะเชื่อว่าผลความสวัสดิแก่ผู้บูชานั้นมีผู้กระทำกิจในพิธี (คือพรหมณ์ในชั้นหลัง) ชาวอารยันในสมัยโบราณนับถือบรรพบุรุษผู้ล่วงลับว่า มีความสำคัญเท่ากับเทวะ จึงมีพิธีบูชาบรรพบุรุษด้วย ความนับถือในข้อนี้ เป็นปฐมเหตุแห่งการนับถือว่ามนุษย์ตายไปแล้ว มีสิ่งหนึ่งคือวิญญาณคงอยู่ศาสนาทุกศาสนาอาจจะไม่เหมือนกัน แต่มีส่วนเหมือนกันได้ในแง่ของศีลธรรมและจริยธรรมอาจคล้ายคลึงกันแต่ในแง่ของโลกกุตตรธรรมนั้นแตกต่างกัน พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งการใช้ปัญญา เป็นศาสนาแห่งการฝึกฝน (Training) ซึ่งเป็นเรื่องปัญญาที่จะต้องครอบคลุมไปถึงการใช้สมาธิเพื่อฝึกฝนปฏิบัติ อบรมขัดเกลาจิตใจในแง่ของการขัดเกลากิเลส พระพุทธศาสนาพูดถึงเหตุปัจจัยที่อิงอาศัยกัน ถ้ามองแบบเส้นตรง ไม่ใช่มองแบบพระพุทธศาสนา ไตรลักษณ์คือสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ที่มีองค์ประกอบเกี่ยวเนื่องกันตามหลักพระพุทธศาสนา สังขารทั้งหลายก็เป็นสิ่งผสมกันของธาตุ ๔ อันเป็นกฎธรรมชาติที่เป็นอนิจจังการสอนเช่นนี้เพราะไม่ต้องการให้มีการยึดมั่นถือมั่น

เด็กและผู้ใหญ่มองตึกตาต่างกัน เด็กอาจจะมองแบบเป็นเรื่องเป็นราวอาจจะตั้งชื่อและแต่งตัวให้พอแตกไปอาจจะร้องไห้ ส่วนผู้ใหญ่อาจจะมองเป็นเรื่องธรรมดา พอตึกตาแตกเด็กอาจจะเสียดายเพราะคิดว่าตัวเองสูญเสียน้องไป เรื่องนี้ผู้ใหญ่ต้องเข้าใจเด็กเพราะการมองคน ละแบบนั้นเองนี่คือขบวนการของไตรลักษณ์ คือต้องรู้จักสภาพความเป็นจริง ต้องเลิกละอุปทานให้ได้ มองความเปลี่ยนแปลงให้เป็นเรื่องธรรมดาอย่าหวั่นไหว ดังมีคำหนึ่งของนักปราชญ์กล่าวว่า

“เห็นน้ำไหล อย่าไปไหลตามน้ำ” “เห็นช้างขี้ อย่าไปขี้ตามช้าง”

ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ไตร่ตรองได้ เป็นการเรียนรู้เห็นด้วยตัวเราในระบบความเชื่อของคนไทย เป็นความเชื่อผสมผสานกันระหว่างลัทธิศาสนาต่างๆ ศรัทธา คือบันไดไปสู่การรู้ใจ พอไปอีกช่วงหนึ่งศรัทธานั้นจะหายไป เป็นการเรียนรู้ความเข้าใจแบบเสรีภาพในการมองภาพรวม พระพุทธศาสนาจะต้องมองหลายๆ ด้าน การเกิดขึ้นของโลกคือการเกิดขึ้นของทุกขไม่มีบังเอิญแบบโหรบังเอิญ ระบบเทรนจะต้องอาศัยอุตสาหกรรม วิริยะ ทุกอย่างมีความสำคัญ ถ้ามองในแง่พระพุทธศาสนา กรรมเป็นกฎหนึ่งของหลักธรรมชาติเพราะเป็นเรื่องที่เปลี่ยนแปลงได้อยู่ที่เงื่อนไขกรรมเป็นอนิจจังเหมือนมิใช่ให้ผลตลอดทั้งชาติกรรมอุปมาเหมือนสุนัขไล่เนื้อ จะให้ผลตามเหตุปัจจัยในแต่ละวันอาจจะทำทั้งดีและชั่วช่วยตัวอย่างถ้าน้ำในสระสกปรกไม่สะอาด เราเปิดน้ำใสสะอาดเข้าไปเรื่อยๆ ก็ไปขับไล่ทดแทนน้ำที่ไม่สะอาดและกลายเป็นน้ำดีไปก็ได้ อันนี้คือเงื่อนไขของการกระทำ ว่าแต่จะต้องทำดีเยอะๆ โบราณสอนว่า “ บุญhab บาปหิว ”

คนไทยในปัจจุบันทำอะไรก็ตามมักอ้างไปถึงเทวดาฟ้าดินหรืออาจมีภูติผีปีศาจต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องผีเทวดาก็คงจะดีใจที่จู่ๆ ก็มีคนมายกย่องบางรายถึงขนาดต้องตั้งศาลพระภูมิให้อยู่ในบ้าน เสร็จแล้วก็หาเครื่องเซ่นมาสังเวยบางรายต้องขอโทษ ที่จริงแล้วเทวดาน่าก็จะนำมาขอบคุณ

เจ้าของบ้านมากกว่าเพราะเทวดา ไม่มีปัญญาสร้างบ้านเอง มนุษย์ต้องสร้างให้อยู่แล้ว เราน่าจะให้ เทวดามาขอบคุณคุณดีไหม

กระบวนการคิดในพระพุทธศาสนาคือการศึกษา การแสวงหาความรู้เป็นบ่อเกิดของ ปัญญา คิดไม่ตื้นนำไปสู่ความวิบัติ แต่ถ้าคิดดีจะต้องนำไปสู่ความเจริญ เราต้องมีสิ่งต่อไปนี้คือ

๑. เจตคติที่ดี จะต้องมีความศรัทธาเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย บางครั้งถ้าเป็นข่าวในเรื่อง ของพระสงฆ์บางรูป ผลไม้ในตะกร้าเน่าผลเดียวมีน้ำเน่าทั้งตะกร้าคนไม่ดีอยู่ในศาสนาของพระองค์ ไม่ได้ ศาสนาของพระพุทธองค์บริสุทธิ์จริงๆ ใครไม่ดีจริงอยู่ไม่ได้

๒. ต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ต้องเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างแจ่มแจ้ง สามารถอธิบายได้เหมือนกับอธิบายเรื่องกรรม จะต้องแยกแยะให้เห็นอย่างชัดเจน อย่าไปเชื่อเรื่อง ไม่จริงหรือการบังเอิญบางคนพอไปทำอะไรผิดพลาดก็เก็บมาคิด เก็บมาเศร้าหมอง เหมือนเป็นคน อมทุกข์ บางคนพัฒนาตัวเองจนเป็นที่ยอมรับ อย่าไปยกอดีตกาลที่ไกลตัวจนเกินไป เอาเรื่องที่ มองเห็นกว้างๆคือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว กรรมไม่ใช่เรื่องสำเร็จรูป การศึกษาพระพุทธศาสนา จะต้อง มี ๒ ขั้นตอน คือ

๑. มีหลัก

๒. มีแก่น

สรุปแล้วก็คือหลักถ้ามีหลัก แล้ววิธีการมันจะออกมาเอง ที่สำคัญก็คือความมั่นใจของ ตัวเองต้องเข้าใจแก่นอย่างถูกต้อง เพราะความเข้าใจธรรมะคือเครื่องมือในการฝึกอบรมอย่าแยก ประเด็นดูตัวอย่างกิกขจะมีส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ ในพรหมวิหาร อุเบกขา คือตัวปัญญาในการที่จะ ไปควบคุม เมตตา กรุณา มุทิตา การขยันมีได้หมายความว่าดีเสมอไป เช่นขยันลอกการบ้าน เพื่อนขยันขาดเรียน ขยันหาเงินมาเที่ยว เราสามารถประเมินคนเราได้จากพฤติกรรมการประพฤติ ปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นการดำเนินในแนวทางของความเป็นอิสระ และเพื่อความเป็น อิสระทุกขั้นตอน ดังจะเห็นได้ว่าศรัทธาจะต้องมีปัญญาควบคุมและจะต้องนำไปสู่ปัญญา เพราะมี ปัญญา ทำให้ตนเองได้เป็นอิสระ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งอิสระเสรีภาพ สอดคล้องกับ ลักษณะ นิสัยของไทยผู้รักความเป็นอิสระเสรี และเป็นเครื่องสนับสนุนให้คนไทย ดำรงรักษา คุณลักษณะนั้นไว้ได้อย่างเหนียวแน่นชัดเจนตลอดมา

มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานอย่างหนึ่งที่ติดมาโดยสัญชาตญาณซึ่งมนุษย์ต้องพึงพาอาศัย เพื่อปกป้องตัว ในขณะที่ยังไม่มีการศึกษาที่จะอยู่ได้ด้วยปัญญา ความต้องการพื้นฐานนี้ เมื่อมนุษย์

เริ่มมีการศึกษาขณะที่ปัญญาเริ่มมีการพัฒนาที่จะรู้จักควบคุมขัดเกลา จัดการดังพุทธพจน์ที่ว่า “ในหมู่มนุษย์ คนที่ฝึกแล้วประเสริฐสุด ทนโต เสฐิฐ มนุสเสสุ.”^๒

๒.๒ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณคดีไทย

พระพุทธศาสนากับวรรณคดีไทยที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างมาก ทั้งนี้เพราะความบันเทิงใจของผู้ที่เชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาทำให้เกิดวรรณคดีขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งแบ่งเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

๑) ศาสนธรรม คือ วรรณคดีที่เป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งกวีมักจะแทรกไว้ในวรรณคดีทั่วไป เช่น ไตรภูมิพระร่วง สุภาสิตพระร่วง ลิลิตพระลอ กามนิต ฯลฯ

๒) ศาสนประวัติ คือ วรรณคดีที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนา ซึ่งกวีจะแทรกไว้ในวรรณคดีไทยในบางตอน เช่น ศิลจารึกพ่อขุนรามคำแหง นางนพมาศ โคลงนิราศ หริภุญชัย ปุณณวาทคำ ฉันท ฯลฯ

๓) ศาสนพิธี คือ วรรณคดีที่แสดงถึงระเบียบประเพณีที่ประเพณีปฏิบัติต่อกันมา เช่น ประเพณีการเกิด การบวช การตาย การแต่งงาน ตลอดจน วันสำคัญทางศาสนา เช่น นางนพมาศ ทวาทศมาส โคลงต้นพระราชพิธีสิบสองเดือน ฯลฯ

๔) ปุชนิยัตถุสถาน คือวรรณคดีที่แสดงปุชนิยัตถุและปุชนิยสถานอันเป็นศิลปะประเภทสถาปัตยกรรมและประเพณีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น โคลงนิราศหริภุญชัย ปุณณวาทคำฉันท ฯลฯ

๕) ชาตก คือวรรณคดีที่แต่งจากนิบาตชาตก หรือปัญญาชาตก เช่น มหาชาติคำหลวง สมุทรโฆษคำฉันท อุเทนคำฉันท กลบทสิริวิบูลย์ ฯลฯ

๖) สวากประวัติ คือวรรณคดีที่แสดงเกี่ยวกับประวัติและข้อประเพณี ปฏิบัติของสาวก เช่น นันทโสน์สูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวง ฯลฯ

๗) พุทธประวัติ คือวรรณคดีที่แสดงเกี่ยวกับประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง เช่น ปฐมสมโพธิ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับจิตใจของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งเป็นแบบฉบับและเป็นหลักที่พึงของคนไทย ทั้งเป็นดวงประทีปให้ความสว่างในการดำเนินชีวิต ดังนั้น การแสดงออกของคนไทยจึงมีเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาแทรกอยู่ในชีวิตประจำวัน และเนื่องจากวรรณคดีเป็นเครื่องบันทึกเหตุการณ์ของสังคมแต่ละสมัย ฉะนั้น อิทธิพลของพระพุทธศาสนาจึงปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยเป็นจำนวนมากผู้ที่ศึกษาวรรณคดีอย่างจริงจังและต่อเนื่องจะพบหลักธรรม

^๒ พระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส; **พุทธศาสนาสุภาสิตเล่ม ๑**, มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๓๕ หน้า ๔๔.

คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่เป็นแบบอย่างที่ดีงามให้คนยึดถือตามหลักธรรมของศาสนา เพื่อความสงบสุขของสังคมต่อไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่แทบจะถือได้ว่าไม่มี วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์เลย ถ้าเป็นอย่างนี้ก็เสียฐานเลยที่เดียววัฒนธรรมวิทยาศาสตร์เป็นอย่างไร วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ก็คือวิถีชีวิตจิตใจของมนุษย์ หรือ ผู้ที่มีความใฝ่รู้คิดอะไรเป็นเหตุเป็นผลไม่เชื่อ ง่ายไม่หลงมกมายค้นคว้าขอบพิสุจน์ทดลอง พบอะไรแล้วพยายามวิเคราะห์ องค์ประกอบสืบสาวหา เหตุปัจจัยให้เข้าถึงความจริงให้ได้ ลักษณะอย่างนี้ถ้าเกิดขึ้นเป็นนิสัยจิตใจของผู้คน เราเรียกว่า วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ สภาพสังคมไทยมีไหม พูดได้ว่าแทบตรงข้ามเลยเราไม่มีวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ ผู้คนชอบเชื่ออะไรง่ายๆ หลงมกมายตื่นข่าว ใช้เทคโนโลยีสื่อสารข้อมูลก็ไม่น่าอันนี้เอง ที่ต้องพูดกันต่อไป แต่อย่างน้อยเราบอกว่าชาววัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ ถ้าอย่างนี้แล้วฐานเราเสีย เราจะแย่ เขาอเมริกายังมีวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์อยู่พอสมควร

งานนี้เกี่ยวกับวรรณกรรม (Literary Works) กับศาสนา (Religion) นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ ควบคู่มาตลอดวรรณกรรมมีความตระหนักในคุณค่าของศีลธรรม (Principle) มาตั้งแต่แรก เพราะ ศาสนาทำให้เกิดวรรณคดีโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา (Buddhism) เป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อ

วรรณคดีไทยมากกว่าศาสนาอื่น ผู้ประพันธ์ (Author) ที่นับถือพระพุทธศาสนามัก สอดแทรกความคิด หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นส่วนประกอบในการประพันธ์ ให้เหมาะสมแก่ ภูมิปัญญาชาวบ้านและผู้มีการศึกษาสูงอยู่เสมอ แม้จะไม่ปรากฏเป็นข้อความหลักธรรมโดยตรง แต่ ปรากฏอยู่ในรูปของบุคลิกลักษณะของตัวละครคำพูดสนทนาของตัวละคร นอกจากพุทธธรรมแล้วยัง ได้ใช้บรรยากาศสังคมแบบพุทธซึ่งมีศาสนบุคคล ศาสนสถาน ประเพณี และพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนาเป็นฉากในการดำเนินเรื่องด้วย การนำเอาพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินเรื่องเป็น การเพิ่มอรรถรสให้วรรณกรรมมีสีสันและคุณค่ายิ่งขึ้นอันจะเป็นเหตุให้ผู้อ่านได้รับคุณค่าทางพุทธ ธรรมซึ่งมีคุณค่าอันประมาณมิได้ ไปด้วยในขณะเดียวกัน

ผลงานวรรณกรรมของไม้เมืองเดิม จัดได้ว่าเป็นผลงานอมตะ ซึ่งผลงานประพันธ์ทุก เรื่องของไม้เมืองเดิม มีลักษณะความเป็นไทยสำนวนแปลกคำโครงเรื่องเร้าใจ และแทบจะทุกเรื่อง ของท่านได้ถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ละครโทรทัศน์ ให้ได้ชมกันมาหลายยุคหลายสมัย ลักษณะ การประพันธ์ของไม้เมืองเดิม เป็นไปในลักษณะลูกทุ่ง ซึ่งได้บรรยายด้วยสำนวนที่ไพเราะน่าอ่านตัวละครมีชีวิตจิตใจ เนื้อเรื่องเข้มข้น ให้ความสนุกสนาน ประทับใจเป็นที่ยกย่องต่อกันของบรรดานัก อ่านว่า เป็นนักประพันธ์ฝีมือดีเยี่ยม สืลาการเขียนอันถนัดของเขาคือ นิยามชีวิต ในเรื่องของ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ไม้เมืองเดิมก็ได้นำมาประกอบในผลงานวรรณกรรมด้วยกันเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่นพิธีการสวดศพ ซึ่งเป็นพิธีอวมงคล ในวรรณกรรมเรื่องเรือเร่ ตอนหนึ่ง ความว่า

“อย่างเข้าค่าแขกหรือทั้งบ้านใกล้บ้านไกลและสังคมญาติ ก็พากันทยอยมา ด้วยเป็นคืนแรกที่จะตั้งศพสวดพระธรรม ถ้าจะดูกันแต่เพียงผิวเผินก็คิดว่าค่านี้น่ามีใช้ศพ คงเป็นงานมงคล หรือสนุกสนานด้วยเสียงเอิกเกริกเกรียวกราว นอกจากบนเรือนแล้วที่ลานนวดข้าวหรือท้ายยุ้งรอบบ้านจุดโคมสว่างผู้คนสับสน” เป็นต้น

สิ่งสำคัญที่สุด ที่ทำให้วรรณกรรมของไม้เมืองเดิม เป็นที่น่านศึกษาแง่ของศาสนา คือไม้เมืองเดิมนำพุทธธรรมมาสอดแทรกในผลงานประพันธ์อยู่เสมอเช่นหลักธรรมเรื่องความกตัญญูต่อแม่ยกตัวอย่างเช่น ในวรรณกรรมเรื่องค่าน้ำนมตอนหนึ่งความว่า

“พ่อนาคเอย พระคุณของแม่นั้นเหลือล้นที่จะกล่าว เมื่อตั้งครรภ์ก็สูดเปรี๊ยอดหวาน และของเผ็ดเพราะเกรงบุตรในอุทรจะทรมานทรมายด้วยพิษร้อน สู้ทนอมครรภ์อ่อนมาจนแก่ถ้วนทศมาสได้ ๑๐ เดือน” เป็นต้น

ตัวอย่างที่ยกมาแล้วนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังมีสาระที่เกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาอีกมากมายที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมของไม้เมืองเดิมซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าไม้เมืองเดิมได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาในวรรณกรรมทุกเรื่องมีการกล่าวถึงพระพุทธศาสนาอยู่เสมอทั้งในส่วนที่เป็น ศาสนาบุคคล ศาสนพิธี และศาสนาธรรมของพระพุทธศาสนา

๒.๓ หลักปรัชญาธรรม

๑) **หลักปรัชญาธรรม** หมายถึง แนวคิด , คำสอนที่ลึกซึ้ง ก็นใจ สอนใจ เตือนสติ มีเหตุผล มีเหตุผลที่เชื่อถือได้ เป็นแบบอย่างแนวทางแห่งวิถีชีวิต และสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของปัจเจกชน ภายใต้ชนบประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มชนหรือสังคมนั้นได้ และอยู่ใน สังคมนั้นได้อย่างมีความสุขตามสถานะตามสังคมของตน

ปรัชญาธรรมในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ปรัชญาธรรมที่ถูกนำมาสอดแทรกไว้ในนิทานพื้นบ้าน อันเป็นวรรณกรรมอีสานในหนังสือผูกใบลาน อักษรธรรมอีสาน ในที่นี้ หมายถึง

“ **ประวัติเมืองอุบลราชธานี ศรีวนาไลประเทศราช** ” ขึ้นต่อกรุงธนบุรีพระเจ้าตากสิน ข้อความตอนหนึ่งกล่าวไว้ชัดแจ้งให้ผู้น่าเป็นคนมีความเสียสละ หมายความว่า เป็น ผู้ปกครอง บ้านเมือง เป็นเจ้าคนนายคน อย่าเห็นแก่ลาภสักการะปรัชญาธรรมสำนวนภาษาพื้นเมือง ในหนังสือ ประวัติเมืองอุบลราชธานี เกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง ข้อความตอนหนึ่งว่า พระเจ้าตาก.... หาก จักได้สืบสร้าง เมืองบ้านแต่งการ แท้แล้ว หมายความว่า พระเจ้าตากอายุมากถึง ๘๘ ปีแล้ว ป่วย เป็นไข้ แน่ใจว่า ไปไม่รอด จึงเรียกลูกๆมาสั่งเสีย ตระกูลของเราพ่อเคยเป็นใหญ่ ปกครองบ้านแปลง เมืองสืบมา ไปภายหน้าก็จะไม่ตกต่ำ จักได้สืบสร้างบ้านเมืองต่อไป อย่างไม่สงสัย จึงสั่งสอนลูกต่อไป ว่า ให้ทำใจกว้างขวาง ให้มีเมตตากรุณาต่อไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ อย่าเห็นแก่สินบาทคาคดสินบน

ประชาชนเดือดร้อน ให้รู้จักสามัคคี อย่าเป็นคนขี้โมโหโทโส ถือตัวไพร่ฟ้าข้าประชาจะไม่คุ้มเคยจะไม่ให้ความจงรักภักดี

.....เอ็นลูกเต้า	มาพร้อมพร้ากัน
ดูราบุดตาให้	สายใจลูกฮัก ภูเขา
พอนี้เฒ่าแก่แล้ว	ไผ่สืมน้อมตาย
คันพ่อดลชั่วเมี้ยน	มรณาจากไปนั้น
อันท่วงศ์เฮานี้	บิดาเคยเป็นใหญ่
ตุ้มไพร่น้อย	เมืองบ้านสืบมา
ค้นว่าเมื่อภายหลัง	วงศ์เฮาบ่เตี้ยต่ำ...

...ให้เจ้าทำใจกว้าง	กรุณาพวกไพร่
อย่าสู้เห็นแก่ได้	มันสืบนไพร่เมือง
อย่าได้ผิดแตกม้าง	ใจสั่นใส่กัน
จงให้มีเมตตา	อย่าแตกกันจนม้วย
อย่าได้โทโสกล้า	ถือโตไพร่บ่แก่น.... ^๓

๒) **ปรัชญาธรรม** เกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง เรื่องเสนาหมากซึก้า ในนิทานพื้นบ้านเรื่องเสียววาสดี

ครั้งหนึ่ง มีพระราชองค์หนึ่งปกครองเมืองจามปา ใครจะทรงทราบความซื่อสัตย์จงรักภักดีของเหล่าเสนา อำมาตย์ ราชมนตรีที่ใกล้ชิดคฤศโลบาย ให้เสนอจัด**ผลหมากส้มเกลี้ยงหวานและผลซึก้าขม** จัดเตรียมใส่พานทองตั้งในห้องประชุมใหญ่หน้าพระที่นั่ง ปิดคลุมมิดชิด ทรงมีรับสั่งราชการด่วนที่สุด โดยมีได้ทรงแจ้งให้ใครทราบล่วงหน้าว่า ให้เหล่าเสนาอำมาตย์ราชมนตรี เข้าร่วมประชุมด่วนที่สุด ทุกคนจงสนทนกัน ทุกคนเข้าสู่ประชุมด้วยความก้มกราบ ทรงมีราชการสำคัญอะไร ขณะที่ทุกคนนั่งเสียบกริบแทบจะไม่หายใจ ทันทีทันใดนั้น เสวกผู้รับพระราชโองการจัดงานประชุมเปิดประตูพระโรงเดินเข้ามาทำความเคารพที่ประชุมและก้าวฉับๆตรงไปเปิดผ้าคลุมพาน **ผลส้มเกลี้ยงหวานและผลซึก้าขม** และพระราชเสด็จเข้ามาทรงมีรับสั่งให้ทราบแล้ว จึงรับสั่งต่อไปว่าให้ทุกคนชิมผลส้มเกลี้ยงหวานและผลซึก้าขม ทรงมีรับสั่งถามเสนา อำมาตย์ราชมนตรีว่า หวานหรือขมประการใด ครั้นแล้วอำมาตย์ผู้ใหญ่ทุกคนชิมผลไม้ทั้ง ๒ พานครบถ้วนทุกท่านแล้ว พระราชาเจ้าเมือง

^๓ อรทัย เลียงจินดาถาวร; โสรจ นามอ่อน; **ประวัติเมืองอุบลราชธานี**; มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า.

จึงตรัสถามขึ้นว่า หวานหรือชมประการใด ทันทันนั้นมหาอำมาตย์ผู้จึงทูลตอบว่า **หวานๆพะย่ะค่ะ** และทรงตรัสถามเสนา อำมาตย์ ราชมนตรีทั้งหมดจึงทูลตอบว่า **หวานๆพะย่ะค่ะ**

พระราชจึงตรัสถามท่านมหาบัณฑิตเสียวสวาสดีว่า หวานหรือชมประการใด ท่านเสียวสวาสดีมหาบัณฑิต ทูลตอบว่าใครๆ บอกว่าชมเหตุไฉน ท่านมหาบัณฑิตเสียวสวาสดีจึงทูลตอบว่า ชมแสนชมพะย่ะค่ะ ท่านมหาบัณฑิตเสียวสวาสดี ทูลถวายว่า เพราะเกรงกลัวต่อพระองค์ ขอพระบาทเจ้าทรงอภัยเหล่าเสนาอำมาตย์ด้วยเถิดพระเจ้าค่ะ คนทั้งหลายไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง เพราะเกรงกลัวพระราชอำนาจของพระองค์

ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ว่า เสนาอำมาตย์ ราชมนตรีเหล่านั้นมีลักษณะเป็นคนเลื่อนลอย หอยตามคราด ประจบสอพลอ ต่อหน้าสรรเสริญ หน้าไหว้หลังหลอก ต่อหน้าสรรเสริญ ลับหลังตั้งนินทา หอยตามคราดไม่เป็นตัวของตัวเอง เป็นพวกมิตรเทียม คบเพื่อนเห็นแก่ได้เอามากเสียแต่น้อยเป็นคนอ่อนแอ ไม่แก่วัยวุฒิ พวกซี้ซั้วตาขาว ใจเสาะไม่องอาจกล้าหาญในเหตุการณ์ สมควรแล้วที่ได้ฉายาเอ็นว่า **เสนาหมากซี้กา คนซี้ยาน แผลงเมืองบ่ฮั่งเฮือง**

๓) ปรัชญาธรรมที่ปรากฏในนิทานเรื่องนกจอกน้อย^๔

ปรัชญาธรรมเกี่ยวกับ **นกเกิดเป็นคนและคนเกิดเป็นเทพ** ในนิทานพื้นบ้านเรื่องนกจอกน้อย

มีเรื่องเล่าว่า พระยาเจ้าเมืองสมเสลา (สะ-เหลา) ทรงมีราชธิดา อายุได้ ๑๔ ปี ไม่พูดกับผู้ชายใดๆ แม้แต่พระบิดาพระนางเอง พระราชบิดา มีพระราชประสงค์จัดอภิเษกสมรสให้ครองราชย์บ้านเมืองสืบราชสมบัติสืบสันตติวงศ์แทนพระราชบิดา

เมื่อนั้นเจ้าเมืองจึงทันทเอาได้เสนาทั้งไพร่ที่เป็นชายทุกคนใครมาเกี่ยกล่อมให้พระนางจันทะจร (นกจอกน้อย) พุดจาพาทิดด้วยแม้แต่คำเดียว พระยาเมืองสมเสลาจะอภิเษกสมรส พระนางจันทะจรกับคนนั้นให้เป็นเจ้านั่งเมืองสมเสลาทันทีชั่วดีแพร่สะพัดไปทั่วราชอาณาจักรเมืองสมเสลา

บัดนี้ เจ้าขุนมูลนาย เจ้าชายเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน ตลอดจนหนุ่มแก่ชาวบ้านชาวเมืองขึ้นชมกันเอิกเกริกแย่งกันเข้าเฝ้าเฝ้าจาพาทิดกับเจ้าหญิงจันทะจร คนแล้วคนเล่า ๗ วัน ๗ คืน พระนางไม่พูดกับชายใดทั้งสิ้น

ฝ่ายท้าววรจิตร เจ้าชายอีกเมืองหนึ่งอยู่ห่างออกไป กลับจากเดินทางไปเรียนเสน่ห์ **มนต์ถอดจิต** จากพ่อฤาษีที่หุบเขาป่าหิมพาน มนต์หลังถอดจิตเสกใส่ต้นไม้ ต้นไม้พูดได้ เสกใส่หินผากำแพงเมือง เสกใส่อะไรๆพูดได้เหมือนคน เจ้าชายวรจิตร เดินทางถึงประตูกำแพงเมืองเสกมนต์ถอดจิตใส่ขอผ่านเข้าเมืองได้โล่งอก ถึงประตูวังเสกใส่บันไดวังเจ้าหญิงจันทะจรพุดด้วย ขึ้นไปปราสาทเสกใส่หมอน

^๔ ไสร้จ นามอ่อน :โครงการปริวรรตหนังสือใบลานอักษรธรรมอีสานเป็นอักษรไทย; มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี พ.ศ.๒๕๔๔-๔๖ หน้าลานผูก ๓ ต้นฉบับ วัดบ้านโนนแดง อ.นาจะหลวย จ.อุบลราชธานี.

เทิ่งที่เจ้าหญิงจันทะจรกำลังนั่งฟังอยู่ หมอนฟังพูดด้วย นางจันทะจรแปลกใจมากกว่าวันก่อนๆ ไม่พูดแต่วันนี้ ทำไมพูดคุยเจ้าชายแปลกหน้าได้

เจ้าชายวรจิตรเสกมนต์เสนอหัตถ์จดจิตใส่เจ้าหญิงจันทะจร แต่เจ้าหญิงจันทะจรไม่พูดเพียงแต่มองหน้า และยิ้มหวานๆ ในท่าที่อันเป็นมายาหญิงเกี่ยวชายด้วยกิริยาทางกาย ทำวรจิตรถามไม่พูดได้ยิ้มด้วยสายตาทำทนาย ทำวรจิตร พูดจาด้วยคำผญา โอ แม่นาง แม่เจ้าป้อนขึ้นแซ่ คางกระแจปากบ่หลั่น หรือว่าแม่นางป้อนขึ้นข้างคางกระด้างปากบ่เป็น หมอนฟังที่พระนางนั่งฟังอยู่นั้น จึงโต้ตอบแทนเจ้าหญิงว่า โอ พี่ชายเอ๋ย น้องนี้ ใจจริงแท้ อยากพาที่ด้านปาก แต่ว่าปากลิ้นน้องนี้สัจจาปากบ่ออก ทำวรจิตรพูดคุยโต้ตอบกันไปมาแต่เช้าจนบ่าย ๔ โมงเย็น พระนางยังนั่งยิ้มเฉยอยู่ นางนกลน้อยหลังสิ่งหล้าแยง เห็นบาคานฮูปงามเหลือล้น หลังล้าหน้า คือท้าวหน่อเมืองแท่นอ แต่ว่าชาติก่อนพันภูได้ปรารภนาเว้นบ่ปากนำไผ แหนงว่าเป็นปิตตาก็บ่ปากนำคำแก้คราวนี้ จำจำใจแท้พิจารณาดูก่อน ดีแลฮ้ายเมื่อหน้าหากสิเห็น หลอกหนาค่อมว่าส่งด้อยมีจา

บานคานถาม ยอดพระนางแพงล้าน โอนอ น้องเอ๋ย อันว่าจอมปรางค์แก้วโสงเฮืองดูอาจนางเอ๋ย ให้พี่ขออยู่ยั้งคราวน้อยเพ็งพา แต่ท่อน

เมื่อนั้น นางกษัตริย์ให้ บ่มีจาด้านปาก นางก็ทรงอยู่เยื่อนคะนิงฮ้ำในอก นางก็ปากบ่ได้ส่งด้อยมีจา พอแต่ซอนแลหลังหล้าบ่มีด้าน

บาบุญท้าวได้ส่งด้อยมีจา พอแต่ซอนแลหลังหล้าบ่มีด้าน

บาบุญท้าวถามนางนี้หน้า น้องเอ๋ย เป็นใดแท้ นางงามถามบ่ปาก โอนอหมอนเอ๋ย หรือว่ายศอายบ่สมกษัตริย์เชื้อจอมพระนางให้หมอนว่ามาท่อน หรือว่ามาท่อน หรือว่าฮูปฮ้ายบ่สมเจ้าผู้งามนั้นบ่

แต่นั้น หมอนก็พาที่ด้านขานพระนางคำขอบ ข้อยนี้เจ้าจ้อยๆ นำท้าวแต่ขวัญพี่เอ๋ย ส่วนว่าหัวใจเจ้านางคานบ่ฮู้เหตุนำแหล่ว ท่อว่าได้ปากเว้าต่างน้อยตอบผวนอายเอ๋ย แต่ก่อนนั้น นางก็บ่ด้านจาไผจักเพื่ออายเอ๋ย มาบัดนี้ก็ยังแท้ดังเดิม อายเอ๋ย

แต่นั้นท้าวก็พาที่ด้านจาหมอนคำหมวน เพื่อนี้พี่ก็สุดใจแล้ว จานางบ่ปากต่อแท่นอ แสนสิเว้าจ้อยๆ นางน้อยบ่ปากนำ เพื่อนี้เฮามาพาที่ด้านจากให้มันขึ้น มาเว้าพื้นนิทานเล่นต่อกัน หมอนเอ๋ย

อันว่าทำบุญนี้ อันใดแวนประเสริฐหมอนเอ๋ย ขอแก้หมอนแก้วเชิญเจ้าให้อำเพ็ง หมอนเอ๋ยแต่นั้น หมอนแก้วจึงพาที่ด้านดอมมาคำหมวน โอ นอ อายเอ๋ย อันว่าทำบุญสร้างอันใดก็ประเสริฐสู่อันนั้นแหล่ว แม่นว่าทานเข้ากล้วยเกลือก่อนก็แม่นบุญ อายเอ๋ย คันบ่มีสิ่งแท้ให้ย้อมีอนำเผิน ก็ดีท่อนเพิ่นหากทานอยู่พุ้น เขาอยู่พี่บุษก็ได้ท่อกันอายเอ๋ย ยังที่ที่ประเสริฐแท้ให้สร้างหมุกฐิน อายเอ๋ย เหมือนดั่งเอาโตตางเปลี่ยนเขาไปฆ่าไผผู้ใจใสแท้เป็นบุญอันยิ่ง จริงแหล่ว แม่นว่าทำบาบฮ้าย หายเสียงบ่มีทานเอ๋ย

เท่านั้น วรจิตรท้าวถามหมอนซ้ำอีก อันว่า ทำบาปนี้อันใด บาปยิ่ง จจริงหนอ แต่นั้น หมอนกล่าวด้านขานบาคำหม่น อันว่าทำบาปฮ้ายหลายประการต่างๆ จจริงแล้ว บาปหนึ่งนั้น บายหัวผู้เฒ่าตายายพ่อแม่ ก็เป็นบาปแท้เมื่อหน้าอย่าทำ

หลังจากท้าววรจิตร คุกกันเรื่องบาปบุญคุณโทษ ท้าววรจิตร จึงขอลากลับไปเพราะพระนางจันทะจรไม่ยอมพูดด้วย ม้าววรจิตรทำท่าลุกขึ้นยืนบนอาสน์ แต่หมอนพึงขอร้องให้อยู่ ท้าววรจิตรกลับนั่งลง พระนางจันทะจรดีใจเอื้อมมือลูบหมอนก้มลงจูบ สายตาซอนแลไปที่ท้าววรจิตร สุดท่ายหมอนพึงขอร้องให้ท้าววรจิตรเล่านิทานนกจอกน้อยสองผัวเมียให้ฟัง ท้าวจึงเล่าว่า

บัดนี้ หลายวันได้กลายเถิงเดือนสี่ ไฟเล่าไหม้มาใกล้ครั้นเค็งอันว่านกจอกน้อยสองผัวเมื่อย่านสนไฟแห่งไหม้ป่าไม้มาใกล้จิมจน สองก็เฝ้ากันย่านสน นี้น้ำๆ สองก็ปฏิญาณตนพร้อมกันตายกับลูกไฟผู้ออกก่อนแท้ เมื่อหน้าหากสืเห็น ท่านเอ๋ย ค่อมว่าสองกันแล้วพากันลืออยู่ ไฟเล่าไหม้ป่าไม้มาใกล้ลวกจน อันว่าตัวเมียย่าน บินหนีไปก่อน หอนเอ๋ยเมียจึงปะลูกน้อย ทั้งซ้อยให้อยู่ยัง เจ้าเอ๋ย คั่นว่าไฟลูกไหม้สองเชื้อพ่อลูกตายมอดเมี้ยนไฟไหม้เผ่าผง เจ้าเอ๋ย

เมื่อนั้น นางกษัตริย์ไท เจ็บใจปานลูกหอก นางก็อดบได้ต้านต่อผัวว่า อ้ายเอ๋ย คำนี้เจ็บกะแท่ปากคนหาว่า มานั้น ผัวหากออกก่อนแท้ โลเมียทั้งลูกอ่อน นี่เด้ เจ้าหากโลซ้อยทั้งปดตาลูกอ่อนไฟลวกไหม้ตายเมี้ยนอยู่ฮังหรือหนา สงสิเว้าคำปมีหาใส่ สายใจเอ๋ย มาบอ้ายเทพท่อนไท่เทิงฟ้าเพิ่นผ่อดู นั้นเด้ อันว่าเป็นชายนี้ สัจจาปมีเที่ยง แท่นอ้ายเอ๋ย แม้นว่าตายเกิดใหม่แล้ว ฆะน้องกะบ่ลืมหออ้ายเอ๋ย

แต่นั้น หมูกลอง ฆ้อง สอบแนม ยินดีชมชื่นนางด้านปาก เขาก็ตีฟาดฆ้องทั้งซอแกมปีทั้งซุ่ยแก้ว แคนไค่เสบระบำ เสียงสนั่นก้อง เพื่อนพินครั้นเค็ง

เมื่อนั้น พระบาทเจ้าพระปิตตาชมชื่น มีรับสั่งให้จัดงานอุพพิเชกสมรสขึ้นครองราชย์แทนพระราชปิตตาสืบสันตวงศ์ ทรงทศพิธราชธรรมเท้าทิวคต สู่สวรรค์เทวโลก

ผู้วิจัยวิเคราะห์ พบว่า **นกเกิดเป็นคน คนเกิดเป็นเทพในนิทานเรื่องนกจอกน้อย**

สองก็ปรารถนาให้เป็นคนชาติใหม่ ขอให้อยู่ห้องหอราชปราสาททองแต่ท่อน ขอให้ตัวนกชาติเดียวปางนี้ ด้วยแรงอธิษฐานนี้ ส่งผลให้นกจอกน้อยสองผัวเมียไปเกิดเป็นคน นกตัวผู้ไปเกิดเป็น **ท้าววรจิตร นกตัวเมียไปเกิดเป็น นางจันทะจร**

อันหนึ่ง นกตัวเมียยังตั้งจิตอธิษฐานต่ออีกว่า คั่นหากผัวผิดสัญญาบินออกจากรังก่อนทอดทิ้งเมียและลูก ดังนั้นชาติหน้าจะไม่พูดจากับชายใด ไผจักมาวานจาบปากนำคำแล้ว ดังนั้น เจ้าหญิงจันทะจรจึงไม่พูดจากาที่กับชายใดๆ แมแต่พระราชบิดา ส่วนนกตัวผู้ก็อธิษฐานจิตต่อไปว่า แต่ นั้น สามิโกด้านขานเมียคำหม่น พี่เป็นเช่นนั้น ซ้อยจักผายคำด้าน จาหญิงทุกสิ่ง ทุกวัย ทั้งเด็กสาวสำน่อย สำใหญ่ ชุมเฒ่า กะปากนำ พี่แล้ว

จากปรัชญาข้อนี้ พิสูจน์ให้เห็นเป็นประจักษ์แจ่มแจ้ง จากนกมาเป็นคน สักกุนีน้อยตัวเมีย ถามบปาก วิเคราะห์พบอีกว่า เจ้าหญิงจันทร์จระ ก่อนจะถูกสักกุนีนกตัวผู้บินหนีไปไฟออกจากรัง ปลอ่ยให้เมียและลูกน้อยถูกไฟครอกตายครั้ง ตั้งจิตอธิษฐานว่าเกิดชาติหน้าจะไม่พูดจาพาดพิงด้วยชามใด ๆ แม้แต่พระราชบิดา ก็ไม่พูดด้วยจนกระทั่งอายุ ๑๔ ปี ปรัชญาธรรมนี้พิสูจน์แล้วมีผลได้ให้เห็นเป็นประจักษ์พยานโดยปราศจากกังขาความเคลือบแคลงสงสัย หมดสิ้น

ปรัชญาธรรมคนเกิดเป็นเทพ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ต่อไป พบว่า ปรัชญาธรรมคนเกิดเป็นเทพมีเรื่องเล่าไว้ในนิทานเรื่อง นกจอกน้อยตอนหนึ่งเล่าว่า เอโก ตาปลุส ตาปะโสสิ๊กไปหาลูกเมียที่บ้านแล้ว ปุตตาทั้งลูก ไปบวชสร้างศาลแก้วดั่งหลังไปบวชสร้างในป่าเป็นรั้วสี่ ภาวนาทรงศีลอยู่ในไพรกว้าง ทรงศีลสร้างภาวนาสมโภชน์ เลยเกิงญาณดั่งหลังคราวพัน ยูทางเจ้าเฮียนสร้างสี่บรรณ

บัดนี้ ดูนานล้ำหลายปีแถมถายมาแล้ว อายุได้ชดฮ้าย ปลายห้าสิ่ว (๑๐๕ ปี ๔ วัน) แท้แหละ ก็จึงมรณายืน (มรณภาพ) เมื่อสู่เสวยสุขถึงโสตายอดสวรรค์เมืองฟ้า เป็นเทพบุตร อยู่สวรรค์เมืองฟ้ามีหมู่อัปสรพร้อมบริวารเป็นหมื่นมาแวดล้อมเทพบุตรเจ้าอยู่สุยาม ทานเอย

ปรัชญาธรรมข้อนี้ นอกจากสัตว์เกิดเป็นคน คนเกิดเป็นเทวดาแล้ว เทวตายังเกิดเป็นพรหม พรหมเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์เกิดเป็นเปรต อสุรกาย สัตว์นรกและอื่นๆอีกมากมาย นอกประเด็นจึงยุติไว้

๔) ปรัชญาธรรมที่ปรากฏในนิทานเรื่องปัญญาปารมี เกี่ยวกับปารมี ๑๐ ทศ ดังนี้

ปรัชญาธรรมที่ปรากฏในนิทานเรื่องปัญญาปารมี เกี่ยวกับปารมี ๑๐ ทศ ดังปรากฏใน

อะละ ในกาละเมื่อนั้น ะกะวะ อันว่าพระพุทเจ้าแห่งเฮา ท. ตรีสว่าสารีปุตตะ ดูราสารีบุตร พวกอัญญัตตรเดียรถียชีเปลือย ท. ผูกนั้น พวกนี้ ฝ่ายหนึ่ง เพราะเหตุที่ พระปัญญาปารมีที่พระอินทราชาสวดสาธยายนั้นแล อะละครั้งนั้น พระยามารผู้ใจบาป มันคินใจในใจว่า เทวบุตรเทวดา และพระโพธิสัตว์ ท. ในแสนโกฏิจักรวาล มาประชุมชุมนุมกันในที่นี้มากนักหนา ฮ้อยว่า (คาดว่า) เจ้าศรีธาตุ จักได้ลัทธิพยากรณ์ ในสำนักพระโคตมเจ้า แท้แล ว่าดั่งนั้นแล้ว พระยามารใจบาป มันก็เข้ามาเพื่อว่าจกม่าง (ทำลาย) เสียซึ่งพุทธบริบท ท. ดั่งนั้น พระยาอินทราชาผู้เป็นแห่งเทวดา อินทร์พรหม ยมราชทั้งปวง ก็เสด็จเข้ามายังที่ชุมนุมแล้วจึงสวดสาธยาย พระปัญญาปารมีอันประเสริฐว่า ปัญญาปารมี แปลว่า กำลังใจเต็ม บารมี ๑๐ ทศ^๕ มีดังนี้

๑. ทานบารมี จิตของเราพร้อมที่จะให้ทานเป็นปกติ

๒. ศีลบารมี จิตของเราพร้อมในการทรงศีล

^๕ สื่อออนไลน์ (เรื่องศาลาปฏิบัติกรรมฐาน),

๓. เนกขัมมบารมี จิตพร้อมในการทรงเนกขัมมะเป็นปกติ เนกขัมมะ แปลว่า การถือบวช แต่ไม่ใช่ว่าต้องโกนหัวไม่จำเป็น

๔. ปัญญาบารมี จิตพร้อมที่จะใช้ปัญญาเป็นเครื่องประหัตประหารให้พินาศไป

๕. วิริยบารมี วิริยะ มีความเพียรทุกขณะ ควบคุมใจไว้เสมอ

๖. ขันติบารมี ขันติ มีทั้งอดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่เป็นปฏิกฤษ

๗. สัจจะบารมี สัจจะ ทรงตัวไว้ตลอดเวลา ว่าเราจะจริงทุกอย่าง ในด้านของการทำความดี

๘. อธิษฐานบารมี ตั้งใจไว้ให้ตรงโดยเฉพาะ

๙. เมตตาบารมี สร้างอารมณ์ความดี ไม่เป็นศัตรูกับใคร มีความรักตนเสมอด้วยบุคคลอื่น

๑๐. อุเบกขาบารมี วางเฉยเข้าไว้ เมื่อร่างกายมันไม่ทรงตัว ใช้คำว่า "ช่างมัน" ไว้ในใจ

บารมี ที่องค์สมเด็จพระเจ้าทรงให้เราสร้างให้เต็ม ก็คือ สร้างกำลังใจปลูกฝังกำลังใจให้มันเต็ม

ครบถ้วนบริบูรณ์สมบูรณ์

บารมีในขั้นต้นกระทำด้วยจิตอย่างอ่อนเป็นขั้นพระบารมี เมื่อจิตดำรงบารมีชั้นกลางได้ เรียกว่า พระอุปบารมี และเมื่อจิตดำรงบารมีขึ้นไปถึงที่สุดเลย เรียกว่า พระปรมัตถบารมี หรือบารมี 30 ทศ หรือมีศัพท์เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระสมมติสพบารมี หมายถึง พระบารมีสามสิบถ้วน ซึ่งเป็นธรรมพิเศษหมวดหนึ่ง มีชื่อว่า พุทธกรณธรรม เป็นธรรมพิเศษที่กระทำให้ได้เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ที่ต้องการจะเป็นพระพุทธเจ้า ต้องบำเพ็ญธรรมหมวดนี้ หรือมีชื่อหนึ่งเรียกว่า โพธิปริพาจณธรรม คือธรรมสำหรับพระพุทธรูมิ หรือชาวพุทธเราทั่วไปเรียกว่า พระบารมี หมายถึง ธรรมที่นำไปให้ถึงฝั่งโน้น คือ พระนิพพาน ทาน การให้ เป็นการตัดความโลภ ศีล เรามีกัตัดความโกรธ เนกขัมมะ เป็นการตัดอารมณ์ของกามคุณ ปัญญา ตัดความโง่ วิริยะ ตัดความขี้เกียจ ขันติ ตัดความไม่รู้จักรอดทน สัจจะ ตัดความไม่จริงใจ มีอารมณ์ใจกลับกลอก อธิษฐาน ทรงกำลังไว้ให้สมบูรณ์ เมตตา สร้างความเยือกเย็นของใจ และอุเบกขา วางเฉยเข้าไว้ในเรื่องของกายเรา

๒.๔ นิทานพื้นบ้านหนังสือใบลาน ๓ เรื่อง

การศึกษานิทานพื้นหนังสือใบลาน เรื่อง ท้าวเสียวสวาสดี เรื่อง นกจอกน้อย และปัญญาบารมี เกี่ยวกับ ปารมี ๑๐ ทศ จะได้ศึกษาถึง ประวัติความเป็นมา คัดเรื่องย่อและลักษณะคำประพันธ์ ปรัชญาธรรมแนวคิด ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชนชาวอุบลราชธานี และคติธรรมความเชื่อ ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชนชาวอุบลราชธานี ดังนี้

๒.๕ นิทานเรื่อง ท้าวเสียวสวาสดี

ประวัติความเป็นมา

นิทานเรื่อง ท้าวเสียวสวาสดีเป็นวรรณกรรมของปราชญ์ชาวอีสาน ท่านรจนาและจารไว้ในหนังสือผูกใบลานด้วยอักษรธรรม จากการสำรวจพบ^๖ จะขอยกมาเป็นตัวอย่าง ๕ ชุด จาก ๕ วัด ดังนี้

- (๑) วัดบ้านยางซึ้ง บ้านยางซึ้ง ตำบลยางซึ้ง อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
- (๒) วัดพระโรจน์ บ้านพระโรจน์ ตำบลพระโรจน์ อำเภอพระนา จังหวัดอุบลราชธานี
- (๓) วัดศรีโพธิ์ไทร บ้านลุมพุก ตำบลนาตาล อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี
- (๔) บ้านโนนเจริญ บ้านโนนข่า ตำบลโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
- (๕) วัดสว่างนาราม ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี

๑.๑ ชื่อผู้แต่ง

ในจำนวน ๑๕ ชุดที่ค้นพบในจังหวัดอุบลราชธานี ไม่ปรากฏนามจริงผู้แต่ง แม้แต่ชุดเดียวส่วนใหญ่จะปรากฏนามแฝง หรือ นามผู้ถ่ายทอดสืบทอดกันเช่น ที่วัดสะอาดสมบูรณ์ บ้านสะอาดสมบูรณ์ ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เทวโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์) เจ้าอาวาสวัดสะอาดสมบูรณ์ บ้านสะอาดสมบูรณ์ ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. ๒๕๔๑

๑.๒ คำนำ

ท่าน เทวโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์) กล่าวว่าคำกลอนอีสาน นิทานเสียวสวาสดีนี้ ต้นฉบับเป็นหนังสือใบลานอักษรลาว ภาษาของโบราณอีสาน นักปราชญ์โบราณเขียนไว้นานแล้วจนบางตอนก็ขาดเลอะเลือน บางตอนก็ไม่สะอาด สกปรกไม่ชัดเจน จึงเป็นอุปสรรคในการรวบรวมเรียบเรียงอยู่บ้าง อาศัยความเพียรพยายามของข้าพเจ้า จึงสำเร็จออกมาได้ ดังที่ท่านเห็นอยู่นี้

ต้นฉบับใบลานนั้น ข้าพเจ้า ไปขอยืมจาก วัดอินทรมิตร อำเภอเขื่อง และจากวัดอื่นก็มี แต่ของวัดอินทรมิตรนั้นเป็นเรื่องย่อไม่กว้างเหมือนที่อื่น ข้าพเจ้าจึงเอาของผู้อื่นเป็นหลักฐานในการรวบรวมเรียบเรียงครั้งนี้ เมื่อเสร็จแล้วข้าพเจ้าได้มอบต้นฉบับให้ บริษัท คลังนาธรรมชาติ จำกัด เป็นผู้จัดพิมพ์จำหน่ายตามความประสงค์ต่อไป

เทวโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์) เจ้าอาวาสวัดสะอาดสมบูรณ์ ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. ๒๕๔๑

^๖ อรทัย เลียงจินดาถาวร: เสร็จ นามอ่อน, โครงการศึกษารวบรวมวรรณกรรมและจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือใบลาน จังหวัดอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ๒๕๔๓-๒๕๔๔.

คัดเรื่องย่อและลักษณะคำประพันธ์ ได้ศึกษาถึง คัดเรื่องย่อท้าวเสียววาสดี และลักษณะคำประพันธ์ ดังนี้

๑. คัดเรื่องย่อท้าวเสียววาสดี

นิทานเรื่อง ท้าวเสียววาสดี เป็นวรรณกรรมประเภทปรัชญาธรรมคำสอนและ คติธรรมความเชื่อ มีเนื้อเรื่องแทรกนิทานสลับคำสอนที่เป็น ปรัชญาธรรมแนวคิดและ คติธรรมความเชื่อ สลับกันไปตลอดเรื่องที่มีอิทธิพลต่อ วิถีชีวิตประชาชนชาวอุบลราชธานี ตลอดจนชาวไทยอีสานส่วนใหญ่

มีกุมภที่ซราสองสามีภรรยาคนหนึ่ง มีบุตร ๒ คน ผู้พี่ชื่อศรีเฉลียว นิสัยเย็บขริมหนักแน่น ผู้น้องชื่อ เสียววาสดี นิสัยประเปรียว ว่องไว ต่อมาพ่อแม่สร้างบ้าน ๒ หลัง สร้างเสร็จหลังหนึ่ง อีกหลังหนึ่งยังไม่เสร็จ พ่อเรียกลูกทั้ง ๒ มาให้เลือกเอาเรือนคนละหลัง พี่ชายเลือกเรือนหลังที่เสร็จแล้ว เสียววาสดีผู้น้องดีใจ ที่ได้เรือนหลังสร้างไม่เสร็จ

ต่อมาพ่อแม่ก็ถึงแก่กรรมได้สั่งสอนให้ลูกได้มีความโอบอ้อมอารี ต่อผู้อื่น,อย่าชี้เกียจ,หมั่นศึกษาหาความรู้,อย่าหุบปากใจน้อย ให้เชื่อฟังคำพ่อสั่งไว้ มีหลายประการด้วยกัน เช่น อย่าคบคนโลเล อนึ่ง เจ้าจะมีคู่ครองให้วัน สตรีสามผัว เจ้าหัวสามโบสถ์ หมายความว่า อย่าคบคนโลเล อย่างนำมาเป็นคู่ครองอนึ่ง ให้เจ้าฟันเหี่ยวไว้หลายลำ แสท่า,ให้เจ้าหมาข้าวไว้หลายบ้านแขกลิโฮม, หมายความว่า ให้เป็นคนมีใจกว้าง เผื่อแผ่แก่ญาติพี่น้อง, และเตรียมทำไว้คอยจนเจือ ช่วยเหลือสงเคราะห์หมู่คนชาวบ้าน, และทั้งสองพี่น้องได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ให้ไว้ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต คือ

๑. เพียบเอื้อนอย่าขาน หมายถึง เพื่อนไม่เรียกอย่าขาน

๒. เพียบว่านอย่าช่วย หมายถึง เพื่อนไม่ออกปากวานอย่าช่วย

๓. เพียบย่องกลับยกยอตนเอง หมายถึง เพื่อนไม่ยกย่องชมเชย แต่กลับยกย่องตัวเอง

เป็นคนจัญไร

ยกนิทานนกระแด่เด้าจะถูกเหยี่ยวรังจับกินเพราะไม่เชื่อคำสั่งสอนพ่อแม่ แทบเอาตัวไม่รอด เมื่อเอาตัวรอดได้ด้วยอุบายก็ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพ่อแม่ เหยี่ยวรังประมาทบินถลาโฉบลงจะจับนกระแด่เด้ากินเป็นอาหาร เลยตกลงปะทะโขดหินตาย นกระแด่เด้าเลยเอาตัวรอดมาได้

^๗ อรทัย เลียงจินดาถาวร; โสรจ นามอ่อน, ต้นฉบับ จารด้วยอักษรธรรม จำนวน ๒๐ ผูก, ยืมจาก วัดบ้านทุ่ง ตำบลแดงหม้อ อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี (พ.ศ.๒๕๔๓-๒๕๔๔).

^๘ เตชวโร ภิกขุ(อินตา กวีวงศ์), นิทานเรื่องท้าวเสียววาสดีคำกลอนโบราณอีสาน, (สำนักพิมพ์ คลังนานาชาติธรรม ขอนแก่น ถนนกลางเมือง จังหวัดขอนแก่น๒๕๔๑), หน้า ๓.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

พระพุทธองค์ทรงสอนว่า ปราชญ์ย่อมไม่หวั่นไหวพุ่มขึ้น จมลง ตามอิฐารมย์ และอนิฐารมย์ ของโลกธรรม ๘ คือได้ลาภได้ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์

นักปราชญ์ ไม่ส้องเสพสิ่งแวดล้อมที่เลว เพราะสิ่งแวดล้อมกำหนดวิถีชีวิตได้ คนจึงควรอยู่ในที่ที่เป็นมงคล เช่น นิทานช่างพลายที่ได้ฟังเรื่องโจรพุดเรื่องปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์ มีความประพฤติเลวเหมือนโจร, ม้าสงครามของพระยาที่คนหาเป่เลียงจูง ม้าก็เดินเหมือนคนเลียง, นกแขกเต้าที่โจรเลี้ยงก็เหมือนโจร แต่ที่ฤๅษี เลียงก็เหมือนฤๅษี , นิทานการตัดสินคดีไม่เป็นธรรม เพราะ อกติ ๔ เป็นต้น

ดังข้อความในนิทานเสียวสวาสต์ ได้กล่าวถึงปรัชญาธรรม ข้อที่ว่า

บ่ออกจากบ้าน	บ่อยู่อ้อมทางไป
บ่เรียนวิชา	บ่มีความรู้ ^{๑๐}

หมายความว่า คนเราถ้าไม่สามารถไปไหนมาไหนเลย ก็จะไม่รู้อะไร เห็นอะไร ไม่รู้เหนือใต้ก็มีดมน, คนเราถ้าไม่สนใจศึกษาหาประสบการณ์ ก็ไม่มีความรู้เป็นคนโง่เง่า เต่า ตุ่น ไทยอีสานว่า **หมากินความคิด**

วันหนึ่ง มีพ่อค้าสำเภาจากเมืองจำปา (เมืองจาม) มาจอดพักที่ท่าน้ำ เสียวสวาสต์ ขอโดยสารไปกับนายสำเภา ระหว่างเดินทางผ่านสถานที่ต่างๆตลอดเวลา เสียวสวาสต์ ถามด้วยความอยากรู้อยากเห็นเป็นปริศนาว่า

๑. แก่งที่เราผ่านมานั้น มีหินหรือบ่ ? (หินแร่เงิน, ทองคำ)
๒. บ้านที่เราผ่านมานั้น มีคนเฒ่าสามขาหรือบ่? (ผู้เฒ่าจำศีล)
๓. ดงที่เราผ่านมานั้น มีไม้บ่? (ไม้จันทน์หอม, ไม้กฤษณา)
๔. เมืองที่เราผ่านมานั้น มีเจ้าครองนครบ่? (พระราชทรงทศพิธราชธรรม)
๕. ในวัดนี้มีพระเจ้าอยู่ฝัารักษา บ่? (พระสงฆ์ผู้ทรงศีล)

นายสำเภาไม่เข้าใจปริศนาธรรม คิดว่า เสียวสวาสต์ เป็นอะไรไป เป็นคนบ้องหรือเปล่า แต่ใจหนึ่งก็คิดจะได้เป็นลูกเขย กลับถึงบ้านจึงแนะนำให้ผู้รู้จัก คนภายในครอบครัว โดยเฉพาะ นางศรีไวลูกสาวคนโปรด และในที่สุดได้จัดการแต่งงานให้เป็นคู่ครองตลอดไป

กล่าวถึงเจ้าเมืองจำปา เป็นโรคระแวง จัดให้คนเฝ้าเวรยามตลอดคืน ใครหลับก็จับลงโทษ ธิบทรัพย์สิน และประหารเสีย นายสำเภาเมื่อถึงวาระเข้าเวรยาม ได้มอบทรัพย์สินสมบัติให้เสียวสวาสต์ ลูกเขย กับนางศรีไวลูกสาวแล้วจะหลบหนีไป เสียวสวาสต์ อาสาไปเข้าเวรยามแทนพ่อตา แม่พ่อตาจะห้ามก็ไม่ยอม เพราะจะไปเข้าเวรยามแก้ปัญหาพระราชฆ่าคนเข้าเวรมามากแล้ว โดยกล่าวเป็นปรัชญาปริศนาว่า **ขึ้นบ่ขาด อย่าให้คู่แข่ง เรื่องการเมือง ลูกขอแทนให้** หมายความว่า เนื้อไม้ขาดอย่าให้มีดีถึงเชิง เรื่องการเมือง ลูกขอแทนพ่อ ลูกเขยขอตายแทนพ่อตา

^{๑๐} เป็นปรัชญาธรรมโบราณ ของเก่าเล่าต่อกันมา ของหมู่เฮาชาวอีสาน ผู้วิจัย จำมาเล่า.

เวลาเที่ยงคืน พระราชาเดินมาตรวจเวรยาม เสียวสวาสดีนั่งปรกกรรมคาถาว่า **อะณฺเฐสิ อะณฺเฐสิ กิงกระณฺนาอะหังปิ ตัง ชานามิ**^{๑๑} ภาวนาไม่หยุดยั้ง หมายความว่า **ท่านทำอะไรอยู่ๆ แม้เรารู้ๆ**

พระราชาทรงตกพระทัย เพราะพวกเฝ้าเวรกำลังหลับกันส่วนใหญ่ แต่เสียวสวาสดี นั่งภาวนา ปรกกรรมคาถาอยู่คนเดียวเสียงดังขึ้นๆ พระราชาไม่แน่ว่าพระทัยว่าเป็นเทวดา หรือปีศาจ หรือมนุษย์ หวั่นไหวพระทัยเสด็จกลับ ไม่ทรงทำอะไรกับพวกหลับเวรยามได้ เสร็จร้อนพระทัยบรรทมไม่หลับทั้งคืน

รุ่งเช้าวันใหม่ มีรับสั่งให้เสียวสวาสดีเข้าเฝ้า ตรัสถามว่า คาถาที่เสียวสวาสดี ภาวนาปรกกรรมอยู่ค่านั้น หมายถึงสิ่งใด เสียวสวาสดีกราบทูลเนื้อความดังกล่าว เล่าเรื่องทำนองสอนเป็นนิทานที่สอดแทรกปรัชญาแนวคิดและคติความเชื่อของสังคม ทูลข้อเท็จจริงที่ประชาชนเดือดร้อน นิทานความโหดร้ายของพระราชาหุบเขา นิทานเล่ห์เหลี่ยมของมนุษย์ นิทานการตัดสินอรรถคดีที่เป็นธรรมและไม่เป็นธรรม นิทานปริศนาธรรมอีกมากมายประกอบ ประมาณ ๓๐ กว่าเรื่อง พระราชาทรงพอพระทัย ได้สั่งให้เสียวสวาสดีเป็นอัครมหาบัณฑิต และให้สั่งสอนพระโอรส และประชาชนชาวเมือง มีคำสอนเกี่ยวกับการปกครอง และคนดี ผู้ปกครองและคนเลว และโครงสร้าง อันเป็นองค์ประกอบของการเมือง การปกครอง นิทานของเสียวสวาสดีล้วนเป็นนิทานคำสอนประกอบธรรมะ คติความเชื่อจารีตประเพณี อันเป็นวิถีชีวิตของประชาชน ยังมีอีกมากมาย จะได้กล่าวถึงเกี่ยวกับอิทธิพลปรัชญาธรรมแนวคิดและคติธรรมความเชื่อของการวิจัยต่อไป

๒. ลักษณะคำประพันธ์

คำประพันธ์นิทานท้าวเสียวสวาสดี มีลักษณะเป็น **โคลงสาร** หรือ กลอนลำทำนองหมอลำ อุบลราชธานี ภาษาก็ประสมประสานเป็น กาพย์ หรือ ยาวสร้อย อ่านออกเสียงเป็นทำนองเฉพาะอย่างๆไป เช่น **ยาวสร้อย** หรือ **คำสอย** สลับกันไปขณะที่หมอลำ ลำตกบทกลอนหนึ่งๆ จะมี หมอลำสอย แทรกขึ้นเสริมให้เกิดความสนุกสนาน **หม่วนขึ้นโฮแซว**เป็นระยะๆไปตลอดทั้งคืน ตัวอย่างคำสอย^{๑๒} (สร้อย) สอยๆ **พี่น้องฟังสอย นกขี้ถี่ บินหนีบินคิน** สาวไปเอาพินทุมหักด้ามพร้า **อันนี้ ก็ว่าสอย** หมายความว่า หญิงสาวเข้าป่าหาพิน กระทำชำเลาด้ามมีดอีโต้อย่างเมามั่น เมื่อจบคำสอยประชาชนชอบบอกชอบใจ ประบมือเชียร์เกรียวกราว ส่งเสียงกรีดกร๊าด กระตุ้ญ ม่วนขึ้นโฮแซว สลับเสียงแคนเสียงลำไยๆ ๆ

^{๑๑} เตชะโร ภิกขุ (อินตา กวิวงศ์), **นิทานท้าวเสียวสวาสดี คำกลอนโบราณอีสาน**, หน้า ๑๖.

^{๑๒} ไสรัจ นามอ่อน, **ของเก่าจำเอนมาเล่าต่อ**.

ตัวอย่าง คำประพันธ์ในนิทานท้าวเสียวสวาสดี^{๑๓} ตอน ๔ สหาย คือ แมลงวัน หนอน อีกา
กบ ฆ่าช้างพลายใหญ่

...สามัคคีพร้อมกันต่อสู้ทาง	คราวนั้นช้างยืนอยู่หลับตา
กามันบินมาตอดตาไผ่ขาว	เป็นแผลให้แมลงวันขี้ใส่
หนอนกะเจาะซอกใช้ดาซ้างเปื่อยพัง	เจ็บปวดแทบเห็นอู่ทางไป
หิวอาหารผ่องกระหายน้ำ	ยามนั้นกบไปฮ้อยกลางเหวลึกใหญ่
ช้างคิดว่าน้ำอยู่ใกล้ทางนั้นเล่าไป	จึงตกพลัดพลาดลงกันเหวตาย

หมายความว่า นิทานเรื่องนี้ สอนให้รู้ว่า ความพร้อมเพรียงสามัคคีของคนหมู่มากยัง
ประโยชน์สำเร็จได้ ให้เกิดสุข

...เพราะความสามัคคีของ ๔ สหาย ขณะนั้นช้างพลายยืนหลับตาอยู่ อีกาบินโฉบมาจิก
ตาช้างเป็นแผลตาดอด แมลงวันขี้ใส่ตา หนอนเจาะตาดอด เจ็บปวดแสนสาหัส ช้างหิวอาหาร
กระหายน้ำ กบลงไปร้องในเหวใหญ่ ช้างคิดว่ามีหนองน้ำ จึงตรงไปตกลงในเหวลึก ถึงแก่ความตาย
เพราะช้างถือผิดว่า ตัวโตรังแกนกได้ จึงได้รับผลตอบแทนเช่นนั้น

ลักษณะ คำประพันธ์ของนิทานท้าวเสียวสวาสดี เป็น โครงสาร หรือ กลอนลำ อ่าน
ทำนองเสนาะโสร่ง หรือ หมอ^{๑๔}ลำพื้น นำไปลำตามงานชุมนุมหมู่บ้าน งานเทศกาลบางอย่าง และงาน
อวมงคลอุทิศกุศลงานฉลองผาสาท(ปราสาท)ผึ้ง, งานฉลองดูกลองธง(ธง) และพระภิกษุสงฆ์ นำมา
เทศน์ทำวัตร หรือธรรม^{๑๕}วัตร ตามวัดวาอารามทั่วไป เป็นที่นิยมชมชอบของพุทธศาสนิกชน
โดยเฉพาะ ผู้สูงอายุ ที่ชอบฟังเทศน์ทำวัตรเย็น คือนิยมทำวัตรเย็น แล้วฟังเทศน์ เวลาประมาณ ๑๖-
๑๗ นาฬิกา เฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดอุบลราชธานี

๒.๔.๓ ปรัชญาธรรม แนวคิดที่มีผลกระทบวิถีชีวิตชาวอุบลราชธานี ปรากฏว่า มี
อิทธิพลด้านการปกครอง และอิทธิพลด้านความเป็นธรรมต่อสังคม

๑. อิทธิพลด้านการปกครอง

เป็นเจ้าเมืองต้องมีทศพิธราชธรรม^{๑๖}

^{๑๓} เตชวโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์), นิทานท้าวเสียวสวาสดี คำกลอนโบราณอีสาน, หน้า ๔๘.

^{๑๔} ธนิต ตาแก้ว, รวมนิทานธรรม เล่ม ๖ คำกลอนภาคอีสาน, สำนักงาน ส.ธรรมภักดี ถนนข้าวสาร เขต
ชนะสงคราม กรุงเทพฯ (พ.ศ.ไม่ปรากฏ).

^{๑๕} เล่าสืบต่อกันมาจาก, เมื่อยังอยู่ในสมณเพศ (พระมหาสีทา ยสินทโร) นามอ่อน, เทศน์นิทานต่างๆเป็น
ประจำ

^{๑๖} ดร.ปรีชา พินทอง, วรรณคดีอีสาน เล่ม ๒ โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซต ถนนขยางกูร อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐ โทร.๐๔๕-๒๔๒๒๙๓.

พระเจ้าจำปาทรงทอดพระเนตรพระโอรสไม่ใส่ใจการศึกษาเอาแต่เล่นเพลิดเพลินอยู่กับ
ราชบริพารเสียส่วนใหญ่ควรจะรู้จักหลักของการปกครอง รู้จักทศพิธราชธรรม เพราะไปภายนอก
ได้เป็นเจ้าของเมือง ถ้าปราศจากทศพิธราชธรรมจะทำให้ชาวประชาเดือดร้อนเป็นแน่แท้ ทรงมอบ
ให้อัครมหาบัณฑิตเสวยสวาสดี ทำหน้าที่ถวายการศึกษาและอบรมบ่มนิสัยพระราชโอรส

ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

...ทางดีให้สนใจจดจ่อ	ทางชั่วนั้นพลันถึมถึมเสีย
ควรที่พระทัยงม	ทศพิธราชธรรม ^{๑๗}
จักขอแซไซ	แต่พอเพียงน้อย
เป็นจอมเจ้า	เหนือหัวให้อีกไพร่
เป็นใหญ่พ้อง	หัวหน้าให้อีกฝูง
เป็นผู้เฒ่าให้	อีกลูกหลานเหลน
เป็นขุนกวนให้	อีกการเมืองบ้าน
สมสถานเปื่อง	เฮืองฮมย์ถ้วนทั่ว
อย่าได้ฮักเพิ่นพัน	ซึ่งพิบัติ

หมายความว่า ขอพระองค์ ทรงใส่พระทัยคุณความดี แล้วลดละเลิกพระทัยจากสิ่งชั่วร้าย
ทั้งปวง โดยเฉพาะ ขอพระองค์ทรงใส่พระทัยในทศพิธราชธรรมสิบประการ ข้าพระพุทธเจ้าขอน้อม
ถวายคุณธรรมราชจริยาอาทิว่า เป็นจอมเจ้าเหนือหัวให้รักไพร่ฟ้าประชาราษฎร์^{๑๘} เป็นผู้ นำให้รักผู้
ตาม(ผู้ใหญ่ให้รักผู้น้อย) เป็นผู้เฒ่า ให้รักลูกหลานเหลน เป็นขุนกวน ให้รักบ้านรักเมือง ชื่อสัตย์
จงรักภักดี อย่าดั่งฟ้าต่ำ อย่าทำหินแฉก อย่าแยกแผ่นดิน พระราชาควรศึกษาและยึดปฏิบัติใน
ทศพิธราชธรรม ผู้นอนด่ำให้นอนหงาย ผู้นอนสูงให้นอนคว่ำ หมายความว่า ผู้น้อยให้เชื่อฟังผู้ใหญ่
ผู้ใหญ่ให้ดูแลผู้น้อย คือ ให้เป็นผู้ตามและผู้นำที่ดี^{๑๙}

๒. ทศพิธราชธรรม หรือ ราชธรรม ๑๐ ประการ

ธรรมของพระราชา ๑๐^{๒๐} ประการ, กิจวรรตที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ, คุณธรรมของ
ผู้ปกครองบ้านเมือง, ธรรมะของนักปกครอง ดังต่อไปนี้

^{๑๗} พระราชวรมณี (ประยูรย์ ปยุตโต); พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๒๘, หน้า ๒๘๕-๒๘๗, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๘๖.

^{๑๘} เตชวโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์), นิทานธรรมท้าวเสวยสวาสดี คำกลอนโบราณอีสาน, หน้า ๕๓-๕๔.

^{๑๙} ของเก่าเล่าต่อกันมา เป็น มุขปาฐะ.

^{๒๐} พระราชวรมณี (ประยูรย์ ปยุตโต); พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๘๕-๒๘๗.,
ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๕๖.

๑. ทาน- การให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๒. ศีล- ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกายและวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษา กิตติคุณ ให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นทีเคารพนับถือ มิให้เป็นทีใครดูหมิ่น

๓. ปริจาคะ - การบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔. อาชชวะ - ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไรรำยา ปฏิบัติภารกิจโดย สุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๕. มัททวะ - ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองค์ มีความสง่า กิริยาวาจาสุภาพนุ่มนวลละมุนละไม ให้ความรักภักดี แต่มีขาคายำเกรง

๖. ตปะ - ความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้ครอบงำย่ำยีจิตระงับยับยั้งข่มใจได้ มั่งมั่นแต่บำเพ็ญเพียร ทำราชกิจให้สมบูรณ์

๗. อักโกธะ - ความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัย ความและทำการต่างๆ ผิดพลาดศีลธรรม

๘. อวิหิงสา - ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบคั้นกดขี่ เช่น เก็บภาษี ขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงอำนาจ ไม่ขาดความกรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะความอหังการเกลียดชังของตน

๙. ขันติ - ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเบื่อหน่ายเพียงใด ก็ไม่ถ้อยถอย ถึงจะถูกย่ำยู่ถูกหยันเพียงใด ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณีที่ทำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑๐. อวิโรธนะ - ความไม่คลาดธรรม คือ องค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรมคงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหว เพราะถ้อยคำที่ติร้าย สถิตมั่นในธรรมทั้งส่วนยุติธรรม และนิติธรรม ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป

ท่านอัครมหาบัณฑิตเสี้ยวสวาสดี ถวายนโยบายหลักการปกครองโดยทศพิธราชธรรมเป็นที่พอพระทัยของพระเจ้าจำปาและพระราชโอรส แล้วกล่าวถึงสมบัติสร้างความมั่นคงของเมือง สืบต่อไป

๓. สมบัติความมั่นคงของเมือง ๑๔ ประการ

ชาวไทยอีสานโดยทั่วไปเชื่อว่า สมบัติความมั่นคงของเมืองแบบบรรพชนเป็น **ปรัชญาแนวคิด หรือ แก้วคุณเมือง** ถ้าบ้านใด เมืองใด มีสมบัติความมั่นคงของเมือง หรือ มีแก้วคุณเมือง ๑๔ ประการ บ้านนั้น เมืองนั้นจะจำเริญรุ่งเรือง

แก้วคุณเมือง ๑๔^{๒๑} หน่วย

ปรัชญาการปกครอง เป็นแนวคิดที่ชาวไทยอุบลราชธานี และชาวไทยอีสานยึดเป็นหลัก และถือปฏิบัติในการปกครองบ้านเมืองมาตั้งแต่ครั้งบรรพชน ชาวไทสืบทอดต่อเนื่องไม่ขาดสายตราบ ถึง ชาวไทอีสานปัจจุบัน บ้านเมืองก็อยู่เย็นเป็นสุข แม้ยุคนี้ก็ยังยึดและถือปฏิบัติเป็นการภายในอยู่ของ หมู่เฮาชาวไทยอีสาน คือ

๑. หูเมือง ได้แก่ ราชทูต ผู้ฉลาด อาจนำเรื่องเข้าออกประเทศไทย
๒. ตาเมือง ได้แก่ นายหนังสือผู้ฉลาด อาจสอนอักษรนานาได้
๓. แก่นเมือง ได้แก่ พระสังฆะเจ้า ผู้ฉลาดทรงธรรม ทรงวินัย
๔. ประตุมือง ได้แก่ เครื่องศาสตรา อาวุธ
๕. โหราศาสตร์ ได้แก่ ผู้ฉลาดอาจทายเหตุดี เหตุร้ายบ้านเมืองได้
๖. เหน้เมือง ได้แก่ เสนาผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้ฉลาด กล้าหาญ มั่นคง
๗. ชื่อเมือง ได้แก่ กวนเมือง ตาแสง ราชฎฐผู้ซื่อสัตย์
๘. ฝาเมือง ได้แก่ ทเกล้า ทหาญ ผู้ฉลาดอาจยุทธกรรมได้ชนะ
๙. แปเมือง ได้แก่ ท้าวพระยาผู้ประกอบด้วยศีลธรรมอันดีงาม
๑๐. เขตเมือง ได้แก่ เสนาอำมาตย์ รู้เขตบ้านแดนเมือง ที่นั้นดีไม่ดี
๑๑. สติเมือง ได้แก่ เศรษฐี พ่อค้า ผู้มั่งมี
๑๒. ใจเมือง ได้แก่ หมอยาผู้ฉลาด รู้พยาธิ ไข้ยาถูโรค
๑๓. ค่าเมือง ได้แก่ ภาคพื้น ภูมิประเทศพลเมืองดี
๑๔. เมฆเมือง ได้แก่ เทพยาดา อารักษ์ทั้งหลาย ในเขตบ้านเขตเมือง

แก้วคุณเมือง ๑๔ ประการนี้ มีปรากฏในจารีต ๑๒ กองธรรม ๑๔ ในระบบราชการของไทย ไสาน สืบต่อมาตั้งแต่ยุค อาณาจักรญานานเจ้าถึงอาณาจักรล้านนา ล้านช้าง ถึงดินแดนอีสานและ พายัพ เป็นปรัญชาธรรมที่มีผลกระทบตอวิถีชีวิตของ ชาวไทยอุบลราชธานี ตลอดถึงชาวไทยอีสาน ส่วนใหญ่ด้วย

๔. อิทธิพลด้านความเป็นธรรมต่อสังคม

ปรัชญา แนวคิดด้านความยุติธรรม ข้อความตอนหนึ่ง ท่านอัครมหาบัณฑิตเสียวสวาสดียก มาสอน พระราชโอรสว่า

เกิดเป็นคนให้มีใจสัตย์ซื่อ^{๒๒}

โดยยกนิทานเรื่อง ภูเท่กัถเลื้อตาย มาเล่าให้เจ้าชายสดับฟัง ว่า

^{๒๑} ดร.ปรีชา พินทอง; วรรณคดีอีสานเล่ม ๒, หน้า.

^{๒๒} เตชะโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์); นิทานท้าวเสียวสวาสดี คำกลอนโบราณอีสาน, หน้า ๕๔-๖๐.

นั่งให้ดูนอน นอนให้ดูงู

ครั้งนั้น มีเสือตัวหนึ่ง กินอาหารอิ่มแล้ว เสือไม่รู้นอนทับรูงูข้างจอมปลวก นอนหลับถูก งูเห่ากัดตาย ขณะนั้นมีฤๅษีตนหนึ่ง เดินทางมาพบเสือนอนตาย ด้วยความเมตตาธรรม จึงเสกคาถา **ชีวะมนต์** ให้เสือกลับฟื้นคืนชีพ เสือบอกกับฤๅษีว่า จะกินเจ้าเป็นอาหาร เพราะเจ้าเป่าให้เสือกินชีพได้ ฤๅษีจึงกล่าวกับเสือเจ้าป่าว่า รู้อย่างนี้เราจะปล่อยให้เจ้าตาย เรามีบุญคุณกับเจ้า ทั้งสองตกลงกันไม่ได้ จึงตกลงว่าหากคนใดคนหนึ่งตัดสินใจ ธรรมดาให้ ถ้าฝ่ายเสือถูกให้เสือกินฤๅษี ถ้าฝ่ายฤๅษีถูก ให้เสือปล่อย ฤๅษีไป ทั้งเสือเจ้าป่าและพ่อฤๅษีมนต์หลังเดินป่าหาหนายผู้เที่ยงธรรมตัดสินให้ ตามลำดับดังนี้

๕. ทนายทั้งห้าตัดสินความอย่างไร

ทนายที่ ๑ เทวาเจ้าป่า ทราบเรื่องราวทั้งหมดแล้วว่า **เสือดุ ฤๅษี ถูก เทวดา คิดว่า** ถ้าเราตัดสินให้เสือกินตาย คนจะทำลายป่า เราไม่มีต้นไม้ใหญ่อยู่อาศัย **เทวดาพอใจ ตัดสินให้เสือเป็นฝ่าย ถูก ให้เสือกินฤๅษี ได้** เป็นการตัดสินความโดยอาศัย **อคติธรรม** ความลำเอียงเพราะความชอบใจ จึงเป็นการตัดสินแบบ **ฉันทาคติ ไม่เป็นธรรม** ท่านฤๅษี ไม่ยินยอมจึงเที่ยวหาหนายคนใหม่ ทำอย่างนี้ต่อไปจึงได้ทนายถึง ๕ คน

ทนายที่ ๒ หมาจิ้งจอกเจ้าเล่ห์ ทราบเรื่องราวทั้งหมดแล้ว ทราบว่า เสือดุ ฤๅษี ถูก แต่ตัดสินให้เสือกิน ฤๅษี ฆาต เพราะนายจิ้งจอก **ไม่พอใจ โกรธให้ฤๅษี** ที่เคยขบไล่เขา ขณะไปเล็มเศษอาหารที่อาศรมฤๅษีจึงตัดสินให้เสือกินฤๅษี **ได้** เป็นการตัดสินความลำเอียง เพราะ **อคติ ความไม่ชอบใจ-ความโกรธ** จึงเป็นการตัดสินความแบบ **โทสาคติ ไม่เป็นธรรม** พ่อฤๅษี ไม่ยินยอม จึงเที่ยวหาหนายคนต่อไป

ทนายที่ ๓ วัวแดง ระแวงภัย เมื่อทราบเรื่องราวทั้งหมด ทราบว่า เสือดุ ฤๅษี ถูก แต่ตัดสินให้ เสือกิน ฤๅษี ฆาต เพราะวัวแดงระแวงว่า ถ้าตัดสินให้เสือกินตาย เสือตัวอื่นจะมาจับเรากิน ดังนั้นจึงตัดสิน **ให้เสือกินฤๅษี** จึงเป็นการตัดสินความลำเอียง เพราะ **อคติธรรม ความระแวงเพราะกลัวภัย** เป็นการตัดสินแบบ **ภยาคติ ไม่เป็นธรรม** พ่อฤๅษี ไม่ยินยอม จึงชวนกันเดินป่าหาหนายความคนต่อไป

ทนายที่ ๔ ลิง จอมชน เมื่อฤๅษี เล่าเรื่องราวสู่ฟัง ลิงจอมทะเล้น เอาแต่ชน ไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่องอะไร จึงตัดสินให้เสือกิน ฤๅษี ฆาต **ให้เสือกินฤๅษี** อันเป็นการตัดสินลำเอียง เพราะ**อคติธรรม** เพราะความโง่ความไม่รู้เรื่องของตน จึงเป็นการตัดสินความแบบ **โมหาคติ ไม่ยุติธรรมฤๅษี** ไม่ยินยอม จึงเดินป่าหาหนายใหม่อีกเป็นคนสุดท้าย

ทนายที่ ๕ กระต่ายนา เจ้าปัญญา กระต่ายนา ฟังเรื่องราวจากต้นจนตลอด เข้าใจด้วยดี จึงคิดว่าจะตัดสินให้ยุติธรรมต่อทั้งสองฝ่าย ได้กล่าวกับเสือและท่านฤๅษี ว่า ควรเราไปตรวจหลักฐานที่เกิดเหตุก่อน จึงจะตัดสินความได้ถูกต้อง ตกลงไปดูที่เกิดเหตุด้วยกัน กระต่ายที่มีปัญญาจึงให้เสือกินนอนให้ดูตรงที่ปากรูงูเห่าตัวเดิม ทันใดนั้น งูเห่าก็เลื้อยขึ้นมากัดเสือกินตัวนั้นถึงแก่ความตายอีก

กระต่ายกับกบฏี จึงกลับหนีไป ยังที่ของตน และให้การดูแลการเป็นอยู่ของกระต่าย ทั้งสองเป็นกัลป์ ยามมิตรกันไปชั่วชีวิต

ทนายที่ ๑ ถึงที่ ๔ ตัดสินอรรถคดีไม่ยุติธรรม เพราะลู่อำนาจ อคติธรรม ๔ ประการ^{๒๓} คือ ความไม่เที่ยงธรรม, ความลำเอียง เพราะ

๑. ฉันทาคติ ลำเอียง เพราะชอบ
๒. โทสคติ ลำเอียง เพราะชัง
๓. โมหาคติ ละเอียง เพราะหลง; เพราะเขลา
๔. ภยากติ ลำเอียง เพราะกลัว

ส่วน ทนายที่ ๕ กระต่ายนา เจ้าปัญญา ตัดสินด้วยความเป็นกลางเป็นไปตามเนื้อถ้อย กระทบความ ที่เป็นจริงอย่างไร ก็ตัดสินอรรถคดีตาม ข้อเท็จ จึงเป็นการตัดสินอรรถคดีที่ยุติธรรมโดยแท้

๖. ความยุติธรรม มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวอุบลราชธานีอย่างยิ่ง

กรณีศึกษา^{๒๔} ครั้งหนึ่ง เมื่อกรมพระยาสุรพสิทธิประสงค์ ทรงดำรงตำแหน่ง ผู้สำเร็จราชการแทนพระเนตรพระกรรณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวราชการที่ ๕ ที่มณฑลลาวกาว จังหวัดอุบลราชธานี ศรีวนาลัย ประเทศราชคือนั้น ฝนตกพรั้วเพราะเป็นหน้าฝนประมาณปลาย เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๔๔๖ พระองค์เจ้าสุรพสิทธิประสงค์ ทรงปลอมพระองค์ แต่งตัวเป็นชาวเมือง พร้อมผู้ติดตาม กันร่มตากฝนที่ตดพรั้วตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ของชาวเมืองอุบลราชธานี ในคำค้นไปเรื่อยๆ กระทั่งสุดท้ายถึงคุก(เรือนจำ) จึงทรงดำเนินตรงไปถามเจ้าหน้าที่เฝ้าเวรยาม ๒ คน ว่า ทำอะไร? เข้าเวรเฝ้าคุก เฝ้าทำไม? ฝนตกๆไปนอนไม่ดีหรือ? คนเฝ้าคุกบอกว่าไม่ได้หรอก ฉันเป็นคนอยู่เวรนอนไม่ได้ ต้องควบคุมคนโทษไม่ให้พวกมันแหกคุกหนีไปรู้ไหม? รับสั่งต่อว่า ขอเข้าไปดูข้างในคุกได้ไหม? คนเฝ้าเวรยามตะหวาดว่าไม่ได้หรอก คนที่จะเข้าคุกได้ต้องเป็น คนโทษ ศาลเขาตัดสินเด็ดขาดก่อนจึงเข้าไปอยู่ในคุกได้ ไปๆหนึ่งๆ เอ...หมาเขายังไม่ให้เข้าเลย ตาแก่นี่จะมาเข้าคุกได้อย่างไร? และคนเฝ้าเวรยามสองคนพูดกันว่าคนบ้าหรือคนดีเออ...เอคนบ้าทำไมมันมีร่ม และหลายคนด้วย ชั่งหัวมัน...

กรณีศึกษาข้อนี้ บ่งบอกได้ชัดเจนให้เห็นว่าชาวจังหวัดอุบลราชธานี ยึดเหนี่ยว และถือปฏิบัติในคติความเชื่อที่ว่า เกิดเป็นคนให้มีใจสัตย์ซื่อ ปากจ้งได้ หัวใจจ้งสั้น ปากว่าแล้ว มายมายบ่เป็น หมายความว่า ชาวอุบลราชธานี เป็นคนซื่อสัตย์ มีสัจจะความจริงใจ ปากกับใจตรงกัน พูดอย่างไรทำอย่างนั้น ไม่กลับคำ

^{๒๓} พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. หน้า ๑๗๔., ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๙๖, ๑๑/๒๔๖/๒๔๐., อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๗/๒๓.

^{๒๔} ดร.ปรีชา พินทอง เล่าสู่ฟัง, ผู้วิจัยได้ฟังมาจาก อาจารย์ไสรจ นามอ่อน นำมาเล่าต่อ, พ.ศ.๒๕๑๕.

(ไม่ตะบัดสัตย์) ตรงพระพุทธรูปหน้าว่า **หะทะยัสสะ สะทิสี วาจาแปลว่า ปากกับใจตรงกัน**

เรื่องราวเหล่านี้ มีปรากฏในนิทานท้าวเสียวสวาสต์ทั้งสิ้นจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า นิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสต์มีอิทธิพลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนชาวพุทธอุบลราชธานี อย่างมาก

๒.๖ นิทานเรื่องนกจอกน้อย

นิทานเรื่องนกจอกน้อยผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึง ประวัติความเป็นมา คัดเรื่องย่อและลักษณะคำประพันธ์ ปรัชญาธรรมแนวคิดที่มีผลกระทบต่องานวิถีชีวิตของชาวอุบลราชธานี และคติธรรม ความเชื่อที่มีผลกระทบต่องานวิถีชีวิตของชาวอุบลราชธานี ดังนี้

๒.๖.๑ ประวัติความเป็นมา

ต้นตอที่แท้จริงของ นิทานนกจอกน้อย ยังคลุมเครืออยู่ เพราะผู้ประพันธ์หนังสือผูกใบลาน รุ่งปยุตาทวดของ หมูเฮาชาวอีสาน ไม่นิยมบอกชื่อจริงของตนว่าเป็นใคร ที่ไหน บอกเพียงชื่อแฝง (นามปากกา) ประการหนึ่งและอีกประการหนึ่ง เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของ ปราชญ์นักประพันธ์โบราณเพราะท่านเหล่านั้น มีเจตนาทำผลงานถวายเป็น พุทธบูชา มิได้มีเจตนาทำผลงานเพื่อพาณิชย์กรรม ดังนั้น จึงเป็นปัญหาใหญ่สำหรับนักวิชาการรุ่นหลังโดยเฉพาะกาลเวลาล่วงเลยมาถึงยุคเราปัจจุบัน ซึ่งยังไม่ทราบแน่ชัดว่า หนังสือผูกใบลานเรื่องนั้นๆ ใครเป็นคนแต่ง(ประพันธ์) และแต่งที่ไหน เมื่อใดบอกได้แต่เพียงว่า ผู้คัดลอกคือใคร ที่ไหน เมื่อใด เช่น นิทานเรื่องนกจอกน้อย ที่ผู้วิจัยขอยืมมาจาก วัดทุ่งศรี^{๒๕} เมือง ถนนหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

จากการสำรวจ^{๒๖} ค้นพบ นิทานนกจอกน้อย จำนวน ๑๑ ชุด จากสำนัก ๑๑ วัด ในพื้นที่เขตปกครองจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๕ จะยกตัวอย่างพอเป็นนิเทศ จำนวน ๕ ชุด จาก ๕ วัด ดังนี้

๑. วัดบ้านโนนแดง บ้านโนนแดง ตำบลโนนแดง อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี
หน้า ๕๒
๒. วัดยางกระเดา บ้านยางกระเดา ตำบลท่าศิลา อ.เหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี
หน้า ๖๘
๓. วัดโพธิ์ศรีสว่าง บ้านตาแหลว ตำบลหัวนา อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี หน้า ๖๘
๔. วัดนาคำใหญ่ บ้านนาคำใหญ่ ตำบลนาคำใหญ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
หน้า ๘๕

^{๒๕} อรรถย เลียงจินดาการ, ไร่จ นามอ่อน, โครงการศึกษา รวบรวมและจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือใบลาน, หน้า ๕๒ - ๑๓๖.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒-๙๑.

๕. วัดโนนดาด บ้านหนองแดง ตำบลนาสะไม อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี
หน้า ๙๙

ในจำนวน ๑๑ ชุด ที่ค้นพบไม่บอกผู้ประพันธ์ บอกเพียงผู้ถ่ายทอด บอกสถานที่ว่าวัดไหน บ้านใดตำบลไม่บอก อำเภอและจังหวัดไม่ปรากฏ แต่เมื่อทราบชื่อวัด ชื่อหมู่บ้าน เราก็จะรู้ว่าเป็น ตำบล อำเภอไหน และจังหวัดอุบลราชธานีโดยปริยายเพราะวิจัยในขอบเขต จังหวัดอุบลราชธานี

๒.๖.๒ คัดเรื่องย่อและลักษณะคำประพันธ์

กาลครั้งหนึ่ง ยังมีนกจอกน้อยผัวเมียคู่หนึ่ง และมีฤๅษีตนหนึ่งบำเพ็ญเพียรภาวนาในคูหา ป่าพงไพร นกคู่นั้นได้อาศัยทำรังที่หนองคราพฤๅษี ตกไข่มีลูกอ่อนสองตัว นกตัวผู้ออกไปหาเหยื่อมา เลี้ยงเมียและลูก เผอิญว่า วันนั้นหาเหยื่อในเขตของตนไม่ได้ จึงบินและไปหาเหยื่อในเขตไกลออกไป ได้ถูกดกบัวใหญ่หุบเอาไว้ทั้งวันและคืน เมื่อตกตึกกับดกบัวบานออก จึงรีบคาบเหยื่อกลับมาเลี้ยง เมีย ป้อนลูก แต่เมียไม่ยอมกิน ผัวจึงถามว่า ทำไมเธอจึงไม่กินเหยื่อ เมียตอบว่า เธอไปทั้งวันทั้งคืน ทั้งเมียและลูกไว้ให้อดตาย เพราะเธอไปมีหญิงอื่นจากฉัน ผัวกล่าวปลอบว่า ไม่ได้เป็นเช่นที่เธอเข้าใจ ฉันถูกกับบัวหลวงหุบเอาไว้ก็ออกไม่ได้ จึงกลับไม่ได้ เมียไม่ยอมฟังเสียง ผัวจึงสาบานกับเมียว่า

...ถ้าฉันเป็นเช่นที่เธอเข้าใจ ขอให้ฉันเป็น บาบใหญ่ตัวโตเท่าฤๅษี ขอให้ตกรนกรหมก^{๒๗} ใหม้ ... ท่านพ่อฤๅษีฟังคำแล้วเคืองใจจึงกล่าวกับนกว่า ข้าบวชแต่เล็กแต่น้อย ถือศีลภาวนาจะเป็นบาบใหญ่ อย่างไร? พวกเธอนี้ ฉันให้อยู่อาศัยทำรังที่หนองครา ยังเนรคุณ ด่าว่าฉันเป็น บาบใหญ่ หมายความว่าอย่างไร?

นกบอกว่า พ่อฤๅษีไม่มีลูกสืบสกุล ตายไปจะตกรนกร ตามคติความเชื่อของชาวอินเดีย โบราณ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ฤๅษีจึงขับนกให้ไปอยู่ที่อื่น และตนก็ลาเพศฤๅษีแล้วบวชอีก กระทั่ง อายุได้ ๑๐๕ ปี กับ ๔ วัน จึงมรณภาพไปอยู่สรวงสวรรค์

นกสองผัวเมีย พาลูกไปอาศัยป่าเลา อยู่มาวันหนึ่งหน้าแล้งไฟไหม้ป่า พ่อนกและแม่สัญญา กันว่า จะไม่ทอดทิ้งลูก จะขอตายในกองไฟพร้อมกับลูกๆ เมื่อไฟป่าลุกลามมาถึงพ่อนกทนความร้อน ไม่ไหวจึงบินหนีไป ทิ้งให้แม่นกกลูกนกตายในเปลวไฟ

นางนกจอกน้อยไปเกิดเป็นธิดาเจ้าเมืองสมเสลา ชื่อนางจันทะจร มีรูปร่างงดงามเป็นที่ ต้องตาชอบใจของชายหนุ่มยี่นักร แต่พระนางปฏิเสธที่จะพุดจากับชายใดแม้แต่พระบิดา

ส่วนพ่อนกไปเกิดเป็นเจ้าชายเมืองหนึ่ง มีรูปร่างนามว่า ท้าววรจิตร เมื่อโตเป็นหนุ่ม ได้ ทราบกิตติศัพท์พระนางจันทะจรจึงไปเรียน มนต์เสน่ห์ จากพ่อฤๅษี แล้วอาสาจะไปพุดจากับพระนาง จันทะจร

^{๒๗} โสรจ นมอ่อน, โครงการปริวรรตหนังสือผูกในลานสืบสานวัฒนธรรมมรดกอีสาน เป็นอักษรไทย, มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, เอกสารลำดับที่ ๕/๒๕๕๔, หน้า ๕๗.

ขณะนั้น พระบิดาของนางจันทะจร ได้ข่าวประกาศให้ ให้ชายหนุ่มผู้มีวิชาอาคมมารักษาโรคที่พระนางไม่พูดจากับผู้ชาย หากชายใดสามารถทำให้พูดด้วย จะยกนางให้อภิเษกเป็นคู่ครองพร้อมทั้งเมือง

ท้าววรจิตร เรียนมนต์เสน่ห์วิชา ถอดจิต มนต์นี้ขลังสุดๆ ถอดใส่หินผาปาไม้ สิ่งใดๆพูดได้เหมือนคน ท้าววรจิตรอาสาพูดกับเจ้าหญิงจันทะจรโดยการเสกมนต์ถอดจิตใส่ประตู่วัง บ้านโคปราสาท อาสนะที่นั่ง และหมอนอิงของพระนางจันทะจรให้พูดคุยกับตนได้หมด พระนางจันทะจรประหลาดใจ เมื่อก่อนเจ้าชายและชายหนุ่มใดมาพูดด้วย สิ่งเหล่านี้ก็ไม่พูดจาด้วย แต่วันนี้ทำไมพูดได้

ท้าววรจิตร เสกมนต์วิชาถอดจิต ใส่หมอนอิงที่พระนางจันทะจรกำลังพึ่งอยู่นั้น หมอนก็พูดด้วย สนทนากันไปหลายเรื่องถึงบุญบาป และในที่สุด ท้าวเธอก็เล่านิทานเรื่องนกจอกน้อย แต่ตอนจบกลับเล่าให้ผิดจากเรื่องจริงว่า นกตัวเมีย ไม่มีสตัยไม่รักษาสัญญาบินหนีก่อน ทั้งผัวและลูกให้ตายในกองไฟ พระนางจันทะจรโกรธยับยั้งชั่งใจไม่ได้ จึงแย้งขึ้นทันทีว่า ไม่จริง เจ้าชายวรจิตรพูดกลับกันได้ ช่างไม่อายเทวดาฟ้าดิน เจ้าชายนั่นแหละบินออกก่อนปล่อยให้เมียและลูกๆตายในกองไฟ

เมื่อพระนางจันทะจรพูดกับเจ้าชายวรจิตรเช่นนั้นแล้ว พระบิดาและชาวเมืองจึงขึ้นชมยินดีมากนัก ได้จัดการอภิเษกสมรสให้เป็นคู่ครองและยกเมืองสมเสลาให้ปกครองสืบไป ท้าวเธอปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ด้วยทศพิธราชธรรม トラบจนชีวิตชัย

ลักษณะคำประพันธ์

มีลักษณะเป็น กลอน ที่เรียกว่า กาพย์กลอน หรือ กลอนลำ ชาวไทยอีสานนิยมชมชอบ เพราะเป็นกลอนลำที่ไพเราะจับใจ จำง่ายเป็นคำสอนไปในตัวเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องนรกสวรรค์ บาปบุญ และการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ อันไม่รู้จักสิ้นสุด จนกว่าจะได้บรรลุมรรคผลนิพพานยกตัวอย่างคำประพันธ์ตอนหนึ่งว่า

...คั่นว่า หญิงเล่นซู้ใจเลี้ยวจากผัว ก็หากเป็นบาปแท้หนักถึงพลายสาร

แสนสิทำบุญทานก็มีภัยแท้ ท่านเอ๋ย...

หมายความว่า หากหญิงใด มีจิตใจโลเลเลี้ยว ลักรอบมีซู้จากผัวเป็นบาปหนักแท้แน่นอนหนักเท่าช้างสาร จะทำบุญศีลกินทานเท่าใดก็ไม่หาย

สิ่งที่ก็เป็นคำพังเพยเช่น สวรรค์ในอก นรกในใจ, บุญหาบ บาปหิ้ว คือ ทำบุญให้มาก ทำบาปให้น้อย เป็นการเปรียบเทียบ บุญบาป ให้เราเข้าใจง่ายเป็นรูปธรรม แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงประกาศ หัวใจคำสอนบทหนึ่งซึ่งเรียกว่า พุทธโอวาท ๓ ประกาศว่า อย่าทำบาปทั้งปวง ทำแต่บุญกุศล และทำจิตใจให้สะอาดหมดจด^{๒๘} ส่งท้าย ท่านผู้ประพันธ์เรื่องนกจอกน้อย ยังให้คำเตือนสติชายหญิงไว้อย่างน่าคิดว่า

^{๒๘} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๕๔/๕๗.

...โอนอ ฟังเยื่อฝูงแม่หม้ายผัวตายไปจาก
 ทั้งแม่ฮ้างผัววางปะปล่อย ทั้งสาวฮามบ่มีผัวซ้อน
 อันว่า ทางเดินกว้างอย่าได้เบียดแปกภูพระเนื้อ
 มันลีเสียดครองสงฆ์ ผ่าสบงสองชั้น
 ก็จักเป็นบาปแท้เจ็ดชาติบ่มีหาย ท่านเอย
 คั่นว่ามรณตายไป ก็ส่วนลงจมน้ำ เจ้าเอย ^{๒๙}...

หมายความว่า จะเป็นหม้ายผัวตาย เป็นฮ้างผัวอย่าร้างทิ้งไป รวมทั้งสาวรุ่นกระเทย
 ทั้งหลาย ที่ยังมีชายซ้อน(ยังไม่มีผัว) อย่าได้แหวะเวียนไปกุฏิพระเถร อย่าคิดโลภเลี้ยว ผูกพันอยู่กับ
 พระสงฆ์สามเณรจะตกนรกทั้งเป็น...

เรื่อง บาปบุญ นรคสวรรค์ การเวียนว่ายตายเกิด คุณโทษที่ปรากฏในนิทานนกจอกน้อย
 สะท้อนให้เห็นผลกระทบต่องานชีวิตและจิตใจชาวพุทธไทยอย่างมากยิ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวรั้งการกระทำ
 การพูดจา และการคิดให้จิตอัญญะมัญญะ ผดุงสังคมชาวพุทธโดยเฉพาะชาวไทยอุบลราชธานี ให้เกิดผล
 ดีชั่วอีกมากมาย

๒.๖.๓ ปรัชญาธรรมแนวคิดที่มีผลกระทบต่องานชีวิตของชาวอุบลราชธานี

ปรัชญาธรรม แนวคิดเกี่ยวกับ วัฏฏะสงสาร การเวียนว่ายตายเกิด ลางที่เรียกว่า วัฏฏะ
 วน หรือ สงสารสาคร ก็ว่า คือ อาการที่สิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นเจริญไป แล้วดับสลายไป จากภาวะหนึ่ง ไป
 เป็นอีก ภาวะอื่น เช่น พระพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด ชาติแล้วชาติเล่า ไม่
 รู้จักจบจักสิ้น เหมือนปูโต่ขอบกระดิ่ง เพราะอำนาจ กิเลส กรรมและวิบาก,ไตรวัฏฏ์ก็ว่า สัตว์เกิดเป็น
 มนุษย์ มนุษย์อุบัติขึ้นเป็นเทพ เป็นพรหม แล้วเทพ พรหม จุตินมาเกิดเป็นมนุษย์ และมนุษย์ตายไป
 เกิดเป็นสัตว์ เช่น นกจอกน้อยสองผัวเมีย ได้เกิดเป็นมนุษย์ คือ เจ้าชายวรจิตร และเจ้าหญิงจันทร์จระ
 ดังข้อความตอนหนึ่งในนิทานนกจอกน้อย ปางนั้น นกทั้งสองก็ปรารถนาให้เป็นคนชาติใหม่เพราะเป็น
 นกลำบากลำบากจนถูกไฟไหม้ตายทั้งเป็นๆว่า

...สองก็ปรารถนาให้เป็นคนชาติใหม่	ขอให้ได้อยู่ห้องหอรราชปราสาททองแต่ถ่อน
ขอให้เป็นตัวนกแต่ชาติเดียวปางนี้	อันหนึ่งคั่นผัวออกก่อนแท้ไลเมียทั้งลูก
คั่นว่าชาติหน้าพุ้นบ่มีพุดนำชาย	ไผจักมาวานจาบปากนำคำแหล่
คั่นว่าเป็นชายแล้วบ่มีจาต๋านต่อมันแหล่	แม้ว่าพ่อแท้ๆบ่มีต๋านปากนำแท้แหล่
ส่วนว่าสามโกต๋านจาเมียคำชอบ	พี่จักผายปากต๋านจาหญิงทุกสิ่ง
ทั้งหนุ่มแก่เด็กสาวหนุ่มน้อยก็จาต๋านปากนำ...	

^{๒๙} โสรจ นามอ่อน. กรรมการและปริวรรต, โครงการปริวรรตหนังสือใบลานสืบสานวัฒนธรรมจาก
 อักษรธรรมมรดกอีสานเป็นอักษรไทย เรื่องนกจอกน้อย, เอกสารวิชาการอันดับ ๕/๒๕๔๔.

หมายความว่า นกทั้งสอง ตั้งสัจจะอธิษฐาน พรารถนาเป็นคนในชาติใหม่ ขอให้ได้อยู่หอปรารค์ทอง ขอให้เป็นนกแค่ชาติเดียวนี้นะนั่น, อนึ่ง หากว่าผัวละทิ้งทั้งเมียและลูก บินหนีไปปล่อยให้ไฟมอดชีวังในรัง คันเกิดชาติหน้าจะไม่พุดกับชายใดๆ แม้แต่บิดาก็ไม่พุดด้วย ส่วนนกตัวผู้พุดกับนกตัวเมียว่า จะพุดจาปราศัยกับหญิงทุกคนไม่เลือกเด็กผู้ใหญ่ จาได้ดังเดียว...

อีกตอนหนึ่ง กล่าวถึงดาปัสโสเผ่าฤๅษี สละเพศมีครอบครัวลูกเมียแล้วสละครอบครัวลูกเมียกลับไปบวชสร้างในป่าเป็นรัสนีลอีก ภาวนาในป่าเป็นสันยาสิ ได้ถึงฌานเป็นพระโสดาบันนีเช่นเดิม กระอายุได้ ๑๐๕ ปี ๔ วัน (ฮ้อยปลายห้าปีสี่วัน) จึงมรณภาพไปอุบัติเป็นเทพบุตรในสวรรค์ มีเทพอัปสรนับหมื่นเป็นสนมแวดล้อมเฝ้ายามปรนนิบัติตลาดกาล

จากข้อความเรื่องราวเหล่านี้ ยืนยันได้ว่า การเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์เทวดา มีการหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามภพชาติกันอย่างนี้ นกจอกตัวผู้ไปเกิดเป็นท้าววรจิตร์ นกจอกตัวเมียไปเกิดเป็นเจ้าหญิงจันทะจร ส่วนพ่อฤๅษี มรณภาพแล้วไปอุบัติเป็นเทพบุตรในสวรรค์

ปรัชญาเกี่ยวกับนรกสวรรค์

นิทานนกจอกน้อย มีเงื่อนไขกล่าวถึงนรกสวรรค์ อันเป็นแดนกำเนิดของคนและเทพต่างๆ บรรยายากของ นรก และสวรรค์ มีความแตกต่างกันไกล ราวฟ้ากับดิน นรก^{๓๑} คือ ภูมิที่เกิดหรือดินแดนที่อยู่ของผู้ทำบาปและถูกลงโทษโดยปริยายคือดินแดนที่มีแต่ความทุกข์ทรมาน

สวรรค์ คือ โลกของเทวดา, เมืองฟ้าอันมีสภาพตรงข้ามกับนรก สวรรค์ เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ของผู้นับถือศาสนานั้นๆ โดยเฉพาะชาวพุทธจะหวาดกลัวนรก ไม่ชอบใจนรก พยายามหลีกเลี่ยงหนี จะไปสวรรค์ ด้วยการทำบุญให้ทานรักษาศีล และเจริญเมตตาภาวนา ทำสิ่งที่เรียกว่า ความดี เพราะพุทธศาสนาสอนให้คน ทำดีหนีซึ่งทำใจตัวให้ผ่องใส^{๓๒} เรียกว่า พุทโธวาท^{๓๓} ๓ ข้อ คือ

๑. ไม่ทำความชั่วทั้งปวง
๒. ทำแต่ความดี
๓. ทำจิตใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

นกตัวผู้กล่าวกับนกตัวเมียข้อความตอนหนึ่งเกี่ยวกับ นรก ว่า

^{๓๐} อ่างแล้ว. โสรัจ นามอ่อน, โครงการปริวรรตหนังสือใบลานสืบสานวัฒนธรรมจากอักษรธรรมมรดกอีสานเป็นอักษรไทย เรื่องนกจอกน้อย, หน้า ๔๗-๔๘.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๓.

^{๓๓} พระราชมุนี (ประยูรธรรมาภรณ์), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า ๑๑๔-๑๑๕, ที.ม.(ไทย) ๑๐/๕๔/๕๗., ขุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๒๔/๓๙.

...คันแน่นซ้อยหากคิดโลกเลี้ยวมีซู้เงื่อนสอง ดังนั้น

ขอให้เป็นเปโตจุ่มลงในหม้อ ขอให้จ่อมเวจ้อยู่ในกายพื้น...

หมายความว่า หากฉันคิดโลกเลี้ยวนอกใจเธอ มีซู้สาวอื่น ขอให้ฉันเป็นสัตว์นรกทรมาน
หมกไหม้ ในหม้อขุมนรกทองแดง และขอให้เปเรตอยู่ในนรกอเวจี ยังมีอีกตอนหนึ่ง กล่าวถึงพ่อฤๅษี
ลาสิกขาไปมีครอบครัว มีบุตรธิดาสืบแทนสกุลแล้ว ลาเมียและลูกออกบวชอีกครั้ง ตามคตินิยมของ
ลัทธิศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ตามแบบสันยาसी เพื่อบำเพ็ญพรตในถ้ำแห่งหนึ่ง ปั่นปลายชีวิต ข้อความ
ตอนหนึ่งว่า

...ดุนาน^{๓๔} ล้าหลายปีแถมถ่ายมาแหล่ว อายุได้ฮ้อยปลายห้าปีส้วนแท้ลวงมา

พระกัมมณาเมียนเมื่อสู่เมืองสวรรค์ พระก็ถึงโสตายอดสวรรค์เมืองฟ้า

เป็นเทพบุตรอยู่เสวยสุขเมืองฟ้า มีหมู่บริวารพร้อมนางสนมเป็นหมื่น

มาอยู่นานั่งล้อมเทพบุตรเจ้าเฝ้ายาม ท่านเอ๋ย...

หมายความว่า พ่อฤๅษี อำลาลูกเมีย กลับมาบวชเป็นตาปัสโสอย่างเดิม บำเพ็ญเพียร
ภาวนาอยู่กระทั่งอายุได้ ๑๐๕ ปีกับ ๔ วัน เป็นพระโสตาบันน์ อุบัติเป็นเทพบุตร มีนางเทพอัปสรนับ
หมื่นแวดล้อมเป็นบริวารเฝ้าเวรยามตลอดเวลา

ตอนท้ายสุด ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนะแนวคิดไว้ว่า การฟังนิทานเรื่องนกกจกน้อย เมื่อฟัง
แล้วให้จดจำเอาไว้ ให้ถือปฏิบัติในสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ อันควรแก่ สภาวะของตน จะมีอานิสงส์ได้
ถึงสวรรค์ ดังข้อความว่า

...หากได้ฟังจบแล้วเมื่อนำให้จ้อจำ ไผ่ผู้มีใจสร้างศรัทธาธรรมให้ตั้งเที่ยง

คราวหน้าพ้นสิเมื่อฟ้าสู่สวรรค์ ท่านเอ๋ย...^{๓๕}

หมายความว่า หากท่านฟังนิทานจบแล้ว ควรจดจำนำไปประพฤติปฏิบัติให้ดีให้ถูกต้อง
ตามครองธรรม ด้วยใจศรัทธามั่นคงเที่ยงตรง ในอนาคต กาลภายหน้าโน้น จะได้ไปสู่สวรรค์ นั้นแล

ปรัชญาเกี่ยวกับ นรก สวรรค์ มีผลกระทบต่องิเลสชาวพุทธไทยทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ชาวพุทธไทยอีสานและชาวพุทธไทอุบลราชธานี ซึ่งมีศรัทธาสูงสุดถึงขั้นเขียนคำพังเพยบทหนึ่งว่า
สวรรค์ในอก นรกในใจ หมู่เฮาชาวไทยพุทธอีสานเชื่ออย่างนั้นจริงๆ

หมายความว่า ใครก็ตามเมื่อทำความดีแล้ว สบายอกสบายใจ จึงเป็น **สวรรค์ในอก** แต่ทำ
ความชั่วแล้วเป็นทุกข์ เตือนเนื้อร้อนใจ จึงเป็น **นรกในใจ** เมื่อประกอบคุณงามความดี หรือลัทธิรอบทำ
ความชั่วลามกจะมีผลเสมอเหมือนกันทุกคน สมจริงตามนัยพุทธพจน์ว่า

^{๓๔} โสรจ นามอ่อน, โสรจ นามอ่อน, โครงการปริวรรตหนังสือใบลานสืบสานวัฒนธรรมจากอักษร
ธรรมมรดกอีสานเป็นอักษรไทย เรื่องนกกจกน้อย, หน้า ๔๘ - ๔๙.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

...ขันติยา พราหมณาเวสสา สุทธาจันตาลปุกกุสา

อิระธัมมัง จะริตตะวา ภาวันติ ติติเวสสะมา^{๓๖}

แปลว่า กษัตริย์ พราหมณ์ แพท ศูทร จันตาล และกรรมกรชั้นต่ำ ประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว ย่อมมีผลเสมอเหมือนกัน ในสวรรค์ชั้นไตรทิพย์

๒.๗ นิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ

นิทานเรื่องปัญญาปารมี เกี่ยวกับปารมี ๑๐ ทศ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึง ประวัติความเป็นมา คัดเรื่องย่อและลักษณะคำประพันธ์ ปรัชญาธรรมแนวคิดที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวอุบลราชธานี และคติธรรม ความเชื่อที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวอุบลราชธานี ดังนี้

ต้นฉบับเป็นหนังสือผูกใบลาน อักษรธรรมอีสาน มี ๕ ผูก เป็นภาษาถิ่น (Dialects) มีทั้ง ภาษาพูดเป็นคำเมืองของคนอีสาน มีสำเนียงเป็นของคนอีสานแท้ และภาษาอักษรเป็นอักษรตัวหนังสือโบราณชนิดหนึ่ง (Dialects) ใช้สื่อสารเป็นทางราชการระหว่างกลุ่มชน สังคม และเทศ และสื่อสารทั่วไป ระหว่างปัจเจกชนในวิถีชีวิตการทำมาหาเลี้ยงชีพของมวลประชาชนชาวอุบลคนอีสาน การติดต่อทำมาหาเลี้ยงชีพ ตั้งแต่ไหนแต่ไรมารุ่นปู่ย่า ตาทวดที่ชาวอุบลคนอีสาน อพยพมาสร้างเมืองอุบล ปรากฏในจารึกเมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัยว่า เมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัยประเทศราชขึ้นต่อพระเจ้าตากสินมหาราช กรุงธนบุรี ข้อความตอนหนึ่งในหนังสือผูกใบลาน **พื้นเมืองอุบลราชธานี (เวียงอุบลราชธานี)** ว่า พระราชาสุภาวดี เป็นผู้มาแต่งตั้งเมืองให้สูงเฮือง เป็นเมืองขึ้นกรุงธนพระเจ้าตาก.....

ต้นฉบับ นิทานเรื่อง ปัญญาปารมี กล่าวถึงปัญญาปารมี ๑๐ ทศ มีจำนวน ๕ ผูก ยืมจากสำนักศิริธรรมวนาราม บ้านนาสะไม ตำบลนาสะไม อำเภอเมืองตระการพิชัย จังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อหาสาระ ดังนี้

๑. ประวัติความเป็นมา นิทานเรื่อง ปัญญาปารมี ๑๐ ทศ

ตะทาในกาลครั้งหนึ่ง ภาคะวา อันว่า พระพุทธเจ้าแห่งเรา ท. ประทับอยู่ที่ วัดพระเชตุพน ที่นายอนาถบิณฑกเศรษฐีสร้างถวาย ชายเมืองกรุงสวดีดี แคว้นโกศ ประเทศอินเดีย ชมพูทวีป (ในเอเชีย) ตั้งอยู่ทางทิศพายัพ (ตะวันตกเฉียงเหนือ) ของประเทศไทย ห่างออกไปประมาณ ๒,๐๐๐ (๒ พัน) กว่ากิโลเมตร หากท่านจะไปเยี่ยมมนัสการพุทธสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง เดินทางโดยสายการบิน สะดวกมากใช้เวลาเดินทางประมาณ ๓-๔ ชั่วโมง

๒. คัดเรื่องย่อและลักษณะคำประพันธ์ ได้กล่าวถึง ดังนี้

^{๓๖} พระสมเด็จพระสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส; **พุทธภาษิตเล่ม ๒**. หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท, มหามกุฏราชวิทยาลัย, วัดบวรนิเวศร์ กรุงเทพมหานคร, พ.ศ.๒๕๓๒, หน้า ๑๗.

๒.๑ เนื้อเรื่องย่อ โครงสร้าง เป็นแบบถามตอบๆ ตลอดเรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาสาระ พอสรุปได้ ดังนี้

อะละ ครั้นนั้น สักโก อันว่า พระยาอินทาทิราช ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ภันดร ข้าไหว พระพุทธเจ้า บุคคลหญิงชายผู้ใด ได้เขียนเอายัง ปัญญาปารมี กิติ ได้สร้างไว้ในศาสนา กิติ ได้จ้างวานผู้อื่นให้เขียน กิติ เขียนเองกิติได้จดจำกิติ ได้สวดสาธยาย กิติ ได้มีไว้ในเหย้าเรือนตน กิติ ได้เก็บรักษาไว้ในที่ควรเพื่อกราบไหว้สักการบูชา กิติ ได้สั่งสอนบุคคลอื่น กิติ ได้เคารพนบนอบ เป็นที่พึงทางใจ บุคคลหญิงชาย ท. ผู้นั้น จักได้ประโยชน์ ฝนอันสังสา ประการใด ก็ข้าจา?

ตะทา ในกาละยามนั้น ภาคะวา อันว่า พระพุทธเจ้า แห่งเขา ท. เทเสนโต ก็เทศนาแก่ พระยาอินทาทิราช ว่าดังนี้ เทวราชา ดุรา พระยาอินทร์ บุคคลหญิงชาย ท. ผู้นั้น บ่ห่อนจักตายด้วย น้ำไฟลมพายุย้ายแผ่นดินไหว และศาสตรา อาวุธ หอก ดาบ หลาวแหลม มีดพร้า ธนู ปืนผา หน้าไม้ ไม้ค้อน ก้อนหิน ก้อนดิน และประชาทัณฑ์อันใด จักเพื่อ

ประการหนึ่ง แม้นว่า ท้าวพระยา เสนา อำมาตย์ ราชภัยทั้งปวง ก็บ่อาจข่มเหี้ยมเต็งได้ อุปัทวะ อนาคต ภัยร้ายนานาประการ ก็ระงับกลับหายหนีไปเสีย ราชภัย โจรภัย แลภัยอันเกิดจากดิน น้ำ ลม ไฟ สัตว์ร้ายทั้งปวง ก็ระงับดับสูญหายไปเสีย ด้วยเดชะปัญญาปารมีดวงประเสริฐนี้แท้แล

โกสาลโว ดุรา สัมบุริสา ท. พระปัญญาปารมี ๑๐ ทศ ของพระพุทธเจ้าแห่งเขา ท. นี้ หากเป็นข้าของอันบุคคลว่าประเสริฐกว่าแก้ว มณีโชติแห่งพระยาจักรพรรพชนันแล อันโลกทั้งหลายหากสมมุติว่าเป็นมุงคูลอันประเสริฐ แท้ดีหลีแล พระปัญญาปารมีนี้ มีแก่บุคคลผู้ใด เพียรยอม (ยอม) พิทักษ์รักษายังบุคคลผู้นั้น แลให้จำเริญสมบัติในเมืองคนนั้น เป็นดังธิดา บุคคลผู้ใด ได้รับความปัญญาปารมีไว้ในที่อันควรแล้วไว้นับเคารพยำเอยยกไว้เป็นข้าของอันวิเศษ ดังนั้น เตะพระปารมีอันนั้น จักบานตานให้บุคคลผู้นั้นที่รักษา มีอายุหมั่นยืน มีวรรณะเนื้อตนอันงาม เป็นที่ฮักของ มนุษย์และเทวดา ท. สุขัง พลัง บุคคลผู้นั้นก็ประกอบด้วยสุขและกำลังเรี่ยวแรงยิ่งนัก, บุคคลผู้นั้นก็จำเริญด้วยสติปัญญาสามารถรอบรู้ยังกิจอันผิด อันชอบ อันหนัก อันเบา, ประการหนึ่ง บุคคลผู้นั้นก็มีจิตใจเบิกบานขมชื่นยินดีมากนัก เป็นประดุจดั่งดอกบัวอันบานงามในสระน้ำอันลึกและใสเย็นนั้น แล ประการหนึ่ง บุคคลผู้นั้นหากปากตันเจรจาเป็นม้วนเพราะเสาะใสยิ่งนักหนา เหตุดังนี้จึงได้ชื่อว่า พระปัญญาปารมีอันประเสริฐกว่าแก้วมณีโชติแห่งพระยาจักร นันแล

เป็นสนทนากันระหว่าง พระพุทธเจ้า กับพระยาอินทร์ พระยาอินทาทิปัตติราช ทูลถาม พระพุทธเจ้าว่า เหตุใด ปัญญาปารมี ๒๙ ทศ อันมี ทานปารมีเป็นเบื้องต้น และอุปเพกขาปารมีเป็นสุดท้าย จึงได้ชื่อว่า **ปัญญาปารมี** สิ่งเดียวเหมือนกันโดยแท้ พระพุทธเจ้าจึงกล่าวกับพระยาอินทร์ว่า ดุรา พระยาอินทร์ด้วยมีแท้ บุคคลผู้สมภารมากดัง พระยาจักรวรรดิราชนั้นเกิดมา ก็เพียรยอม แสวงหาแก้วในน้ำมหาสมุทร อันมีนามว่า **แก้วลูกประเสริฐ** ยะธา อันนั้นแลมีด้วยประการฉนี้ใด แก้วลูกประเสริฐ ท. กล่าวคือ **สัพพัญญุตญาณ** ดวงประเสริฐ ก็เพียรยอมเกิดมาแต่ **จอมธรรม** กล่าว

พระปัญญาปารมีทั้ง ๒๙ ปัญญาปารมี อันมีทานปารมีเป็นกนกเค้า (๑) มีอุpekขาปารมี เป็นที่สุดแล ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้า ท. เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ย่อมอำเพิงว่า **กุสรั้งโพธิสมภารเป็นพระนี้** แต่ก่อน (อดีตชาติ) บำเพ็ญปัญญาปารมีนี้ แท้ดีหลีแล

อะกะโข ในกาละเมื่อนั้นแล พระอนนทเถระเจ้า จึงไหว้พระพุทธเจ้าว่า ภัันเต ข้าไหว้ สัพพัญญเจ้า ส่วนดัง กุลบุตร กุลบุตร ท. บ่มีปัญญาปารมีเป็นประธาน จักปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า และพระอัครสาวก และพระอรหันตาศิณาสาวกฝูงนี้ ก็บ่บรรณ (ไม่สำเร็จ) ดังนั้นฤา ตะทะ ครั้น พระพุทธเจ้า อาหะ กล่าวว่ ตูราอนนทเหตุใดแลว่ ปัญญาปารมีเป็นประธานมากกว่า ปารมี ๒๙ ประการนั้นจา บารมี ๒๙ ประการ ก็หากอยู่ในปัญญาปารมีทั้งมวลแลควรกล่าวปัญญาปารมีว่

อิตปิ โส ะกะวะ อะระหัง สัมมา สัมพุทโ วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู ะนุตตะโร ปุริสสะทะมะสาระถิ สตถา เทวะมนุสสานัง พุทโธ ะกะวะวาติ ดังนี้แล

๒.๒ ลักษณะคำประพันธ์

ลักษณะคำประพันธ์ ของหนังสือ ปัญญาปารมี แบ่งได้ เป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑) **คำประพันธ์ภาษาบาลี** เป็นลักษณะบทสวดสังโยคทั่วไป, แบบสวดทำวัตรเช้า-เย็น, คำสวดมนต์ไหว้พระเป็นต้น เช่น อิมินา สักกาเรนะ ตัง พุทธัง อะภิปูชะยามิฯ คำอนุโมทนา ว่า หันทะ มะยัง ัมมะกะเถ สาธุการัง ะณามะ เสาฯ

คำสวดทำวัตรเช้า บางตอนว่

โย อิมัง โลกััง สะเทวะกัง สะมาระกัง สะพรหมะกังฯ

ตะมะหัง ะกะวันตังสิระสา นะมามิฯ

หันทะ มะยัง พุทธัสสะ ะกะวะโต ปุพพะภาคะ นะมะการัง ะโรมะเสฯ

คำสวดคาถาปัญญาปารมี บางตอนว่

นะโม ตัสสัตถุ ปัญญาเยปิโต สุคะโต วิตะราโค

ภาษายะ เณโก วิระปัญญาเย ะโร โย โลกะนาโถ

หิตตัง วิจันเต หันตวานะ ปาปัง สุคะตัง สิริสา นะมิฯ

ทานะปาระมี สัมปันโน อิตปิโส ะกะวะ,

ทานะอุปปะปะระมี สัมปันโน อิตปิโส ะกะวะ,

ทานะปะระมัตตะปะระมี สัมปันโน อิตปิ โส ะกะวะฯลฯ

๒) **คำประพันธ์ภาษาไทย** เป็นลักษณะบทร้อยแก้ว เป็นคำเมือง คำภาษถิ่น คำพูดชาวบ้านทั่วไป เป็นสำเนียงพื้นบ้านทั่วไป คำภาษาถิ่นอีสานเป็นส่วนมาก เป็นสำเนียงพื้นบ้านอีสาน แปร่งไปจากสำเนียงภาษาไทยกลางเล็กน้อย ถ้อยคำสำเนียงบางตอน จากหนังสือโบราณนิทานเรื่อง ปัญญาปารมี ๑๐ ทศ เป็นคำพูด และภาษาถิ่น (Dialectical words) อีสาน เช่น

ในกาละยามนั้น กะคะวา อันว่า พระพุทธเจ้าแห่งเขาทั้งหลาย ประทับอยู่ วัดพระเชตะวันมหาวิหาร อัมมายนอนาถบดินทิกะ มหาเศรษฐี สร้างถวายเป็นที่ส่วนเจ้าเขต อยู่จิมใกล้เคียงเมืองสาวัตถี แคว้นโกศล ปกครองโดยพระเจ้าโกศล ปัจจุบันอยู่ในเขตรัฐอุดตระ ประเทศอินเดีย ชมพูทวีป (ทวีปเอเชีย) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ (ทิศพายัพ) ของประเทศไทย ห่างไปประมาณ ๒,๐๐๐ กว่า กิโลเมตร

๓) คำประพันธ์ภาษาไทย มีลักษณะเป็นคำคล้องจองกันไพเราะเสนาะหู ชวนให้เพลิดเพลีน ฟังไม่เบื่อ ดังเช่น ถ้อยคำตอนหนึ่งในนิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศว่า

กะคะวา อันว่า สัพพัญญูเจ้าแห่งเขาทั้งหลาย เทเสนาโต ก็เทศนาว่า โภสธะโว ดุราสัปบุริสา ฝูงปรารถนายังสุขสามประการ มีนิระพานเป็นที่แล้ว จงเงี้ยวไสตาปราสาทแก้ว กล่าวแล้วคือหูทั้งสอง หองฮับรับเอาธรรมเทศนาดวงชื่อว่า ปัญญาปารมีนี้เท่าวันเทอญ...

๓. ปรัชญาธรรมแนวคิดที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวอุบลราชธานี

คำว่า ปรัชญา (ปรัชญา, ปรัตยา, ปรัตชะยา) น. วิชาที่ว่าด้วยความรู้และความจริง (ส.) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ หน้า ๖๖๘

ปรัชญาธรรม ที่ปรากฏในนิทานเรื่อง ปัญญาปารมี ๑๐ ทศว่า **นิพพานสมบัติ** โจร ขโมย ลัก ปล้น จี้ กรรโชก เอาไม่ได้ โดยอรรถาธิบายว่า สวรรค์ และนิพพาน เป็นเมืองใหญ่ เมืองสุขเกษม ไม่มีโจรผู้ร้าย ไม่มีข้าศึกศัตรู เพราะเป็นเมืองที่อยู่อาศัยของคนดี คนร้ายเข้าไม่ถึง สวรรค์เป็นที่สถิตอยู่ของพระอินทาชราช และเหล่าเทพทั้งมวล ส่วนนิพพานเป็นสถานที่ปรमเกษม เป็นแห่งเสวยปรมสุขของเหล่าพระอริยเจ้า พระอรหันต์ พระปัจเจกโพธิพุทธเจ้า และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสัพพัญญูพุทธเจ้า ตามทัศนะของชาวพุทธฝ่ายมหายาน และเถรวาท

ส่วนชาวพุทธมหายาน อาจารย์วาท มีทัศนะว่า นิพพาน เป็น สถานปรมสุข ของพระอรหันต์ พระปัจเจกพุทธเจ้า พระสัพพัญญูพุทธเจ้า เหล่าพระอริยทั้งหลายทั้งปวง อันมี พระพุทธเจ้า คือกุกกุสันโธ โกนาคมน โสสโป โคตโม และศรีอริยเมตตรัยโย พระโมคคัลลานะ พระสารีบุตร เป็นต้น ยังเสด็จประทับและแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพุทธบริษัท และเทวบริษัทยู่ทุกคำคั่นเหมือนเมื่อยังมีชีวิตอยู่ในมนุษยโลกนั้นแลฯ ชาวพุทธมหายานเรียก พระนิพพานว่า **แดนสุขาวดี**

ท่านหลวงปู่พระพุทธทาส พุทธทาสภิกขุ ให้ทัศนะว่า นิพพาน คือสภาพที่เย็น เย็นเพราะไฟ ๓ กองดับสนิทแล้ว ไฟราคะ ไฟโทสะ ไฟโมหะ คือ ไฟโลภ ไฟโกรธ ไฟหลง ดับมอดลงสนิท ไม่มีเชื้ออีกแล้ว ท่านว่า เหมือนข้าวต้มที่เย็นแล้ว กินได้เลย ถ้ายังไม่เย็น ยังร้อนฉ่ำอยู่ ไม่สามารถกินได้ นี่เป็นการอธิบายเปรียบเทียบสภาพเย็น สภาพร้อน ของนิพพานและข้าวต้มเป็นรูปธรรม เพื่อให้มองเห็นภาพพจน์ ของนิพพานและข้าวต้ม

สวรรคีนอก นรกในใจ เป็นปรัชญาธรรม อีกข้อหนึ่ง ซึ่งชาวพุทธบริษัทรุ่นคิดและถกเถียงกันมานานแล้ว แต่ก็ยังเป็น ปรัชญาธรรมแนวคิดอยู่ว่าสวรรคีนอก นรกในใจ นั้นคืออะไร?

เราอาจวิเคราะห์ได้ ตามทัศนะชาวพุทธพื้นบ้านไทยอุบลคนอีสาน ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่าจากบูรพาจารย์ ถึงปัจฉิมชนาชนรุ่นเราปัจจุบันได้เป็น ๒ ทัศนะด้วยกัน คือ

๑) เมื่อ ปุคคะหิงชาย ท. ผุ่งโต ทำแต่ความดี ไม่ทำความชั่ว โดยประการทั้งปวง และชำระจิตของตนให้สะอาดผ่องใสไม่ขุ่นมัวก็จะเกิดความสุขในจิตใจ เรียกความรู้สึกอย่างนี้ว่า สวรรคีนอก

๒) เมื่อปุคคะหิงชาย ท. ผุ่งโต ทำแต่ความชั่ว ไม่ทำความดีอันใด และทำจิตใจของตนให้ขุ่นมัว ไม่ผ่องใส มีจิตใจหมกมุ่น อยู่กับความชั่ว ตลอดเวลา ก็จะเกิดความสุขในจิตใจ เรียกความรู้สึกทุกขในใจอันนี้ว่า นรกในใจ

ประการหนึ่ง ความสุข และความทุกข์ เมื่อเกิดขึ้น และฝังอยู่ในจิตใจของผู้ใด ผู้นั้นก็จะ เป็น สุขใจ จึงเรียกว่า สวรรคีนอก นรกในใจ ตรงกับพุทธพจน์ บทว่า

มโน ปุพฺพ คมฺมมมา มโน เสฏฺฐา มโนมยา

มนสาเจ ปทุษฺเฐนวา ภาสติวา กโรติวา

ตโต นํ ทุกฺขมนเวติ จกฺกนฺว วหโต ปทนต์

แปลว่า ธรรม ท. มีใจถึงก่อน มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ หากใจถูกประทุษร้าย (ใจร้าย) จะพูดก็ตาม จะกระทำก็ตาม ความชั่วย่อมติดตามบุคคลนั้น ดุจล้อเกวียนติดตามรอยเท้าโค ฉะนั้นแลว่า

๔. ความเชื่อที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวอุบลราชธานี

ความเชื่อ แปลว่า สัทธา (สัตทา) น. ความเชื่อ, ความเลื่อมใส ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ หน้า ๑๐๙๓

สัทธา, ความเชื่อ, ความเชื่อถือ; ในทางธรรมหมายถึงเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ, ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ พ.ศ. ๒๕๕๔ หน้า ๔๒๘-๔๒๙

ความเชื่อในนิทานเรื่อง ปัญญาปารมี ๑๐ ทศ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชน การดำเนินชีวิตประจำวันของชาวพุทธไทยอุบลคนอีสาน ปรากฏในนิทานเรื่อง ปัญญาปารมี ๑๐ ทศ ดังนี้

๑) ผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวอุบลคนอีสาน

มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวอุบลคนอีสาน ดังข้อความตอนหนึ่งในหนังสือปัญญาปารมี ๑๐ ทศ (หน้า ๕๕) ว่า

ภะคะวา อันว่า พระพุทธเจ้าแห่งเฮา ท. ถาเสนโต ก็เทศนาแก่พระอินทาทิราช ว่า เทวะราชา ดูราพระยาอินทร์ ปุคคะหิงชาย ท. ผุ่งโต ได้เขียนเอาอย่างปัญญาปารมีนี้ไว้เป็นที่เคารพแห่งตน ดังนั้น หิงชาย ปุคคะหิงชาย ท. ผุ่งนั้น บ่ห่อจักตายด้วยน้ำ ไฟ ดิน ลม และศัตราวุธ หอกดาบ หลาวแหลมไม้ค้อน ก้อนหิน ก้อนดิน จักเทื่อแล, ประการหนึ่ง แม่นว่า ท้าวพระยา เสนาอำมาตย์ ท. ก็บ่ห่อนขมเห็ง เติงได้ อุบัติหะอนตายทั้งมวล ก็ระงับกลับหายเสียแล ด้วยเดชะปัญญาปารมีนี้แท้หลิ

แล, ประการหนึ่ง พระพุทธเจ้า เทเสนโต ก็เทศนาแก่พระยาอินทร์ว่า โภสธะโว ดุราสัปปริสา ท. ปัญญาปารมีของพระพุทธเจ้าแห่งเฮา ท. นี้ หากเป็นข่าวของอันบุคคลว่า ประเสริฐกว่าแก้วมณีโชติ แห่งพระยาจักร อันโลกทั้งหลายหากสมมุติว่าเป็นมงคลอันประเสริฐแท้ดีหลีดี พระปัญญาปารมีอันนี้มีแก่บุคคลผู้ใด เทียวย่อมพิทักษ์รักษายังบุคคลผู้นั้น ให้จำเรียวศรีสมบัติในเมืองคนนั้นเป็นดังถาฐี จา? บุคคลผู้ใด รักษาปัญญาปารมีนี้เก็บไว้ในที่ควรแล้วกราบไหว้ นบคมรบยาแย่งไว้เป็นข่าวของอัน ประเสริฐวิเศษ ดังนั้น แลเดชาปารมีอันนั้น จักคนบันดานให้บุคคลผู้รักษามีอายุมั่นคง และมีวรรณะ เนื้อตนอันงาม เป็นที่รักอีกแก่คนและเทวดา ท. แท้ดีหลีแล สุขัง บุคคลผู้นั้น ก็จะประกอบด้วยสุขและ กำลังกายเรียวแรงนัค บุคคลผู้นั้นก็จำเรียวด้วยสติปัญญาอันรอบรู้อย่างกิจการอันผิด อันชอบ อันหนัก อันเบา

ประการหนึ่ง บุคคลผู้นั้นก็มีใจหมั่นขยันดีมากนักเป็นประดุจดั่งดอกบัวบาน อันบานงาม ในสระน้ำอันลึกและใสเย็นนั้นแล

ประการหนึ่ง บุคคลผู้นั้น หากปากตันทันก็อันม่วนเพราะเสาะใส ยิ่งนักหนา

๒) มีผลกระทบต่อเทพดาในหมื่นโลกธาตุ

หาใช่แต่เท่านั้นมิได้ ยังมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเทวดาในแสนโกฏิจักรวาลอีกด้วย

อะละครั้งนั้น สักโก อันว่าพระยาอินทร์จึงไหว้พระพุทธเจ้าว่า ภัณฑะ ข้าไหว้สัพพัญญูเจ้า บุคคลผู้ใด ได้ฟังพระปัญญาปารมีแล้วจดจำ นำไปท่องบ่นสาธยาย แลสั่งสอนยังท่านผู้อื่น ดังนั้น บุคคลผู้นั้น ย่อมได้ผลอาานิสงส์มากนักแท้แล

ประการหนึ่ง โย บุคคะโล อันว่าบุคคลผู้ใด ใครผู้หนึ่ง มีใจเลื่อมใสในพระปัญญาปารมี เทวดา ท. ก็จะพิทักษ์รักษาบุคคลผู้นั้น บุคคลผู้ใดเคารพยำแยงเลื่อมใสในคุณพระปัญญาปารมี มหาราชเจ้า อย่าได้ละเสียซึ่งบุคคลผู้นั้นเทอญ อนึ่งเทวบุตรเทวดา ท. อันอยู่ในชั้นฟ้าจาดุมหาราชิกา และดาวตึงสาตราบต่อเท่าฮอดดอกนิมิตฐานพรหม แม้แต่บรมโพธิสัตว์เจ้าก็เข้ามาอยู่ที่มีพระปัญญาปารมี นำข่าวตอกตอกไม้มาผายแพรโปรยบูชาพระปัญญาปารมีแล้วเขียนเอาไปเทศนาสั่งสอนคน ท. สืบๆไป อันนี้ จึงได้ชื่อว่าให้ธรรมทานแท้ดีหลีแลฯ

สรุป ในบทนี้ได้กล่าวถึงหลักปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏนิทานพื้นบ้าน ความเชื่อด้านศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณคดีไทย หลัก ปรัชญาธรรม และ ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องท้าวเสียสวาสดี ปรัชญาธรรมที่ปรากฏในนิทานเรื่อง นกจอกน้อย ปรัชญาธรรมที่ปรากฏในนิทานปัญญาปารมี เกี่ยวกับปารมี ๑๐ ทศ นิทานพื้นบ้าน หนังสือโบราณ ๓ เรื่อง ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมา คัดเรื่องย่อและลักษณะคำประพันธ์ ปรัชญา ธรรม ดังที่กล่าวไว้แล้ว

บทที่ ๓

นิทานพื้นบ้านในหนังสือโบราณ

บทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวรรณกรรมโดยทั่วไป และประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในหนังสือโบราณ ๓ เรื่องดังต่อไปนี้

๓.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวรรณกรรมโดยทั่วไป

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวรรณกรรมโดยทั่วไป จะกล่าวถึง ความหมายของศัพท์เกี่ยวกับวรรณกรรม ลักษณะของวรรณกรรม ประเภทของวรรณกรรม วรรณกรรมท้องถิ่น และอิทธิพลของวรรณกรรมท้องถิ่นต่อสังคม ดังนี้

๓.๑.๑ ความหมายของศัพท์เกี่ยวกับวรรณกรรม

ประจักษ์ ประภาทิพยากร กล่าวว่าวรรณกรรมของสังคมไทย มีหลักฐานครั้งแรกในพระราชบัญญัติคุ้มครองศิลปและวรรณกรรม พ.ศ.๒๔๗๕ โดยถอดมาจากศัพท์อังกฤษว่า Literary Work หมายถึง งานเขียนทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นลักษณะใด แม้ว่าจะเป็นฉลากยา ใบปลิว ตำราเรียน จัดเป็นวรรณกรรม^๑

ขุนวิจิตรมาตรา วรรณกรรมและวรรณคดีส่วนใหญ่มีเค้ามาจากนิทาน ซึ่งอาจจะเป็นนิทานปรัมปรา นิทานชาดก นิทานพื้นบ้าน หลายชาติมีนิทานเป็นของตนเองและนิทานหลายชนิดอาจมีเนื้อเรื่องที่คล้ายคลึงกันได้^๒

พรทิพย์ ชังธาดา วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง วรรณกรรมที่เป็นมุขปาฐะ (ใช้ถ้อยคำเล่าสืบต่อกันมา) และลายลักษณ์(บันทึกในวัสดุต่างๆ เช่น ในใบลานและบันทึกในกระดาษที่เรียกว่า สมุดไทย สมุดข่อย เป็นต้น) วรรณกรรมเหล่านี้ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นภาคต่างๆของไทยโดยคนท้องถิ่นนั้นเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมา รูปแบบฉันทลักษณ์เป็นไปตามความนิยมของท้องถิ่น ภาษาที่ใช้เป็นภาษาของท้องถิ่นนั้น วรรณกรรมท้องถิ่นมีทุกท้องถิ่นของประเทศไทย^๓

วรรณคดีไทยหลายเรื่องที่ได้รับอิทธิพลมาจากนิทานชาดกและวรรณกรรมพื้นบ้าน เช่น เรื่องสังข์ทอง ไกรทองและควาวี ซึ่งได้รับมาจากปัญญาชาดก เรื่องควาวียังมีเนื้อเรื่องไปตรงกับเรื่องสองพี่น้อง

^๑ ประจักษ์ ประภาทิพยากร, **ความรู้พื้นฐานทางวรรณคดีและวรรณกรรมเอกของไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ชินอักษรการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๒.

^๒ ขุนวิจิตรมาตรา, **สิ่งที่คิดเห็นในควาวี**, (อยุธยา : โรงพิมพ์เยนทองวัฒนา, ๒๕๒๑), หน้า ๒๔.

^๓ พรทิพย์ ชังธาดา, **วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน**, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

น้อง ซึ่งเป็นวรรณคดีประเทศอียิปต์ เรื่องคาวีนี้เป็นบทละครนอกในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยด้วย นอกจากนี้ยังมีนิทานพื้นบ้านอีสานของไทยที่มีเค้าโครงเรื่องเหมือนคาวีในหลายท้องถิ่น คือเรื่อง ข้างโพง นางผมหอม พบว่ามีทั้งในภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้และที่เป็นภาษาไทยลื้อก็มี เรื่องนี้สันนิษฐานว่าคงเล่าสืบทอดกันมาจากดึกดำบรรพ์จนกระทั่งต่อมา ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และวิวัฒนาการมาเป็น วรรณคดีและวรรณศิลป์ ดังนี้^๔

๑) วรรณคดี ในบรรดาวรรณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด "เสียวสวาสดี" มีกำเนิดมานานที่สุดเรื่องหนึ่ง นักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญทางวรรณคดีให้ความเห็นว่า มีอายุประมาณพันปีมาแล้ว

วรรณคดีเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์โดยใช้ภาษาเป็นสื่อ การศึกษาวรรณคดีจึงประกอบไปด้วยการเรียนรู้สองด้านคือ ด้านเนื้อเรื่องเพื่อให้เข้าใจสาระที่ผู้เสนอและด้านความงาม อันเป็นศิลปะเพื่อให้เห็นความสามารถในการสร้างสรรค์ของผู้แต่ง **กุหลาบ มลลิกะมาส** กล่าวว่า วรรณคดีเป็นผลงานสร้างสรรค์ศิลปะชนิดหนึ่งของมนุษย์ เช่นเดียวกับสถาปัตยกรรม จิตรกรรมและดุริยางคศิลป์ รวมเรียกว่าประณีตศิลป์ (fine art) หมายถึงศิลปะที่มีลักษณะ บริสุทธิ์ สมบูรณ์ เป็นที่เร้าใจคนดูคนฟัง เพราะด้วยความงดงามความไพเราะเป็นศิลปะอันสร้างขึ้นด้วยฝีมืออันดับสูง ละเอียดลออเป็นอย่างยิ่ง^๕

วรรณคดีเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์โดยใช้ภาษาเป็นสื่อ ภาษาที่ใช้นั้นจะต้องงดงามด้วยศิลปะซึ่งเกิดจากการปรุงแต่งขึ้นด้วยกลวิธีอันวิจิตรบรรจง ประเด็นสำคัญ ดังนี้^๖

(๑) ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนเห็นภาพตามคำบรรยายหรือเรียกว่าสร้างอารมณ์ร่วม

(๒) ทำให้เห็นภาพเคลื่อนไหวหรือนาฏการในการนั้นๆ แม้ว่าวรรณคดีจะเป็นเพียงแค่ตัวอักษรที่เราใช้ในการอ่านธรรมดาแต่ภาพที่ผู้แต่งได้แต่งแสดงออกมานั้น ทำให้มองเห็นลักษณะการเคลื่อนไหวของสิ่งที่พรรณนานั้นๆ

(๓) เผยให้เห็นบุคลิกภาพและนิสัยใจคอของตัวละครในเรื่อง ทำให้เข้าใจว่าตัวละครมีลักษณะอย่างไร

(๔) ช่วยให้เกิดความเห็น (Insight) คือเกิดความรู้สึกเข้าใจว่า ทำไมจึงทำเช่นนั้น พูดเช่นนั้นในเวลาเช่นนั้น เช่นนี้ ความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร จะช่วยให้ผู้อ่านนั้นเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ดีขึ้น

^๔ ขุนวิจิตรมาตรา, **สิ่งที่คิดเห็นในคาวี**, หน้า ๒๔.

^๕ กุหลาบ มลลิกะมาส, **ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๘), หน้า ๑๔.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

(๕) แสดงให้เห็นบุคลิกภาพของผู้แต่ง วรรณกรรมและวรรณคดีส่วนใหญ่มักมีเค้ามาจากนิทาน ซึ่งอาจจะเป็นนิทานปรัมปรา นิทานชาดก นิทานพื้นบ้าน หลายชาติมีนิทานเป็นของตัวเอง และนิทานหลายชนิดอาจมีเนื้อเรื่องที่คล้ายคลึงกันได้

สรุปได้ว่า งานประพันธ์ที่จะสามารถบรรลุถึงคุณค่าดังกล่าวมาแล้วนั้น จะต้องมีการประพันธ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยศิลปะอันดีสูงส่งด้วยวรรณศิลป์ วรรณศิลป์จึงเป็นหัวใจวรรณคดี การศึกษาวรรณคดีจึงต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบทางวรรณศิลป์เสมอ

๒) วรรณศิลป์ วรรณศิลป์คือศิลปะในการแต่งหนังสือ หัวใจของศิลปะทั้งหลายคือสุนทรียภาพหรือความประณีตบรรจงงดงาม ได้แก่ ความงามของภาษา ความงามของเนื้อเรื่อง กลมกลืนกับรูปแบบ วรรณกรรมเป็นผลงานศิลปะที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบันทึกเรื่องราวและความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ต่อเรื่องราวต่างๆ ดังนี้^๗

(๑) **การวางโครงเรื่อง** มีความเหมาะสมน่าพอใจอย่างยิ่งโดยกวีใช้โครงเรื่องหลักปฏิบัติในหลักกรรม เช่น การทำบุญ ให้นิทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ซึ่งจะทำให้เกิด ปัญญา เป็นเรื่องที่คนในสังคมจะปรับปรุงและนำไปปฏิบัติสืบต่อกันไป

(๒) **การลำดับเรื่องมีความโดดเด่นหลายประการ** คือกวีเน้นการใช้กับเรื่องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน ไปหาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทีหลังตามลำดับ ชวนให้ผู้อ่านและผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องได้ง่ายไม่สับสน ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมกันหลายเหตุการณ์แต่ต่างสถานที่ กวีลำดับเหตุการณ์สลับกลับไปมาได้เหมาะสม

(๓) **การสร้างความขัดแย้งในเรื่องให้เกิดปัญหา** ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งภายในตนเอง ฯลฯ ช่วยให้เรื่องน่าสนใจน่าติดตามตลอดเวลา โดยผู้อ่านหรือผู้ฟังจะมุ่งความสนใจอยู่ที่ ความขัดแย้งเหล่านั้นจะคลี่คลายในลักษณะใด นับว่ากวีสามารถกระทำได้อย่างเหมาะสมในการคลี่คลายปัญหา

(๔) **การกำหนดสารัตถะของเรื่อง** กวีก็สามารถกำหนดสารัตถะที่มีแก่นสารมีเหตุผลเป็นที่ยอมรับของคนทุกยุคสมัย โดยเน้นให้สารัตถะของเรื่องเป็นการแสดงให้เห็นความทุกข์ของมนุษย์ที่ต้องเกิดขึ้น เมื่อต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ต้องพบกับสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา นับว่าเป็นสังคตธรรมที่ยังคงเป็นสากลอยู่ตราบนานเท่านาน

(๕) **การสร้างฉาก** เป็นความสามารถของกวีในการสร้างฉากได้สมจริงชัดเจนทำให้ผู้ติดตามเพลิดเพลินอยู่ในฉากนั้นๆ ด้วย ขณะเดียวกันก็จะได้รับความรู้เรื่อง ภูมิประเทศ พืช สัตว์ ศิลปกรรมต่างๆ ของสังคมอีสานเพิ่มขึ้นด้วย

^๗ ลิขิตา พินิจภูวดล และคณะ, **ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕), หน้า ๓๕.

(๖) **การสร้างตัวละคร** กวีเน้นให้ตัวละครมีพฤติกรรมที่ขัดกับแนวทางการปฏิบัติ ขัดกับเบญจศีลเบญจธรรม มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติตัววัดคุณธรรม ศีลธรรม ตัวละครที่มีอุปนิสัยเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ที่มากระทบ มีผลทำให้ตัวละครมีชีวิตจิตใจเป็นการ สร้างความสมจริง ความมีชีวิตชีวาให้เรื่องเป็นอย่างมาก

(๗) **การวางแบบลักษณะทางฉันทในการแต่ง** กวีสามารถยึดหลักฉันทลักษณ์ได้ตาม แบบวรรณกรรมอีสาน ทั้งเรื่องสัมผัสต่างๆเหมาะสมยิ่งนัก

(๘) **การสรรคำใช้** นับว่าเป็นสิ่งที่กวีแสดงความสามารถได้อย่างดี การประพันธ์ของ กวีมีความเด่นชัด แสดงให้เห็นถึงการแต่งวรรณคดีที่มีคุณค่า ความฉลาดในการเลือกใช้คำตามความ เหมาะสม เลือกจัดสรรคำที่มีความหมายลึกซึ้งแทนคำธรรมดาๆเป็นการเพิ่มเสียงเพิ่มรสชาติในการอ่าน อย่างเหมาะสม

(๙) **การใช้ภาพพจน์** เป็นความสามารถที่เด่นชัดของกวีในการใช้ภาพพจน์แบบ อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบสิ่งต่างๆอย่างลึกซึ้งกินใจ มีการสมมติสิ่งที่ไม่มีความเป็นจริงให้เป็นจริง สิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้นและเพลิดเพลินไปด้วย

(๑๐) **การเน้นรสวรรณคดี** เป็นการเน้นให้กลมกลืนกับธรรมชาติ ช่วยทำให้เกิดความ เข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจในโศกนาฏกรรมที่ตัวละครได้รับ เป็นรสชาติการฟังการอ่านได้เป็นอย่างดี

๓) **รสในวรรณคดี** รสในวรรณคดีจะช่วยให้อรรถาธิบายนั้นๆมีคุณค่าและความสำคัญขึ้น มาก เพราะจะทำให้ผู้อ่านผู้ฟังนั้นเกิดอารมณ์มีความรู้สึกนึกคิดคล้อยตาม หรือว่ามีอารมณ์ เปลี่ยนแปลงไปตามที่ผู้แต่งๆให้สร้างสรรค์ขึ้นมา นักวิพากษ์ได้บรรจุรสของวรรณกรรมไว้ทั้ง ๙ รส

รสวรรณคดีในวรรณกรรม ทั้ง ๙ รส ส่วนมากแล้วกวีจะนำมาใช้ในปริมาณที่เห็นได้ใน ทุกๆรส กวีจะใช้รสในวรรณคดีอย่างสอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง จะทำให้ผู้ติดตามผู้อ่านผู้ฟังได้รับ รสอย่างไพเราะ เกิดความซาบซึ้งตามรสนั้นๆทั้ง ๙ รส เป็นไปตามที่กวีได้เลือกสรรมาใช้เป็นอย่างดี

(๑) ศฤงคารรส ในวรรณคดี ได้ปรากฏฉากแห่งความรักหลายขั้นตอนมากซึ่งได้ตรงกับศฤงคารรสที่ได้หมายถึง รสแห่งความซาบซึ้งในความรัก

(๒) วีรรส หมายถึง รสแห่งความชื่นชมยินดีในวีรกรรม ในวรรณคดี (๓) กรุณารส หมายถึง รสแห่งความสงสารเห็นใจ มีปรากฏฉากหลายตอนในวรรณคดี

(๔) হাসยรส หมายถึง รสแห่งความสนุกสนาน รื่นเริง ขบขัน ที่มีในวรรณคดี

(๕) อันฤตรส หมายถึง รสแห่งความอัศจรรย์ใจ ในวรรณคดี เรื่องเสียวสวาสดี มี อยู่หลายตอน

(๖) ภัยานกรส หมายถึง รสแห่งความเกรงกลัว มีปรากฏหลายตอนใน (๗) รุทธรส หมายถึง รสแห่งความแค้นขุ่นเคืองใจ ในวรรณคดีนี้มีอยู่หลายตอน

(๘) พิกัดสรรส หมายถึง รสแห่งความรำคาญ น่าเบื่อระอา น่าขยะแขยงในวรรณคดี มีอยู่หลายฉากหลายตอน

(๙) ศานตรส หมายถึง รสแห่งความสงบสุข ในวรรณคดี

กล่าวโดยสรุปวรรณคดีนี้มีคุณค่าทางวรรณศิลป์อยู่มาก จะช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น และเพลิดเพลินไปด้วย สมควรที่ผู้สนใจจะได้ศึกษาเพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น เพื่อวรรณกรรมมีความก้าวหน้าและพัฒนาต่อไป รสในวรรณคดี ทั้ง ๙ รส สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่ ทำให้ผู้อ่านผู้ฟัง น่าสนใจติดตามเป็นอย่างมาก

จะได้กล่าวถึงความหมายวรรณกรรมพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.๒๕๒๕ หน้า ๓๕๔ ให้คำจำกัดความหมายไว้ว่างานหนังสือ;งานพิมพ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิดไม่ว่าจะแสดงออกมาโดยวิธีหรือในรูปแบบอย่างใดเช่นหนังสือจุลสารสิ่งเขียนสิ่งพิมพ์ปาฐกถาเทศนาคำปราศรัยสุนทรพจน์สิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพจัดว่าเป็น "วรรณกรรม" ทั้งสิ้น

ประเภทวรรณกรรมปัจจุบันจัดแบ่งเป็น ๒ ประเภท

๑) ประเภทสารคดี (Non Fiction) คือ วรรณกรรมที่มีความมุ่งมั่นในอันที่จะแสดงความรู้ ความคิดความจริงความกระจ่างและเหตุผลเป็นสำคัญ;อาจเขียนเชิงอธิบายเชิงวิจารณ์ความคิด วิทยาการเพื่อมุ่งตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของผู้อ่านผู้ฟังและก่อให้เกิดคุณค่าทางปัญญาแก่ผู้ ศึกษาผู้สนใจซึ่งจะแบ่งย่อยลงไปเป็นดังนี้:-

๑.๑ ความเรียง (Essay)คือการถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากประสบการณ์หรือตำราวิชาการเป็น ถ้อยความตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจจากความรู้ที่ผู้เขียนเสนอมาบางครั้งมีผู้เรียกว่า " สาร คดีวิชาการ "

๑.๒ บทความ (Article) คือความคิดเห็นของผู้เขียนต่อเรื่องราวที่ประสบพบเห็นมาหรือ ข้อเขียนของผู้อื่นหรือต่อเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดในการเขียนบทความผู้เขียนมุ่งที่จะบอกถึง ความเห็นความรู้สึกนึกคิดมากกว่าที่จะถ่ายทอดความรู้เหมือนความเรียง

๑.๓ สารคดีท่องเที่ยว (Travelogue)คือการบันทึกพฤติกรรมการท่องเที่ยวหรือเรื่องราว ต่างๆที่ประสบพบเห็นขณะที่ท่องเที่ยวไปโดยมุ่งที่จะให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านไปพร้อมๆกัน

๑.๔ สารคดีชีวประวัติ (Biography)คือการบันทึกพฤติกรรมต่างๆของบุคลิภาพคนหนึ่งมุ่ง ที่จะให้เป็นสภาพชีวิตประสบการณ์ของบุคลิภาพนั้นจำลองแบบอย่างของบุคลิภาพนั้นโดยเฉพาะ-เจาะจงทุกแง่ทุกมุมแต่ไม่ใช่ประวัติศาสตร์และนิยาย

๑.๕ อนุทิน (Diary) คือการบันทึกประจำวันถึงสิ่งที่เกิดขึ้นแต่ละคนจะเป็นการบันทึก ความรู้สึกความนึกคิดอันเกิดขึ้นกับตนเองที่มีขึ้นประจำวันในวันใดวันหนึ่งอาจบ่อยครั้งหรือนานครั้งเป็น ประจำหรือบางครั้งบางคราวหรืออาจจะบันทึกเหตุการณ์สำคัญของทางราชการหรือเหตุการณ์ที่ ปรากฏการณ์ของโลกเช่นพายุใหญ่แผ่นดินไหวเกิดภัยพิบัติคลื่นไต้ฝุ่นน้ำสึนามิจุดเริ่มต้นที่ประเทศอินโดนี

เซียปีพ.ศ.๒๕๔๖มีผู้คนล้มตายสูญหายกว่า ๒ แสนคนและทรัพย์สินเงินทองข้าวของนับไม่ถ้วนหรือบันทึกเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันส่วนตัวโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเตือนความจำ

๑.๖ จดหมายเหตุ (Article)คือการบันทึกเหตุการณ์สำคัญของทางราชการของสถาบันของหน่วยงานของบุคคลสำคัญหรือของตระกูลหรือของปัจเจกชนเช่นจดหมายเหตุกรุงศรีอยุธยาจดหมายเหตุกรุงธนบุรี เป็นต้น

๒) **ประเภทบันเทิงคดี (Fiction)** คือข้อเขียนเรื่องราวที่ผู้เขียนมุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นวัตถุประสงค์หลักและให้ข้อคิดคตินิยมเตือนใจสอนใจมุ่งให้เกิดบรรยากาศสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจเป็นวัตถุประสงค์รองซึ่งจำแนกได้ดังนี้

๒.๑ นวนิยาย (Novel) คือการเขียนผูกเรื่องเป็นเรื่องราวชีวิตของตัวละครซึ่งมีบทบาทมีพฤติกรรมร่วมกันมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันในหลายลักษณะหลายแง่มุมในลักษณะจำลองภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลจำลองสภาพชีวิตจริงของสังคมส่วนหนึ่งส่วนใดจำลองภาพพจน์ชีวิตของบุคคลชุมชนยุคนั้นๆทำนองว่า **อดีตคือภาพพจน์อนาคตคือความฝันปัจจุบันคือความจริง** โดยมีความมุ่งหมายให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะท้อนใจให้ความรอบรู้สุขใจไปกับเนื้อเรื่องจริงอิงนิยาย

๒.๒ เรื่องสั้น (Short story) คือการเขียนเรื่องจำลองภาพชีวิตในช่วงสั้นหมายถึงมูมหนึ่งหรือหมายถึงเหตุการณ์หนึ่งหรือช่วงระยะเวลาหนึ่งของชีวิตใครคนหนึ่งเพื่อให้เกิดอารมณ์ร่วมอารมณ์สะท้อนใจผู้อ่านรวมถึงนิยายชีวิต (นิยายน้ำเน่าด้วย)

อนึ่งเรื่องสั้น (Short story) คือวิฤตการณ์ชุดหนึ่งมีความสัมพันธ์สืบเนื่องกันอย่างเป็นระบบขั้นตอนที่ผู้เขียนจงใจไว้และโยงกันนำไปสู่ " จุดสุดยอด " (Climax) ของเรื่องนั้นๆ

๒.๓ บทละคร (Play) คือบทบาทตัวละครในเรื่องที่ถูกกำหนดไว้เพื่อให้ตัวละครนั้นแสดงอิริยาบถเช่นยืนเดินนั่งนอนกินดื่มพูดคิดหัวเราะร้องไห้ดีใจเฉยๆสุขทุกข์เป็นกลางๆอาจเป็นบทวิทยุแสดงกิริยาอาการผ่านเสียงบทวิทยุโทรทัศน์แสดงบทบาททั้งทางเสียงและท่าทางภาพด้วยร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นต้น

วรรณกรรมปัจจุบันสรรค์สร้างมาเพื่อตอบสนองความต้องการของชนทุกระดับชั้นระดับความรู้ระดับวัยและอาชีพฉะนั้นจึงนิยมใช้โวหารที่มีความงามเรียบง่ายชัดเจนเรียบร้อยถ้อยคำแบบมีกฎเกณฑ์มีศิลปะเป็นวรรณศิลป์เป็นไปเพื่อการศึกษาที่ทันสมัยล้ำยุคโดยใช้ภาษาประยุกต์เข้ากับเหตุการณ์ที่แปรเปลี่ยนฉับพลันรวดเร็วและรุนแรงเนื่องจากยุคโลกาวิวัฒน์มีวัฒนธรรมใหม่ๆเกิดขึ้นมามากมายสลับซับซ้อนย้อนยุคตลกใจทำให้การเขียนวรรณกรรมพัฒนาการไล่ตามกันไปด้วยจนเป็นคลื่นแนวคิดสมัยเก่าเข้ากับแนวความคิดสมัยใหม่ร่วมกันสร้างสรรค์นวนิยายแนวใหม่มีขึ้น

рінฤทัย สัจจะพันธ์กล่าวถึงสภาพของวรรณกรรมยุคนี้ว่าน่าว่ารุ่งเรืองเฟื่องฟูที่สุดในด้านปริมาณและคุณภาพความมั่นใจในชุมชนของประชาชนที่สามารถจัดเผด็จการไปได้ทำให้นักเขียนกล้าแสดงออกอย่างเปิดเผยและค้นพบแนวทางการเขียนทั้งรูปแบบและเนื้อหาสำหรับตนเองมากขึ้นเนื้อหา

วรรณกรรมในช่วงนี้จะเจาะลึกถึงปัญหาของสังคมในประเภทต่างๆทั้งในทางสะท้อนและการชี้ให้เห็นต้นตอของปัญหาที่หมกเม็ดซุกซ่อนนอนนิ่งในกันบังของสังคมโดยที่ผู้เขียนกล้าเสนอภาพทั้งปัญหาชนบททั้งปัญหาในเมือง

วรรณกรรมเป็น“สื่อกลาง”ในการถ่ายทอดทัศนคติต่างๆไปสู่ประชาชนพัฒนาการที่เด่นชัดที่สุดของวรรณกรรมในยุคนี้คือเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นกระจกเงาสะท้อนภาพของสังคมไปสู่โคมไพส่องนำหนทางอยู่รอดของสังคมหรืออย่างที่เราว่ากันว่าเปลี่ยนจากยุค " เราจะไปทางไหนกัน " มาเป็นยุค“เราจะไปกันอย่างไร " ถึงจุดนี้วรรณกรรมจึงทำหน้าที่ " ชี้นำ " ผู้อ่านหรือกล่าวไปอีกว่าวรรณกรรมมีอิทธิพลทางความคิดเพื่อสติปัญญาให้ความบันเทิงต่อผู้อ่านอย่างแท้จริง

นักเขียนบางคนมีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างมากเขาจะสะท้อนความปรารถนาที่จะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นวรรณกรรมของเขาฉายให้เห็นสิ่งที่เรียกกันว่า " อุดมการณ์ " ของเขาซึ่งอาจเป็นอุดมการณ์ทางสังคมหรืออุดมการณ์บ้านเมืองก็ได้หรืออุดมการณ์อื่นๆ

อุดมการณ์สะท้อนในวรรณกรรมอาจเป็นไปได้ทั้งสองลักษณะคือลักษณะผู้เขียนมีได้จิตใจแต่พิจารณาได้โดยโลกทัศน์ของเขาลักษณะที่สองผู้เขียนจงใจหยิบยกอุดมการณ์มาเป็นเนื้อหาของวรรณกรรมโดยตรงดังนั้นการพิจารณาวรรณกรรมในฐานะเป็นภาพสะท้อนของสังคมจึงควรให้ความสำคัญกับตัววรรณกรรมและวิธีในการเสนออุดมการณ์ที่อาจปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนั้นๆด้วย

๓.๑.๒. ลักษณะของวรรณกรรม

ลักษณะของวรรณกรรม ส่วนมากจะกล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม ลักษณะที่เกี่ยวกับค่านิยมและลักษณะของนิทานชาดก ดังนี้

๑) **ลักษณะของวรรณกรรมเกี่ยวกับสังคม** การศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับสังคมควรที่จะศึกษาถึง ความหมายของสังคมและความสัมพันธ์ของสังคมกับวรรณกรรม

(๑) **ลักษณะของสังคม** สังคมหมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันมีความสัมพันธ์ติดต่อกัน ทั้งในความสัมพันธ์ส่วนตัวและส่วนรวม เป็นครอบครัว เป็นหมู่บ้านและเป็นประเทศ ท่านผู้รู้กล่าวว่า มนุษย์ที่รวมกันอยู่เป็นหมู่คณะมีทั้งหญิงและชายตั้งภูมิลำเนาเป็นหลักแหล่ง ที่ใดที่หนึ่งเป็นประจำเป็นเวลานานตามสมควร พอจะเรียนรู้และได้ปรับปรุงกันเองแต่ละคนได้และประกอบกรงานเข้ากันได้ดีมีความสนใจร่วมกัน ในสิ่งอันเป็นมูลฐานแห่งชีวิตมีการครองชีพ ปลอดภัยทางร่างกายความมือนามัยความมีไมตรีจิตต่อกันและความรู้สึกว่าจะแต่ละคนก็เป็นหน่วยของส่วนรวม มนุษย์ที่รวมกันเป็นหมู่คณะตามเงื่อนไขที่กล่าวมานี้เรียกว่า “สังคม” สังคมยังหมายถึง คนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมารวมกัน โดยมีโครงสร้างทางสังคมเรียกว่า “สังคม”^๔

(๒) **ความสัมพันธ์ของสังคมกับวรรณกรรม** สังคมกับวรรณกรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะสังคมและวรรณกรรมต่างมีอิทธิพลต่อกัน เนื่องจากผู้

^๔ เสถียรโกเศศ, วัฒนธรรมเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๕), หน้า ๒.

แต่งส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงเป็นสิ่งที่ผู้แต่งย่อมสอดแทรกความคิด ความเชื่อ ค่านิยม สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่คนอาศัยอยู่สัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม ๓ ลักษณะ

๑. วรรณกรรมสะท้อนสังคมและเหตุการณ์ ที่เกิดในสังคมตามประสบการณ์ของผู้แต่ง ภาพสังคมจึงมีลักษณะเหมือนภาพสะท้อนของกระจกเงา ซึ่งสะท้อนความเจริญบางส่วนและเป็นการเสริมแต่งของผู้แต่งอีกส่วนหนึ่ง

๒. สังคม มีอิทธิพลต่อวรรณกรรม ผู้แต่งอยู่ในสังคมใดย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมนั้นทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง วรรณกรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่น ไตรภูมิพระร่วงของพญาลิไท เป็นวรรณคดีที่มีอิทธิพลต่อสังคมในด้านหลักธรรมจริยธรรมของพระพุทธศาสนาและลัทธิพราหมณ์ เป็นต้น

๓. วรรณกรรมหรือผู้แต่งมีอิทธิพลต่อสังคม กล่าวคือผู้แต่งสามารถสร้างสรรค์วรรณกรรมให้มีชีวิตจิตใจ โน้มน้าวจิตใจของผู้อ่านให้มีอารมณ์และความรู้สึกตามการพรรณนาของตน อิทธิพลต่อวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมมี ๒ ลักษณะ คือ อิทธิพลภายนอก เช่น การแต่งกายหรือการกระทำแบบอย่างวรรณกรรม และอิทธิพลภายในคือ อิทธิพล ทางความคิด การสร้างค่านิยม ความเชื่อและทัศนคติของผู้อ่าน

สังคมกับวรรณกรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เพราะสังคมและวรรณกรรมต่างมีอิทธิพลต่อกัน ภาพสังคมจึงมีลักษณะเหมือนภาพสะท้อนของกระจกเงาซึ่งสะท้อนความเจริญ

๒) ลักษณะวรรณกรรมเกี่ยวกับค่านิยม ลักษณะวรรณกรรมเกี่ยวกับค่านิยมนั้น ควรที่จะกล่าวถึง ความหมายของค่านิยมและค่านิยมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ดังนี้

(๑) ความหมายของค่านิยม พระยาอนุมานราชธน ได้ให้ความหมายไว้ว่า ค่านิยมหมายถึง สิ่งที่บุคคลในกลุ่มหนึ่งหรือคนๆ เดียวกันเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรรักษาไว้ ค่านิยมอาจไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดแต่เป็นความนิยมในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เห็นว่าควรยกย่องและมีความสุขที่จะเห็นได้ ฟังได้เป็นเจ้าของ^๔

รวิวรรณ อินทร์แหยม ชาวอีสานเห็นความสำคัญทางจิตใจมากจึงมีการแต่งบทกวีหรือวรรณกรรมพื้นบ้าน เพื่อสะสมแนวความคิดและคติสอนใจไว้ให้สังคม ซึ่งวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานนี้มีอิทธิพลในการยึดเหนี่ยวจิตใจชาวอีสาน ให้ได้ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมและความดีงาม วรรณกรรมพื้นบ้านส่วนใหญ่มาจากวัด ทั้งในด้านเนื้อหาสอดแทรกขนบธรรมเนียม ประเพณี ข้อคิด

^๔ พระยาอนุมานราชธน, การศึกษาเรื่องประเพณีของไทย, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๕), หน้า ๑๑.

คำผญาและขะลำต่างๆตามแนวพุทธศาสนา ฉะนั้น ค่านิยมของชาวอีสานที่มีต่อสังคมของตนจึงเป็นไปในทางดีงาม อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ปราศจากการเบียดเบียนกัน^{๑๐}

มณี พะยอมยงค์ พุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญของชาวอีสาน ชาวอีสานทุกคนถือว่า ตนเป็นพุทธศาสนิกชนและคำสั่งสอนของพุทธศาสนา ได้รับการยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในชีวิตโดยเหตุผลทางภูมิศาสตร์หรือทางประวัติศาสตร์ ภาคอีสานของไทยทั้งหมดแต่โบราณกาลนั้นเคยขึ้นอยู่กับอาณาจักรล้านช้าง ดินแดนส่วนนี้ได้ตกอยู่ในการครอบครองของไทย ในสมัยสมเด็จพระเจ้าพระยาพระมหาจักรีศรียัธิ์ ยกกองทัพไปปราบกรุงศรีสัตนาคนหุตและได้ประเทศลาวเป็นประเทศราช ดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงจึงตกอยู่ในครอบครองของไทยนับแต่รัชกาลที่หนึ่งเป็นต้นมา ดังนั้น สภาพทางวัฒนธรรมที่ดี ทางพุทธศาสนาที่ดี ภาคอีสานจึงยึดถือของดั้งเดิมที่มีมาแต่อาณาจักรล้านช้าง^{๑๑}

(๒) ค่านิยมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ค่านิยมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอันแสดงถึงลักษณะทางวรรณกรรม ซึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากการเข้ามาของพระพุทธศาสนา

ค่านิยมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอีกอย่างคือ การทำบุญทำทาน ถือกันว่าเป็นอานิสงส์ที่ให้กุศลกรรมแก่ผู้กระทำ **มณี พะยอมยงค์** กล่าวว่า ชาวล้านนาจึงนิยมสร้างกุศลด้วยการทำบุญทำทานอยู่เสมอ แม้บางครั้งต้องใช้จ่ายเงินทองกันอย่างมากมาย แรงกระตุ้นให้นิยมทำบุญคือความเชื่อในเรื่องกรรมและชาติหน้า ความเชื่อในเรื่องกรรมคือ หลักธรรมที่ถือว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา บุคคลทำกรรมใดย่อมได้รับผลของกรรมนั้นตอบสนอง ไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยงไปได้^{๑๒}

จารุวรรณ ธรรมวัตร ความเชื่อทางศาสนาของชาวอีสาน ทำให้เกิดวรรณกรรมหลายรูปแบบเป็นต้นว่า คำแข็ง คำสู่ขวัญ ซึ่งใช้ในการประกอบพิธีตามความเชื่อของชาวอีสาน เช่น เช็งบ้องไฟในพิธีทำบุญบ้องไฟเพื่อขอฝน คำแข็งแห่นางแมวเพื่อขอฝน ใจความของคำแข็งอาจจะเป็นการกล่าวอ้อนวอนหรือเล่าประวัติความเชื่อในพิธีกรรมที่ประกอบ บางครั้งอาจจะเป็นการกล่าวขอความร่วมมือให้มาร่วมพิธี วรรณกรรมประเภทคำแข็งเป็นวรรณกรรมในยุคแรกที่มีมนุษย์มีความเชื่อในอำนาจลี้ลับ เช่น เชื่อในอำนาจของเทวดา อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ว่าสามารถบันดาลให้ชีวิตสำเร็จสมหวังหรือปัดเป่าให้โรคภัยไข้เจ็บสูญหายไป ที่เป็นเช่นนี้เพราะมนุษย์มีความกังวลในชีวิต ไม่ต้องใช้เวทมนต์อาถรรพ์ มนุษย์จึงเริ่มมีศรัทธาเชื่อมั่นในสิ่งที่มีเหตุผลมากขึ้น เช่นเชื่อมั่นในศาสนา วีรบุรุษ

^{๑๐} ระวีวรรณ อินทร์แหยม, เสียวสวาด : การศึกษาเชิงวิเคราะห์, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๒๔, หน้า ๑๒๙.

^{๑๑} มณี พะยอมยงค์, การวิเคราะห์และเปรียบเทียบมหาชาติ ฉบับภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคอีสาน, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๑๙, หน้า ๗๘.

^{๑๒} พระอริยานุวัตร (อารีย์ เขมจารี), จำปาสดัน, หน้า ๗๙.

และบรรพบุรุษ ความศรัทธาเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา ทำให้แนวนิยมในการนำนิทานชาดกไปแต่งเป็นร้อยกรองและร้อยแก้ว^{๑๓}

ฉะนั้น ค่านิยมของชาวอีสานที่มีต่อสังคมของตนจึงเป็นไปในทางดีงาม อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ปราศจากการเบียดเบียนกัน

๓) ลักษณะของนิทานชาดก รัชช ปุณโณทก กล่าวว่า ลักษณะของนิทานชาดกมักจะประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

(๑) ปรรวชาดกหรือปัจจุบันวัตถุ ซึ่งเป็นการเล่าเหตุการณ์ปัจจุบันในสมัยของพระพุทธเจ้าอันเป็นมูลเหตุของการเล่านิทานชาดกเรื่องนั้นๆ ปรรวชาดกเป็นส่วนที่บอกให้รู้ว่าใครเป็นผู้เล่านิทานนั้นสถานที่และเวลาที่มีการเล่านิทานนั้น ทำให้ชาดกนั้นน่าเชื่อถือว่าเป็นจริง

(๒) ตัวนิทานชาดกหรืออดีตวัตถุ คือ เนื้อเรื่องซึ่งเป็นโครงเรื่องเฉพาะมีทั้งเป็นโครงเรื่องที่ง่ายและซับซ้อน

(๓) ประชุมชาดกหรือสโมธาน เป็นตัวเชื่อมอดีตเข้ากับปัจจุบันโดยระบุตัวละครในอดีตว่าเป็นบุคคลใดในสมัยพระพุทธเจ้า ซึ่งเรียกกันว่ากลับชาติ^{๑๔}

ประชุมชาดก เป็นเอกลักษณ์ของนิทานชาดกเป็นส่วนสรุปซึ่งอาจเป็นไปได้หรือไม่ก็ได้ แต่มีส่วนทำให้นิทานเรื่องนั้นน่าเชื่อถือว่าเป็นจริงมากขึ้น ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญกล่าวหาญมีความสามารถ เสียสละ มักจะกลับชาติมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้า ตัวละครที่เป็นปฏิปักษ์กับตัวเองจะเป็นพระเทวทัตเสมอไป ทำให้หลักคำสอนเรื่องกรรมในชาติที่แล้วมามีผลในปัจจุบัน

ฐานิสร์ ชาตรัตพงษ์ นิทานชาดก หมายถึง นิทานประกอบสุภาษิตเพื่อให้เข้าใจสุภาษิตมากขึ้น ถ้ากำหนดด้วยวิธีสอนก็คือสอนด้วยบทเรียน พูดแล้วทำให้ดูด้วย เช่นทางหลักธรรมเมื่อพูดถึงการให้ทานก็ยกเรื่องพระเวสสันดรมาเล่าให้ฟัง เนื้อความที่ยกมาเป็นอุทาหรณ์นั้นมักจะเป็นเรื่องเสวยพระชาติของพระโพธิสัตว์หรือพระชาติต่างๆ ของพระพุทธเจ้าในอดีตที่ได้แสดงบทบาทความเป็นวีรบุรุษหรือบทบาทอื่นๆ ถือเป็นวิวัฒนาการแห่งการบำเพ็ญคุณงามความดีและศีลธรรมในนิทานนั้นๆ^{๑๕}

จุดมุ่งหมายของนิทานชาดก เพื่อใช้เป็นแนวทางให้คนประพฤติปฏิบัติในหลักธรรมพระพุทธองค์ทรงทราบถึงความแตกต่างของอินทรีย์และความสามารถของเวไนยสัตว์ ซึ่งมีระดับที่แตกต่างกันออกไป พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับอัธยาศัยของผู้ฟัง ที่ทรงตรัสสอนด้วยการเล่านิทานที่สนุกสนานไพเราะ ซึ่งเป็นทั้งคำสอนและให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ฟัง

^{๑๓} จารุวรรณ ธรรมวัตร, **ลักษณะวรรณกรรมอีสาน**, เอกสารทางวิชาการของศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑), หน้า ๑๐๙-๑๑๑.

^{๑๔} รัชช ปุณโณทก, **วรรณกรรมอีสาน**, (กรุงเทพมหานคร : พีระพัฒนา, ๒๕๒๒), หน้า ๗๔.

^{๑๕} ฐานิสร์ ชาตรัตพงษ์, **ความรู้เรื่องชาดก**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๓๐.

ด้วย ยิ่งไปกว่านั้นการฟังนิทานชาดกทำให้ผู้ฟังได้กุศลแล้ว ยังมีจุดประสงค์เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาก็เห็นได้จากชาดกบางเรื่อง เริ่มต้นด้วยปัญหาหรือคำถามที่สาวกได้ไตร่ตรอง พระพุทธองค์ท่านไม่ได้แก้ปัญหาโดยตรง แต่พระองค์ทรงเล่านิทานเปรียบเทียบเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น

วิรัช ปิยสุนทรวงศ์ ได้สรุปนิทานชาดกไว้ ดังนี้

(๑) ปัจจุบันวัตถุหรือปรารถนาขาด ขณะที่ถูกกล่าวถึง ศิลปะ คุณปัญญาและความเฉลียวฉลาดในพระพุทธองค์หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงได้ย่นจึงตรัสว่า สิ่งเหล่านี้หาได้เกิดในปัจจุบันไม่ ในอดีตกาลเคยมีเรื่องเช่นนั้นๆเกิดขึ้น พระพุทธเจ้าทรงประทับนั่งอยู่ไม่ทรงเล่าเรื่องนั้นว่าเป็นอย่างไร ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลอาราธนาให้ตรัสพระธรรมเทศนา พระพุทธองค์ก็ทรงนำอดีตนิทานขึ้นมาแสดง

(๒) อดีตนิทาน เรื่องนิทานที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าถึงภิกษุ โดยมีเนื้อเรื่องสอดคล้องกับปัจจุบันวัตถุข้างต้นซึ่งเป็นมูลเหตุ รายละเอียดนี้ถือเป็นส่วนสำคัญมีคตินิยมหรือสุภาษิตเป็นบทคำสอนให้ผู้อ่านหรือผู้ฟัง ให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผลกรรมจากการกระทำในชาติก่อน หากทำดีก็ย่อมจะส่งผลดี คตินิยมความเชื่อเรื่องผลกรรมจากการกระทำในชาติก่อน มีจุดประสงค์ให้พุทธศาสนิกชนหมั่นรักษาศีล บำเพ็ญทานอยู่เป็นนิจ ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อผลกรรมดีในชาติปัจจุบันจะได้ส่งผลดีต่อไปยังชาติหน้า

(๓) สโมธานหรือประชุมชาดก เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการแต่งชาดก เมื่อเล่าเรื่องอดีตนิทานจบแล้วก็มีการแสดงเรื่องกลับชาติ โดยพระพุทธเจ้าทรงระบุตัวบุคคลในอดีตนิทานว่าตรงกับบุคคลใด ในสมัยของพระพุทธองค์

ส่วนประกอบที่สำคัญของนิทานชาดกคือตัวนิทาน เพราะโครงเรื่องการดำเนินเรื่องจะชี้ให้ผู้อ่านเข้าใจการกลับชาติได้ตลอด ส่วนมูลเหตุของการเล่าเรื่องไม่จำเป็นนักเพราะจุดมุ่งหมายของนิทานชาดก ให้คนประพฤติปฏิบัติในหลักธรรม พระพุทธศาสนา สอนให้พุทธศาสนิกชนมีศรัทธาความเชื่อมั่นและน้อมจิตนำเอาหลักธรรมไปปรับใช้จนเกิดผล ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นที่ตั้งของจิตมีการสร้างศรัทธาสรางค์ค่านิยมให้เกิดขึ้น

๓.๑.๓. ประเภทของวรรณกรรม

วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน มีหลายประเภทและเป็นวรรณกรรมที่ถูกแต่งขึ้นหรือเรียบเรียงจากภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านให้คนในสังคมได้อ่านได้ศึกษา ทำให้สังคมดำเนินไปด้วยความสงบสุขร่มเย็น ตลอดจนถึงให้ความบันเทิงสนุกสนานต่อสังคม การจัดประเภทวรรณกรรมของท้องถิ่นอีสานสามารถแบ่งออกเป็น ๕,๓ และ ๒ ประเภท คือ

วรรณกรรมแบ่งเป็น ๕ ประเภท คือ

๑) วรรณกรรมพุทธศาสนา คือ วรรณกรรมที่ได้มีเนื้อหาเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยแบ่งเป็นวรรณกรรมตำนานพระพุทธศาสนา เช่น มุสธำปนา พระเจ้าเลียบโลก เป็นต้น และวรรณกรรมชาดก เช่น ลำหาลาชาติ พระเจ้าสิบลชาติ ท้าวสีหน ท้าวคันทนามหรือท้าวคันธนาม เป็นต้น

๒) วรรณกรรมประวัติศาสตร์ คือ วรรณกรรมที่เขียนโดยเอาโครงเรื่องมาจากเกร็ดพงศาวดาร ตำนานต่างๆ เช่น พื้นเมืองเวียงจันทร์ พื้นเวียง ท้าวฮุ่งหรือขุนเจือง พื้นขุนบรม ตำนานเมือง ตำนานเมืองฟ้าแดดสูงยาง เป็นต้น

๓) วรรณกรรมนิทาน คือ วรรณกรรมที่ผู้กรรเรื่องขึ้นมาจากนิทานพื้นบ้านที่เล่าสืบทอดกันมาหรือเป็นนิยายที่ผู้กรรขึ้นตามความเชื่อของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ขุนทิง สิ้นไซ ขุนนางอ้าว ผาแดงนางไอ่ ลำพูขบาหรือปลาแดกปลาสมอ เป็นต้น

๔) วรรณกรรมคำสอน คือ วรรณกรรมที่มีเนื้อหาหมั่งเพื่อสั่งสอนแนวการประพฤติปฏิบัติแกสังคมในท้องถิ่นนั้นๆ โดยยึดคติธรรมทางพระพุทธศาสนา คติความเชื่อและจารีตของท้องถิ่น ธรรมดาสอนโลก ภาพยัปสอนหลาน อินทนิยานสอนลูก ฮีตสิบสองครองสิบสี่ ท้าวคำสอนพระยาคำกลองวอนไพร เป็นต้น

๕) วรรณกรรมเบ็ดเตล็ด คือ วรรณกรรมที่ไม่สามารถจัดกลุ่มในประเภทใดประเภทหนึ่งได้ เพราะการสร้างสรรค์วรรณกรรมเหล่านี้ขึ้นมามีจุดมุ่งหมายเฉพาะกิจ ส่วนใหญ่จะใช้ในพิธีกรรม เช่น ใช้ในพิธีสูตรขวัญ (สู่ขวัญ) ใช้ในพิธีกรรมขอฝน เป็นต้น^{๑๖}

วรรณกรรมแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ

๑) วรรณกรรมพื้นบ้านมุขปาฐะและลายลักษณ์ ข้อมูลที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งสองประเภทล้วนสำคัญและทรงคุณค่า ทั้งนี้ เพราะวรรณคดีซึ่งเป็นศิลปะประจำชาตินั้น กุหลาบ มัลลิกมาส กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วเกิดจากอัจฉริยภาพของนักปราชญ์กวี ซึ่งเป็นผู้ทรงความรู้ในราชสำนัก ส่วนวรรณกรรมพื้นบ้าน เช่นนิทานพื้นบ้านที่เกิดจากคนธรรมดาทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะฉะนั้น แม้วรรณกรรมพื้นบ้านจะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตามแต่โดยที่จริงแล้ว เป็นสิ่งที่ควรศึกษาอย่างยิ่งเพื่อความเข้าใจอันดี ต่อเพื่อนมนุษย์และสังคมโดยรวม^{๑๗}

๒) วรรณกรรมนิทานพื้นบ้าน พระยาอนุมานราชธน กล่าวว่าวรรณกรรมนับว่าเป็นวรรณกรรมที่น่าสนใจนำมาศึกษา เพราะนอกจากจะมีจุดมุ่งหมายในการสร้างขึ้นมาเพื่อความบันเทิงแล้ว ยังมีคุณค่าด้านอื่นๆอีกเช่น ค่านิยม คติธรรมและแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งสิ่ง

^{๑๖} ธวัช ปุณโณทก, วรรณกรรมท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๗๖-๑๘๒.

^{๑๗} กุหลาบ มัลลิกมาส, ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕), หน้า ๘๑.

เหล่านี้จะมีความหมายซ่อนเร้นอยู่ในเนื้อหาบทสนทนา นิทานพื้นบ้านจะสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวของสมัยก่อน เนื่องจากผู้เล่าย่อมนำเหตุการณ์ที่มีอยู่ในสมัยของตนเข้ามากล่าวไว้ไม่มากนัก^{๑๘}

๓) วรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน **จาร์วรรณ ธรรมวัตร** กล่าวว่า วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานที่มีรูปเป็นร้อยกรองนั้นมียุ่เป็นจำนวนมาก เช่น สังข์สินไชย นางผมหอม ผาแดงนางไอ่ ชูลุนางอ้าว ฯลฯ แต่ละเรื่องน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งและได้มีผู้ทำการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งในแง่มุมต่าง ๆ ไปแล้วหลายเรื่อง มีเรื่องหนึ่งที่ที่น่าสนใจมากคือ วรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสานเรื่องนางสิบสอง นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานที่มีกำหนดมานานอีกเรื่องหนึ่ง หลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในเรื่องนี้คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว^{๑๙}

วรรณกรรมแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ^{๒๐}

(๑) วรรณกรรมมุขปาฐะ ได้แก่ วรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยการเล่าสืบต่อกันมา วรรณกรรมประเภทนี้ได้แก่ นิทาน การแห่ขวัญ คำสู่ขวัญ ภาษีต ปรีศนา เป็นต้น

(๒) วรรณกรรมลายลักษณ์ ได้แก่ วรรณกรรมที่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีทั้งลักษณะคำประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ส่วนใหญ่จะจารไว้ในใบลาน

ประเภทของวรรณกรรมดังกล่าว แม้ว่าจะเป็นวรรณกรรมประเภทแนวคิด ศาสนา ประวัติศาสตร์หรือวรรณกรรมพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้านและนิทานพื้นบ้านอีสานส่วนมากจะแฝงไว้ซึ่งแนวทางของการปฏิบัติหลักธรรมคำสอน ดังกล่าว

๓.๑.๔ วรรณกรรมท้องถิ่น

วรรณกรรมท้องถิ่นโดยเฉพาะวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน เน้นลักษณะการแต่งที่ปรากฏคล้ายๆกันในวรรณกรรมหลายๆเรื่อง คล้ายกันลักษณะการแต่งเลียนแบบ แต่ก็มีแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะที่มีรูปแบบเป็นต้นฉบับ ลักษณะคำประพันธ์และวรรณกรรมท้องถิ่น ในที่นี้ผู้วิจัยมุ่งจะกล่าวถึงแนวคิด ธรรมเนียมในการแต่ง และลักษณะธรรมเนียมในการแต่ง แนวคิดดังกล่าวแบ่งได้เป็น ๔ ลักษณะคือ ๑) ลักษณะแนวคิดในการแต่ง, ๒) ลักษณะธรรมเนียมในการแต่ง, ๓) ลักษณะคำประพันธ์อีสาน และ ๔) ลักษณะโดยรวมของวรรณกรรมท้องถิ่น

สุนีย์ มกรพันธ์ การเลียนแบบเช่นนี้ กวีในสมัยก่อนไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์กัน หากแต่ถือว่าเป็นการยึดธรรมเนียมการแต่งตามบูรพาจารย์ เป็นการแสดงคารวะบูรพาจารย์^{๒๑}

และ **กุหลาบ มลลิกะมาศ** กล่าวว่า ธรรมเนียมในการแต่ง (Literary Conventions) หมายถึงแบบแผนและวิธีการบางประการในการแต่งวรรณกรรม ซึ่งเป็นที่นิยมยอมรับและทำตามกันโดยทั่วไปและธรรมเนียมในการแต่งอาจแบ่งได้หลายลักษณะ เช่น

^{๑๘} พระยาอนุกรมราชชน, **การศึกษาเรื่องประเพณีไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๑), หน้า ๑๔

^{๑๙} จาร์วรรณ ธรรมวัตร, **ลักษณะวรรณคดีอีสาน**, หน้า ๗๔.

^{๒๐} พรทิพย์ ช่างดา, **วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน**, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น จัดพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

^{๒๑} สุนีย์ มกรพันธ์, **แนวคิดจากวรรณกรรม**, (กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๒๕), หน้า ๘๙.

(๑) ธรรมเนียมนิยมในการแต่งประจำประเภทของวรรณกรรมนั้นๆ เช่น ร้อยแก้วไม่มีสัมผัส ร้อยกรองมีสัมผัสและมีลักษณะประจำตามชนิดของร้อยกรอง เช่น ฉันท มี ครุ ลหุ โคลง มี เอก โท เป็นต้น หรือละครนอกกับละครใน ก็มีธรรมเนียมในการแต่งที่แตกต่างกันออกไป

(๒) ธรรมเนียมนิยมในการสร้างสาระสำคัญของเรื่อง การสร้างโครงเรื่อง ตัวละครและฉาก เช่น เรื่องจักรๆ วงศ์ๆ ของไทย มีสาระสำคัญของเรื่องเป็นการต่อสู้ระหว่างยักษ์กับมนุษย์ ตัวเอกเป็นมนุษย์ที่เก่งพิเศษด้วยฤทธาณภาพ หรือด้วยอาวุธต่อสู้กับยักษ์ ได้ลูกสาวยักษ์เป็นคู่ครอง ช่ายักษ์ตายและมักต่อสู้ด้วยเรื่องหึงหวงระหว่างมเหสี การพลัดพรากจากกันของตัวเอกและในที่สุดก็จบลงด้วยดี

(๓) ธรรมเนียมนิยมในการแต่งตามยุคสมัย เช่น สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นนิยมแต่งโคลงต้นทำนองลิลิต ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศนิยมแต่งกลอน เป็นต้น

(๔) ธรรมเนียมนิยมในการดำเนินเรื่องและศิลปะการแต่ง จะมีบทที่เรียกว่าบทธรรมเนียมนิยม เช่น บทไหว้ครูหรือประณามพจน์ จะอยู่นำเรื่องและเนื้อความเป็นการไหว้สิ่งที่กวีเคารพบูชา เช่น พระรัตนตรัย พระมหากษัตริย์ บิดามารดา เป็นต้น นอกจากบทไหว้แล้วยังมีบทธรรมเนียมนิยมอีกเป็นอันมาก โดยเฉพาะในวรรณคดีประเภทร้อยกรอง เช่น บทชมโฉม ชมนก ชมไม้ บททรงเครื่อง บทชมรถ บทเกี้ยว บทเข้าพระเช้านาง บทคร่ำครวญและบทอัศจรรย์ กวีมักนิยมพรรณนาลักษณะต่างๆ กัน โดยเนื้อความแตกต่างเฉพาะเรื่องของคำและการเปรียบเทียบบางประการ^{๒๒}

แนวความคิดในวรรณกรรมร้อยกรองภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แนวความคิดในด้านรูปแบบฉันทลักษณ์นิยมใช้กลอนอักษรสังวาสและการส่งสัมผัสแบบเทภาวะ ซึ่งนิยมว่าเป็นการส่งสัมผัสที่มีความไพเราะที่สุด

๑) ลักษณะคำประพันธ์อีสาน

วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานโดยเฉพาะวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นลักษณะการแต่งที่ปรากฏคล้ายๆกันในวรรณกรรมหลายๆเรื่องคล้ายกับลักษณะการแต่งเลียนแบบ^{๒๓} แต่ก็มีแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบเป็นต้นฉบับ ลักษณะคำประพันธ์และวรรณกรรมท้องถิ่น แต่ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะกล่าวถึงลักษณะคำประพันธ์วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานโดยทั่วไปมีลักษณะเฉพาะถิ่น ดังนี้

(๑) ใช้ภาษาถิ่นอีสาน

(๒) บันทึกด้วยตัวอักษรท้องถิ่นอีสาน ได้แก่ อักษรธรรมและอักษรไทยน้อย ตัวอักษรธรรมใช้บันทึกวรรณกรรมศาสนาและตำราวิชาการ ส่วนอักษรไทยน้อยใช้บันทึกวรรณกรรมนิทานที่ใช้ในบุญงานเฮือนดี (งานศพ)

^{๒๒} กุหลาบ มัลลิกะมาส, วรรณคดีวิจารณ์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑), หน้า ๖๖.

^{๒๓} กุหลาบ มัลลิกะมาส, วรรณกรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๘), หน้า ๑๙๔.

(๓) ฉันทลักษณ์ท้องถิ่นของภาคอีสานซึ่งมี โคลงสาร (หรือกลอนลำ) กาพย์(หรือ กาพย์เซิ้ง) และร่าย (ฮ่าย) ซึ่งฉันทลักษณ์ทั้ง ๓ นี้เหมาะในการขับทำนองเสนาะของท้องถิ่นด้วย

(๔) เนื้อหาสาระต่างๆต้องสอดคล้องกับคตินิยมของท้องถิ่นภาคอีสาน^{๒๔}

๒) วรรณกรรมท้องถิ่นมีลักษณะที่สรุปได้ ดังนี้

(๑) ชาวบ้านทั่วไปเป็นผู้สร้างสรรค์ คัดลอกและเผยแพร่

(๒) กวีผู้ประพันธ์ส่วนมากคือพระภิกษุและชาวบ้าน

(๓) ภาษาที่ใช้เป็นภาษาถิ่น เป็นภาษาที่เรียบง่าย มุ่งการสื่อความหมายกับผู้อ่าน สำนวนโวหารเป็นของท้องถิ่น

(๔) เนื้อเรื่องมุ่งความบันเทิงใจ บางครั้งได้สอดแทรกธรรมของพุทธศาสนา

(๕) ค่านิยมยึดปรัชญาแบบชาวพุทธ^{๒๕}

แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์และความคิดความสามารถของกวี จะทำให้ผู้อ่านมีความสนใจจดจำ ติดตาม นำไปปฏิบัติ

ซึ่งวรรณคดีอีสานในยุคต้นมีน้อยโดยเฉพาะวรรณกรรมหรือวรรณศิลป์ซึ่งเป็นลักษณะ (Literature) ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทวรรณกรรม " มุขปาฐะ^{๒๖} " (มุ - ขะ - ปา - ละ) หรือ (มุก-ชะ - บาด) เล่าต่อกันมาแบบท่องบ่นสาธยายซึ่งเป็นวิธีนิยมใช้กันมาแต่โบราณกาลยุคเมื่อก่อนหน้า๒พันปี วรรณะพราหมณ์ใช้ท่องจำ (หรือจดจำ) จากปากต่อปากบอกกันตัวต่อตัวเพื่อทรงจำเอาไว้ (Learning by Remember) แล้วท่องบ่นสาธยายแม้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาก็ใช้แบบเดียวกันกับวรรณะพราหมณ์นักบวชศาสนาพราหมณ์, ศาสนาฮินดูนิยมใช้สวดสาธยายมนต์และพระเวทเขาจะขึ้นด้วยบทประณามเทพเจ้าว่า " โอม " ทำนองชาวพุทธบริษัทนิยมใช้บทว่า " นโม "

พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาแม้กาลปัจจุบันก็ยังใช้การเรียนรู้แบบมุขปาฐะเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษาฝ่ายปริยัติธรรมโดยเฉพาะแผนกบาลี (มหาเปรียญธรรม) และใช้ในการประกอบศาสนกิจบางอย่างเช่นการสวดมนต์ทำวัตรสวดมงคลสวดพระปาฏิโมกข์สำหรับนักบวชในศาสนาพราหมณ์, ฮินดูใช้สวดบทพนพระเวทหรือไตรเพท^{๒๗} พวกพราหมณ์กำหนดเอาวันขึ้น ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ

^{๒๔} ธวัช ปุณโณทก, วรรณกรรมภาคอีสาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗), หน้า ๖๙.

^{๒๕} พรทิพย์ ชั่งธาดา, วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน, หน้า ๑๓.

^{๒๖} โสรัจ นามอ่อน. คู่มือ เรียนลัดอักษรธรรมอีสาน พ.ศ. ๒๕๔๕, พิมพ์เป็น มุขิตาสักการะ ในงานมงคลอายุวัฒนะ ๘๐ ปี พระเทพกิตติมุนี เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี เจ้าอาวาสวัดมหาวนาราม (วัดป่าใหญ่). หน้า ๔.

^{๒๗} โสรัจ นามอ่อน. ศาสนาเปรียบเทียบ เอกสารประกอบการเรียนการสอน. พิมพ์คอมพิวเตอร์ เย็บเล่ม, ไตรเพท คือ ฤคเวท, ยชุรเวท สามเวท เป็นของดั้งเดิม, ปาวรณา, การจุติรูปเทียนบูชาพระ, สวดมนต์, ไหว้พระ, ฟังเทศน์, พระสงฆ์ให้ศีลให้พรญาติโยม เป็นต้น.

วันแรม ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ มารวมกันเป็นคณะและสวดสาธยายบทสวด (มนต์) ชาวไทยพุทธและชาวพุทธทั่วโลกยังยึดถือประเพณีปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาพราหมณ์;ฮินดูอีกหลายพิธีกรรม เช่นการเผาศพทำบุญอุทิศให้ผู้วายชนม์ถวายผ้ากฐินงานประเพณีอื่นเช่นสงกรานต์ลอยกระทงจาริกแสวงบุญการทำบุญประเพณีประจำเดือนที่สำคัญบุญเข้าพรรษาปวารณาออกพรรษา เป็นต้น

วรรณคดีอีสานต่อมาระยะหนึ่งได้รับวัฒนธรรมจากอินเดียมากขึ้นจึงมีการจารึกหรือจารลงในใบลานเป็นหนังสือผูกใบลานเมื่อรวมกันหลายๆผูกเรียกว่าหนังสือมัดส่วนหนังสือผูกที่มีขนาดสั้น (ประมาณ ๑๕ เซนติเมตร) เรียกว่าหนังสือก้อมมีคำพังเพยของคนโบราณอีสานพูดกันติดปากว่า "หนังสือก้อมต่างคนต่างมี" เพราะหนังสือก้อมมีวัตถุประสงค์เป็น "เอนกประสงค์" เหมือน "สมุดบันทึกประจำวัน" "สมุดบันทึกช่วยความจำ" กันหลงกันลืมแล้วแต่ว่าใครมีอะไรที่น่าสนใจจำเป็นก็เขียนเอาไว้ที่หนังสือก้อมเช่นเดียวกับคนยุคนี้นักในสมุดไดอารี่ประจำวันของใครของมันข้อความในหนังสือก้อมเน้นหนักความรู้เบ็ดเตล็ดเช่นตำราโหราเวทมนต์คาถาตำรายาฤกษ์ยามตีผูกดวงชะตาสะเดาะเคราะห์ ทำนายโชคทายาต์ทำนายอานาพยากรณ์เชิงไสยศาสตร์ตามร่างกายอยู่ยงคงกระพันบิณฑิไล้ขับไล่, กันผีพราย เป็นต้น

๓.๑.๕ อิทธิพลของวรรณกรรมท้องถิ่นต่อสังคม

ธวัช ปุณโณทก กล่าวว่าอิทธิพลของวรรณกรรมท้องถิ่นต่อสังคม ดังนี้

๑) มีอิทธิพลต่อศิลปะการแสดงพื้นบ้านโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะและลายลักษณ์แต่ก็ต้องอาศัยรูปแบบฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมท้องถิ่นมาเป็นแม่แบบอยู่นั้น เช่น วรรณกรรมท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการขับลำ การเล่นพื้นบ้าน เช่น การลำ(หมอลำ)ในภาคอีสาน การชอ การเล่าข่าวในภาคเหนือ

๒) มีอิทธิพลต่อการอธิบายความเป็นมาของชุมชนและเผ่าพันธุ์ คือมีเนื้อหาของวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนาน ยังอธิบายความเป็นมาของบรรพบุรุษประจำเผ่าพันธุ์อีกด้วยเช่น นิทานเรื่องขุนบรม ปฐมมูลและปฐมกัลปนา เป็นตำนานอธิบายบรรพบุรุษของชาวอีสาน ตำนานสิบห้าราชวงศ์ ตำนานเจ้าเจ็ดตน ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เป็นตำนานที่อธิบายความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของชาวภาคเหนือ

๓) เป็นสื่อกลางระหว่างบ้านกับวัด เพราะชาวไทยเชื่อว่าการฟังธรรมบรรยายหรือนิทานคติธรรมเป็นกุศลผลบุญอย่างหนึ่งที่มีอานิสงส์สูงมาก อีกอย่างหนึ่งชาวพุทธมีความเชื่อว่าการสร้างหนังสือธรรมนิยายหรือชาดกถวายวัดนั้น เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและได้อานิสงส์ผลบุญแรงกล้าอีกด้วย

๔) มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เพราะวรรณกรรมท้องถิ่นส่วนใหญ่จะมีแก่นของเรื่องอิงอยู่กับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะวรรณกรรมที่ของทางภาคเหนือ ภาคอีสาน นอกจากจะมีเนื้อหาอิงอยู่กับหลักธรรมและความเชื่อพื้นบ้านแล้ว ยังมีอิทธิพลต่อการดำเนิน

ชีวิตของสังคมเป็นอย่างมาก เช่นวิสุทธิสอนหลาน ธรรมดาสอนโลก พระลอ สอนโลก ฯลฯ ของภาคเหนือ ปู่สอนหลาน อินทนิลสอนลูก ย่าสอนหลาน ฯลฯ ของภาคอีสาน

๕) มีอิทธิพลต่อศิลปกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและชาดก เช่นในภาคเหนือศิลปินพื้นบ้านได้นำนิทานอันปรากฏอยู่ในปัญญาชาดก เรื่องพระเจ้าสิบชาติที่วิหารคดของวัดบวรศรีหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ส่วนภาคอีสานก็นิยมนำวรรณกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดก มาเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังหน้าพระลานธาตุ จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น^{๒๘}

พรทิพย์ ชังธาดา วรรณกรรมท้องถิ่นมีประโยชน์มากมายหลายประการ ดังนี้

๑) ให้ความบันเทิงใจแก่ชุมชน เช่น ขับเสภาในภาคกลาง เล่าคำวหรือขับลำเนาเล่า คำว อ่านหนังสือในบุญงันเฮือนดี (งานศพ) ในภาคอีสาน การสวดหนังสือและสวดด้านในภาคใต้

๒) ให้เข้าใจในค่านิยม โลกทัศน์ของแต่ละท้องถิ่นโดยผ่านวรรณกรรม

๓) เข้าใจวัฒนธรรมของชาวบ้านในท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง

๔) ก่อให้เกิดความรักถิ่นหวงแหนมาตุภูมิ ทำให้เกิดความรักสามัคคีในท้องถิ่นของตน^{๒๙}

ดังนั้น วรรณกรรมจึงมีบทบาทความสำคัญต่อสังคมและชุมชนเป็นอย่างมาก นอกจากจะมีส่วนให้องค์กรอยู่กับหลักธรรมและคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมทำให้เกิดความสนิทสนมกลมเกลียวกันสร้างสรรค์จริยธรรมสังคมมั่นคงดำรงจารีต ๑๒ ครองธรรม ๑๔ จารีตปฏิบัติครองธรรมเจียงจารีตบ้านครองธรรมเมืองจารีตผู้ครองธรรมเมียสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยหาชาวอีสานต่อไป ตามนัยปรัชญาที่ว่า

สืบฮอยตา	วาฮอยปู่
อยู่นำกัน	ให้ปันกันกิน
อย่ากินใจกัน	อย่ากินใจกิน
ยามฝังดิน	เจ้ากินกับไผ
ยามเผาไฟ	ไผกินกับเจ้า.

วรรณคดีในยุคต้นนี้ส่วนมากจารหรือจารึกลงในผิวไม้ไผ่ใหญ่เหมือนทางดินแดนตอนใต้ของประเทศจีนทั้งนี้เพราะวรรณคดียุคต้นเป็นเรื่องราวของผู้ที่ยังเข้ารับรีตยังไม่เคร่งครัดในพระพุทธศาสนาเช่นวรรณคดีเรื่องหนังสือเจียงที่กล่าวมาแล้วข้างต้นภายหลังเมื่อได้รับวัฒนธรรมจากอินเดียมาแล้วจึงมีการจารหรือจารึก (เขียน) ลงในใบลานเป็นหนังสือผูกใบลานหมายถึงหนังสือที่ห่อเป็นมัดๆรวมกัน

^{๒๘} ธวัช ปุณโณทก, วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

^{๒๙} พรทิพย์ ชังธาดา, วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน, หน้า ๑๓.

วรรณคดีในสมัยต่อมามีที่มาจากอินเดียทางพระพุทธศาสนามากที่สุดโดยเฉพาะพระพุทธเจ้าและสาวกได้วางรากฐานไว้คือพระไตรปิฎกที่เป็นคำสอนทั้งในทางคตินิยามและวรรณคดีสำคัญคือพระปฐมโพธิกาพุทธประวัติสาวกประวัติและพระพุทธธรรมคำสอนที่ถูกร้อยกรองเป็นวรรณศิลป์เล่าถึงประวัติของบุคคลผู้ได้ปฏิบัติแต่ละวรรณคดีโดดเด่นดีเยี่ยมจึงทำให้เข้าถึงจิตใจของคนได้อย่างดียิ่งของเก่าเล่าต่อกันมา

พระพุทธศาสนากับวรรณคดีไทยเกี่ยวโยงกันแต่เริ่มมีวรรณคดีไทย โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตประจำวันของคนในสังคมไทยแต่โบราณกาลมาแล้วมีการเรียนการสอนการถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธศาสนาให้คนรุ่นใหม่ให้รู้ให้เข้าใจให้เข้าถึงใจสอาดผ่านบทบาททางตัวละครเป็นรูปแบบวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาเรื่องแรกคือ "เตภูมิกถา" หรือ "ไตรภูมิพระร่วง" ปรากฏในสมัยก่อตั้งประเทศสยามกรุงสุโขทัยโดยพญาลิไทยหนังสือวรรณคดีเล่มแรกของสยามประเทศมีเนื้อหาสาระ "สอนให้คนทำความดีหนีชั่วไม่มั่วสุม" ยึดหลักธรรมในพระไตรปิฎกเป็นจุดยืนเหมือนที่ปรากฏในประวัติศาสตร์การศึกษาไทยสมัยสุโขทัยกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการหลักสูตรการจัดการศึกษาสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชยัด "ไตรสิกขาเป็นแม่บท" "พระภิกษุสงฆ์เป็นครูสอน" "ศาลาการเปรียญเป็นอาคารเรียน" "วัดเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน" มีวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาโดยยึดสาระในไตรภูมิพระร่วงวรรณคดีเอกของสยามประเทศจุดสุดยอดคือเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตของพุทธบริษัทคือบำเพ็ญโพธิธรรมมุ่งสู่สัมมาสัมโพธิญาณเป้าหมายกลางคือพระอรหันต์สาวกและเป้าหมายต่ำสุดคือพ้นจากอบายภูมิสมัยโบราณการกำหนดค่านิยมและโลกทัศน์ของสังคมไทยได้ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแบบอย่างเป็นแนวทางการดำรงชีวิตจึงทำให้สังคมไทยยุคนั้นอยู่ได้อย่างปกติสุขตลอดมาสมกับชื่อเมือง สุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข

พระภิกษุสงฆ์ ทำหน้าที่โดยตรงนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเผยแผ่แก่ประชาชนทำให้ประชากรของชุมชนในสังคมยุคนั้นเข้าถึงหลักพุทธธรรมโดยตรงส่วนผู้ที่ทำหน้าที่นำหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาเข้าหาประชาชนโดยทางอ้อมคือนักปราชญ์และกวีทั้งหลายท่านเหล่านั้นได้สร้างสรรค์งานวรรณคดีวรรณกรรมและวรรณศิลป์น้อยใหญ่หลากหลายถ่ายทอดสู่ประชาชนทุกระดับชั้นและเพศวัยในลักษณะการอ่านบทกวีทำนองเสนาะและการเล่านิทานชาดกนิทานพื้นบ้านอีสานที่สอดแทรกธรรมและเพียบพร้อมด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินกินใจเร้าอารมณ์ตลกโปกฮาผ่านหูดิตตาเกิดภาพพจน์ทางใจให้จดจำนำไปประพฤติปฏิบัติในการครองชีวิตครองตัวครอบครัวและสังคมส่วนรวมสืบไปได้กลายเป็นมรดกตกทอดอันล้ำค่าทางสังคมไทยให้อนุชนรุ่นแล้วรุ่นเล่ากระทั่งถึงลูกหลานยุคเราได้สืบสานกันต่อมาถึงปัจจุบันและยังจะต้องฟื้นฟูพัฒนาปัจจุบันสร้างสรรค์อนาคตสืบต่อไปไม่สิ้นสุด

๓.๒ นิทานพื้นบ้านชาวอุบลราชธานี

นิทานพื้นบ้านชาวอุบลราชธานีมีการสืบสานถึงลูกหลานอย่างไม่ขาดสาย เป็นเรื่องราวของชาวบ้านชาวอุบลราชธานีแท้จริงมีเนื้อหาสาระบอกเล่าเข้าถึงแก่นแท้ชีวิตจริงของประชาชนคนชาวอุบลราชธานีพื้นปฐพีมีป่าท้องฟ้ามีเมฆฝนปวงชนมีศีลธรรมนำพาสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์นี้แหละคนอีสาน "

นิทานพื้นบ้านชาวอุบลราชธานีแต่ไหนแต่ไรมาปราชญ์หรือกวีได้สร้างสรรค์วรรณคดีหรือวรรณกรรมล้ำค่าทิ้งไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจในความเป็น "ลูกชาวอุบลราชธานี" เพราะชาวอุบลราชธานีถือถิ่นคนดี(พายัพถิ่นไทยงามกลางถิ่นจอมไทยใต้ถิ่นไทยอุดม) คำขวัญจังหวัดอุบลราชธานีตอนหนึ่งว่า " อุบลแผ่นดินนักปราชญ์ทวยราษฎร์ใฝ่ธรรมงามล้ำเทียนพรรษา" ปราชญ์หรือกวีบุพการีชาวอุบลราชธานีท่านแบ่งวรรณคดีหรือวรรณกรรมพื้นบ้านชาวอุบลราชธานีไว้เป็น ๖ ประเภทคือ วรรณกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งชาดกและตำนานมีดังนี้

๑. นิทานที่เป็นตำนานเช่นพุทธทำนายสังขมธาตุพระเจ้าเลียบโลกชมพูทวีปเขตพนมมูลปันนาอุรังคธาตุเป็นอาทิ

๒. วรรณกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทั้งประวัติและตำนานสร้างบ้านแปลงเมืองตำนานนิทานพื้นบ้านเช่นท้าวฮุ่งเอื้องพงสาวดารจำปาสักพื้นเวียงจันทร์ประวัติขุนบรมตำนานพระพุทธรูปสำคัญประวัติศาสตร์พระเจ้าฟ้าจุ่มประวัตินกรบประวัติกษัตริย์ประวัติเมืองอุบลราชธานี เป็นต้น

๓. วรรณคดีเกี่ยวกับปรัชญาธรรมและคติธรรมได้แก่เรื่องกล่าวถึงนิทานเรื่องนำมากล่าวเป็นปรัชญาธรรมและคติธรรมเช่นท้าวเสียวสวาสดีมีนิทานประกอบกว่า ๓๐ เรื่องและมีปรัชญาธรรมและคติธรรมสอดแทรกอีกมากมายหลายแง่มุมคติสอนศีลธรรมจริยธรรมจารีต ๑๒ ครองธรรม ๑๔ จารีต ๒๕ จารีต ๒๕ ครองธรรมเจียงจาร์ตผัวครองเมียจารีตบ้านครองวัดจารีตเจ้าครองไผ่เช่นธรรมดาสอนโลกพระยาคำกองสอนไผ่ (ไพร) ปุ่สอนหลานอินทียาสอนลูกย่าสอนหลานหลานสอนปู่ปัสสุยศาสน์สมที่นี้กัน เป็นต้น

๔. วรรณกรรมเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านทั่วไปมักเป็นลักษณะอ่านไพเราะและเนื้อหาสาระมีบทเกี่ยวพาราศรีบทอัศจรรย์ จุดไคลแม็กซ์ที่ตื่นเต้นโลดโผน (Extreme Climax) เป็นภาพยักกลอนโคลงฉันทเช่นขุนทิงขุนเทืองขุนลูนางอ้วนผางนางไอนางแตงอ่อนนางผมหอมท้าวกำพร้าวฝ้ายน้อยบัวสมบัวฮองนางทองทอง เป็นต้น

๕. วรรณกรรมเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านมีลักษณะเป็นนิทานก้อมมีขนาดสั้น (Short Story) เนื้อหาสาระเน้นตลกโปกฮาเสียดสีสังคมประกอบการละเล่นในเทศกาลสงกรานต์เทศกาลบุญเดือนหกแข่งบั้งไฟแข่งลูกเขยแม่ยายเช่นนิทานหัวผ่อจั่งจ๊ะ (หลวงตาโลภา) หัวผ่อกับจัวน้อย (หลวงตากับณรงน้อย) หัวผ่อกับแม่ชี (หลวงตากับแม่ชี) หัวผ่อน้ำอ้อยพ่อเฒ่ากับลูกเขย (พ่อตากับลูกเขย) ย่ากับลูกสะไภ้ หัวผ่อดุมอ (หลวงตาหมอดู) หัวผ่อหมอยาสุดลูก เป็นต้น

๖. วรรณกรรมเกี่ยวกับเรื่องปลื้มย่อยเช่นโตงโดยยาบเว้าคำสอยเชิงนางแมวเพลงกล่อมลูก คำผญาภาพย์เว้าโคลงสาร (กลอนอ่าน) เชิงบั้งไฟสูตรขวัญเป็นต้น

ในบันดานิทานพื้นบ้านอีสาน๖ประเภทเหล่านี้จะเห็นว่า ๒ ประเภทสุดท้ายนอกจากเป็นนิทานก้อมแล้วส่วนหนึ่งยังเป็นนิทานตลกขบขันสรวลเสเฮฮาตลกโปกฮาชวนหัวหม่วนขึ้นโฮแซวครึกครื้นอุบลบ้านเฮาที่สำคัญคือเป็น "มุขปาฐะ" (มุข - ชะ - ปาฐะ) การเล่าต่อปากกันมา, ปากต่อปากสืบทอดกันมาไม่เป็นลายลักษณ์อักษรโดยที่สังคมยุคโบราณการจัดการศึกษาที่เป็นระบบยังไม่มีโดยเฉพาะจะมีบ้างก็เป็นการศึกษาเฉพาะสำนักหนึ่งและเรื่องใดเรื่องหนึ่งเช่นสำนักมูลกัจจายนะจังหวัดอุบลราชธานีที่ได้เห็นเป็นสำนักสุดท้าย (๒๔๙๔) ที่วัดเสลารามบ้านบ่อหินหมู่ ๖ ตำบลไหล่ง อำเภอดุสิต จังหวัดอุบลราชธานี นักศึกษารุ่นสุดท้าย ๒ รูปคือ พระภิกษุสมพงษ์ ปุสฺสโต และพระภิกษุบุญสาร ปุณฺณโกโร รูปแรกกล่าสีกขามีครอบครัวปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ที่ บ้านไหล่ง ตำบลไหล่ง อำเภอดุสิต จังหวัดอุบลราชธานี ปีนี้อายุ ๘๑ ปีรูปที่สองก็กล่าสีกขาเช่นกันและเสียชีวิตแล้วส่วนสำนักอื่นเช่นสำนักบ้านหนองหลัก อำเภอม่วงสามสิบ สำนักบ้านไผ่ใหญ่ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี และสำนักบูรพารามบ้านขามป้อม ตำบลขามป้อม อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

สำนักเรียนดังกล่าวจัดการศึกษาแบบเฉพาะเรื่อง "มูลกัจจายนะหรือมูลกะจาย" สอนศิษย์แบบ"มุขปาฐะ" บอกกันปากต่อปากใช้วิธีการท่องบ่นสาธยายให้เกิดทักษะความทรงจำจนคล่องแคล่วผิดพลาดน้อยหรือพลั้งเผลอบ้างเช่นพระภิกษุสงฆ์ที่ทรงจำ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส หรือท่านจำศีล ๕ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ ได้ไม่ผิดพลาดและนางภิกษุณีจำศีล ๓๑๑ ได้แม่นยำหรือพระภิกษุสงฆ์จำบททำวัตรเช้า-เย็น บทสวดมนต์ต่างๆ ได้แม่นยำคนโบราณนิยมจดจำ เวทมนต์เสน่ห์ยาแฝดได้มากมาย

จึงกล่าวได้ว่าการสอนการเรียนแบบมุขปาฐะแม้จะเป็นวิธีการสอนการเรียนที่มีมานานกว่า๒ พันปีแต่ก็เป็นวิธีการสอนการเรียนที่ยังใช้กันอยู่และได้ผลดีเป็นที่ยอมรับในวงการจัดการศึกษาตลอดมา โดยเฉพาะการเรียนการสอนมูลกัจจายนะ นักศึกษาทุกคนต้องเรียนแบบมุขปาฐะ เริ่มด้วย นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส (๓ คาบ) และขึ้นสูตรว่า อตฺถโ อฏฺฐสณฺญาโต (อตฺถโ อฏฺฐสณฺญาโต=เนื้อความรู้ได้ด้วยตัวอักษร)

๓.๓ ตัวอย่างวรรณกรรมไทย

ตัวอย่างวรรณกรรมไทย จะได้กล่าวถึง วรรณกรรมไทยโดยทั่วไปแบ่งได้ ๕ ประเภท^{๓๐} ดังนี้

๑.วรรณกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาและมีตัวอย่าง คือ

^{๓๐} ธวัช ปุณฺณโกทก, มรดกไทยอีสาน ฉบับสมบูรณ์, (บริษัทขอนแก่น คลังนาธรรมชาติ จำกัด, ๑๖๑/๖-๘ ถนนกลางเมือง จังหวัดขอนแก่น พ.ศ.๒๕๔๔), หน้า..

๑) เวสสันดร (ลำพะเหวด) นับเนื่องในทศชาติคือพระเจ้า ๑๐ ชาติบำเพ็ญปรมัตถปารมีอันเป็นปารมีขั้นสูงสุดของพระโพธิสัตว์และเป็นชาติสุดท้ายก่อนตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าพระโพธิสัตว์ในจำนวนมหาศาลแต่ละพระองค์กว่าจะได้บรรลุถึงจุดสุดยอดของชีวิตคือตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าจำนวนนับแสนนับล้านพระองค์แต่ละพระองค์ทนต์ทุกขุทธานบำเพ็ญเพียรยาวนานนับเวลาเป็นอสงขัย

ปรากฏในบทสวดสัมพุทธะ^{๓๑}, บทที่ ๑ มีพระพุทธเจ้าห้าแสนหมื่นสองพันยี่สิบแปดพระองค์, บทที่ ๒ มีหนึ่งล้านสองหมื่นสี่พันห้าสิบห้าพระองค์, บทที่ ๓ มีสองล้านสี่หมื่นแปดพันร้อยเก้าพระองค์ จนกว่าจะบำเพ็ญปารมีครบ ๑๐ ทศน์ (ประการ) ทศน์ละ ๓ ระดับคือระดับสามัญเรียกว่าปารมี, ระดับกลางเรียกว่าอุปปารมีและระดับอุกฤษ (สูงสุด) เรียกว่าปรมัตถปารมีจึงรวมเป็นปารมี ๓๐ ทศน์ เรียกว่าสมมติสพารมี

การบำเพ็ญปารมี ๓๐ ทศน์จัดเรียงตามลำดับที่บำเพ็ญในทศชาติแบบไทยพุทธเถรวาทดังนี้
พระเจ้า^{๓๒} ๑๐ ชาติคือ

๑. พระเตมีย์บำเพ็ญเนกขัมมคือการออกบวช
๒. พระมหาชนกบำเพ็ญวิริยะคือความเพียร
๓. พระสุวรรณสามบำเพ็ญเมตตาคือความรักใคร่ปรารถนาดี
๔. พระเนมิราชบำเพ็ญอธิฐานคือความตั้งใจมั่นเด็ดเดี่ยว
๕. พระมหาโศกบำเพ็ญปัญญาคือความรู้หยั่งรู้เหตุผล
๖. พระกัณโฑบำเพ็ญคือศิลปการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย
๗. พระจันทกุมารบำเพ็ญขันติคือความอดทน
๘. พระนารทบำเพ็ญอุเบกขาคือความวางใจเป็นกลาง
๙. พระวิรุทธะบำเพ็ญสัจจะคือความจริงพูดจริงทำจริงจริงใจ
๑๐. พระเวสสันดรบำเพ็ญทานคือการให้การเสียสละไม่หวังสิ่งตอบแทน

เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งในจำนวน ๑๐ เรื่องเรียกว่าทศชาติหรือพระเจ้า ๑๐ ชาติต้นฉบับเขียนเป็นภาษาบาลีเป็นคำประพันธ์เรียกว่าคาถา ๑,๐๐๐ แพร่หลายเข้ามาสู่สังคมไทยสมัยสุโขทัยและแพร่สู่อาณาจักรล้านช้าง (ประเทศลาวหรือสาธารณรัฐประชาธิปไตย

^{๓๑} พระราชเวที, วัดประยูรวงศาวาส, ชุมชุมสวดมนต์ฉบับหลวงแปล (พ.ศ. ๒๔๙๘), หน้า ๔๐ – ๔๒.

^{๓๒} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพฯ, ๒๕๒๘), หน้า ๒๘๔-๒๘๕.

ประชนลาว) ต้นฉบับที่เป็นอักษรธรรมอีสานมีหลายสำนวนหลายฉบับหลายวัด^{๓๓} อย่างไรก็ตามชาวพุทธไทยอุบลราชธานีก็ยังคงเรียกว่าเทศน์มหาชาติหรือเทศน์ผะเหวดและเทศน์คาถาพันเนื้อเรื่องเน้นการเสียสละแบ่งปันให้ทานมี ๑๓ กัณฑ์ดังนี้

๑.กัณฑ์ทศพร มี ๑๙ พระคาถา เน้นพร ๑๐ ประการ

กล่าวถึงสาเหตุที่มาของเรื่องเวสสันดรชาดกเล่าเรื่องอดีตของนางผุสดีพระอินทร์ประทานพร๑๐ประการก่อนจุติจากสวรรค์ทศพรได้แก่

- ๑.ขอให้มียศว่าผุสดี (ผีวพรรณนุมนิม)
- ๒.ขอให้ดวงตาดำสนิทเหมือนตาเนื้อทราย
- ๓.ขอให้มียศกวีเขียว (ดำ) สนิทเหมือนขนคอนกยูง
- ๔.ขอให้เป็นมเหสีของพระเจ้าสีพีราช
- ๕.ขอให้ได้ลูกชายผู้ทรงเกียรติและมีศรัทธาในการบุญกุศล
- ๖.ขอให้กรรมมีลักษณะคล้ายคันธนูอย่าให้สั้นไม่นำดู
- ๗.ขอให้มียวีวรรณละเอียดงาม
- ๘.ขออย่าให้มียหายนาน
- ๙.ขออย่าให้ผมหงอกขาว
- ๑๐.ขอให้มียอำนาจปลดปล่อยนักโทษประหารชีวิต

๒.กัณฑ์หิมพาน มี ๑๓๔ พระคาถา เน้นเรื่องป่าหิมพานต์

กล่าวถึงการปฏิสนธิของนางผุสดีและกำเนิดพระเวสสันดรพระเวสสันดรให้ทานช้างมิ่งเมืองแก่พราหมณ์๘คนและพระราชทานทรัพย์จนหมดเกลี้ยงจึงถูกชาวเมืองสีพีขับออกจากเมืองไปสู่ป่าหิมพานต์คือป่าเทือกเขาหิมาลัยประเทศอินเดียสละความเป็นรัชทายาทบ่งบอกถึงระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยประชาชนเป็นใหญ่นานกว่า๒พันปี

๓.กัณฑ์ทานกัณฑ์ มี ๑๐๙ พระคาถา เน้นสัตตสตกมหาทาน

กล่าวถึงพระนางผุสดีทูลขอโทษแทนพระเวสสันดรผู้เป็นโอรสพรรณนาถึงการให้ทานของ๗อย่างๆละ๗๐๐ชนิดเรียกว่าสัตตสตกมหาทานอันได้แก่การบริจาคช้างม้ารถสตรโคนมทาสชายทาสหญิงแต่ละอย่างแต่ละชนิดล้วนตกแต่งด้วยของมีค่าล้ำเลิศด้วยความบริบูรณ์สิ่งละ๗๐๐จึงเรียกว่าสัตตสตกมหาทานพระเวสสันดรทูลลาพระเจ้าสีพีพระนางผุสดีนางมะที่รำพึงถึงความเป็นหญิงหม้ายจบลงด้วยพระเวสสันดรอำลาพระนครรำพึงรำพันถึงปราสาทราชมนเฑียรที่เคยเสวยสุข

^{๓๓} อรทัย เลียงจินดาถาวร ,โสรัจ นามอ่อน,โครงการศึกษา รวบรวมและจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือใบลาน จังหวัดอุบลราชธานี, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๔ สํารวจพบว่า ลำมหาชาติ หรือเวสสันดรชาดก มีแทบทุกวัดกว่า ๒๕๐ ลำ (ฉบับ).

๔.กัณฑ์วันผะเหวด (วนประเวศน์) มี ๕๗ พระคาถา เน้นการบำเพ็ญพรต

กล่าวถึงสี่กัษัตริย์คือพระเวสสันดรพระนางมะทีกัณหากุมารี่และชาลิกุมารเสด็จออกจากกรุงเชตุตรถึงกรุงมาตุลนครพระยาเจตราชทูลบอกเส้นทางไปเขาวงกตและพรรณนาภูเขาป่าไม้ในป่าหิมพานต์และการบำเพ็ญพรตตามแบบสันยาสีของ ๔ กษัตริย์หัวใจสำคัญคือการเดินป่าพรรณนาหมู่ชนหมู่มัไม่ตามเส้นทางที่ดำเนินผ่านมีธรรมชาติอันสวยงามสดงดงามตระการตาวันประเวศน์แปลว่าเข้าไปในป่า

๕.กัณฑ์ชูชก มี ๗๙ พระคาถา เน้นชูชกบุรุษโทษ ๑๘ ประการ

กล่าวถึงชูชกพราหมณ์แก่อาชีพขอทานไปทวงคืนเงินและสิ่งของที่ตนเองขอได้แล้วนำฝากเพื่อนสนิทแต่เพื่อนนำไปใช้จ่ายจนหมดเพื่อนยกลูกสาวคือนางอมิตตาให้เป็นภรรยาแทนสิ่งของเงินทองนางอมิตตาเป็นคนซื่อสัตย์กตัญญูอยู่ปรนนิบัติชูชกดีเป็นอย่างยิ่งนางพราหมณ์เพื่อนบ้านอิจฉารุมตำว่าภรรยาสาวของชูชกทำร้ายร่างกายนางอมิตตาห้ามมิให้ปรนนิบัติเช่นนั้นให้ทำตัวสบายเหมือนพวกตนเดือดร้อนถึงชูชกต้องเดินทางไปขอกัณหาชาลีมาเป็นทาสจบลงที่ชูชกจากบ้านเดินทางไปพบพราหมณ์เจตบุตร

ชูชกเป็นคนน่ารังเกียจมีบุรุษโทษ ๑๘^{๓๔} ประการหน้าตาน่ารังเกียจอาชีพอาชีพอทานนางอมิตตาก็ไม่ควรเอาอย่างเพราะสร้างปัญหาหนักอกชูชกเดินไปหลงทางและไปตายเอาดาบหน้าตัวเองก็เป็นหม้ายเน้นตัวชูชกเป็นสำคัญจึงชื่อว่ากัณฑ์ชูชก

๖.กัณฑ์จุลพน มี ๓๕ พระคาถา พรรณนาถึงป่าเล็กป่าน้อย

พราหมณ์เจตบุตรและสุนัขไล่เนื้อจะกัดเอาชูชกวิ่งหนีเอาตัวรอดขึ้นไปอยู่บนคาคบต้นไม้ใหญ่พราหมณ์เจตบุตรจะใช้น้ำไม้อาวุธประจำตัวยิงจึงถูกชูชกหลอกโดยการบอกสัมผัสกับนายพราหมณ์เจตบุตรพร้อมทั้งยกบังปลาร้า (กระบอกไม้ไผ่บรรจุปลาร้า) ขึ้นว่าอย่าทำร้ายฉันฉันเป็นราชทูตของพระเจ้าสีพีนี้คือกระบอกพระราชสาส์นพราหมณ์เจตบุตรหลงกลเชื่อชูชกเขาจึงรอดชีวิตไปได้นายพราหมณ์เจตบุตรยังเลี้ยงข้าวและบอกทางไปสู่เขาวงกตที่อาศรมบทศาลาพระเวสสันดรพร้อมนางมัทรีและกัณหาชาลีพักอาศัยอยู่

๗.กัณฑ์มหาพน มี ๘๐ พระคาถา

เน้นการพรรณนาป่าใหญ่ตามเส้นทางที่ชูชกหลงมี๘๐พระคาถาเน้นอัจจุตฤษีเลื่อมใสพรรณนาป่าใหญ่กล่าวถึงชูชกเข้าไปกราบอัจจุตฤษีลวงให้ท่านฤษีเลื่อมใสได้รับการต้อนรับปฏิสันถารจากท่านอัจจุตฤษี ด้วยขาทนียะโภชนียะแล้วถามเส้นทางไปเขาวงกตท่านฤษี ได้พรรณนาความงามตามธรรมชาติในป่าใหญ่แล้วชี้บอกทางไปสู่เขาวงกตให้ชูชกหัวใจของเรื่องอยู่ที่การพรรณนาป่าไม้ภูเขานกสัตว์นานาชนิดอย่างน่าหลงใหลยิ่งนักกัณฑ์นี้จึงได้ชื่อว่ามหาพนแปลว่าป่าใหญ่

๘.กัณฑ์กุมาร มี ๑๐๑ พระคาถา

เน้นสองกัณหาชาลิกกล่าวถึงชูชกเดินทางไปถึงเขาวงกตและเข้าเฝ้าพระเวสสันดรทูลขอสองกุมารพระเวสสันดรตรัสราคาสองกุมารแล้วยกให้ชูชก พระเวสสันดรปริเวทนาการและกัณหาชาลีสั่งความ

^{๓๔} ลูก ส. ธรรมภักดี, **คลังปรีติธรรม ฉบับสมบูรณ์**, (สำนักพิมพ์ ลูก ส. ธรรมภักดี กรุงเทพฯ), หน้า ๕๔๘

ถึงแม่มีทรีสองกัณหาชาติแอบฟังรู้ว่าพระเวสสันดรจะมอบตัวเองให้ชูชกจึงรีบหนีไปหลบซ่อนตัวในสระ
โบกขรณีครั้งนั้นจะเดินทางตรงลงสระก็กลัวว่าพระราชบิดาจะทราบว่ายู่ในสระเพราะเห็นรอยเท้าเดินลง
จึงเดินถอยหลังลงสระเมื่อพระเวสสันดรตามหาพบรอยเท้าก็รู้ว่าอยู่ในสระน้ำเพราะสังเกตเห็นพื้น
บริเวณที่พบรอยสองกุมารไม่มีรอยเปียกน้ำเลยสองกุมารได้รับคำอ่อนวอนและคำชี้แจงเหตุผลจากพระ
บิดาแล้วทั้งสองก็เข้าใจเหตุผลและยินยอมกันครั้งนี้จึงได้ชื่อว่ากัณฑ์กุมาร

๙.กัณฑ์มะที (มัทรี) มี ๙๐ พระคาถา

เน้นห้วงอกความเป็นแม่กล่าวถึงพระนางมะทีเดินทางเข้าป่าเที่ยวหาเก็บผลไม้และห้วยมันเพื่อ
เป็นอาหารจันทน์และเพลขากลับถูกราชสีห์เสียดึงหางเดินทางเกินกว่าจะกลับถึงอาศรมก็ค่ำมืดไม่พบลูก
ทั้งสองซำยังถูกพระเวสสันดรตัดพ้อต่อว่าไปคบชู้ผู้ชายอื่นทรงพิลาปลึงลูกรักจบลงที่พระนางมะทีสลบ
ไปหัวใจของเรื่องอยู่ที่ห้วงอกของความเป็นแม่เมื่อลูกรักทั้งสองหายไปแถมยังถูกพระเวสสันดรตัดพ้อต่อ
ว่าอีกหัวใจของแม่จึงเสมือนแตกแหลกสลายกันครั้งนี้จึงได้ชื่อว่ากัณฑ์มะที

๑๐.กัณฑ์สักกะบัน (สักบรรพ) มี ๔๓ พระคาถา

เน้นที่พระอินทร์รับนางมะทีเป็นทานจากพระเวสสันดรแล้วก็ถวายคืนและได้ประทานพรแด่
พระเวสสันดร หัวใจเรื่องอยู่ที่พระอินทร์ จึงเรียกกันนี้ว่าสักบรรพตอนว่าด้วยพระอินทร์ประทานพร
๘ ประการได้แก่

- ๑.ขอให้พระเจ้าสีพีทรงอภัยโทษและเสด็จมาเชิญให้เสด็จกลับพระนครดั้งเดิม
- ๒.ขอให้ธรรมเป็นอำนาจและสามารถปลดปล่อยนักโทษประหารให้รอดพ้นความตาย
- ๓.ขอให้เป็นที่รักใคร่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ความผาสุกแก่ทุกคนทุกเพศทุกวัยโดยถ้วนหน้า
- ๔.อย่าให้ลู่อำนาจแก่สตรีให้ยินดีเฉพาะภรรยาของตน
- ๕.ขอให้มียาอายุมันขวยยืนมีบุตรสืบตระกูลให้ได้ปกครองอาณาประชาราษฎร์โดยถือธรรมคือ
อำนาจ
- ๖.ขอให้รักษาहारอันเป็นทิพย์จงเกิดมีอย่างอุดมสมบูรณ์
- ๗.ขอให้สิ่งที่ได้บริจาคไปแล้วจงอย่าหมดไปจงบริสุทธิ์ใน๓กาลคือก่อนให้กำลังให้และให้แล้ว
ไม่เดือดร้อนในกาลใดๆ
- ๘.เมื่อทิวศตจากโลกมนุษย์แล้วขอให้ไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิตพิภพถ้ากลับมาในโลก
มนุษย์อีกขอให้สำเร็จพระสัมพัญญุตญาณในชาตินั้นแล้วไม่เกิดอีกต่อไป

๑๑.กัณฑ์มหาราช (กัณมะราช) มี ๖๙ พระคาถา

เน้นพระเจ้ากรุงสุโขทัยกล่าวถึงชูชกพากัณหาชาติเดินทางเข้ามาถึงเมืองสีพีพระเจ้าสีพี
ราชถามไถ่ได้ความว่าชูชกขอมาเป็นทาสพญาบรมศรีสุชัยทรงไถ่ถอนตัวสองนัดตาให้เป็นไทด้วยข้าว

ของเงินทองสองพันตำลึง^{๓๕} แล้วทรงเลี้ยงดูชูชกด้วยอาหารคาวหวานอย่างอุดมสมบูรณ์ชูชกไม่รู้ประมาณในการบริโภคกินเกินประมาณจนท้องแตกตาย^{๓๖} และทรงจัดงานฉลองสมโภชน์หลานทั้งสอง แล้วทรงให้จัดพลพลโยธาเสนา๔เหล่าคือเสนาเจ้าช้างม้ารถบพจร(เดินหน้า) เตรียมเดินทางไปอัญเชิญพระเวสสันดรและนางมะที่เสด็จกลับพระนครเสวยราชย์เป็นเจ้าเหล่าสองหนหัวใจสำคัญของกัณฑ์นี้อยู่ตรงที่พระเจ้าสุยชัยไถ่ถอนหลานเลี้ยงพราหมณ์จนท้องแตกตายและจัดพิธีสู่ขวัญบายศรีสมโภชน์กัณฑ์หาขาลี้จึงเรียกกัณฑ์มหาราช

๑๒.กัณฑ์กษัตริย์ (หรือสักกดิ) มี ๓๖ พระคาถา

เน้นกษัตริย์ทั้งหกกล่าวถึงขบวนสี่พลเสนา ๔ เหล่าเดินทางจากเมืองพิชัยเขตตรนครมุ่งหน้าเข้าสู่เขาวงกตที่ทรงบำเพ็ญพรตของพระเวสสันดรและพระนางมะที่กษัตริย์ทั้ง๖พระองค์พบกันด้วยความปิติยินดีถึงสลบไสลเกิดอัศจรรย์ฝนโบกขรพรรษตกลงมา^{๓๗} ทุกพระองค์จึงทรงฟื้นแล้วทูลเชิญพระเวสสันดรและพระนางมะที่เสด็จกลับพระนครสืบทอดหัวใจสำคัญของเรื่องอยู่ที่กษัตริย์ ๖ พระองค์คือพระเจ้าสีพีราชพระนางมุสดีพระเวสสันดรพระนางมะที่พระกัณหากุมารีพระชาลิกุมารเมื่อ ๖ กษัตริย์พบกันเกิดอัศจรรย์บันดาลฝนโบกขรพรรษให้ตกลงมาฝนโบกขรพรรษครั้งนี้พระพุทธรูปเจ้าทรงปรารภถึงแล้วถึงเล่าเรื่องพระเวสสันดรให้พระภิกษุสงฆ์ที่ตามเสด็จฟังสืบมาถึงปัจจุบันกาลดังนั้นกัณฑ์นี้จึงเรียกว่ากษัตริย์หรือสักกะดิ

๑๓.กัณฑ์นครกัณฑ์ มี ๔๘ พระคาถา

เน้นพระเวสสันดรกลับมาครองเมืองเป็นครั้งที่สองกล่าวถึงพระเวสสันดรอำลาอาศรมบพสถานที่ทรงบำเพ็ญพรตสถานสงสนานป่าดงพงไพรสรรพสัตว์นานาชนิดทรงรับเชิญจากชาวเมืองสี่พีรับเครื่องทรงกษัตริย์จากพระเจ้ากรุงสี่พีแล้วเสด็จกลับไปครองกรุงเขตตรนครด้วยขบวนโยธาเสนาอำมาตย์ราชบริพารเสนาเจ้าช้างเจ้าม้าเจ้ารถบพจร (เดินเท้า) อย่างสมพระเกียรติอย่างไม่เคยมีมาก่อนในวรรณกรรมเรื่องใดเพราะพระเวสสันดรได้ขึ้นเสวยราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน๒ครั้งปรากฏในข้อความคำเชิญพระเวสสันดร (พระเหวด) เข้าเมืองว่า "เชิญพระเมื่อเป็นเจ้าครองนครตั้งเก่าเป็นท้าวเหล่าสองที่สักกะดิกี่เสด็จบรมมรรณควรท่อนี้.." ^{๓๘} หัวใจกัณฑ์สุดท้ายอยู่ตรงที่การเชิญพระเวสสันดรและนางมัทรีกลับเข้าเมืองทั้งสองพระองค์ขึ้นครองราชย์เป็นวาระที่สองตลอดพระชนม์

^{๓๕} ตามมาตราเงินไทยโบราณ หนึ่งตำลึงมีค่าเท่าสี่บาทเงินไทยปัจจุบัน = ๑๒ สตางค์ครึ่งหรือ ๒ เฟื้อง เป็น ๑ สลึง, ๔ สลึงหรือ ๑๐๐ สตางค์ เป็น ๑ บาท ๔ บาทเป็น ๑ ตำลึง ๒๐ ตำลึง เป็น ๑ ชั่ง ๘๐ ชั่ง เป็น ๑ หาบ, มีคำพังเพยว่า อักลูก ๑๐ นาน อักหลาน ๑๐ ชั่ง

^{๓๖} มีคำพังเพยอีสานว่า กินหลายท้องแตก แบกหลายหลังหัก

^{๓๗} น้ำฝน ฝนตุน้ำตกลงมาบนใบบัว ฝนชนิดนี้ ท่านที่กล่าวไว้ว่า ใครอยากจะให้เปียก จึงเปียก ถ้าใครไม่อยากจะให้เปียก ก็ไม่เปียก เหมือนน้ำตกลงบนใบบัว (บาลี โปกขร ว่า ใบบัว สันสกฤต วรช ว่า ฝน)

^{๓๘} โสรัจ นามอ่อนน ปรีวรตจาก ต้นฉบับจากวัดพลแพน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี.

การเชิญพระเวท (พระเวท) เข้าเมืองกลายเป็นประเพณีนิยมของชาวพุทธในภาคอีสานมาช้านานปัจจุบันนี้ยังจัดอย่างเอกราชกรีกครีกขึ้นโดยทั่วไป (แต่ที่จัดได้พิเศษก็เคยมีวัดทุ่งศรีเมืองอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานีจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี)

ประมวลชาดกส่วนท้ายสุดของเวสสันดรชาดกจะเป็นการประมวลเรื่องราวในชาดกบอกให้ทราบว่าตัวละครที่ปรากฏชื่อแสดงบทบาทในเรื่องกลับชาติมาเกิดใหม่คือใครบ้างดังนี้: พราหมณ์ชูชกคือพระเวทที่ตเถระนางอมิตตา คือนางกัญจมาณวิกา พราหมณ์เจตบุตรคือฉันทะอำมาตย์อัจจุตฤกษ์คือพระสารีบุตรเถระวิสุทธเทพบุตรคือพระโมคคัลลาเถระพระอินทร์คือพระอนุรุธเถระพระเจ้าสีหฬคือพระเจ้าสุทโธทนะพระนางผุสดีคือพระนางสิริมหามายาพระนางมะทีคือพระนางพิมพาพระชาลีกุมารคือพระราหุลกุมารพระนางกัณหากุมารีคือนางอุบลวรรณาเถรีโยธาทาญคือพุทธบริษัทสี่พระเวสสันดร (ในกาลครั้งนั้นบัดนี้) คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒) ทำวรวรจิตหรือจนกระทั่งจนน้อย

เป็นเรื่องหนึ่งที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระเจ้าห้าร้อยชาติวรรณกรรมเรื่องทำวรวรจิตนี้ นอกเหนือจากภาคอีสานแล้วยังมีปรากฏอยู่ในภูมิภาคอื่นด้วยดังเนื้อเรื่องย่อต่อไปนี้

กาลครั้งหนึ่งจนกระทั่งจนน้อย ๒ ตัวอาศัยทำรังอยู่ที่หนองฤๅษี พ่อนกทำหน้าที่ออกหาอาหารมาเลี้ยงครอบครัวส่วนแม่นกอยู่เฝ้าดูแลลูกนกในรังวันหนึ่งพ่อนกออกหาเหยื่อตามดอกบัวบานจึงถูกดอกบัวใหญ่ชนิดหนึ่งหุบรัดเอาไว้ออกมาไม่ได้จึงไม่สามารถกลับรังได้ในวันนั้น กระทั่งรุ่งเช้าของวันใหม่ดอกบัวรับอากาศเย็นและน้ำค้างจวนรุ่งอรุณจึงแย้มใบไขกาบบานอีกจึงสามารถออกมาได้และกลับรังแม่นกโกรธมากเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้นเพราะความหิวและหึงหวงคำพูดลูกกลามาถึงพ่อฤๅษีกระแทกกระทั้นว่าท่านฤๅษีเป็นคนบาปเพราะไม่ได้แต่งงานจึงไม่มีบุตรชายสืบสกุล ตามคติความเชื่อของชาวอินเดียโบราณว่าหญิงชายที่ไม่แต่งงานพระเจ้าไม่รับขึ้นสวรรค์และหนักยิ่งไปกว่าชายที่แต่งงานแล้วถ้าไม่มีบุตร " ลูกชาย " สืบสกุลก็ยังตกรนกรกวม " บุตตะ " อยู่ดีส่วนชาวจีนโบราณถือว่า " หญิง " เท่านั้น^{๓๙} ที่ไม่แต่งงานพระเจ้าไม่รับขึ้นสวรรค์ผลกระทบด้านสังคมในปัจจุบันประเทศจีนและอินเดียมีประชากรมากกว่าพันล้านคนประเทศอินเดียประเพณีแต่งงานหญิงเสียค่าสินสอดทองหมั้นและค่าใช้จ่ายทุกอย่างส่วนประเพณีจีนฝ่ายหญิงแสวงหาผู้แต่งงานทั้งอินเดียและจีนตรงข้ามกับประเพณีไทยโดยสิ้นเชิง

พ่อนกสาบานกับแม่นกว่าถ้านอกใจภรรยาขอให้เป็น " บาปใหญ่ตัวโตเท่าฤๅษี " ท่านฤๅษีโกรธมากในตอนแรกแต่เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้ตามคติโบราณของชาวอินเดียและจีนแล้วจึงเห็นด้วยและตัดหนดคราออกพร้อมร้องนบอให้ทำรังอาศัยอยู่ที่ป่าเลา (ป่าแหมป่าเลา) แล้วพ่อฤๅษี จึงลาศีลสิกออกไปเป็นฆราวาสมีครอบครัวมีลูกหญิงชายจะได้ขึ้นสวรรค์พ้นนรกขุมบูตตะเสียที

^{๓๙} ความเชื่อเก่าเล่าต่อกันมาเป็น มุขปาฐะ.

ตกหน้าแล้งเกิดไฟไหม้ป่าลูกกลามมาถึงรังแม่และพ่อนกจึงสัญญากันว่า " จะขอตายพร้อมกันในรังกับลูกๆ " ครั้นไฟไหม้มาถึงจริงๆพ่อนกทำผิดสัญญาบินออกจากรังส่วนแม่นกตั้งจิตอธิษฐานใจแน่วแน่ว่า " เกิดชาติหน้าขอให้เป็นคนพ้นจากกำเนิดเดียรัจฉาน (สัตว์) จะไม่ขอพูดกับผู้ชายอีก " แม่นกถูกไฟครอกตายคารังพร้อมลูกๆฝ่ายพ่อนกแม้จะบินออกจากรังแต่ก็ไม่สามารถบินผ่านเปลวไฟอันโหมกระหน่ำอย่างแรงไปได้ถูกไฟป่าไหม้ตายเช่นกันและก่อนจะขาดใจตั้งสัจจะอธิษฐานว่า " เกิดชาติหน้าขอให้เป็นคนพ้นจากกำเนิดสัตว์จะขอพูดกับผู้หญิงตลอดไป"

คำสัตย์อธิษฐานเป็นจริงในภพชาตินี้จากนั้นพ่อนกได้เกิดเป็นเจ้าชายชื่อ " ท้าววรจิต " ส่วนแม่นกก็ได้เกิดเป็นเจ้าหญิงชื่อ " จันทะจอน " พระนางจันทะจอนเจ้าสาวแสนสวยก็ไม่เคยออกปากพูดกับชายใดแม้แต่พระราชบิดาทำให้พระราชบิดาเป็นทุกข์มากถึงกับประกาศหาชายที่สามารถทำให้เจ้าหญิงจันทะจอนพูดด้วยจะยกให้และอภิเษกสมรสให้ครองเมืองแทนพระองค์จนกระทั่งต่อมาท้าววรจิตระลึกความหลังแต่ชาติปางก่อนได้จึงเดินป่าไปเรียนวิชา " ถอดจิต " กับฤๅษี สำเร็จวิทยายาคมแล้วจึงเดินทางกลับบ้านขออนุญาตกับพระราชบิดาเดินทางไปพบพระนางจันทะจอนขอพูดด้วยกับประตู่วังบันไดประสาธเหมือนพูดคุยกับคนโดยเฉพาะพูดคุยกับหมอนพิงที่พระนางจันทะจอนใช้พิงอยู่ขณะนั้นถึงกับพระนางจันทะจอนแปลกพระทัยว่าแต่ไหนแต่ไรมาหมอนพิงใบนี้ไม่เคยพูดจาปราศรัยอะไรกับใครๆแต่วันเวลานี้ทำไมจึงพูดคุยกับเจ้าชายวรจิตถึงเรื่องในอดีตครั้งเป็นนกกระจอกหมอนขอให้ท้าววรจิตเล่านิทานเรื่องนกกระจอกผัวเมียคู่หนึ่งทำรังที่หนองเคราฤๅษี เกิดทะเลาะวิวาทกันกระทบเทียบเปรียบเปรยพ้อฤๅษีในที่สุดพระนางจันทะจอนก็รู้ว่าท้าววรจิตคือนกกระจอกที่เป็นผัวตนในครั้งกระโน้นจึงต่อว่าท้าววรจิตเพราะเล่านิทานไม่ตรงกับความจริงในชาติที่เกิดเป็นกระจอกสองผัวเมีย

เจ้าเมืองพอพระทัยที่เห็นเจ้าสาวพูดกับท้าววรจิตซึ่งเป็นเจ้าชายหนุ่มรูปงามจากต่างเมืองจึงมีรับสั่งให้อภิเษกสมรสท้าววรจิตกับเจ้าหญิงจันทะจอนให้ครองเมืองแทนพระองค์ปกครองเมืองด้วยทศพิธราชธรรมอย่างสุเกษมสำราญในบั้นปลายชีวิตพระเจ้าวรจิตได้สละราชสมบัติออกผนวชแบบสันยาสีคตินิยมของคนอินเดียบำเพ็ญบารมีตามแบบฉบับของพระโพธิสัตว์จนสิ้นอายุขัยแม้พ้อฤๅษีก็สละมรवासออกบวชบำเพ็ญสมณะธรรมจนได้บรรลุโมกขธรรมเบื้องต้นเมื่อสิ้นอายุขัยได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรในสวรรค์^{๔๐}

๒.วรรณกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ได้ศึกษามีตัวอย่าง เช่น

๑) พื้นเวียง (พื้นเมืองหรือประวัติเมือง)

^{๔๐} โสรัจ นามอ่อน, โครงการปริวรรตหนังสือโบราณสืบสานวัฒนธรรมจากอักษรธรรมมรดกอีสานเป็นอักษรไทย, เรื่องนกจอกน้อย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี เอกสารวิชาการลำดับที่ ๕/๒๕๕๔ หน้า ๔๒ และหน้า ๔๘, หนังสือผูกโบราณ ผูก ๓.

วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นการจดบันทึกเรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือประวัติพื้นบ้าน มีเนื้อหาสาระแนวคิดและข้อเท็จจริงที่เกิดความขัดแย้งกันระหว่างผู้ปกครองฝ่ายกรุงเทพฯ กับฝ่ายได้ปกครองในท้องถิ่นจึงกลายเป็นคู่กรณีกันโดยอ้อม

เนื้อหาสาระเรื่องการต่อสู้ระหว่างเจ้าอนุวงศ์ประเทศลาวเกิดขึ้นสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เริ่มด้วยอ้ายสาเกียดโง้งต่อต้านอำนาจรัฐในตอนปลายรัชกาลที่ ๒ และจบลงสมัยรัชกาลที่ ๓ ตอนไทยรบกับญวนเหตุการณ์ทั้งหมดเป็นการบันทึกลงในหนังสือใบลานโดยชาวอีสานคนพื้นบ้านจากการได้รู้ได้เห็นได้รับฟังจากการบอกเล่าจึงขาดข้อมูลที่ชัดเจนบ้างในบางกรณี

วรรณกรรมเรื่องนี้ชาวไทยอีสานให้ความสนใจมากเป็นพิเศษจึงมีการคัดลอกต่อกันอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมาส่วนต้นฉบับที่เขียนบันทึกลงในหนังสือผูกใบลานด้วยอักษรธรรมอีสาน

(ไตรธรรม, อักษรธรรม) และอักษรไทยน้อยบ้างมีต้นฉบับหลายชื่อแต่เรื่องเดียวกันดังที่ศูนย์ประสานงานการพระพุทธศาสนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดอุบลราชธานีได้สำรวจวรรณคดีลุ่มน้ำโขงขึ้นบัญชีไว้แต่ได้ถูกยืมไปเพื่อการศึกษาค้นคว้าที่วัดนาควิชัยจังหวัดมหาสารคามนั้นเองอาจหายสาบสูญก็เป็นได้ทางศูนย์ประสานงานการศึกษาพระพุทธศาสนาฯ จะได้ติดตามและประสานงานต่อไปการสำรวจวรรณกรรมกลุ่มน้ำโขงขึ้นบัญชีไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ซึ่งมีต้นฉบับมีหลายชื่อเช่นนิทาน, พื้น, เวียงจันทร์พื้นเมืองเวียงจันทร์มีต้นฉบับอยู่ในหลายวัดต่าง ๆ ดังนี้ (ตามหนังสือวรรณกรรมอีสานของธวัชบุญโณทก)

๑. วัดทุ่งสันติ บ้านพะลาน ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

๒. วัดบ้านปากแซง (หลวงพ่อโตปากแซง) บ้านปากแซง อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี

๓. วัดบ้านบุตร ตำบลนาคำใหญ่ อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี

๔. วัดสงเปือย บ้านสงเปือย ตำบลสงเปือย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

๕. วัดศรีสะอาด ตำบลหนองบ่อ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

๖. วัดสระแก้ว ตำบลท่าบ่อ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

๗. วัดดอนแก้วเชียงดา ตำบลสร้างคอม อำเภอนากลาง จังหวัดอุดรธานี

วรรณกรรมเรื่องนี้มีหลายชื่ออาจเป็นไปได้ว่าคนประพันธ์คนเดียวกันแต่คนถ่ายทอดมีหลายคนจึงเพิ่มชื่อส่วนเนื้อหาสาระที่สำคัญเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะมีเพี้ยนไปบ้างก็เพียงถ้อยคำสำนวนโวหารของผู้คัดลอกผู้ถ่ายทอดเท่านั้นได้เทียบสอบดูแล้วเนื้อหาสาระที่สำคัญลงกันได้

ผู้ประพันธ์ผูกเป็นบทประพันธ์ที่นิยมกันที่สุดในยุคนั้นคือกลอนลำนอกจากหมอลำกลอนจะนำไปลำเป็นอาชีพรแล้วยังนิยมนำไปอ่านในงานชุมนุมต่าง ๆ คู่กันฟังอย่างตั้งใจและสนุกสนาน

เพลิดเพลินจตจำนำไปเล่าต่อเป็นเรื่องปลุกใจและปลอบใจในงานงันเฮือน^{๔๑} ดิปลุกเร้าให้ผู้มาชุมนุมสนใจ เหตุการณ์บ้านเมืองและผู้บันทึกเรื่องคงเป็นปราชญ์ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นและสนใจเหตุบ้านการเมืองเป็นอย่างดี

วรรณกรรมพื้นเวียงจันทน์ได้แบ่งเนื้อหาไว้เป็นตอนๆ เช่นเมื่อจบเหตุการณ์ตอนหนึ่งๆ มักจะมีคำบอกไว้ชัดเจนว่า " โยติกาบั้นเวียงจันทน์ไว้ตอนหนึ่งคราวหน้าพูนยังลิกกว้างกว่าหลัง " เป็นต้นแต่ละตอนก็ได้กำหนดลำดับเหตุการณ์ไปด้วย^{๔๒} ดังนี้

๑. ตอนที่ ๑ เรื่องกบฏอ้ายสาเกียดโง้งเริ่มจากการขึ้นครองราชย์ครองเมืองเวียงจันทน์ของเจ้าอนุวงศ์จนถึงเจ้าอนุวงศ์ทูลขอให้โอรสของตนได้ครองเมืองจำปาสัก

๒. ตอนที่ ๒ เรื่องสาเหตุที่เจ้าอนุวงศ์คิดก่อการเริ่มจากการกล่าวถึงพระยาพรหมภักดีกราบทูลให้มีการสักเลข (เครื่องหมาย) คนหัวเมืองอีสานไปจนถึงเหตุการณ์ที่เจ้าอนุวงศ์วางแผนยกทัพเข้ายึดลุ่มแม่น้ำมูลเมืองกาฬสินธุ์เมืองนครพนมและเมืองโคราช

๓. ตอนที่ ๓ เรื่องเจ้าอนุวงศ์เข้ายึดหัวเมืองอีสานเริ่มจากกล่าวถึงพระไกรเจ้าเมืองพูชาขึ้นอาสาจับพระยาพรหมภักดีไปจนถึงตอนที่ทัพพระยาบัพพาวดีเข้าตีเมืองจำปาสัก

๔. ตอนที่ ๔ เรื่องทัพพระยาบัพพาวดีปราบกลุ่มก่อการเวียงจันทน์จับเจ้าอนุวงศ์ได้เริ่มจากเจ้าอุปราชเวียงจันทน์เข้าสวามิภักดิ์ทัพของพระยาบัพพาวดีไปจนถึงการส่งตัวเจ้าอนุวงศ์เข้ากรุงเทพฯ

๕. ตอนที่ ๕ เรื่องการสู้รบระหว่างไทยกับญวนเริ่มจากโปรดเกล้าพระยามุนิทรเดชาลือเดช (พระยาบัพพาวดี) ยกทัพไปตั้งที่เมืองพูชาไปจนถึงตอนเจ้าเมืองเขมราฐอาสาออกสอดแนมฝั่งตะวันออกแม่น้ำโขงและสรุปความดำเนินญวนหลอกคนตกยากบ้านแตกถูกญวนข่มเหงอพยพหลบหนี

๖. ตอนที่ ๖ เรื่องการสรุปเพิ่มเติมเริ่มจากญวนจับพระยาน้อยเจ้าเมืองพนแล้วไปจนจบเรื่องเป็นการบอกให้ทราบถึงความยากลำบากใจผู้อพยพขณะอยู่ภายใต้อำนาจของญวนสอนให้ยึดหลักแห่งการไม่ทำความชั่วตามหลักของศาสนา

วรรณกรรมเรื่องพื้นเวียงจันทน์เป็นที่น่าสนใจและท้าทายต่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงทางข้อมูลท้องถิ่นหลายๆแง่มุมหลายเรื่องหลายตอนขอให้คนรุ่นหลังพึงทำความเข้าใจให้กระจ่างต่อไป^{๔๔}

^{๔๑} บ้านที่มีคนตายและศพยังอยู่ที่บ้านนั้น เรียกบ้านนั้นว่า เฮือนดี ตามประเพณีนิยมไทยอีสานจะมีผู้คนแขกเกื้อมาร่วมเป็นเพื่อนมาก และมีการละเล่นประกอบงาน เช่น อ่านหนังสือ, หนุ่มสาวท่ายกัน, จับมือกัน ฝ่ายแพ้ยอมให้จับมือ เรียกว่า ตบข้าว เพราะท่ายกันข้าวอยู่มือไหนเป็นต้นผู้วิจัย

^{๔๒} พระครูสุเทพสารคุณ (สุนันท์ เพชรเลื่อน), ผศ.ชอบ ดิสอนโคก, นายวิมล ชนะบุญ, บุญเกิด พิมพัวร์ เมธากุล, **มรดกไทยอีสาน ฉบับสมบูรณ์**, (บริษัท ขอนแก่น คลังนาธรรมชาติ จำกัด พ.ศ. ๒๕๔๔), หน้า ๕๓-๕๖.

^{๔๓} อรทัย เลียงจินดาถาวร, โสรัจ นามอ่อน, **โครงการศึกษา รวบรวมและจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือผูกโบราณ จังหวัดอุบลราชธานี**, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๔, หน้า ๒๘.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘, ๕๓-๕๖.

๒) ท้าวฮุ่งหรือเจือง (ท้าวฮุ่ง - ท้าวเฮือง)

วรรณคดีเรื่องนี้ไทยอีสานเห็นว่าไม่เกี่ยวกับศาสนาเป็นเรื่องของการรบราฆ่าฟันกันจึงไม่นิยมนำมาให้ความสนใจจนกลายเป็นวรรณกรรมที่หายากเป็นเรื่องที่กล่าวถึงความเก่งกล้าสามารถของกษัตริย์ในการขยายอาณาเขตเป็นที่รู้จักกันดีโดยทั่วไปในกลุ่มคนไทย(ไท) กลุ่มอื่นๆในภูมิภาคนี้ในกาลอดีตจึงสันนิษฐานกันว่าเป็นเรื่องที่เกิดก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

สาระสำคัญของเนื้อหาต้องเรื่องอยู่ที่มีการเผยแพร่แสนยานุภาพและอัตชีวประวัติของท้าวฮุ่งเฮืองเป็นกานสฤตวีรกรรมและจริยวัตรเนื่องจากเรื่องราวของวรรณกรรมเรื่องนี้เน้นวีรกรรมแห่งความเป็นนักรบฆ่าฟันชาวไทย(เฮา) อีสานจึงไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่สื่อกลางคือพระสงฆ์จนเป็นสาเหตุใหญ่ทำให้เรื่องนี้ไม่มีการถ่ายทอดผ่านพระสงฆ์สู่ชุมชนเหมือนเรื่องอื่นๆซึ่งเป็นเรื่องที่มีคุณค่าด้านวรรณกรรมอย่างพร้อมมูล^{๔๕}

๓) ตำนานขุนบรม(ขุนบุญลม)

วรรณกรรมที่มีลักษณะเน้นเนื้อหาสาระด้านประวัติศาสตร์เชิงตำนานนิทานอิงประวัติศาสตร์เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงกลุ่มชนกลุ่มใหญ่กลุ่มน้ำโขงช่วงที่มีการมาสร้างบ้านแปลงเมืองใหม่อพยพตั้งถิ่นฐานตอนแรกกล่าวถึงนามกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้างเรื่องนี้เล่าที่เรียกว่าพงศาวดารล้านช้างเริ่มการเล่าเรื่องถึงน้ำเต้าปูงมาจนถึงตอนจบที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชยกทัพไปปราบข้าศึกแล้วหายสาบสูญไป

๓.วรรณกรรมเกี่ยวกับปรัชญาธรรมและคติธรรม ได้แก่เรื่องที่กล่าวถึงนิทานนำเอาเรื่องราวเพื่อให้เป็น ปรัชญาธรรม คติธรรม เพื่อเป็นแนวทางและคติสอนปรัชญาชีวิต สอนศีลธรรม และสอนจริยธรรม เป็นตัวอย่างการดำเนินชีวิต ได้แก่เรื่อง ท้าวเสียวสวาสดี ธรรมดาสอนโลก สาสนสมที่คึดลีสู่ญ(ลอบสู่ญ) พระยาคำกองสอนไพร่ ปูสอนหลาน อินทญาณสอนลูก ท้าวคำสอน ย่าสอนหลาน หลานสอนปู่ ฯลฯ

๔.วรรณกรรมเกี่ยวกับนิทานธรรม ได้แก่ เรื่อง กำฟ้าผีน้อย นางผมหอม ไก่แก้ว จำปาสี่ต้น ลินทอง บัวอมบัวทอง สิ้นไซ ปลาแตกปาแข็ง ท้าวกาฬเกษ ผาแดงนางไอ่ พระลักพะลาม ขุนทิงขุนเทือง ขุนลูนางอั่ว ฯลฯ

๕.วรรณกรรมปลุกย่อยอื่นๆ ได้แก่ บทสวด (สูตร) คำเทศน์ คำผะยา คำสอย คำแข็ง ยาบว่า โตงโตย เข่งขอฝน (เข่งนางแมว) เพลงกล่อมลูก กลอนลำ กาพย์ รดไฟ คำภาซิดอีสาน เป็นต้น^{๔๖}

(๑) วรรณกรรมเกี่ยวกับปรัชญาธรรมและคติธรรม

^{๔๕} พระครูเทพสารคุณ (สุนันท์ เพชรเลื่อน), ผ.ศ.ชอบ ดีสวนโคก, นายวิมล ชนะบุญ, บุญเกิด พิมพ์ วรรณธากุล, มรดกไทยอีสาน ฉบับสมบูรณ์. หน้า ๕๓.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

๑. ปุ่สอนหลาน บางครั้งเรียกชื่อว่า กาบปุ่สอนหลาน เพราะลักษณะคำประพันธ์ปราชญ์ท่านแต่งเป็นฉันทลักษณ์พื้นเมือง เป็นการนำเอาสุภาษิตที่มีอยู่มาสมมติเป็นปุ่ สอนความประพฤติต่อชุมชนสอนสังคมและสภาพสิ่งแวดล้อม มีการยกตัวอย่างประกอบมีเนื้อเรื่องโดยสรุปดังนี้

เมื่อหลานเริ่มเจริญวัย ปู่ก็ได้เรียนหลานรักมารับคำสอนที่ควรรู้ควรตระหนัก เพื่อให้หลานนำไปไตร่ตรองประพฤติปฏิบัติตามด้วยความห่วงใยหลานผู้เป็นที่รัก เช่น ให้รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น, การฟังพาดำกัน, เข้าป่าให้มิเพื่อน, รู้จักปรับตัว, การครองเรือน, การพูดจา และการวางตน

ก่อนจบคำสอน ได้ยกเอาเรื่องเมียน้อยเมียหลวงมาเล่าเป็นอุทาหรณ์สอนใจว่า การจองเวรจะทำให้มีการก่อเวรไปไม่จบสิ้นในชาติเดียว เนื่องจากการชิงดีชิงเด่นระหว่างเมียน้อยเมียหลวงจนจองเวรกันหลายชาติ เมียหลวงเกิดเป็นไก่ เมียน้อยเกิดเป็นแมวไปแอบกินไข่ไก่ของแม่ไก่ และกินแม่ไก่ แม่ไก่ไปเกิดเป็นเสือ ส่วนแมวไปเกิดเป็นกวาง เสือกินกวาง กวาง(เมียน้อย) ไปเกิดเป็นยักษ์ เสือ(เมียหลวง) เมื่อตายแล้วได้ไปเกิดเป็นหญิงสาว นางยักษ์จับลูก(เมียหลวง) และจับลงที่ยักษ์มาเป็นผิดาแสด ให้ชาวอีสานเลี้ยงในวันแสดนาก่อนลงมือทำนาในเดือนหกทุกปี ในฐานะที่ผิดาแสดเป็นที่คอยคุ้มครองรักษาข้าวกล้าในนาให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

๒. ธรรมดาสอนโลก เป็นวรรณกรรมคำสอนที่เป็นคตินิยม ความเชื่อในท้องถิ่นที่มีความสำคัญไม่แพ้ฮีตสิบสองคองสิบสี่มากนัก เพราะเป็นเรื่องคล้ายกำหนดคัมภีร์ทำและห้ามทำและบอกผลของการไม่ทำตามไม่เชื่อฟังว่าจะเกิดสิ่งอัปมงคล เกิดวิบัติ ซึ่งมีเนื้อหาโดยย่อ ดังต่อไปนี้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีจริวัตรงดงามทุกประการ ผู้ประพันธ์ได้หยิบเอาพระจริยวัตรมาดำเนินเรื่องราวว่าพระพุทธองค์ได้ทรงนำเอาพระจริยวัตรของพระองค์มาอธิบายให้พระอรหันต์ทั้งหลายทั้งหมด ๒๘ องค์ฟัง สรุปได้เป็น ๗ ตอน คือ (ตามหนังสือวรรณกรรมอีสานของธวัช ปุณโณทก)

ตอนที่ ๑ พระพุทธองค์ทรงแสดงโทษของการประพฤติดิจจารีตประเพณี ผิดคลองธรรมที่เกิดขึ้นในชาติปางก่อน แล้วทำให้เกิดเภทภัยบ้านเมืองล่มจม ประชาชนล้มตาย เช่น การเผาศพ การเลือกคู่ ผิดจารีตประเพณี

ตอนที่ ๒ คำสอนเรื่องการสอนเลือกคู่ บอกลักษณะที่ดีและลักษณะที่ไม่ดีของคู่ครอง ถ้าเป็นกาลกิณีก็จะเกิดผลร้ายแก่ตัวเองและคณาญาติ แล้วดัดเรื่องราวเป็นนิทานขึ้นมาประกอบ

ตอนที่ ๓ ข้อห้ามที่ไม่ควรประพฤติ ถ้าฝ่าฝืนจะเกิดสิ่งอัปมงคล

ตอนที่ ๔ สอนถึงวิธีปลูกบ้านเรือน การเลือกต้นไม้ที่เป็นมงคลและบอกไม้ที่เป็นอัปมงคลที่จะนำมาสร้างบ้าน โดยเฉพาะเน้นที่เสาแสดและเสาขวัญ

ตอนที่ ๕ สอนเรื่องพิธีเผาศพ อธิบายการตายแบบใดห้ามเผาเช่น ตายโหง ตายเพราะโรคระบาด บอกวิธีแก้เคล็ดในการเผาศพที่ต้องห้ามนั้นเพื่อป้องกันภัยวิบัติ

ตอนที่ ๖ สอนแนวทางการปฏิบัติตนเองในวงศาณญาติ การปฏิบัติตนของสามี การปรนนิบัติสามีของผู้เป็นภรรยา

ตอนที่ ๗ สอนแนวทางการปฏิบัติตนของผู้เป็นเจ้าบ้าน เจ้าเมือง หากฝ่าฝืนคำสอนในธรรมดาสอนโลก จะทำให้เกิดโทษหนัก เกิดภัยร้ายแรง การตัดสินใจที่ผิดความต่าง ๆ ให้ยึดหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา^{๔๗}

(๒) วรรณกรรมเกี่ยวกับนิทาน

๑. นางผมหมอม เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความเด็ดเดี่ยวของมนุษย์ที่มุ่งมั่นต่อความจริง แม้จะยากเข็ญขนาดไหนก็ต้องพยายาม โดยเฉพาะเรื่องผูกพันทางสายเลือด ยิ่งเป็นความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูกยิ่งเป็นเรื่องสำคัญ ปราชญ์จึงได้ประพันธ์เรื่องนี้ขึ้นเพื่อให้เห็นความผูกพัน มีเรื่องโดยสรุปดังนี้

นครโกสีย์ เจ้าผู้ครองนครสิ้นพระชนม์ไปนาน เหลือแต่แม่เหสีนามว่า จันทรา มีธิดานามว่า สีดา เมื่อพระธิดาอายุได้สิบแปดปี ได้ขออนุญาตมารดาเสด็จประพาสป่า ได้พลัดหลงเข้าไปในป่าหิมพานต์ เป็นที่อยู่ของช้างและวัวกระทิง วันหนึ่งเกิดกระแสน้ำจึงได้ตม่น้ำจากรอยของช้างและรอยเท้าของวัวกระทิง จากนั้นพระนางก็พบเส้นทางกลับเมืองได้ แล้วตั้งครุฑประสูติธิดาสององค์ องค์แรกมีกลิ่นผมหมอม จึงตั้งชื่อว่านางผมหมอม องค์หลังชื่อนางลุน ธิดาทั้งสองถูกเพื่อนหมามาว่ามีพ่อเป็นสัตว์ จึงไม่มีใครอยากเป็นเพื่อน มารดาได้เล่าความจริงให้ฟัง จึงออกติดตามหาพ่อจนเข้าไปถึงป่าหิมพานต์ ผจญภัยจนได้พบพญาช้างจึงเล่าเรื่องให้ฟัง ช้างไม่เชื่อว่าเป็นลูกจึงต้องพิสูจน์โดยการให้เดินไต่เงาปรากฏว่านางผมได้สำเร็จส่วนนางลุนไต่แล้วตกลงสามครั้งจึงถูกช้างจับพาดพื้นจนเสียชีวิต ช้างได้เลี้ยงนางผมหมอมจนเติบโตอายุได้สิบหกปี จึง

ได้เขียนสารรักใส่กระอุมแก้วพร้อมเส้นผมเสี่ยงทายหาคู่ ปล่อยลงลอยน้ำ จนสารไปถึงเมือง "ไชยเขตถาราดชะบุด" (ชัยเชษฐาราชบุตร) ซึ่งเป็นโอรสของท้าวพระชมพูแห่งนครเบ็ญจนา เมื่อได้รับสารจากอุปแก้ว อ่านแล้วเกิดจิตปฏิพัทธ์เจ้าของสารจึงออกติดตามหาเจ้าของผมหมอนั้นจนพบ แอบลักลอบอยู่กินกันจนได้บุตรและธิดาสองคน ขณะช้างไปหาอาหารในป่าพ่อแม่ลูกจึงชวนกันหนีกลับเมือง เมื่อช้างกลับมาไม่พบนางผมหมอมจึงออกติดตามไม่พบลูกจึงทำให้ล้มลงนางผมหมอมและทุกคนที่แอบหลบซ่อนอยู่ได้ออกมาจากที่ซ่อน และช้างได้สั่งเสียลูกจนขาดใจตายด้วยความรักและอาลัย นางผมหมอมสามีพร้อมบุตรธิดา ได้อาศัยงาที่พ่อช้างบอกไว้ให้ใช้งาขุดเป็นพวย งาซ้ายเป็นเรือล่องน้ำเดินทางกลับเมือง ขณะเดินทางในเรือได้ถูกผีเสื้อน้ำใช้กลแหย่ผัว สาปนางผมหมอมให้เป็นบ้า ตัวเองมาเป็นนางผมหมอมปลอมแทน เมื่อถึงเมืองแล้วความจริงปรากฏจึงใช้แผนฆ่านางผีเสื้อน้ำโดยการตัดคอ เวทมนต์ทุก

^{๔๗} อ้างแล้ว, พระครูเทพสารคุณ (สุนันท์ เพชรเลื่อน), ผ.ศ.ชอบ ดีสวนโคก, นายวิมล ชนะบุญ, บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล, มรดกไทอีสาน ฉบับสมบูรณ์. หน้า ๕๗-๕๘.

อย่างก็เสื่อม นางผมหอมจึงกลับจากเป็นดอกบัวมาเป็นมนุษย์ดังเดิม ได้เป็นมเหสีแห่งเมืองเป้งจานอย่างมีความสุข^{๔๘}

๒. สินไช(ศิลป์ชัย) สินไชเป็นวรรณกรรมประเภทนิทาน มีแพร่หลายมากที่สุดในครั้งอดีต เพราะเป็นวรรณกรรมที่นิยมนำมาอ่านเล่าขานสู่กันฟังในงาน **งานเจ็ดเดือน**มีเนื้อหาตื่นเต้น ผจญภัยให้ความบันเทิง สำนวนไพเราะ จนต่อมาได้พัฒนามาเป็น เรื่องลำพิน ลำเรื่องต่อกลอนหรือที่รู้จักกันไปทั่วว่า ลำสินไช มีเรื่องโดยสรุปดังนี้

ครั้งหนึ่งมีมหานครชื่อว่า **เป้งจาน** มีพระยาสุรราชเป็นเจ้าเมือง มีมเหสีนามว่า **จันทา** น้องสาวของพระยาสุรราชนามว่า **สมณฑา** พระยายักษ์เจ้าเมือง **อโนราด**ชื่อ **ยักษ์กุมภกันท์**มาลอบลักเอานางสมณฑาน้องสาวของพระยาสุรราชไปเป็นพระมเหสี จนมีลูกด้วยกันหนึ่งคนชื่อนางสีดาจัน ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับเจ้าเมืองบาดาลนามว่าท้าววรุณราช พระยาสุรราชออกบวชติดตามหาน้องสาว โดยเดินทางไปถึงเมืองจำปา ได้พบกับลูกสาวเศรษฐีเจ็ดนาง เกิดปฏิพัทธ์จึงสีกออกมาส่ง **ขุนสีขุนคอน** ไปสู่ขอพระธิดาทั้งเจ็ดมาเป็นพระมเหสี ต่อมานางจันมเหสีเอกกับนางลูกคนที่เจ็ดจึงประสูติโอรสผู้มีบุญ **นางจันทา** ได้เป็นลูกราชสีห์ชื่อ **ท้าวสีโท** นางจันได้ลูกสองคน คนพี่เกิดมาพร้อมถือดาบและธนูศิลป์ จึงได้ชื่อว่า **สินไช** คนน้องมีรูปเป็นหอยสังข์ จึงชื่อว่า **สังฆารกumar** หรือ **ท้าวหอยสังข์** ส่วนพระมเหสีอีกหกคนได้โอรสเป็นคนธรรมดา เกิดความอิจฉาจึงร่วมมือกับหมอโหรให้ทำนายกลั่นแกล้งว่า เป็นกาลีบ้านกาลีเมืองจนท้าวสุรราชเนรเทศแม่และลูกทั้งสามออกนอกเมือง เมื่อท้าวทั้งหกเจริญวัย ท้าวสุรราชจึงใช้ให้ไปติดตามเอาอา ทั้งหกจึงไปหาท้าวสินไชล่อกว่า พ่อให้มารับไปช่วยตามอาสมณฑากลับมาจากเมืองยักษ์ ทั้งหมดจึงได้ออกเดินทางไปถึงทะเลใหญ่ ท้าวสินไชจึงให้ท้าวสีโทอยู่เฝ้าคุ้มครองกุมารทั้งหกตนเองพร้อมกับท้าวหอยสังข์ได้เดินทางข้ามทะเลไปจนถึงเมืองอโนราด พบอาสมณฑาจึงอ้อนวอนให้กลับเมืองเป้งจาน ขณะที่ยักษ์กุมภกันท์กำลังนอนหลับ นางพยายามหลอหลอกล่อหน่วงเหนี่ยวรอให้ยักษ์ตื่นนอน เมื่อยักษ์รู้เรื่องจึงเกิดสู้รบกันระหว่างยักษ์กับท้าวสินไช จนยักษ์ตาย นางสมณฑาก็ยังไม่ยอมกลับด้วย อ้างว่าห่วยลูกสาวชื่อ **สีดาจัน** ซึ่งขณะนี้ไปอยู่เมืองนาค เป็นมเหสีท้าววรุณนาคเพราะแพ้พนันการเล่นสการะหว่างยักษ์กุมภกันท์กับท้าววรุณนาค สินไชจึงอาสาไปท้าพนันเล่นสะกากับท้าววรุณนาค ได้ชัยชนะนำนางสมณฑา นางสีดาจันกลับเมืองมนุษย์ได้พร้อมทั้งสีโท และท้าวทั้งหกกลับเมือง ระหว่างทางท้าวสินไชถูกผลัดตกเหว พระอินทร์ช่วยเหลือแล้วนำไปอยู่กับแม่ที่นอกเมืองโดยไม่เป็นอันตราย ท้าวทั้งหกจึงไปเพ็ดทูลเอาความดีความชอบ ภายหลังความจริงได้ปรากฏ พระเจ้าสุรราชจึงส่งลงโทษ

^{๔๘} ไสรัจ นามอ่อน, โครงการปริวรรตหนังสือผูกใบลานสืบสานวัฒนธรรมจากอักษรธรรมมรดกอีสานเป็นอักษรไทย, หน้า ๑๔-๑๖, หนังสือใบลานอักษรธรรมผูกต้น.

หมอโหร ส่งกุมารทั้งหกไปอยู่เมืองจำปา เชิญให้ท้าวสินไช้เข้าเมืองและมอบราชสมบัติให้ครอบครองเมืองเบิ่งจาลอย่างมีความสุข ส่วนนางสีดาจันได้กลับไปเมืองบาดาลเป็นมเหสีของ**ท้าวสุวรรณนคราช**^{๔๔}

๓. ท้าวผาแดงนางไอ่เรื่องนี้เป็นวรรณกรรม ที่กล่าวถึงเรื่องราวที่เกี่ยวกับการกำเนิดแม่น้ำหนองบึงที่ปรากฏอยู่ในภาคอีสานตอนบน กล่าวถึงเมืองต่างๆ ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ กล่าวถึงการแตกความสามัคคี ประเพณีบุญบั้งไฟ และความรักที่เกิดกับหนุ่มสาว ซึ่งปราชญ์ได้แต่งขึ้นชาวไทอีสานนำมาเล่าสืบสานรับรู้ต่อกันมา มีเรื่องโดยสรุปดังนี้

ในครั้งอดีตที่หนองกระแสนแสนยาน มีพยานาคชื่อ สุทโธนาคและสุวรรณนาค เป็นเสียวกันปกครองที่เมืองหนองแส หรือหนองกระแสนโดยแบ่งปกครองคนละครึ่ง สุวรรณนาคปกครองฝั่งซ้าย สุทโธนาคปกครองฝั่งขวา ทั้งสองปรองดองกันฉันเสียวที่ดีตลอดมา จนมาวันหนึ่งสุวรรณนาคได้เม่นมา จึงแบ่งเนื้อส่งไปให้สุทโธนาค เมื่อสุทโธนาคได้เมื่อเม่นเพียงนิดหน่อยที่เสียวส่งไปให้จึงแคลงใจว่า วันก่อนสุวรรณนาคส่งเนื้อช้างไปให้ตั้งมากมาย เห็นทีว่าเสียวคงเปลี่ยนไปแล้ว ไม่ได้เป็นเสียวอีกเสียวแพงเหมือนก่อนแล้วเกิดน้อยใจ เหตุผลคือ

๑.สุวรรณนาคส่งเนื้อมาให้ตนเองถึงสองครั้งติดต่อกันแต่ตนยังไม่เคยส่งเนื้อฝากกลับไปให้เสียวเป็นการตอบแทนเลย

๒.วันก่อนให้เนื้อช้างซึ่งมีขนเล็กๆ แต่ส่งมาให้ตั้งมากมาย ครั้นครั้นหลังนี้ส่งเม่นมาให้มีขนออกใหญ่แข็งขนาดนั้น ตัวคงใหญ่โตกว่าช้าง แต่กลับแบ่งให้เพียงนิดหน่อย

ดังนั้นสุทโธนาคจึงตักพ่อน้อยใจส่งเนื้อเม่นกลับด้วยความโกรธเสียว แม้สุวรรณนาคจะชี้แจงอธิบายความจริงให้ฟังอย่างไรสุทโธนาคไม่ยอมเชื่อฟังจนนำไปสู่การทำลายความสามารถเกิดสงครามทำให้น้ำในหนองกระแสนเป็นต้มเดือดร้อนประอินทร์ต้องมาห้ามทัพ ให้ทั้งสองฝ่ายที่รบกันมาหลายวันไม่มีใครแพ้ใครชนะนั้น ให้เลิกราสละเมืองหนองกระแสนไปสร้างเมืองใหม่ทางทิศใต้

ดังนั้น สุทโธนาค จึงดันแผ่นดินมาสร้างเมืองศรีสัตตนาคนาค ทางที่ดันแผ่นดินมานั้นเกิดเป็นแม่น้ำ ของด้านสุวรรณนาคดันแผ่นดิน ไปสร้างเมืองนันทบุรีหรือเมืองน่าน ทางที่ดันแผ่นดินไปนั้นเกิดเป็นแม่น้ำน่าน สุทโธนาคมีลูกชายงามสง่านามว่าท้าวกังคี ทางทิศใต้เมืองศรีสัตตนาคนาคของสุทโธนาค มีเมืองใหญ่นามเอกธิดาหรือโคมคำ ปกครองโดยเจ้าขอมนามว่า พระเจ้าอินทปิตล์ มีพระธิดาเลอโฉมเพียงพระองค์เดียว ที่เป็นดังแก้วตาและดวงใจนามว่า **ไอ่คำ** ความงามของนางได้ยินแพร่กระจายไปถึงหูท้าวพังคี่ โอรสของสุทโธนาค หลงใหลจึงกลายร่างเป็นหนุ่มรูปงามเข้าพบไอ่คำ แต่สาวรู้ว่าเป็นนาคจึงไม่สนใจ ทำให้พังคี่ปลุกต้นรักแต่เพียงผู้เดียวฝ่ายเมืองผาโพง มีท้าวผาแดงเป็นเจ้าเมืองปกครอง ได้ทราบข่าวความงามของนางไอ่คำ จึงชวนบั๊กสามส่งบรรณาการแล้วขี่ม้ามาเมืองเอกธิดา จนได้เข้าพบฝากรัก

^{๔๔} พระครูเทพสารคุณ (สุนันท์ เพชรเลื่อน), ผ.ศ.ชอบ ดีสวนโคก, นายวิมล ชนะบุญ, บุญเกิด พิมพ์วรรณเมธากุล, **มรดกไทอีสาน ฉบับสมบูรณ์**. หน้า ๖๕-๖๗.

กับนางไฉ่สำเร็จ ก่อนรุ่งสางทั้งสองคือ ผาแดงและนางไฉ่ได้ล่ำลาร่ำพันจนแมกไม้ใบหญ้ากลิ่นน้ำตาไว้ไม่อยู่ และผาแดงสัญญาว่าจะกลับมาพบนางอีก พญาขอมมีน้องชาย ๒ คน คนโตได้ส่งไปครองเมืองเชียงเหียน คนเล็กส่งไปครองเมืองสีแก้ว และยังมีหลานอีก ๒ คน คนหนึ่งให้ไปครองเมืองฟ้าแดด ส่วนอีกคนหนึ่งส่งไปครองเมืองหงส์

ครั้นเมื่อถึงฤดูเดือนหก พญาขอมได้ออกฎีกาบอกบุญแจ้งข้างสารไปยังหัวเมืองต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ถึงกำหนดการจัดเตรียมทำบุญบั้งไฟแสน หัวเมืองต่างๆ ที่ถูกเชิญเข้าร่วมงานครั้งนี้ต่างก็ทำการจัดขบวนแห่บั้งไฟเข้าร่วมประกวดหวังได้ชัยชนะ โดยพนันกันว่าบั้งไฟใครจะชนะ พญาขอมจะยอมยกเมืองให้ แต่ถ้าใครแพ้พญาขอมขอหญิงสาวงามมาเป็นบาทบริจาริกา หรือสนม แม้ท้าวผาแดงแห่งเมืองผาแดงได้ทราบข่าวต่างๆ ที่ไม่ได้ถูกเชิญ ก็จัดเตรียมนำขบวนบั้งไฟเข้าร่วมอย่างยิ่งใหญ่ จนพญาขอมก็นิยมยินดี ผลของการประกวดครั้งนี้ปรากฏว่า บั้งไฟของเมืองต่าง ๆ ขึ้นสู่ท้องฟ้าอย่างสวยงามทั้งหมด ยกเว้นบั้งไฟของพญาขอมและท้าวผาแดงไม่ขึ้นทั้งคู่ ทำให้พญาขอมไม่ยอมเจรจาพาทีกับใคร เจ้าเมืองต่าง ๆ หมดหวังในสัญญาจึงเดินทางกลับ ส่วนผาแดงก็รู้สึกผิดหวังที่ต้องการสร้างความประทับใจให้กับประชาชนชาวเมืองโคมค้ำกับนางไฉ่จึงขอลากลับ

ฝ่ายท้าวภักดีเมื่อกลับถึงเมืองแล้ว เกิดทูลนทราญคิดถึงอยากเห็นหน้าไฉ่คำ จึงลาพ่อแม่แม่ถูกทัดทานก็ไม่ยอมฟังจึงเดินทางมาเมืองโคมค้ำ แปลงตัวเป็นกระรอกด่อน(กระรอกเผือก) แขนงคอคำ ปีนป่ายกินลูกจั่วอ่อน ตาจ้องดูนางไฉ่คำทางช่องหน้าต่างดั่งกลอนว่า"ปากกินหมากจั่วน้อยตาสั่งเบิ่งไฉ่คำ"เมื่อนางไฉ่เหลือบไปเห็นนึกอยากได้ จึงบอกพวกพรานมายิงกระรอก (ท้าวภักดี)ก่อนสิ้นใจได้อธิษฐานว่า"ขอให้เนื้อนี้มีมากเพียงพอแก่การนำไปบริโภคของคนทั้งเมืองอย่ารู้หมดสิ้นให้มีรสอร่อย"

ฝ่ายสุทโธนาค พ่อของท้าวภักดี ทราบเรื่องจึงโกรธแค้นมากได้สาปแช่ง ถ้าใครกินเนื้อลูกชายตนขอให้มียันเป็นไป บ้านเรือนถล่มทลายให้หมดสิ้น แล้วยกทัพโจมตีฆ่าฟันคนทั้งหลายตายให้หมด ขณะนั้นผาแดงแห่งเมืองผาโพงเกิดคิดถึงนางไฉ่คำอย่างร้อนรนทนไม่ได้จึงได้ควมม้ามาหานางไฉ่ได้รับการต้อนรับด้วยอาหารที่ปรุงจากเนื้อกระรอก ท้าวผาแดงรู้ว่ากระรอกนั้นเป็นภักดี ถ้าใครกินเนื้อนี้เข้าไปแล้วบ้านเมืองสิบล่มหลวง และในค่อนคินนั้นเองเกิดเสียงครึกโครมดั่งฟ้าคำราม ซึ่งเป็นเสียงแผ่นดินถล่มนั่นเอง บ้านเรือนของผู้กินกระรอกทุกหลังคาเรือนพังทลาย ยกเว้นเรือนแม่หม้ายเพราะไม่ได้รับส่วนแบ่งเนื้อ เนื่องจากสามีตายไม่มีผู้เข้ารับราชการ ด้วยความหวาดกลัวภัยท้าวผาแดง จึงรีบอุ้มนางไฉ่ขึ้นมาควบออกนอกเมืองอย่างรวดเร็ว นางไฉ่หีบของมีค่าติดตัวไปได้ ๓ อย่าง คือ แหวน ข้อง และกลอง ม้าวิ่งไปแผ่นดินก็ถล่มไปด้วย เห็นว่าของมีค่าที่นำติดตัวไปนั้นทำให้เกิดน้ำหนกจึงโยนทิ้งที่ละชิ้นครั้งแรกโยนกลองทิ้ง ตรงนั้นกลายเป็น ห้วยน้ำข้อง ต่อมาโยนกลองทิ้งตรงนั้นกลายเป็นห้วยกลองสี ดินยังถล่มตามมาอีกจึงโยนแหวนทิ้ง ตรงนั้นกลายเป็นหนองแหวน ม้าได้วิ่งต่อไปอย่างอ่อนล้า พวกนาคทั้งหลายมาทัน จึงใช้หางตวัดเอานางไฉ่ตกจากหลังม้านำไปเมืองบาดาล ส่วนท้าวผาแดงควมม้ากลับไปจนกลับเมืองผาโพง ที่สุดได้ขอลาทุกคนเข้าทาสบรवारกลั่นใจตาย เพื่อไปติดตามนางไฉ่กลับมาให้ได้ผา

แดงไปเกิดเป็นหัวหน้าผี จึงรวบรวมผีทั้งหลายขึ้นเป็นกองทัพผีได้เป็นจำนวนกกุฏีไปรบกับนาค สงครามครั้งนี้ทำเอาน้ำในหนองคลองบึงทั้งหลายชุ่มขึ้นบนบกก็กลบฟุ้งด้วยฝุ่นละอองมืดฟ้ามัวดินร้อนไป ถึงพระอินทร์ต้องลงมาสงบศึกให้ทั้งสองฝ่ายกลับเมืองของตน เพราะไม่มีใครแพ้ใครชนะนางไอ่ถูกตัดสินให้อยู่เมืองบาดาลไปก่อน เพราะยังมีกรรมให้ชดใช้กรรมไปก่อนจนกว่าพระศรีอริยเมตตรัยจะมาโปรด จึงค่อยตัดสินความว่าจะให้ไปอยู่กับนาคหรืออยู่กับผีผาแดง^{๕๐}

(๓) วรรณกรรมปลื้ยก้อย บทสูตรต่างๆ

๑. **บทสูตรขวัญนาคนาค** โอม สิทธิพระพร บวรแวณวิเศษ ไชยะตุกะวัง ไชยะมังคะละ สุภาสวัสสะดี อติเรกะไชศรี ขอความสุขสวสัสนะดี จงเกิดมีแก่ฝูงข้ามนุสสา เทพานาคครุฑ เทพบุตรเทวดา พระยาอินทร์พรหมพระยายมราชธิดาฯ ตนองอาจกล้าหาญ จงบันดาลลงมาสู่ ลงมาอยู่เป็นไชยะสิริมงคล แก่ฝูงข้าทั้งหลาย มื่อนี้พระเกตุเจ้าเข้าสู่ราศรี เป็นวันดีสุดขนาด อิทราพร้อมไตรยางค์ ทั้งนางวงศ์ คาคคู้ ตั้งเป็นหมู่สอนลอน อาทิตยจรจันตะฤกษ์ อังคารถึกมหาชัย พุทธฤทธิสไปเป็นโชค ศุภรเสาร์โยค เดชมงคล อันเป็นผลทุกเหี่ยง ขอให้พ่อนาค(ออกชื่อนาค)ไชยสิทธิ...มีเดชานุภาพกระเดื่องทั่วธรณี ดังแสงสุริยส่องสว่างโชติ หายทุกขโศก อยู่สวัสนี แท้ดีหลีแล

บัดนี้ ฝูงข้าทั้งหลาย ภายในมีเจ้าภาพ(ออกชื่อเจ้าภาพ)เป็นค้ำภายนอกมีผู้เฒ่าผู้บ่าวผู้สาว เจ้าพระยาเสนาอำมาตย์ นักปราชญ์มวลมาทั้งลุงตาพ่อแม่ ทั้งเฒ่าแกงพญาพร้อมกันมาไล่หลังมาโชนั่ง

อยู่สะลอนเป็นตาสะออนหลายเหลือหลาก จากปากน้ำและทางไกล มาโสมใจชมชื่นญาติ บ้านอื่นมาหา เจ้าจึงลาบิดามารดาออกบวช ออกผนวชจำศีล ดังพระอินทร์ถวายบาตร พรหมราชยอพาน ถวายทานพระศรีธาตุ ปางพระบาท เสด็จออกบรรพชา ที่ฝั่งแม่น้ำอโนมา พร้อมนายฉันทากัณฐกะม้ามิ่ง ลายอดแก้วบึงสิ่งพิมพ์า ทั้งราหู

ออกบวช ไปผนวชบวชเป็นคนดี เป็นฤๅษี โคตะมะโคตร เพื่อจักโปรดสัตว์ ให้พ้นจากโอฆะสงสาร มีนิระพานเป็นที่แล้ว

บัดนี้ เจ้า (นาค ออกชื่อ) มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเลืกก่อนแต่เจ้าสีได้เกิดจากท้องมารดา แม่เจ้าอุ้มท้องมาแสนทุกข์แสนยากแสนลำบากทุกคำทุกคืน แม่เจ้าฝันทนนทกหน่วงท้อง เจ้านั้นนอนเก้าเดือนสิบเดือน เอ็ดหล่องห่องอยู่ในครรภ์ แสนลำพันฮักห่อลูกของพ่อดังดวงตา เจ้าพ้นจากท้องพ่อท้องมารดาประเสริฐแล้ว ได้ลูกแก้วเป็นผู้ชาย ฝูงจายายพากันชมชื่น ยอยกยั้นเจ้าออกมา ญาติโกโถยติกาเอาผ้าห่อ ผู้เป็นพ่อฮักเหลือหลาย ตากับยายเอาเจ้าไปอาบน้ำทุกคำเช้าเจ้าให้กินนม พ่อนอนชมแม่นอนกอด หอมแก้มพอดก่อนไปมา ฮักดังดวงตาลูกแก่นแท้ เลี้ยงเจ้าใหญ่จำเริญมา ชะส่อนหน้าใหญ่เป็นคน

^{๕๐} อรรถย เลียงจินดาถาวร, โสรจ นามอ่อน, โครงการศึกษารวบรวม และจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือผูกโบราณ จังหวัดอุบลราชธานี, หน้า ๑๙๖-๑๙๗., พระครูเทพสารคุณ (สุนันท์ เพชรเลื่อน), ผ.ศ.ชอบ ดีสวนโคก, นายวิมล ชนะบุญ, บุญเกิด พิมพ์วรรณชากุล, มรดกไทยอีสาน ฉบับสมบูรณ์, หน้า ๘๙-๙๓.

บิให้จนจกอย่าง บิให้ห่างไปไกล บิได้ไลหนีจากแสนลำบากเหลือหลาย ลูกผู้ชายจึงได้บวช ได้ผนวชในพระพุทศาสนา

บัดนี้ เจ้าได้คิดถึงคุณบิดามารดาเป็นอันยิ่ง เพิ่นนั้นนั้นจัดทุกสิ่งหามา เจ้าจึงลาบิดามารดา พ่อแม่ ฮอดเฒ่าแก่วงศ์วาน ได้จัดการพี่น้องทั้งพวกพ้องมิตรสหาย บางพ่อเพิ่นศรัทธาหลายได้เสื่อสาตได้ทั้งบาตรและจีวร ตอออนซอนสังฆิผ้าพาด ไตรจีวรอาภริหาร บางพ่อมาในงานบริโภค บางพ่อได้ขันโตกและขันตี มีทั้งเหล็กงานดีอันคมกล้า อันล้ำค่าบริหาร สละทานบิฮื้อดอยาก มีหลายหลากมาโฮมกัน เพื่อยอยากเห็นพระจอมท้นยอดแก้ว ยังบ่แล้วพระเมตไตรยจอมพระทัยสุดยอด ทานตลอดขอขอดกองบุญ บูชาคุณพระพุทเจ้าหลานหน่อเหง้าบรรพชา หวังให้เจ้าพ้นโทษาและอนุโทษ ละความโลภ ความโกรธและความหลง จึงได้ลงกองบวช นาวังให้อุปัชฌาย์อาจารย์สวดนิสสัย

บัดนี้ ให้เจ้ามาเตรียมตัวบวช มาผนวชบวชเป็นสงฆ์ ให้เจ้าลงมาอยู่ ลงมาสู่เป็นสงฆ์มา ปฏิมา ยอดแก้ว ใจพ่อแผ้วเผื่อหลาย ยามเดือนหงายเจ้าอย่าได้ล่วง ให้เจ้าห้วงครองธรรม ให้เจ้าจำคำปู่ให้มาอยู่จำศีล ให้มากินข้าวบาตร มานั่งอาสน์นำสงฆ์ ให้ลงในโบสถ์ ละความโลภ ความโกรธและโมโห ให้เจ้าได้เทศนาสอนสั่ง ให้ได้นั่งเป็นสมภารเป็นอาจารย์นักบวช ให้ได้สวดปาฏิโมกข์ อรุทวา พุทศาสนา ให้เจ้าฝังในศาสน์ ให้ฉลาดเหนือคน

บัดนี้ ผูกเข้าทั้งหลาย มีใจใสศัทธา อภิรมย์ชมชื่นและยินดี จึงนำเอาเครื่องบายศรีมาตั้งอาจ เชิญอาจารย์(ออกชื่อหมอสูตร)ผู้ฉลาดมาสูตรคุณขวัญว่า

โอม ศรี ศรี มื่อนี้แม่นมือนันติ วันนี้แม่นวันดี วันดีถิอมุตตะมะโชคโตกใบนี้แม่นโตกจันทร์ ชันใบนี้แม่นชันไม้แก้ว ชุนนางปณณแปลงแล้วจึงได้แต่งพาขวัญ อยู่สอนลอนและส้ายลาย มีทั้งฝ่ายผูกแขนแหวนสรวมก้อยปัทมน้อยสร้อยสังวาล มีทั้งอาหารหวาน สัพพะภาคมีทุกสิ่งทุกกัน มีทั้งพลูพินและหมากจิ้ม ฟาววางฮิมดาวดา มีทั้งดวงมาลาหอมห้วงเฮ้าเหล่าก้องแก้วใส่พาขวัญ อันสมควรโบราณเพิ่นกล่าวไว้ มีทั้งขันดอกไม้ยกขึ้นเพียงตา ชันสมมาบูชาพ่อแม่ ทั้งเฒ่าแก่ครูอาจารย์

บัดนี้ ข้าจักขออัญเชิญเอาขวัญ ๓๒ ประการ ของพ่อแม่(ชื่อนาค)ให้มาเฮ้า เต้าเอาขวัญ ๙๖ ของพ่อนาคให้มาโฮมว่า มาเยอ ขวัญเอย...ขวัญเจ้าไปดำนด้าวแลสงสาร ไปเที่ยวจักวาลขอบเขต ไปเที่ยวต่างประเทศแดนไกลไปเที่ยวในพงไพรป่าหิมเวช ไปเที่ยวเขตป่าหิมพานต์ ไปเที่ยวถิ่นกันดารเขาพระสุเมรุราช ก็ให้มาสาเยอ มื่อนี้ วันนี้

ขวัญเจ้าไปอุดรทางเบื่องเหนือ เมื่อทักขินทางเบื่องใต้ ไปบูรพาตะวันออกตอกผีหลวง เมื่อปัจฉิมทิศตะวันตกกเขานอนคอนเขาคว่า ก็ให้มาสาเยอมื่อนี้วันนี้

ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่นทางไกลแถวปากน้ำหน่าน ไปเที่ยวด่านหงสาเมืองกุลาเชกเทศ ไปเที่ยวเขตเมืองพาราณสี เมืองนิวเดลีศรีนาคา ก็ให้มาสมเยอ มื่อนี้ วันนี้

ขวัญเจ้าไปทางพุ่มกุชชัตตะนาค หลวงพระบางอย่างผ่าย ไปแล้วให้ห้ำคอย ขวัญเจ้าไปทางห่านอยกำแดนแก้วไม้ล้มแบ่ง บอนศรีโคตร ไหล่ฆ่าช้างเอาค้อนไล่ตี ขวัญเจ้าไปทางหลี่ผีกำโงะจินไซห์ง่อน ก็ได้ให้มาสาเยอ มื่อนี้ วันนี้

ว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่นอินทปัตถากำพนมเปญ เขมรต่ำ พระตะบองฝ่ายกำทางพุ่มเที่ยวชม นครวัตรนครทมเขมรพุ่มสาวงามเสียมะราช ไปชมปราสาทหินใหญ่กว้างเสียแล้วให้ตำรวจมา

ว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าอย่าได้ไปชมช่อนนอนกลางไพรป่าไม้ใหญ่ อย่าได้ไปอยู่ค้ำกลางดอนเกาะแก่ง ตามแห่งห้องสมุทรกว้างช่วงนะที อย่าได้หนีไปลี้ในหลืบหินผา อย่าได้ไปชมปลาชี่มัจฉาลอยน้ำ ขวัญเจ้าอย่าได้ไปอยู่ยั้งหลงพลอยแกมหมูป่าง อย่าได้ไปอยู่ค้ำแกมข้างค่างชะนี อย่าได้หนีไปลี้ในหลืบหินผา อย่าได้ไปชมปลาชี่มัจฉาลอยน้ำ ก็ให้มามื่อนี้ วันนี้

ว่ามาเยอขวัญเอย กินข้าวผิให้เจ้าฮาก เคี้ยวหมากผิให้เจ้าคลาย ให้เจ้าคืนมาตายท้องเปล่า คืนมาอยู่บ้านเก่าเมืองหลัง คืนมาสืบสร้างโพธิสมภาร ขวัญเจ้าขึ้นเมื่อเมืองฟ้าไปไหว้พระยาแสนสอแสนหล่อ ขวัญเจ้าขึ้นเมื่อห่มวนเมืองบน ลงมาคว่ำเมืองคนผิป่าช้า บอนชีแห่งเพียงกลางขา บอนชีกาเพียงหัวเข้า บอนน้ำเนาท่อมหลังดิน ก็ให้มาสาเยอ มื่อนี้ วันนี้

ขวัญเจ้าไปลงเล่นทะเลทองเมืองนาค ไปชมนางสนมหนุ่มน้อยเสียแล้วให้ตำรวจมา ขวัญเจ้าไปเข้าถ้ำเป็นงูไปสูเป็นเงือก ไปอยู่บ่อนนาถมเป็นวัง ไปอยู่บ่อนเฮือนพังเป็นห้วย ขวัญเจ้าไปอยู่บ่อนสายฝนตกกลางห้อง บ่อนสายฟ้าต้องกลางซาก็ให้มาสาเยอ มื่อนี้ วันนี้

ถึงเดือนห้าเมษายนต้นปีใหม่ ฝนตกฮำป่าไม้ขวัญเจ้าให้ตำรวจมา ถึงเดือนหกฝนตกฮวยฟ้าฮ่องอ่ำ ยอดยามคำตะวันลับป่าแขง ยอดยามแลงตะวันลับป่าไม้ ขวัญเจ้ามาฮอดกลางโฮ้อย่าได้ชนป่าคา ขวัญเจ้ามาฮอดกลางนาอย่าได้ชนป่าช้า ขวัญเจ้ามาฮอดเหงาไม้โฮ้อย่าได้ทอดคิงนอน ขวัญเจ้ามาฮอดกลางดงดอนด่านด้าว เจ้าอย่าได้กลัวเปรตและกลัวผี ก็ให้มาสาเยอมื่อนี้ วันนี้

กินข้าวผิให้ฮาก เคี้ยวหมากผิให้คลาย ให้เจ้าคืนมาตายท้องเปล่า คืนมาอยู่บ้านเก่าเมืองหลัง คืนมาสืบสร้างโพธิสมภาร มาอยู่เฮือนพื้นเป็นมุงแฝกหนามาอยู่เฮือนหลังคามุงแฝกถี้ ก็ให้มาสาเยอมื่อนี้ วันนี้

ว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญแข่งให้มาชมแข่งอยู่ลีลุดลีลา ขวัญขาก็ให้มาชมขายูลีละลีลิว ขวัญคั้วก็ให้มาชมคั้วอยู่ยียะยียา ขวัญตาก็ให้มาชมตาอยู่ยียะยียะยม ขวัญปากแก้มและขวัญคาง ขวัญแหวบาง ขวัญนม ขวัญกระหม่อมจอมหัวพรวดพร้อม ให้มานั่งอ้อมล้อมอยู่จอมพาขวัญนี้เน้อ ขวัญเอย คินเจ้ามาฮอดแล้วเฮือนชานบ้านช่อง (กฏวิหารบ้านช่อง) ให้เจ้านอนอยู่ห้อง(ให้เจ้าจำวตรอยู่ห้อง) สะบายเน้ออย่าคินิง โภณภัยฮ้ายอันใดอย่าได้มาบังเบียด ผูกหมุ่ความเดือดฮ้อนให้หายเส็งอย่าได้มี ให้เจ้ามีสมบัติอนันตังมูลมาก อย่าได้ทุกข์ยากฮ้ายหลายล้นสิ่งของ ให้เนืองนองคือน้ำไหลมาอนันตเนก ให้เป็นเอกสันลัน

คนย่องทั่วไตร คิดอันใดได้สมดังมโนหมายเงินคำหลายมากก็กองล้าน ให้ได้ทำทานสร้างอานิสงส์สูง
อานิสงส์อยู่เมื่อฟ้าอยู่เกษมพูนเยอ...

ฝนตกอย่าได้ด่วนหน้า ฟ้าย่ออย่าได้ด่วนอย่าได้ด่วนเมื่อหลัง ก้อนเส้าไปจึงไปศิโศกวัจจค
ว้าว ลูกแต่ป่ามาเ็น(มาวัดมาวา) ลูกแต่สวนเมื่อบ้าน ชีคร่านให้เจ้านอนอยู่เือน(ให้จำวัตรอยู่กุฏิ) ทาง
คุ่มใต้เพินสีมาช้อยเือ ทางคุ่มเหนือเพินสีมาช้อยข้าง สองตาบข้างเพินสีมาช้อยดอกไม้เงินดอกไม้ทอง
อุอ้า มุ มะ มุลมา อัฐฐาอรมา อันว่า วุฒิธรรมคำจำเริญ ๘ ประการ คือ อายุ วัณณะ สุขะ พละ ปฏิ
ภาณะ อันถ้วน ๕ อีสสระริยะ อันถ้วน ๖ อธิปไตยะ อันถ้วน ๗ อาโรคะยา ประมาลาภา อันถ้วน ๘ จง
มาแวดล้อมล้ำค่าคุณคง ะรงรักษา ระตะนัตตะยานุภาเวนะ ระตะนัตตะยะ เตชะสา ด้วยเดชานุภาพ
พระรัตนแก้วกัถวงดี ขอให้จำเริญศรีแวนยิ่ง ถ้วนทุกสิ่งประบวรก็ข้าเทอญ สาธุ สาธุ^{๕๑}

คำผูกแขนนาค

โอม ศรี ศรี วีวี วอนวอน พระพรตวงประเสริฐ ฝ่ายแก้วเกิดมุงคูลบูรณ์กันมาสามฮอบ นัง
ตอบหมอบบายแขน แบนมือยกใส่เกล้า ฮ้ายกวาดหนีๆ ดิกวาดใส่ๆ ผูกเบื้องซ้ายขวัญมา ผูกเบื้องขวา
ขวัญอยู่ กะแมนฝ่ายเส้นนี้

นอนหลับได้เงินพัน นอนฝันได้เงินหมื่น นอนตื่นได้เงินแสน แบนมือได้แก้วมณีโชติ โทษฮ้าย
บ่มาพาล มารฮ้ายบ่มาเบียด กะแมนฝ่ายเส้นนี้

ผูกแขนนางนางได้เป็นเจ้า ผูกแขนท้าวท้าวได้เป็นพระยา ผูกแขนชานาชาวนาได้เป็นขุน
นางผู้องอาจ ผูกแขนอำมาตย์ อำมาตย์ได้เป็นเจ้าผู้หนึ่งเมือง กะแมนฝ่ายเส้นนี้

ผูกแขนพ่อนาค(ออกชื่อ)พ่อเณรพ่อนาคพ่อเณรได้เป็นพระ ละความโลภ ความโกรธ ความ
หลง ธรรมศีล ๒๒๗ ภิกษาจารทุกคำเข้า トラบท่อเท่าเข้านิรพาน เจริญด้วย พร ๔ ประการ คือ อายุ
วัณณะ สุขะ พละ โสอิตถะ ลัทธโร วิรุฬโห พุทธะสาสะเน อะโรโค สุขิโต โหติ สะหะ สัพเพติ ญาตีภิ ก็ข้า
เทอญ สาธุ สาธุ^{๕๒}

๒. บทสูตรขวัญบายศรีพระสงฆ์

ใช้ในโอกาสฉลองพระบวชใหม่ ฉลองสมณศักดิ์พัดยศ ฉลองอายุวัฒนมงคล เป็นต้น

โอม ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรอดิเรก อเนกเตโช มโหโรฤกษ์ อธิกัธธา มหาสิริมังคโล ขอ
ความสุข โสวัสสดี จงเกิดมีแก่ฝูงข้า มนุสสา เทพานาคครุฑ เทพบุตรเทพธิดา พระยาอินทร์ พระยา
พรหม พระยมมะราชาธิราช ตนองจากล้ำหาญ ขอจงบันดาลลงมาสู่ ลงมาอยู่เป็นชัชยะสิริมงคล แก่ฝูง
ข้าทั้งหลาย ฝูงข้าทั้งหลายหมายมากรรมเกษา มากราบหมอบนอบน้อมวันทา ลูกหลานพ่อบวชเป็นสงฆ์
ถ้วนทุกองค์งามสะอาด ผิวผุดผาดผ่องใสสี รักษาศีลดีครบขาด เป็นนักปราชญ์อาจารย์เป็นสมภารน้อย

^{๕๑} สว่าง บุญเจิม (ป.ธ.๙,MA.), ตำรามรดกอีสาน มูลมังอีสาน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (อุบลราชธานี : สำนักพิมพ์
มรดกอีสาน, พ.ศ. ๒๕๓๙), หน้า ๓๖๓-๔๓๘.

^{๕๒} ไส้จิ้ง นามอ่อน, ใบลานอักษรธรรมอีสาน (มูลเก่าปู่เฮา), พิมพ์ครั้งที่ ๒, พ.ศ.๒๕๔๐, หน้า ๒๘-๕๗.

หน่อ เป็นผู้สืบทอดพระคัมภีร์ เป็นผู้ที่มีบุญมาก ศีลหลายหลากตามครรลอง ถือตามครองคัศเคร่ง พระคุณเจ้าเก่งในพระธรรม มีความจำล้าเลิศประเสริฐเหลือหลาย อธิบายพระธรรมนำโชค ทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม จำคำสอนพระพุทธเจ้า เป็นหน่อแห่งแห่งปัญญา ะรงวิสาบถ้อนเฒ่า มีผลเท่าฮอดพระไตรปิฎก สุตตันตะนิกาย สุตตรทั้งหลายอันล้ำยิ่ง ถ้วนทุกสิ่งพระวินัย ไชแจจจอตฮอดพระอภิธรรม สัง วิ ธา ปุ กะ ยะ ปะ,อา ปา มะ จุ ปะ,ที มะ สัง อัง ขุ,ฮอดลังการุโตทัยไขเอื้องราช ขอให้พระคุณเจ้าได้นั่งอาสน์เทียระมา ภาวานาภิกษาจารทุกคำเช้า トラบต่อเท่าเข้าสู่นิรพาน ก็ข้าเทอญ

บัดนี้ ผุ่งข้าทั้งหลาย ทั้งนระหญิงชายใหญ่น้อย ใจชื่นช่วยยินสະฮอน มาโอมอ่านอวยพร ให้แก่พระคุณท่าน(ออกชื่อผู้รับขวัญ) ผู้ธรงศีลาคุณธรรมเป็นอันมาก อดเยื่อนอยากกระทำเพียร ใจจำเนียรแข็งขนาด อดอาจด้วยปัญญา ผุ่งข้าทั้งหลายภายในมีเจ้าภาพ(ออกชื่อ) เป็นเค่า มีผู้เฒ่าผู้ปาวผู้สาว เจ้าพระยาเสนาและอำมาตย์ ทั้งนักปราชญ์มวลมา ทั้งลุงตาเฒ่าแก่ ทั้งพ่อแม่วงศ์ พรหมกันมา ไหลหลั่ง มาโหมนั่งอยู่ชอนลอน เป็นตาออนซอนหลายเหลือหลาก จากปากน้ำและทางไกล มาโหมใจชมชื่นญาติบ้านอื่นมาหา

บัดนี้ ผุ่งข้าทั้งหลาย มีใจภริมย์ชมชื่นและยินดี จึงนำเอาเครื่องบายศรีมาตั้งอาจ เชิญอาจารย์(ออกชื่อ) มหาบัณฑิตพราหมณ์ ผู้ฉลาดมาสูตรคุณขวัญว่า

ศรี ศรี มื่อนี้ แม่นมือนันต์ วันนี้แม่นวันดี วันเศรษฐีอมุดตะโชค โตกใบนี้แม่นโตกไม้จันทน์ ชันใบนี้แม่นไม้แก้ว ขุนนางปรีณแต่งแล้ว จึงได้แต่งพาขวัญ อยู่ชอนลอนและช่ายล่าย มีทั้งฝ่ายผูกแขน แหวนสวมก้อย ปัทมน้อยสร้อยสังวาลย์ มีทั้งอาหารคาวหวานหลายหลาก สัพพะพากย์มีทุกสิ่งทุกอัน มีทั้งพลุพันแลหมากจิบ ฟาววางฮีบดาวดา มีทั้งดวงมาลาหอมฮื่นเฮ่า เหล่าก้องแก้วใส่พาขวัญ อันสมควร โบราณเพิ่นกล่าวไว้ มีทั้งขันดอกไม้มักขึ้นเพียงตา ชันสมมาบูชาพ่อแม่เฒ่าแก่ครูอาจารย์

บัดนี้ ข้าขออาราธนาเอาคุณพระศรีรัตนตรัยแก้วกัสามประการ ขออัญเชิญเอาพระยาแถน หลวงผู้เป็นเค่า พระยาแถนเฒ่าผู้ฮู้คุณขวัญมาพลันพร้าพร้อม ทั้งเฒ่าแก่และเด็กน้อยมานั่งล้อมอยู่เป็น ถัน มะลิวัลย์หอมเฮ่าหื่น ดอกฟ้าขึ้นแผ่นดินไหว หอมไปไกลห้วงเฮ่า หอมไปเท่าคัมพูพระยาหลวงว่า

มาเย้อ...ขวัญเอ๋ย...ขวัญเจ้าไปดำนด้าวและสงสาร ไปเที่ยวจักรวาลขอบเขต ไปเที่ยวต่างประเทศแดนไกล ไปเที่ยวในพงไพรป่าหิมะเวศน์ ไปเที่ยวเขตป่าหิมพานต์ ไปเที่ยวถิ่นกันดารเขา พระสุเมรุราช ก็ให้มาเยอร์ มื่อนี้ วันนี้

ว่ามาเยอร์...ขวัญเอ๋ย...ขวัญเจ้าขึ้นเมื่อฟ้าไปไหวพระยาแถนล่อแถนล่ออยู่เมืองบน ขวัญเจ้าลงมาเมืองคนแดนป่า บ่อนชี้แห่งเพียงกลางขา บ่อนชี้กาเพียงหัวเขา บ่อนน้ำเน่าท่วมหลังดิน ก็ให้มาสาเยอร์ มื่อนี้ วันนี้

ว่ามาเยอร์ ขวัญเอ๋ย ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่นทางไกลแถวปากน้ำนาน ไปเที่ยวด่านหงสา เมืองกุลาแขกเทศ ไปเที่ยวเขตเมืองพาราณสี เมืองเดลี ศรีนาคากัลกัตต้า ก็ให้มาสาเยอร์ มื่อนี้ วันนี้

ว่ามาเยอร์ ขวัญเอย ขวัญเจ้าไปทางพุ่มกุซนัสตตะนาค หลวงพระบางฝ่ายไปแล้วให้หล้า
คอย ขวัญเจ้าไปทางฮานอยกำแดนแก้วไม้ล้มแบ่ง บ่อนศรีโคตรไล่ฆ่าช้างเอาค้อนไล่ตี ขวัญเจ้าทางหล้า
กำโฮจิมินไซง่อน ไปอยู่นำพวกแมวแก้วใต้ให้ตำมา ก็ให้มาเยอร์ มื่อนี้ วันนี้

ว่ามาเยอร์ ขวัญเอย ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่น อินทปัตถากำพนมเปญเขมรต่ำ พระตะบองฝ่าย
กำทางพุ่มเที่ยวชม นครวัด นครธมเขมรพุ่มสาวงามเสียมราช ไปชมปราสาทหินใหญ่กว้างสาแหลว
ให้ตำมา ก็ให้มามื่อนี้ วันนี้

ว่ามาเยอร์ ขวัญเอย ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่นทะเลกว้างอ่าวไทย เล่นเกาะลัง ฮาวาย เกาะเวก
เกาะกวมถ้ำอ่าวเพิร์ลฟู้บ่อนกระแสน้ำกัลสตริมไหลถึงบ่อนราชนาวิฝรั่งเศสกับญี่ปุ่นต่อสู้บูฆ่าโลยิง
ก็ให้มามื่อนี้ วันนี้

ว่ามาเยอร์ ขวัญเอย ขวัญเจ้าไปลงเล่นชลธารอนดาต ไปเที่ยวไปเที่ยวเล่นยมมุนาน้ำคงคา
ลอยล่อง ตามห้องหับหาส่อนหมู่ปลา ก็ให้มามื่อนี้ วันนี้

ขวัญเจ้า อย่าได้ไปชมช่อนนอกกลางไพรป่าไม้ใหญ่ อย่าได้ไปอยู่ค้ำกลางดอนเกาะแก่ง ตาม
แห่งห้วยสมุทรกว้างขวางนะที ขวัญเจ้าอย่าได้หนีไปลิ้นในหลืบหินผา อย่าได้ชมปลาซีมัจฉาลอยน้ำ ขวัญ
เจ้าอย่าได้ไปอยู่ยั้งหลงพลอยแกมหมู่บ่วง อย่าได้ไปอยู่ค้ำแกมข้างบ่วงชะนี ให้เจ้ามากินข้าวสาสืหอม
อ่อน มีทั้งปลาปิ่นปิ้งประสงค์จำแจวบอง มากินข้าวพาคำนำพระสงฆ์สามเณร นำญาติโยมพ่อแม่ มาอยู่
กุฏิวิหาร วัดวาอารามอันเป็นผาสาทกว้างพันห้องหมื่นเสา ก็ให้มาสาเยอร์ มื่อนี้ วันนี้

ว่ามาเยอร์ ขวัญเอย ขวัญเจ้าไปเข้าถ้ำเป็นงู ไปเข้าสูเป็นเงือก ขวัญเจ้าไปอยู่บ่อนนาสีลม
เป็นวัง ไปอยู่บ่อนเฮือนสีฟงเป็นห้วย ไปอยู่บ่อนสายฝนตกกลางห้อง บ่อนสายฟ้าถ่องกลางเฮือน ก็ให้มา
สาเยอร์ มื่อนี้ วันนี้

เถิงเดือนห้าเมษายน ต้นปีใหม่ ฝนตกฮำป่าไม้ขวัญเจ้าให้ตำมา เถิงเดือนหกฝนตกฮวยฟ้า
ฮ่องฮ่ำ ฮอดยามคำตะวันลับป่าแขง ฮอดยามแลงตะวันลับป่าไม้ ขวัญเจ้ามาฮอดกลางไฮ่ อย่าได้ชนป่า
คา ขวัญเจ้ามาฮอดกลางนา อย่าได้ชนป่าข้าว ขวัญเจ้ามาฮอดเหง้าไม้ใหญ่อย่าได้ทอดคิงนอน ขวัญเจ้า
มาฮอดกลางดอนดอนป่าไม้ เจ้าอย่าได้กลัวเปรตและกลัวผี กินข้าวผีกะให้เจ้าฮากระเคียวหมากผีกะให้เจ้า
คายให้เจ้าคินมาคายท้องเปล่า คินมาอยู่บ้านเก่าเมืองหลัง คินมาสืบสร้างโพธิสมภาร มาอยู่กุฏิพื้นแป้น
มุงแฝกหนา หลังคามุงแฝกถี่...

ว่ามาเยอร์ ขวัญเอย ขอให้ขวัญพระคุณท่าน มาอยู่ในอาราม มางามในศีลธรรมอันองอาจ
อย่าได้ขาดเสียที อย่าได้มีหมองหม่น อย่าได้คั่นเพ่ง **จิรัง ติฎฐะตุ สีสละสัมปะทา** ขอให้ศีลพระคุณเจ้า
มัน พันปืออย่าหมองหม่น มันขอให้มันยิ่งกว่าก้อนผาอ่อน มันขอให้มันยิ่งกว่าแท่นพระอาทิตย์และ
พระจันทร์ มันขอให้มันยิ่งกว่าเขาหิมะวันไกรลาศ มันขอให้มันยิ่งกว่าอาศุณย์ตะวัน มันขอให้มันยิ่งกว่า
พระจันทร์ใสส่องแจ้ง มันขอให้มันยิ่งกว่าเขากวางแล้งยามเดือนสี่ มันขอให้มันยิ่งกว่าเสาที่ลูกสาวพระยา
แสน อยู่เมืองแมนเทิงฟ้า **อรัง ทัตวา พุทธสาสน**ขอให้หยิ่งฮากระแน่น ขอให้แก่นจิ่งศิลาแรง ขอให้แข็งจิ่ง

หินแสนก้อน อย่าอุ้งจักยอนจักถอยเป็น จังเขาพระสุเมรุ บัญจกัณหวยจักเหียง ขอให้เที่ยงดั่งตาชั่งและตาชั่ง ขอให้หิ่งคำธรรมพระพุทธร อย่าได้ชุดเอนเอียง ขอให้พระคุณเจ้ามียศสูงเพียงฟ้าใหญ่ทั่วหล้าแดนไตรไปทางไหนมีคนอีกคนหอม คนหอมคนไหนคนแท้ ขอให้ได้เป็นแก่เป็นใหญ่ในบวรพระพุทธศาสนา ภิชาจาริกภาวนาโผดสัตตาทุกคำเข้าตราบต่อเท่าเข้าสู่นิรพาน ก็ข้าเทอญ^{๕๓}

ตัวอย่างคำผูกแขนพระสงฆ์

สาธุ สาธุ ฮ้ายกวาดหนึ่ๆ ดึกกวาดไล่ ขอให้พระคุณเจ้าไต่ตามพระธรรม นำครองพระพุทธเจ้าทุกคำเข้าขอให้พระคุณเจ้าอยู่สวัสดี ให้มีชัยผาบัฟผ่องหมู่เสนามาร สัพพะกิเลสฮ้ายผ่องหมู่พญามารอย่ามีมาพาลและบังเบียด ขอให้พระคุณเจ้ามีอายุมั่นขวัญเย็นเป็นผืนฉัตรกั้ง เป็นที่จั้งที่เพ็งแก่ชาวพุทธทั้งหลาย ให้ได้ตั้งพุทธพจน์บ่ว่า

โส อตถลัทธิ สุกโขโต วิรุฬโห พุทธสาสนเ อะโรโค สุกโขโต โหติ สะหะสัพเพติ ญาคิณิ ฯ

บทบายศรีพระพุทธรูป

นิยมใช้ในเทศกาล วันตรุษสงกรานต์ หรือ วันเนาว่าเอาพระพุทธรูปขึ้น หรือ ในวาระหลังงานพุทธาภิเษกพระพุทธรูป หรือ ถวายพระพุทธรูปที่โบสถ์ ศาลาการเปรียญ หรือ ที่อื่นๆก็ได้

โอม สิทธิพระพร บวรแวณพุทธาภิเษก อติเรกเตโช ชัยยะตุ ภาวะัง ชัยยะมังคะโล ขอความสุขโห สวัสดิ์สดี จงเกิดมีแก่ผู้ข้า มนุสสาเทพานาคครุฑ เทพบุตรเทพดา พระยาอินทร์ พระยาพรหม พระยายมมราชอิราชา ตนองอาจกล้าหาญ

เมื่อนี้ พระศุภเจ้าเข้าสู่ราศีเป็นวันดีสุดขนาด อิทธิพาสร้อมไตรยางค์ทั้งนาวางคาคู่ พร้อมกันอยู่ชอนลอน อาทิตยจรจันทรฤกษ์ อังคารถึกมหัชยพุทธพลุสไปเป็นโชค ศุภรเสาร์โยคเดชมงคล อันเป็นผลทุกเหื่อง ขอให้พระพุทธรูปศักดิ์กระเดื่องทั่วธรณี ดังแสงสุริยส่องสว่างโลก ให้พุทธบริษัทหายทุกโรค อยู่สวัสดี ก็ข้าเทอญ

โอม ศรี ศรี ปีเดือนถ้ายถ้ามมาถึงเขต พระสุริเยศร์เจ้าเข้าอยู่ราศี เมื่อนี้แม่นมือ (บอกวันเดือนปี) วันที่ ๑๓ เดือนเมษายน พระพุทธศักราช ๒๕๕๔ ตรงกับ วันพุธ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๕ เป็นวันมหาสงกรานต์ วันมหาบุญคุณอันวิเศษ ผ่องข้าทั้งหลาย จิงยอมมือถวายเหนือเศศเกล้า นบนอบองค์พระเจ้าที่มีรัศมีรังฉัพพรรณรังษี เถิงเดือนปีไต่เต้า องค์พระเจ้าจิงเสด็จลงมา ด้วยพุทธลีลามีวรรณงามสะพาส ผ่องข้าพระพุทธบาททั้งหลาย พร้อมกันมากราบไหว้บูชา พร้อมกันมาสดสรงองค์พระพุทธรูปปฏิมา พร้อมกันมาลูบไล่ เพื่อยากได้ตั้งคำมักคำปรารภนา จิงได้พากันกัมขาบบาทปาทา ไหว้พระเจ้าองค์ลือชาเฮือ่งโลก บมีใจอันทึบหนาด้วยโศสาทังกริ้วโกรธ จิงพากันมาบายศรีสมโภชน์ พระพุทธรูปเจ้า ทั้งผ่องแผ้วแลปานกลาง ทั้งสาวฮามแลเด็กน้อย เขามีจิตใจใสซึ้นซ้อยเป็นอันดี จิงพากันมาขัดสีสรงเกตุ ตามอุปเทศผู้หวังบุญ จิงลงทุนสร้างกุศลหลายหลาก อุปัฏฐากเจ้าทรงธรรม ผู้ได้นำคำสอนมาโผดให้สัตว์โลกพ้นจาก

^{๕๓} โสรจ นามอ่อน, ใบลานอักษรธรรมอีสาน (มูลเก่าปู่เฮา), หน้า ๓๕-๓๘., ๓๙-๔๑., สวิง บุญเจิม (ป.ธ.๙ MA.), ตำรามรดกอีสาน หรือมูลมังอีสาน, หน้า ๕๐๕.

โอฆะสงสาร ขอให้ฝูงข้าทั้งหลายได้ถึงนิรพานอันล้ำเลิศ อย่าให้เหิมความยินดีต่อพระชินศรีองค์เป็น
เค้า トラบต่อเท่าห้าพันพระวัสสาก็ข้าเทอญ

บัดนี้ ฝูงข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย มีความปรารถนาต่างๆ บางพ่องปรารถนาข้าวของเงินทอง
เป็นอันมาก สมบัติหลากหลาย มีเศรษฐีมหาเศรษฐี มีรัตนเงินทอง เงินค่ากองช้างม้ามิ่ง นับด้วยสิ่งอสง
หัย,บางพ่องปรารถนาเป็นพระยาจักรพรรดิราช ตนองอาจผาบแพ้ศัตรูในชมพูโลกหลุ่ม,บางพ่องปรารถนา
เป็นพระอินทาชิปติราช ตนองอาจในสรวงสวรรค์ ตนองอาจในสรวงสวรรค์,บางพ่องปรารถนาธรรมมา
ดวงประเสริฐ ดวงล้ำเลิศกว่าคนทั้งโลกีย์ กล่าวคือ พระโสดา สะกะทา อะนาคา อรรันตาเป็นเค้า, บาง
พ่องปรารถนาเป็นพระปัจเจกโพธิเจ้า องค์ล้ำยิ่งพันทุกสิ่งในสงสาร, บางพ่องปรารถนา สัพพยุตตญาณ
ดวงล้ำเลิศ อันประเสริฐแห่งความปรารถนาทั้งหลาย ฝูงข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย มีความมักความ
ปรารถนาตั้งไว้แล้ว อย่าให้คลายแคล้ว ขอให้แล้วให้สมฤทธิ์ประเสริฐธิผล จงบันดาลให้ประสบ พิศพร
ชัยแปดประการ คือ อายุ วัณระ สุขะ พละ ปฏิภาณะ อันถ้วนห้า อีสสิริยะ อันถ้วนหก อธิปไตยะ อัน
ถ้วนเจ็ด อโรคยา อันถ้วนแปด จงเสด็จมาแวดล้อม ะรงรักษายังชั้นธรรมาเนกแห่งฝูงข้าทั้งหลาย
นิพพานปัจจโย โหตุ トラบต่อเท่าห้าพันพระวัสสาก็ข้าเทอญ สาธุฯ

เมื่อหมอสวด บายศรีเสร็จแล้ว ญาติโยมถวายดอกไม้ ธูปเทียนและเครื่องสักการะ จตุปัจจัย
ถ้ามี พระสงฆ์ให้พร ยถา สัพพี ญาติโยมกรวดน้ำ รับพร พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา ประพรมน้ำพระ
พุทธมนต์เป็นเสร็จพิธี^{๕๔}

ผู้วิจัยเห็นว่า **คติธรรม ความเชื่อ** ที่ยึดเป็นแนวและถือปฏิบัติในวิถีชีวิตจริง ของ**คนอีสาน**
สืบมาจากบรรพบุรุษ **ชนชาติไทย**^{๕๕} (The Thai Race) ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่แถบแคว้นเสฉวน ไทเงา
กวางสี ยูนาน น่านเจ้า ตลอดจนมา เมืองแมน เมืองหริ่ง เชียงล้อ เชียงรุ่ง เชียงตุง แล้วข้ามโขงสู่
เชียงราย เชียงใหม่ สุโขทัย และเมืองไทยปัจจุบัน

คนอีสาน มีความเลื่อมใสและเชื่อสนิทว่า **ขวัญ** เป็น **มิ่งมงคล สูงสุดในชีวิต** ของคนทุกคน
และมีความเชื่อที่ยังหยั่งรากฝังลึกลงไปอีกว่า ถ้าขวัญอยู่กับเนื้อกับตัวเรา ก็เป็นสิริมงคลแก่ตัวเรา เราก็
จะสุขภาพสบายใจ แต่ถ้าขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัวเรา เรียกว่าขวัญเสีย ก็จะเป็นอัปมงคลแก่ตัวเรา เตือน
เนื้อร้อนใจ เรียกว่า ขวัญเสีย ถ้าตกอกตกใจมากๆเรียกว่า ขวัญกระเจิง ถ้าขวัญออกจากร่าง เรียกว่า
ขวัญบิน สำนวนคนอีสานว่า ขวัญดิบ ออกจากร่างแล้ว อาจเป็นสาเหตุให้เขาได้รับผลร้ายเสียหายต่างๆ
บางคนถึงแก่ชีวิตก็เคยมี

^{๕๔} อ้างแล้ว, โสรัจ นามอ่อน, **ใบลานอักษรธรรมอีสาน (มูลเก่าปู่เฮา)**, หน้า ๓๗-๓๙., สวิง บุญเจิม (ป.ธ.
๙ MA.), **ตำรากรมคหอีสาน หรือมูลมังอีสาน**, หน้า ๔๐๑-๔๐๒.

^{๕๕} ดอกเตอร์ วิลเลียมคลิฟตัน ด็อดด์; หลวงนิพนธ์นิติสรณ์, **ชนชาติไทย (The Thai Race)**,
กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ พิมพ์ครั้งที่ ๓ โรงพิมพ์คุรุสภา พ.ศ.๒๕๒๐), หน้า ๑-๑๕๖.

สิ่งทั้งหลายจักเยือกเย็น แต่มนุษย์ผู้ไม่เป็นไทแก้ตัว เพราะตกอยู่ใต้อำนาจ ความยั่วยวนของโลก มนุษย์ผู้ยากได้เล่นตามจนกว่าจะมีพระอรหันต์มาเรียกให้เขาหยุดฟัง คำชี้แจงจะทราบถึงเหตุผลของการที่ไม่ควรวิ่ง เขาจึงจะไม่ออกวิ่งต่อไป พระอรหันต์จึงเป็นบุคคล เดียวเท่านั้นที่โลกต้องการ เพื่อประสาทความสงบสุขให้แก่โลก^{๖๐}

พุทธธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรมฉบับขยายความ ซึ่งพอจะสรุปความสุขในพระพุทธศาสนาได้ ๓ ระดับ คือ กามสุข ได้แก่ สุขอันเนื่องด้วยกามเป็น ความสุขทางผัสสะที่ต้องอิงอาศัยวัตถุ เช่น ความสุขจากการกิน ดื่ม เทียว เป็นต้น ซึ่งเป็นความสุข ของปุถุชนทั่วไป จัดเป็นความสุขชั่วคราว^{๖๑} ๗ ส่วนฉานสุข ได้แก่ ความสุขเนื่องด้วยฉานหรือสมาธิ เป็นความสุขด้านจิตใจที่ไม่อิงอาศัยวัตถุ ความสุขระดับฉานนี้เป็นความสุขที่สามารถทำให้เกิดมิได้ โดยการบำเพ็ญเพียรทางจิต ฉานนี้จัดอยู่ในความสุขระดับสมาธิและนิพพานสุข ได้แก่ ความสุขเนื่องด้วยนิพพาน อันหมายถึงการดับตัณหา ดับทุกข์ได้เป็นสุขที่อยู่ในขั้นที่จิตมีอิสรภาพหรือขั้นวิมุตติ ซึ่งมีปัญญาเห็นแจ้งจริงในสิ่งทั้งหลาย โดยไม่เข้าไปยึดติดหรือถูกครอบงำด้วย ความแปรปรวนของโลกและชีวิต ความสุขขั้นนิพพานสุขนี้จัดอยู่ในความสุขระดับปัญญา^{๖๒}

กิริติ บุญเจือ ได้กล่าวถึงอริสโตเติลในหนังสือชุดพื้นฐานปัญหาจริยศาสตร์ สำหรับผู้เริ่มเรียน ซึ่งอริสโตเติลได้กล่าวถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตไว้ว่า อยู่ที่ว่าหาความรู้ โดยการถอดสิ่งสากลจากสิ่งเฉพาะหน่วย ซึ่งจะนำไปสู่การมีชีวิตด้วยความกลมกลืน ทั้งภายใน ตนเองและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความดีอาจจะมีผิดมีถูกได้ ในที่สุดจะไป หยุดอยู่ที่ความสุข ความสุขที่แท้จริงนั้นคนจะได้เข้าถึง ต้องมีการปฏิบัติหรือแสวงหาอย่างถูกทาง^{๖๓}

จ้านงค์ ทองประเสริฐ ได้กล่าวไว้ในหนังสือปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณถึง เรื่องของโสกราตีส มีความเชื่อว่า คนเราประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ประการคือ กาย (BODY) และ จิต (Mind) จิตเป็นตัวครองกายนำให้ร่างกายมีชีวิตและสามารถสืบต่อชีวิตในอนาคตได้ คุณสมบัติ ของจิตขั้นสูงสุดคือ ปัญญา เมื่อจิตครองกายอยู่ จิตจะลืมนิยามอันเป็นอำนาจพิเศษของตนและ จะไปลุ่มหลงอยู่กับกาย^{๖๔}

^{๖๐} พุทธทาส ภิกขุ, ตามรอยพระอรหันต์, (ม.ป.ท. ๒๕๒๙), หน้า ๕

^{๖๑} พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), ยิ่งก้าวถึงสุขยิ่งใกล้ถึงธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๓๙.

^{๖๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๕๖

^{๖๓} กิริติ บุญเจือ, ชุดพื้นฐานปัญหาจริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๒๙.

^{๖๔} จ้านงค์ ทองประเสริฐ, ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๙), หน้า ๘๘

จ้านงค์ อติวัฒนสิทธิ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือศาสนา ชีวิต และสังคม กล่าวไว้ว่า ความสะอาดแห่งจิต คือ จิตใจที่บริสุทธิ์ปราศจากสิ่งที่มาปปรุงแต่งให้เกิดความเศร้าหมอง ซึ่งก็ หมายถึง ปราศจากความโกรธ อาฆาต พยาบาท อิจฉาริษยา ความละโมภ และความเห็นแก่ตัว ความที่มีใจที่สะอาดบริสุทธิ์เป็นพื้นฐานสำคัญของการมองโลกในแง่ดี ส่งผลให้เกิดความรัก ความสามัคคีและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่ความสงบ สุขแห่งจิตใจเหนือกว่าความสุขอันเกิดจากการมีทรัพย์สินหรือการครอบครองทรัพย์สิน^{๖๕}

บุญมี แท่นแก้ว ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธปรัชญาเถรวาทว่า ความสุขโดย อาศัยปัญญาเป็นสิ่งที่ต้องพยายามหาความรู้ให้ลึกซึ้ง รอบคอบ โดยใช้จิตใคร่ครวญพินิจ พิจารณาอย่าใช้ปัญญาเพียงผิวเผินหรือใช้ปัญญาระดับปริตตารัมณปัญญา เพราะยังยึดมั่นอยู่ในความรัก ความใคร่ ความพอใจในอารมณ์อยู่ หรือใช้ปัญญาระดับมหัคคตารัมณปัญญา เพราะยังยึดมั่นอยู่ในสิ่งที่มีรูปเป็นอารมณ์อยู่ แต่ควรใช้ปัญญาระดับอัปปมาณารัมณปัญญา เพราะเป็นมรรคปัญญา สามารถรู้แจ้งเห็นจริงซึ่งเป็นลักษณะที่แท้จริงแห่งพระนิพพาน^{๖๖}

ปรีชา ช่างขวัญยืน ได้แปลตำราของ ดับบลิว.ที.สเตรซ. ได้กล่าวถึงโสคราติสที่ รับรองว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่น่าประโยชน์มาให้ เขากล่าวว่า คุณธรรมเป็นทางเดียวที่จะนำไปสู่ ความสุขและเขาก็ยอมรับว่าความสุขเป็นแรงจูงใจของคุณธรรม^{๖๗}

วิธาน สุชีวกุปต์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ (ปรัชญา กรีก) ว่า เรื่องของโสคราติสพยายามเรียกร้องให้มนุษย์หันเข้าหาความจริง เพราะเชื่ออย่างแน่นแฟ้นว่า ปัญญา คือ อำนาจย่อมพามนุษย์เข้าสู่สัจธรรมได้เพื่อปลุกให้มนุษย์ปลุกจากอวิชชา เพื่อ ศึกษาหาความหมายของชีวิตและสืบสาวหาอันเป็นสัจธรรม^{๖๘}

ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือปรัชญาเบื้องต้น เกี่ยวกับทัศนะ ของอริสโตเติลที่กล่าวว่าการกระทำดีนั้น คือ การกระทำที่ก่อให้เกิดสิ่งที่พึงพอใจ ทั้งแก่ตนและ สังคมความดีจึงได้แก่ความสุข ความดีความสุข มิได้หมายถึงเฉพาะความพึงพอใจ แต่เขาถือว่า ความพอใจหรือความรื่นรมย์เป็นผลของการกระทำดีฉะนั้นความดีจึงเป็นไปเพื่อความสุข^{๖๙}

^{๖๕} จ้านงค์ อติวัฒนสิทธิ์, **ศาสนาชีวิต และสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ ๒๕๔๗), หน้า ๒๘.

^{๖๖} บุญมี แท่นแก้ว, **พุทธปรัชญาเถรวาท**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๕

^{๖๗} ดับบลิว.ที.สเตรซ, (แต่ง), ปรีชา ช่างขวัญยืน (แปล), **ปรัชญากรีก**, (กรุงเทพมหานคร: เอส.เอ็ม. เอ็ม. ๒๕๒๔), หน้า ๙๐.

^{๖๘} วิธาน สุชีวกุปต์, **อภิปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๖๖.

^{๖๙} ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์, **ปรัชญาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์.ป.ป. หน้า ๘๖.

๓.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาภุชณะ ตรุโณ (บุชากุล) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง ทุกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเปรียบเทียบกับปรัชญาเอกซิสเตนเซีย ยลิสม์ของฌอง- ปอล ซาทร์” ผลการวิจัยพบว่า ทุกข์ในพุทธปรัชญาจำแนกเป็นสองประเภทหลัก ๆ คือ ทุกข์ในอริยสัจกับทุกข์ ในไตรลักษณ์ ทุกข์ในอริยสัจเน้นหนักที่เรื่องทางใจ ส่วนทุกข์ในไตรลักษณ์ครอบคลุมทั้งทุกข์ทาง กายและทางใจ พุทธปรัชญาให้ความสำคัญแก่ทุกข์ทางใจ โดยถือว่าทุกข์ประเภทนี้มีบทบาทมาก ที่สุดในชีวิตมนุษย์ ทุกข์ดังกล่าวนี้มาสาเหตุมาจากตัณหา หากมนุษย์สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับ ทุกข์ประเภทนี้ได้ ชีวิตของเขาก็จะหมดปัญหา พุทธปรัชญาได้เสนอวิธีการขจัดทุกข์ทางใจ เรียกว่า อริยมรรคองค์แปด โดยใจความ อริยมรรคองค์แปดอาจ สรุปสาระสั้น ๆ ได้ว่า ได้แก่ การมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง

พระมหาวิโรจน์ วิโรจน์ (ผาทา) ได้วิจัยวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาวิเคราะห์ แนวความคิดเรื่องประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท กล่าวคือ ประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง ความสุขหรือสิ่งที่ทำให้ชีวิตดีขึ้น เจริญขึ้น หรือแปลว่า จุดหมายของชีวิตมนุษย์ ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น ๒ ประการ คือ ประโยชน์ทางวัตถุ ได้แก่ ทรัพย์สิน และประโยชน์ทาง จิตใจ ได้แก่ การบรรลุมรรคผล นิพพาน หรือระดับขั้นของการพัฒนาจิตใจ พุทธปรัชญาเถรวาทมีหลักประโยชน์อยู่ที่การท าประโยชน์เพื่อมวลชนและมีรายละเอียดอยู่ที่การ คำนึงประโยชน์ตนเองเป็นอันดับแรก จากนั้น จึงจะขยายความพร้อมมูลของตนเองไปช่วยเหลือ ผู้อื่นให้บรรลุประโยชน์ตนเอง ซึ่งเมื่อทำเช่นนี้ก็จะเกิดประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่ายขึ้น กล่าวคือ ทั้ง ตนเองและผู้อื่นก็ได้ประโยชน์ร่วมกัน ประโยชน์ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นแบ่งได้เป็น ๖ ประเภท คือ (๑) ประโยชน์ในชาตินี้ (๒) ประโยชน์ในชาติหน้า และ (๓) ประโยชน์สูงสุด ประโยชน์ ๓ ประการ นี้ พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่ามนุษย์คว รบรรลุประโยชน์ชาตินี้ ชาติหน้าให้ได้ จึงจะได้ชื่อว่า เกิด มาเป็นบัณฑิตไม่ไร้ประโยชน์ นอกจากนั้นยังมีประโยชน์ที่เหลืออีก คือ (๔) ประโยชน์ตน (๕) ประโยชน์คนอื่น (๖) ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ประโยชน์ทั้ง ๓ ประการนี้มนุษย์จะต้องยึดเอา ประโยชน์ตนก่อน กล่าวคือ อันดับแรก มนุษย์จะต้องมีความพร้อมก่อนที่จะไปช่วยเหลือคนอื่น เพราะเมื่อไม่บรรลุประโยชน์ตนเองก็ช่วยเหลือคนอื่นได้ยาก

นัยนา เกิดวิชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเรื่องบุญ กับนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า วิธีการทำบุญ ตามหลักการทำบุญกิริยาวัตถุ อันได้แก่ ทาน ศีล ภavanaเป็นความคิดที่มีฐานที่มาจากมัชฌิมาปฏิปทา เช่นเดียวกับความคิดเรื่องวิธี ปฏิบัติเพื่อเข้าถึงนิพพาน อันได้แก่ อริยมรรคมีองค์แปด และไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ส่วนความคิดเรื่องการทำผลของบุญ ซึ่งเน้นถึงการให้ผลที่เป็นความสุขทางโลกียะในปัจจุบัน และ การให้ผลต่อการเกิดใหม่ในชาติหน้าที่จะเกิดในสุคติเป็นมนุษย์หรือเทวดานั้น มิได้เป็นความคิดที่ ขัดแย้งกับนิพพาน

วัชร งามจิตรเจริญ ได้ศึกษาเรื่อง นิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท :อัตตา หรือนัตตา พบว่า ค าสอนเรื่องนิพพานเกี่ยวโยงอยู่กับคำสอนเรื่องอ นัตตา และค าสอนเรื่อง ปฏิจจสมุปบาทอย่าง

แยกไม่ออก และเมื่อเรานำเอาคำสอนทั้งหมดนี้มาวิเคราะห์อย่างละเอียด ก็ พบว่านิพพานไม่ใช่อัตตา เพราะพระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธอัตตาทางอภิปรายอย่างสิ้นเชิง เพราะ สิ่งที่เราเรียกว่า อัตตา มีลักษณะ เป็นอิสระหรือเป็นเอกเทศ และเป็นสิ่งเดิมตลอดเวลา ซึ่งขัดแย้งกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงยอมรับว่า เป็น สิ่งที่มีจริง เพราะสิ่งที่มีจริงในทัศนะของพระองค์คือ สิ่งที่เป็นปฏิจกสมุปปันนะ คือ อิงอาศัยสิ่งอื่นอยู่ หรือเป็นไปตามเหตุปัจจัย ซึ่งก็คือ สิ่งที่เป็นไปตาม กฎปฏิจกสมุปบาทที่ปรากฏอยู่ในคำสอนเรื่อง ปฏิจกสมุปบาท^{๗๐}

สุทาบ เขมปณโณ จากงานวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภูมิ ปัญญา ไทยในดานสังคมการเมืองการปกครองเศรษฐกิจและวัฒนธรรม” พบว่า ปริศนา ธรรมในวิถีชีวิตของ ชาวอีสาน ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้อนุชนรุ่น หลังได้ยึดถือปฏิบัติ ซึ่งมี รูปแบบออกมาจากหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสวนมาก ได้มีการจดจำเลาต่อ รวมทั้งมี การบันทึกถ่ายทอดให้กับลูกหลานให้ได้อีกศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวใน การประพฤติปฏิบัติตาม ปริศนาธรรม เป็นคำสอนที่นักปราชญ์ราชบัณฑิตต่าง ๆ ได้ให้แนวความคิด ธรรมคำสอนที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติ มีปริศนาธรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่ง ตาย และมีการประยุกต์เพิ่มเติมจากปราชญ์อีก หลายรุ่น เพื่อปรับประยุกต์มาใช้ให้เกิดความ เหมาะสมกับงานต่างๆ ทั้งที่เป็นงานมงคล และงาน อวมงคล งานมงคลเช่นงานขึ้นบ้านใหม่ งาน มงคลสมรส เป็นต้น สวนงาน อวมงคล เช่น งาน ประเพณีเกี่ยวกับการตาย งานทำบุญอุทิศ

จากการทบทวน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้วใน เบื้องต้นนั้น สามารถ นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา หลักธรรมที่ปรัชญาธรรมได้ เพราะมีความเกี่ยวข้องทั้งโดยตรง และทางอ้อม กับการวิจัยนี้ เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยในครั้งนี้

๓.๕ นิทานพื้นบ้านในหนังสือใบลาน ๓ เรื่อง

นิทานพื้นบ้านอีสานในหนังสือใบลาน ผู้วิจัยได้ศึกษา ๓ เรื่อง คือ นิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี นิทานเรื่องนกจอกน้อย และ ปัญญาปารมี เกี่ยวกับปารมี ๑๐ ทศ ดังต่อไปนี้

๓.๕.๑ นิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี ได้ศึกษาจากหนังสือผูกใบลานอักษรธรรมอีสาน จำนวน ๑๘ ผูก จากวัดบ้านทุ่ง^{๗๑} ตำบลแดงหม้อ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีเนื้อหาพอ สรุปได้ ดังนี้

^{๗๐} วัชร งามจิตรเจริญ , นิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท : อัตตาหรือนัตตา , วิทยานิพนธ์ อักษรศา สตรคุษบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า..

^{๗๑} อรรถย เลียงจินดาถาวร, โสรจ นามอ่อน: โครงการศึกษา รวบรวม และจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือใบ ลาน จังหวัดอุบลราชธานี ,งานข้อมูลท้องถิ่น ฝ่ายหอสมุด สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, พ.ศ.๒๕๔๔, หน้า ๘๙.

เสียวสวาสดี (บางเล่มว่า เสียวสวาด) เป็นวรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อเรื่องแทรกเป็นนิทาน สลับกับคำสอนตลอดทั้งเรื่อง ประมาณ ๓๐ เรื่อง

มีกมุขพิชราผู้หนึ่งมีบุตร ๒ คน ชื่อ ศรีเฉลียว และเสียวสวาสดี ต่อมาพ่อถึงแก่ความตาย ก่อนจะตายสั่งให้ลูกมีความโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น, อย่าเกียจคร้าน หมั่นหาความรู้, อย่าคบคนโลเล, ให้เชื่อฟังคำสอนพ่อแม่ แล้วยกตัวอย่างนกกระเดิบเด้าที่ไม่ฟังคำสอนของพ่อแม่เลยจะถูกเหยี่ยวรังจับได้ เมื่อเอาตัวรอดด้วยอุบาย ก็ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพ่อแม่ เหยี่ยวรังเลยตกถูกดินตาย นกกระเดิบเด้าเลยรอดตัวมาได้ แต่คำสอนบิดามารดายังไม่เทียบเท่าคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีคำสอนว่า ความชั่วสามประการ คือ เพื่อนไม่ออกปากชวนตนไปช่วย, เพื่อนไม่ถามตนบอกหนึ่ง และไม่มีใครชมตนกลับยกย่องตนเองหนึ่ง

ดังนั้นผู้เป็นนักปราชญ์ย่อมไม่หวั่นไหวในโลกธรรม ๘ คือ

๑. มีลาภ	๒. เสื่อมลาภ
๓. มียศ	๔. เสื่อมยศ
๕. ทุกข์	๖. สุข
๗. สรรเสริญ	๘. นินทา

นักปราชญ์ย่อมไม่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เลว เพราะสิ่งแวดล้อมกำหนด คนควรอยู่ในที่ที่เป็นมงคล และมีนิทานเรื่องช่างพลายที่โจรเลี้ยง มีความประพดิลาว และต่อมาบัณฑิตเอาไปเลี้ยง มีความประพดิดี เช่นเดียวกับเรื่อง ดาบสเอานกแขกเต้าไปเลี้ยงกับโจรเอาไปเลี้ยง มินิสัยไม่เหมือนกัน พุดจาเหมือนกัน

เมื่อสั่งเสียเสร็จแล้ว กุฎุมพีก็ตายไป หลังจากทีปลงศพบิดาแล้ว ทั้งสองก็ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดาด้วยดี

วันหนึ่งมีพ่อค้าสำเภาจากเมืองจำปาไปจอดพักอยู่ เสียวสวาสดีจึงได้ขอโดยสารไปกับนายสำเภาด้วย ระหว่างทางที่ไป เสียวสวาสดีถามว่าแกงนี้มีหินไหม เมื่อไปถึงหมู่บ้านเสียวสวาสดีถามว่าหมู่บ้านนี้มีคนไหม เมื่อไปถึงป่า เสียวสวาสดีถามว่ามีต้นไม้ไหม นายสำเภาไม่เข้าใจความหมายของเสียวสวาสดี จึงคิดว่าเสียวสวาสดีเป็นคนบ้าบอไม่เต็มแน่ๆ แต่ใจหนึ่งก็อยากได้เสียวสวาสดีเป็นเชย เมื่อไปถึงที่บ้านจึงนำความไปเล่าให้นางศรีไฉไลลูกสาวฟัง นางศรีไฉไลจึงเฉลยปัญหาว่า

เมื่อถึงแกงแล้วถามว่ามีหินไหม หมายความว่า มีหินอื่นๆ ที่มีค่ากว่าหินอื่นไหม

เมื่อถึงป่าถามว่ามีต้นไม้หรือไม่ หมายความว่า ไม้อื่นๆ มีมากก็จริงแต่ไม้ที่มีค่า เช่น จันทน์หอม ไม้กฤษณา มีหรือไม่

เมื่อถึงหมู่บ้านถามว่ามีคนหรือไม่หมายความว่า ในบ้านมีนักปราชญ์หรือไม่

นายสำเภาทราบว่เสียวสวาสดีเป็นคนมีปัญญาจึงยกนางศรีไฉไลให้เสียวสวาสดี

จะกล่าวถึงเจ้าเมืองจำปา ได้จัดให้คนเฝ้าเวรยาม ใครหลักก็จับลงโทษประหารเสีย และริบเอาทรัพย์สิน นายสำเภาเกรงจะมีภัยมาถึงตนจึงมอบทรัพย์สินสมบัติให้ลูกสาวลูกเขยแล้วเตรียมตัวหนีแล้วเล่าเรื่องกรรมเวรที่มาสนองต่อกัน เช่นในสมัยหนึ่งวัวตัวหนึ่งชีวิตชนพระองค์หนึ่ง ถึงแก่กรรมภาพสาเหตุเนื่องจากชาติปางก่อน พระองค์นี้เกิดเป็นลูกเศรษฐีได้หญิงโสเภณีเป็นคู่นอน เมื่อได้หลับนอนกับนางแล้วนางเสีย เมื่อนางตายไปจึงเกิดเป็นวัว แล้วได้ผูกเวรกันในชาตินี้ เช่นเดียวกันกับพระโมคคัลลานะถูกโจรตีตาย เพราะชาติก่อนได้ตีมารดาตัวเอง ดังนั้นเรื่องกรรมสนองจึงเป็นเรื่องจริง

เสียวสวาสดีได้เข้าไปหาเจ้าของเมือง และเล่าเรื่องเป็นทำนองสอนถึงความไม่น่าไว้วางใจในธรรมชาติของมนุษย์เป็นนิทาน และบอกข้อเท็จจริงที่ระชาชนเดือดร้อนให้พระราชาทราบ และเล่าเรื่องความโหดร้ายของพระราชามเหสีนิทานเรื่องเล่ห์เหลี่ยมของคน และนิทานเรื่องตัดสินคดีความที่เป็นธรรมและไม่เป็นธรรม เจ้าเมืองได้ตั้งให้เสียวสวาสดีเป็นบัณฑิต และได้สั่งสอนชาวเมือง มีคำสอนเกี่ยวกับผู้ปกครองที่ดี ผู้ปกครองที่เลว โครงสร้างสำคัญอันเป็นองค์ประกอบของเมือง นิทานของเสียวสวาสดีล้วนเป็นนิทานคำสอน ประกอบธรรมะปรัชญาธรรมและคติธรรมยังมีรายละเอียดอีกมากมาย

๓.๕.๒ นิทานเรื่องนกจอกน้อย^{๗๒} ได้ศึกษาจากหนังสือผูกใบลานอักษรธรรมอีสาน มีจำนวน ๓ ผูก ปรากฏเนื้อหาพอสังเขป ว่า

มีนกกระจอกน้อย ๒ ตัวเมียทำรังอยู่ที่หนองคายพระฤๅษี วันหนึ่งพ่อนกออกไปหาเหยื่อมาเลี้ยงแม่และลูกอ่อน ไปถูกดอกบัวหุบกลีบซึ่งไม่สามารถกลับมาหาลูกเมียได้ เมื่อกลับมาได้ทะเลาะกับแม่ และสาบานว่าถ้าตนนอกใจคู่ของตนดังที่แม่กล่าวขอให้บาปใหญ่เท่าฤๅษี

ฤๅษีได้ยินจึงโกรธ ถามนกว่าทำไมตนจึงบาปใหญ่ นกบอกว่าเพราะฤๅษีไม่มีลูกสืบสกุลตายไปต่อไปก็ตกนรก (คติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู) ฤๅษีจึงไล่เนกไปอยู่ที่อื่นและตนก็ลาเพศฤๅษีไปมีชีวิตครอบครัวเช่นคนทั่วไป

นกสองตัวเมียพาลูกไปอาศัยป่าเลา อยู่มาวันหนึ่งไฟไหม้ป่า พ่อนกและแม่นกสัญญากันว่า จะไม่ทอดทิ้งลูกจะขอตายในกองไฟพร้อมๆกัน แต่เมื่อไฟมาถึง พ่อนกทนความร้อนไม่ไหวจึงบินหนีไปทิ้งให้แม่นกกับลูกตายในเปลวไฟ

พ่อนกไปเกิดเป็นชายหนุ่มรูปงาม ลูกชายเจ้าเมืองแห่งหนึ่ง มีนามว่าท้าววรจิตร เมื่อโตเป็นหนุ่มได้ยืมกิตติศัพท์ความงามของนางจันทะจรจึงมาหา

พระราชบิดานางจันทะจร ได้ป่าวร้องให้ผู้มีวิชารักษารอคที่นางไม่ยอมพุดกับชายใดสามารถทำให้นางพุดด้วย จะยกนางให้อภิเษกเป็นคู่ครอง

^{๗๒} โสรัจ นามอ่อน, *โครงการปริวรรตหนังสือใบลานสืบสานวัฒนธรรมจากอักษรธรรมมรดกอีสานเป็นอักษรไทย เรื่องนกจอกน้อย*, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี เอกสารวิชาการลำดับที่ ๕/๒๕๕๔, จำนวน ๓ ผูก - ปริวรรตเป็นอักษรไทยได้ ๕๐ หน้า.

ท้าววรจิตรไปเรียนวิชาถอดจิตกับพระอาจารย์และไปอาสาพูดกับนาง ท้าววรจิตรได้ถอดจิตไปไว้กับหมอนกับเครื่องใช้ต่างๆ ทำให้เครื่องใช้นั้นๆ พูดได้ และเล่านิทานให้หมอนฟังเป็นนิทานโจมตีให้ร้ายผู้หญิง แต่นางไม่ยอมพูดด้วย ในที่สุดเล่าเรื่องนกกระจอกน้อยแต่ตอนจบกลับเล่าผิดว่านกตัวเมียไม่ยอมรักษาสัญญาบินหนีก่อน ปล่อยให้นกตัวผู้ตายกับลูกในกองไฟ นางจันทะจรโกรธแย้งว่าไม่จริงเมื่อนางพูดแล้วบิดาจึงอภัยให้ท้าววรจิตรครองเมืองกับนางจันทะจรตามสัญญา

๓.๕.๓ ปัญญาปารมี เกี่ยวกับปารมี ๑๐ ทศ มีจำนวน ๑๐ ผู้ก ซึ่งได้ศึกษาจากวัดมัทธนิมาวาส^{๗๓} ตำบลม่วงใหญ่ อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อหาพอเข้าใจ ดังนี้

นิทานปัญญาปารมี เกี่ยวกับปารมี ๑๐ ทศ มีใจความย่อพอเข้าใจ ว่า ตะทา ในกาลครั้งนั้น ฤๅชะวา พระพุทธเจ้า ประทับอยู่ที่วัดพระเชตะวัน มหาวิหาร อาราม อนาคตบัณฑิตเศรษฐี เมืองสาวัตถี ประเทศอินเดีย ชมพูทวีป (เอเชีย) ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ (ทิศพายัพ) ของประเทศไทย ห่างออกไปประมาณ ๒,๐๐๐ กว่ากิโลเมตร

อะละ เมื่อนั้น สักโก พระยาอินทราธิราช แวดล้อมด้วยเทวบุตรเทวดา อันอยู่ในชั้นฟ้าจาทมมหาราชิกา トラบเท่าถึงกนิษฐาพรหมโลก เขาได้ฟังปัญญาปารมีแล้ว จึงผายข้าวตอกดอกไม้มาบูชา และชักชวนกันมาเฝ้าสัพพัญญูเจ้า พูลอาราธนาให้เทศนายังปัญญาปารมี

ตะทาในกาละยามนั้น พระพุทธเจ้า เทเสนโต ก็เทศนาแก่พระอินทร์ ว่า ดูรา พระยาอินทร์ ท่านจงมาเขียนเอายังปัญญาปารมีอันนี้ เมื่อนั้นให้เป็นประโยชน์แก่กุลบุตรกุลธิดา ท. แล้วเขียนเอาปัญญาปารมีด้วยทิพย์ปัญญาแห่งตนแล้ว จึงให้พระพุทธเจ้าว่า ภันเตร ข้าให้สัพพัญญูเจ้า กุลบุตรกุลธิดา ท. ฟังใด มาเขียนเอา มากราบไหว้บูชา ท่องบ่น สาธยาย เขียนไว้ในพระพุทธรูปศาสนา จ้างผู้อื่นสร้างไว้กราบไหว้สักการบูชา ด้วยความเคารพยำเกรง เก็นรักษาไว้ในที่อยู่เหยาเฮือนสั่งสอนแก่บุคคลอื่น เป็นต้น กุลบุตรกุลธิดา ท. ฟังนั้น ก็บ่หอนจักตายด้วยน้ำ ไฟ แลอาวุธ ท. บ่ตายด้วยหอก ดาบ หลาวแหลมไม้ค้อน ก้อนดิน ก้อนหิน บ่ตายด้วยยาพิษ ฟาผ่า ควายชน ตกกไม้แลโจร ผู้ร้ายทั้งปวง แท้ดีหลีแล

ประการหนึ่ง แม้ทำสาวพระยาเสนา อำมาตย์ ก็บ่ข่มเหงเต้งได้ อุปัทวันตรายทั้ง ท. ทั้งมวลก็ระงับกลับกลายหายไป ด้วยเดชานุภาพปัญญาปารมีนี้แล โภสธะโว ดูก่อน สับบุริสา ท. ปัญญาปารมีและพระพุทธเจ้าแห่งเฮา ท. หากเป็น ข้าของ และบุคคล ที่ชาวโลกถือว่า ประเสริฐสุดกว่าแก้วมณีโชติแห่งพระยาจักรพรรษดี อันโลกสมมติเป็นบุคคลประเสริฐแท้ดีหลี ปัญญาปารมีนี้ มีแก่บุคคลผู้ใด อยู่ในบ้านในเฮือนผู้ใด แล้วสักการะกราบไหว้บูชา เคารพยำเกรงไว้เป็นของวิเศษ ย่อมพิทักษ์รักษาบุคคลผู้นั้นและเดชะปัญญาปารมีอันจักบันดาลให้ผู้บุคคลรักษา มีอายุมันยืน มีวรรณะอันผุดผ่องมีเนื้ออันงาม

^{๗๓} อรรถย เลียงจินดาถาวร, โสรัง นาม่อน: **โครงการศึกษา รวบรวม และจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือโบราณ จังหวัดอุบลราชธานี**, งานข้อมูลท้องถิ่น ฝ่ายหอสมุด สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, พ.ศ.๒๕๔๔, หน้า ๑๒๓.

มีวาจาอันม่วนเพราะเสนาะไสยงันัก เป็นที่อัศจรรย์ของมนุษย์และเทวดา ท. สุขบุคคลผู้นั้น ก็มีใจชุ่มชื่นขมชื่น ยินดีมากนัก เป็นประดุจดอกบัวอันบานงามในสระน้ำอันเล็กแลใสเย็นนั้นแล

อะละ ในกาละยามนั้น อัญญุตตรเดียรถีย์ซีเปลือย หมายถึงได้ร้อยหนึ่ง เขามีใจอันหยาบ บาบฮ้าย สีเขามาทำฮ้ายพระพุทเจ้า ก็เข้าไปบ้นฮอดพระยาอินทร์จึงฮ้ำเพิงว่า อะหัง อันว่ากูนี้ได้ เอียนเอาปัญญาปารมีนี้ แต่สำนักพระพุทเจ้าแล้ว กูจักสวดสาธยาย พระปัญญาปารมันประเสริฐนี้ ป้องกัน อย่าให้พวกใจชั่ว อัญญุตตรเดียรถีย์ซีเปลือยผุ่่งนั้น เข้าไปทำร้ายพระพุทเจ้า พระยาอินทราธิราช ครั้นดำริดังนี้แล้ว ก็สวดสาธยาย พระปัญญาปารมีนี้ แล

อะละในกาละอันนั้น อัญญุตตรเดียรถีย์ ท. ปรายิตวา ก็ฝ่ายหนีแต่ไกลนั้นแล ในขณะนั้น พระสารีบุตรเถระเจ้า เห็นอัญญุตตรเดียรถีย์ ท. ผุ่่งนั้น แตสลุพพายหนีจากพระพุทเจ้า ปุจฉามิ จึงทูลถาม พระพุทเจ้าว่า ภัณฑะ ข้าไห้วสัพพัญญูเจ้า อัญญุตตรเดียรถีย์ผู้ใจบาปผุ่่งนั้น เหตุใดจึงมาฝ่ายหนีจาก พระองค์เสีย

อะละ ในกาละเมื่อนั้น ภาคะวา อันว่าพระพุทเจ้าแห่งเฮา ท. ตรัสว่าสารีบุตระ ดูราสารีบุตร พวกอัญญุตตรเดียรถีย์ซีเปลือย ท. ผุ่่งนั้น พวกนั้น ฝ่ายหนี เพราะเหตุที่ พระปัญญาปารมีที่พระอินทราธิราชสวดสาธยายนั้นแล อะละครั้งนั้น พระยามารผู้ใจบาป มันคินงใจว่า เทวบุตรเทวดา และพระโพธิสัตว์ ท. ในแสนโกฏิจักรวาล มาประสมชุมนุมกันในที่นี้มากนักหนา ฮ้อยว่า (คาดว่า) เจ้าศรีธาดุ จักได้ลัทธิพยากรณ์ ในสำนักพระโคตมเจ้า แท้แล ว่าดังนั้นแล้ว พระยามารใจบาป มันก็เข้ามาเพื่อว่า จักม่าง (ทำลาย) เสียซึ่งพุทบริบท ท. ดังนั้น พระยาอินทราธิราชผู้เป็นใหญ่แห่งเทวดา อินทร์พรหมยราชทั้งปวง ก็เสด็จเข้ามายังที่ชุมนุมแล้วจึงสวดสาธยาย ซึ่งได้กล่าวไว้แล้ว

สรุป การวิจัยในบทนี้ได้กล่าวถึง การทบทวนวรรณกรรม นิทานพื้นบ้านชาวอุบลราชธานี ตัวอย่างวรรณกรรมไทย มีวรรณกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วรรณกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ มีพื้นเวียง (พื้นเมืองหรือประวัติศาสตร์) วรรณกรรมเกี่ยวกับปรัชญาธรรมและศีลธรรม วรรณกรรมเกี่ยวกับนิทานธรรม วรรณกรรมปลุกย่อยอื่นๆ และนิทานพื้นบ้านอีสาน ๓ เรื่อง คือนิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี นิทานเรื่องนกจอกน้อย และนิทานเรื่องปัญญาปารมี เกี่ยวกับปารมี ๑๐ ทศ ดังปรากฏในเรื่อง

บทที่ ๔

วิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้าน หนังสือโบราณที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน

บทนี้ เป็นผลการวิจัยวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้านหนังสือโบราณที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน ๓ เรื่อง

๑. นิทานเรื่อง ท้าวเสียวสวาสดี
๒. นิทานเรื่อง นกจอกน้อย
๓. นิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ

๔.๑ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี

การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องเสียวสวาสดี ดังนี้

๔.๑.๑ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี

ดังปรากฏ ปรัชญาธรรมว่า จงโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น ให้มีใจกว้างช่วยเหลือคนอื่นเมื่อเขาขอร้อง เขาตกทุกข์ได้ยาก อย่าเป็นตระหนี่ถี่เหนียวใจแคบ เห็นแก่ตัว จงเป็นคนกว้าง ดังคำโบราณสอนว่า ให้เจ้าฟันเหียวไว้ หลายลำเฮท่า หม่าข้าวไว้ หลายบ้านแซกสิโฮม หมายความว่าจะมีญาติมิตรเพื่อนบ้านใกล้เคียงมาเยี่ยมเยียนเสมอๆ

อย่าคบคนโลเล หมายความว่า อย่าคบคนโลเล เหลาะแหละ เหลวไหล จิตใจไม่นิ่งอยู่กับร่องกับรอย ดังคำโบราณท่านว่า อย่าคบฉุย ๓ ผัว เจ้าหัว ๓ โปสธ ดังคำโบราณท่านสอนไว้ว่า หญิงที่มีจิตใจโลเลออกแวก บ่มีสัจจะในตน แล้วจะมีความจริงกับคนอื่นได้อย่างไร แม้แต่ตนเองยังหลอกลวงได้ แล้วจะไม่หลอกลวงโกหกคนอื่นจึงเป็นไปได้

จงเชื่อฟังคำพ่อแม่ มีตัวอย่างคนไม่เชื่อฟังคำพ่อแม่ ครั้นนั้น มีนกระแตกเต้าตัวหนึ่ง ออกหากินไกลเกินแก้ว (เขตเคยไป) เผอิญถูกเหยี่ยวใหญ่จับได้ กำลังจะจิกกินเป็นอาหารเข้าอันโอชะ นกกระแตกเต้าจึงใช้ไหวพริบ เอาตัวรอด เปรยขึ้นว่า ท่านเหยี่ยวใหญ่ผู้องอาจกล้าหาญ ท่านกำลังรังแกผู้น้อยที่ไม่มีทางสู้ได้ ถ้าจะกินเราจริงๆ เราไม่เสียดายชีวิตเลย ขอให้มีความยุติธรรม ดีไหมท่านเหยี่ยวคือว่า พรุ่งนี้เช้า ท่านกับเรามาสู้กันก่อน ถ้าท่านแพ้ ขอให้ปล่อยเราไป แต่ถ้าท่านชนะลงกินเราเป็นเหยื่ออันโอชะเถิด ด้วยทิวของเหยี่ยวใหญ่ จึงตกลง จะต่อสู้กันตามคำเรียกร้องของนกกระแตกเต้าตรงทุ่งนาแห่งนี้

เช้าวันรุ่งขึ้น นกน้อยต้อยตืด วางแผนในใจจะยืนอยู่บนก้อนดินรอยไถอันแข็งโป๊ก อันมีหลุมที่หลบอยู่ข้างๆ ถึงเวลานัดหมาย เหยี่ยวใหญ่ที่กระหิ่มใจจะฉับตัวลงจับนกน้อยกินเป็นอาหาร เหยี่ยวใหญ่จึงร้องตะโกนถามลงมาว่าพร้อมจะต่อสู้กับเราหรือยัง นกน้อยต้อยตืด ตะโกนรับว่า พร้อมแล้ว เราจมาสู้กันให้รู้แล้วรู้รอด เท่านั้นเอง เหยี่ยวซีโมโห ไม่พอใจคำพูดนกน้อย จึงโฉบปีกพุ่งลงใส่ นกน้อยสุดแรงเกิดกะจักหัวกินเป็นอาหาร แต่นกน้อยเจ้าปัญญาหลบตัวเข้าใต้ก้อนหินทันท่วงที จากแรงโฉบสุดเหวี่ยง ออกเหยี่ยวใหญ่กระทบก้อนหินอย่างจังสุดแรงเหวี่ยง เหยี่ยวใหญ่ใจร้ายตายทันที ส่วนนกต้อยตืดเอาชีวิตรอดตายไปได้เพราะความเฉลียวฉลาด นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ไม่เชื่อคำพ่อแม่มีโทษอย่างนี้ ส่วนเหยี่ยวใหญ่ตรงกับคำโบราณว่า อย่าฆ่าเผื่อนโตตาย บาปบ่แพ้บุญ คุณชนะโทษ ธรรมชนะอธรรม

การวิเคราะห์ปรัชญาธรรม ในนิทานเรื่องเสียวสวาสดีจะนำมาวิเคราะห์หนึ่งหัวข้อต่อหนึ่งประเด็นในที่นี้ จะยกเอาหัวข้อปรัชญาธรรมที่ว่า จงโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น มาประกอบประเด็นการครองเรือน ดังนี้

การครองเรือน ในการวิเคราะห์รายงานนี้ คือ ฆราวาสวิสัย, ลักษณะที่เป็นสภาวะของผู้ครองเรือน, เรื่องของชาวบ้านทั่วไป; คฤหบดี ผู้ใหญ่ในเรือน, พ่อเจ้าเรือน, ชาวบ้านผู้มั่งมีสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติเงินทอง เรียกว่า คฤหบดี ผู้ปกครองบ้านเรือนทรัพย์สินเงินทองของใช้ในการประกอบกิจการงานในวิถีชีวิตของๆ ผู้ครองเรือนจะต้องมีหลักธรรมในการครองเรือนทางศาสนาของแต่ละศาสนา หรือศาสนาใดศาสนานั้นอันเป็นที่เคารพ กราบไหว้ สักการบูชา เช่น ชาวพุทธก็มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ฆราวาสธรรม ๔ อย่าง คือ

๑. สัจจะ คือความซื่อสัตย์ต่อกัน ซื่อตรงต่อกัน จะทำอะไรพูดอะไรก็ทำหรือพูดด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่หลอกลวงคดโกง

๒. ทมะ คือการรู้จักข่มจิตของตน รู้จักข่มความไม่พอใจเมื่อเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว คนอยู่ร่วมกันนานๆ ย่อมต้องมีอะไรผิดพลาดบกพร่อง ต้องรู้จักข่มไม่แสดงอาการพลุกพล่านหรือเกรี้ยวกราด

๓. ขันติ คือความอดทน อดทนต่อความลำบากตรากตรำ ในการศึกษาเล่าเรียน ในการทำงาน อาชีพ

๔. จาคะ คือความเสียสละ สละวัตถุสิ่งของสงเคราะห์เอื้อเฟื้อกัน ช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากขาดแคลน สละกำลังกาย กำลังสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คือมีความโอบอ้อมอารีต่อเพื่อนบ้าน จะอยู่ในสังคมได้ด้วยความเป็นสุขตามอัตภาพของตน

๔.๑.๒ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน ดังนี้

ปรัชญาธรรมบทว่า **ทำคุณได้โทษโปรดสัตว์ได้บาป**

หลังจากเสียวสวาสดี ได้รับพระราชทาน โดยพระราชเจ้าเมืองจามปาศนคร แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาพระเจ้าแผ่นดินเป็น **อัครมหาเสนาบดี** หรือ ราชบัณฑิตอัครเสนาบดี หรือ ราชบัณฑิต

อัครเสนาบดีธรรมิก พร้อมทั้งพระราชทานเงินทองข้าวของอื่นอีกมากมาย และประทานพรให้หญิงชาย ๕๐๐ เป็นบริวารรับใช้

คราวนี้ พระบาทให้พระยาใหญ่เมืองจามปานคร ถามปัญหาตอมมหาบัณฑิตเสียวสวาสดี ในที่ประชุมเมื่อเข้าเฝ้า ปัญหาปรัชญาธรรม ข้อว่า

อันว่า ทำคุณให้ กลายเป็นโทษใหญ่^๑

ขอฟังเรื่องราวเป็นไปได้อย่างไร เสียวสวาสดีในฐานะที่ปรึกษา ทูลเล่านิทานความเป็นของปรัชญาธรรมข้อนี้ว่า นิทานมีมาแต่ปางปฐมเบื้อง

ครั้งนั้น มีพราหมณ์เฒ่าคนเดียวเดินป่าหาเลี้ยงชีพ วันหนึ่งเกิดหิวกระหายน้ำ เผลอไปพบหลุมลึกอิมโพน (จอมปลวก) คิดว่าน่าจะมีน้ำในบ่อลึกจนมองไม่เห็นกันหลุม จึงจัดแจงหาเถาวัลย์ผูกคณที ตักน้ำหย่อนลงไปครั้งแรกแล้วสาวขึ้นมา คิดว่าจะได้น้ำเย็นๆ แก่กระหายน้ำ แต่กลับกลายเป็นลึง ลึงตัวนี้ ยกมือไหว้และขอบคุณกล่าวว่าจะไม่ลืมบุญคุณท่านปู่ มีสิ่งใดช่วยได้ให้บอกไปปู่เอย แล้วเข้าป่าหายไ้ **ครั้งที่ ๒** พราหมณ์ ยังกระหายน้ำอยู่จึงคณทีลงไปอีก ครั้งตั้งขึ้นมาหนักกว่าเก่า เป็นเป็นเสือโคร่ง พากันน้องอ่อนบอกว่าคุณท่านเฒ่า พวกเราไม่ลืมหลอมืออะไร ช่วยได้ให้บอกไป จะช่วยเต็มที่

ครั้งที่ ๓ พราหมณ์ หย่อนลงไปอีกเพื่อให้แน่ใจว่า มีน้ำกินในนั้น คราวนี้ สาวมาได้เป็นงูเหลือมใหญ่ งูก็ได้จาวัวดั่งเขา แล้วเลื้อยหนีไปในป่า

ครั้งที่ ๔ หย่อนลงไปสาวขึ้นได้เป็นชายคนหนึ่งกระหายหานี้มีใจเคืองชุนโกรธ ว่าพราหมณ์เฒ่านี้ บ่ยุติธรรม เพราะเอาสัตว์ขึ้นก่อนคน แต่ก็ผินใจ กล่าวคำขอบคุณพราหมณ์ บอกว่าไปถายหน้ามีอะไรๆช่วยได้ จะตอบแทนบุญคุณจะไม่ลืมคุณท่านพราหมณ์ ที่ช่วยชีวิตเอาไว้ ในครั้งนี้ พราหมณ์เฒ่าเดินป่าคราวนี้ได้ทำคุณช่วยชีวิตได้ ๔ ชีวิตถือได้ว่า ทำคุณเต็มที่แล้ว แต่ยังมีสิ่งเป็นโทษแอบแฝงอยู่จากคนด้วยกัน จะมีโทษเป็นประการใด ท่านเสียวสวาสดี อัครเสนาบดีที่ปรึกษาพระเจ้าเมืองจามปานครเล่า นิทานต่อไป

อีกไม่ช้าไม่นาน พราหมณ์เดินป่า คิดถึงความหลังที่ตนได้ทำคุณไว้กับลึง เสือโคร่ง งูเหลือม (หลาม) และชายคนหนึ่ง จึงไปเยี่ยมเยียนเผลอไปเจอลึงก่อน วานรหาหมากไม้ทั้งฝั่งต่อแดนมาเลี้ยง พราหมณ์ได้อั้มน้ำ พราหมณ์ยอยกย่องลึงนี้ดี

ถัดต่อหัน ไปเยี่ยมเสือโคร่ง อยู่คุหาถ้ำ เสือยินดีต้อนรับเหมือนคำพูดตอนขึ้นมาจากบ่อหมา กัย และบอกกับพราหมณ์ว่า มีสังวาลหนึ่งสายเก็บไว้ ซึ่งได้มาจากชายหนึ่งที่ตนจับในป่า จะขอมอบให้ตอบแทนบุญคุณท่านพราหมณ์ที่ช่วยนำขึ้นจากมหากัย

^๑ ขุนพรมประสาธน์ ; เสียวสวาสดี คำกลอน,โรงพิมพ์ศิริธรรม อุบลราชธานี ,พ.ศ.๒๕๑๐, หน้า ๔๖-๕๖

ถัดจากนั้น ไปสู่สัปปะ-เยียมงูเหลือมใหญ่ งูหลามดีใจชวนคุยบอกว่า นมนานมาแล้ว มีโหเงิน
โหคำ (ทอง) ฝังอยู่จำนวนมหาศาลที่ริมโพน (จอมปลวก) หวงแหวนเผ้าไว้หลายชั่วคนแล้ว บัดนี้จะไม่เผ้า
หวงแหวนต่อไปแล้ว จะขอมอบให้ตมถมคุณท่านพ่อพราหมณ์

ถัดจากนี้ จะไปเยี่ยมคนที่ตนคุ้นเคย พุดนั้วหัวหม่นกัน และบอกกับชายนั้นอย่าง
ตรงไปตรงมาว่า เสือโคร่งใหญ่ให้สร้อยสังวาลค่าสูงค่าสายนี้แก่เรา ชายคนหนึ่งที่พราหมณ์ตั้งขึ้นจากบ่อน้ำ
ลึกสุดท้าย เคยเป็นช่างทองประจำในราชสำนัก เขาหยิบสร้อยทอง (ทองคำ) มาดูพินิจพิจารณายังไม่
พุดจาอะไร เพราะเขาจำได้ว่า สังวาลนี้เป็นของราชบุตร ลูกเจ้าเมืองที่ถูกเสือโคร่งจับกินคราวนั้นแน่แท้
จึงคิดย้อนหลังว่า พราหมณ์คนนี้เมื่อก่อนแปลงตนเป็นเสือ (ปลอม) จับลูกชาย (เจ้าชาย) กินจึงเก็บสร้อย
สังวาลค่าอันนี้ไว้ ชายอดีตช่างทองคนนี้ เขาตีสร้อยสังวาลนี้ถวายพระราช เขาจึงได้แม่นยำ และแล้วจึง
กล่าวกับพราหมณ์ ที่เป็นเจ้าของสร้อยสังวาลนั้นว่า ของสิ่งนี้มีราคาสูงมาก ๆ ความเป็นเครื่องเฝ้าท่านให้
ภูบาล (เจ้าแผ่นดิน) ควรนำขึ้นทูลถวายต่อองค์ราชาเจ้า พวกหมู่เป็นไพร่น้อยไม่สมคุณค่าสูงอย่างนี้ คิด
ให้ดีๆ นะ หรือท่านขึ้นกราบทูลพระราช อาจจะเป็นโอกาสทองได้พึงบารมีโพธิสมภารพระเจ้าอยู่หัวเรา
บ้าง คุณพลอยได้พึ่งบุญพระเจ้าเหนือหัวด้วย ให้พ่อพราหมณ์คอยอยู่นี้ ไม่นานได้ความประการใด จะ
รีบกลับมาบอก พราหมณ์เดินป่าถือใจซื้อเชื่อคำหวานล่อมนายช่างทองเขาพูดเอาดีใส่ตัว เพราะความ
โลภเลี้ยว จึงไม่รู้คุณของพราหมณ์เดินป่าที่ทำคุณไว้นำช่างทองขึ้นจากหลุมลึก ทูลพระราชว่า พระราช
บุตรของพระองค์ที่ถูกเสือคาบไปครั้งนั้น แท้ที่จริงมิได้เป็นเช่นนั้น แต่เป็นพราหมณ์กลับเพศ มันจึงมี
สร้อยสังวาลสายนี้ในมือมัน ข้าพระพุทธเจ้า เห็นว่ามันงอกลงโศก หลอกให้มันคอยอยู่ที่บ้านสมควรที่
พระองค์ จะลงทัณฑ์ให้ถึงตายสะสมกับกรรมชั่วที่เราทำไว้สุดแท้แต่พระองค์

ผู้วิจัยได้นำเสนอ ปรัชญาธรรม ข้อ **ทำคุณได้โทษ^๒** หรือ **ทำคุณให้ กลายเป็นโทษใหญ่^๓**

พราหมณ์ผู้ถูกกล่าวหาว่าแปลงกาย ปลอมตัวเป็นเสือโคร่งจับพระราชโอรสของพระราชากิน
เป็นอาหารและเก็บสร้อยสังวาลไว้เป็นของตนที่ชายอดีตช่างทองในพระราชสำนักนำตัวขึ้นทูลถวาย
พระราช ราชรับสั่งให้เพชรฆาตนำไปประหารชีวิต นี่เป็นอุทาหรณ์ปรัชญาธรรมข้อว่า ทำคุณให้กลายเป็น
โทษใหญ่ คือ ทำคุณให้ลึง ให้เสือ และให้งู เป็นคุณได้สิ่งตอบแทนดังกล่าวแล้ว แต่เมื่อทำคุณให้คนกลาย
อดีตนายช่างทองกลับกลายเป็นโทษถึงตาย เพราะพราหมณ์ผู้ทำคุณให้อดีตนายช่างทองถูกพระราชาสั่ง
ให้ประหารชีวิต

กรรมสนองกรรม เมื่อล่วงเลยเวลาประหารชีวิตพราหมณ์เดินป่าแล้ว เพชรฆาตนำพราหมณ์
เดินป่าขึ้นทูลถวายพระราชที่ชายคนนั้นไม่ถูกประหาร เพราะเวลาค่ำคืน คือนายทวารบาล (คนเฝ้าดูแล
ประตูเมือง ไม่เปิดประตูให้) เป็นฮีตของคณโบริธาน ห้ามมิให้เปิดประตูเมืองเด็ดขาดฝ่าฝืนมีโทษประหาร
ชีวิต แม้แต่พระราชายังไม่เปิดให้ กรณีที่พระพุทธเจ้า เมื่อดำรงพระองค์เป็น พระราชาปกครองเมื่อ

^๒ เป็นปรัชญาเก่าแก่เป็นมูขปาฐะ จดจำนำมาให้เป็นข้อคิด

^๓ ขุนพมประศาสน์ ; เสียวาสวดี คำกลอน, โรงพิมพ์ ศิริธรรม อุบลราชธานี, พศ. ๒๕๑๐, หน้า ๔๗-๕๒.

งกบัลพัสต์ เสด็จออกสู่ มหาภิเนษกรรม (ออกบวช) ในเวลาวิการ (คำคืน) นายทวารบาลไม่เปิดประตู เมืองกบัลพัสต์ให้ ในที่สุดเชื่อกันว่า เทวดา เปิดถวาย

เมื่อเพชรฆาต นำพราหมณ์เดินป่าที่พันโทษประหารขึ้นทูลถวายพระราช พระราชามีตรัสสั่ง ให้ อัครเสนาบดี เสียสวาสดี สอบสวน พบว่า พราหมณ์เดินป่าไม่ควรมีความผิด ไม่ได้แปลงเพศปลอมตัว เป็นเสือโคร่ง แต่อย่างไร เพื่อพิสูจน์ความจริง พระราชาสั่งให้ราชบุรุษนำชายคนนี้ไปดูสถานที่ที่เขาบอกว่า งูเหลือมให้ได้บอกว่ามีเงินให้ค่าจำนวนมากมายฝังอยู่ใต้ดินฮิมโพน (ริมจอมปลวก) เมื่อพิสูจน์ว่าเป็นความจริงตามที่พราหมณ์เดินป่าให้ปากคำทุกประการ ชายอดีตช่างทองที่เป็นต้นเหตุกลับเป็น จำเลยที่ถวายคำให้การต่อพระราช ว่า พราหมณ์เดินป่าแปลงร่างเป็นเสือโคร่ง ที่จับราชโอรสกิน และเกียสร้อยสังวาลค่าเอาไว้ ชายคนนี้ถูกลงทัณฑ์ ถูกประหารชีวิต แทนพราหมณ์เดินป่า เพราะโทษ เพ็ดทูลค่าเท็จ โลกเลี้ยวใส่ข้อหาพราหมณ์เดินป่าจึงเป็น คนอกตัญญู มีโทษประหาร ดังกล่าว

เสือร้ายนอนตายอยู่ตรงริมโพน

ขณะนั้น มีพ่อค้าจีนคนหนึ่งเดินทางมาพบ สงสารเสือร้ายจึงฮวาย (เสก) มนต์เป่าเสือกลับให้ ฟิ้นคืนชีพ เสือเมื่อฟื้นคืนชีพ จึงบอกภาษาว่าจะจับกินเป็นอาหารเพราะฉันนอนอยู่ดีๆสบายๆ พ่อค้าจีนมา รบกวณฉันหลับนอน (แห่หนวดเสือ)

พ่อค้าจีน บอกว่า ฉันทเมตตาสงสาร จึงเสกเป่าให้กลับฟิ้นคืนชีพไม่ยอมให้กิน ท่านภาษาไม่ยอม เสือร้ายก็ไม่ จึงตกลงชวนกันหาหะนายตัดสินให้ ใครถูกผิดจะได้รู้กัน เดินป่าไปพบเทวดาเจ้าป่าจึงเล่า เรื่องจากต้นจนจบ แล้วขอให้เทวดา ตัดสินคดีความให้ ถ้าภาษาถูกให้ปล่อย ถ้าภาษาผิดให้เสือกินภาษา เทวดาเจ้าป่าจึงคิดว่า ถ้าให้ภาษาชนะ เสือหนีไป คนจะมาตัดไม้ทำลายป่า เราจะไม่มีป่าอาศัย เรา พอใจตัดสินให้เสือชนะ แต่ภาษาเห็นเป็นการตัดสินไม่ยุติธรรม เพราะลำเอียงเป็นการตัดสินแบบฉันทาคติ ตัดสินแบบตามใจชอบ เป็นฉันทาคติ ภาษาเห็นว่าไม่ยุติธรรม ไม่ยอมให้เสือกิน

ตกลงเดินป่าหาหนายที่ยุติธรรมต่อไป จึงพบหมาจิ้งจอกเจ้าป่าตัวหนึ่ง เล่าเรื่องสู่ฟังแต่ต้น จนตลอด หมาจิ้งจอกเจ้าป่าคิดว่า เสือเป็นเจ้าป่า ถ้าตัดสินให้เสือแพ้ เสือจะไม่พอใจเดียวจะไม่ให้กิน เศษซากสัตว์ แล้วจะจับเรากินเป็นอาหารด้วย อย่างกระนั้นเลย เราควรตัดสินให้เสือชนะ เพราะหมา จิ้งจอกโกรธภาษาที่เคยขับไล่เรา ที่เราไปเก็บเศษอาหารกิน ที่พักภาษา ฉะนั้น เราจะตัดสินให้เสือชนะให้ กินภาษาจะได้สิ้นเรื่องราวไป ว่าแล้วก็ตัดสินให้เสือชนะ เป็นการตัดสินแบบหมาจิ้งจอก ภาษาไม่พอใจ จึง แสวงหาหนายความต่อไปได้พบวานร จึงขอร้องให้เจ้าวานร ตัดสินให้โดยเล่าเรื่องความเป็นมาจากต้น จนตลอดปลาย วานร (ลิง) ไม่รู้เรื่องอะไรตัดสินตามลัทธินิสัยลิงให้เสือชนะอีก พ่อภาษาไม่ยินยอมเห็นไม่ เป็นธรรมเพราะลิงไม่รู้เรื่องราวอะไร จึงเดินทางแสวงหาหนายคนใหม่ต่อไป คราวนี้ได้พบพระยาวัณแดง แทะเลี่ยมญ้อยอยู่ชายทุ่ง จึงเล่าเรื่องการตัดสินทั้งหมดที่แล้วไม่เป็นธรรม วัณแดงได้ทราบแล้ว จึงพิจารณา ว่าถ้าตัดสินให้ภาษาชนะ เสือจะไม่พอใจจะกลับมาจับเรากินเป็นอาหาร ฉะนั้น เราควรตัดสินให้เสือชนะ จะได้ไม่หวนกลับมารังแกเรา กลัวเสือจะกลับมาจับกินเป็นเหยื่ออันโอชะ จึงตัดสินให้เสือชนะเป็นครั้งที่

๔ เสือดีใจมากจะจับถาษีกินเป็นอาหารให้จงได้ แต่ถาษีไม่ยอม จึงเดินป่าเสาะแสวงหาหนายที่มีความยุติธรรมต่อไป

คราวนี้เป็นวาระสุดท้ายแล้ว เสือกระหึ่มในใจว่าเราจะได้กินถาษีแน่แท้ เผอิญได้เจอะกระต่ายป่าเจ้าปัญญา จึงขอร้องให้เจ้ากระต่ายน้อยเจ้าปัญญาตัดสินกรณีพิพาทให้ โดยการเล่าเรื่องที่ เกิดมีกรณีพิพาทแต่ต้นจนจบ กระต่ายน้อยเจ้าปัญญابอกว่า ถ้าจะให้เราตัดสินให้เกิดความเป็นธรรม ต้องนำพาเราไปดูต้นตอที่เกิดเหตุก่อน พ่อถาษี และเสือ พอใจ คำแนะนำของเจ้ากระต่ายน้อยเจ้าปัญญา ทั้ง ๓ จึงเดินทางกลับไปดูสถานที่เกิดเหตุเมื่อไปถึงกระต่ายน้อยเจ้าปัญญา ทำท่าที่ดูโน้นดูนี้ แล้วจึงถามเสือโคร่งว่า งูเห่าอยู่ไหนทำไมถึงมากัดคุณ เสือโคร่งชี้ให้ดูที่งูกัดส่ว (สีข้าง) เจ้ากระต่ายน้อยปัญญาดู จึงบอกให้เสือโคร่งว่า ลองทำให้ดูสิว่า คุณทำอืท่าไหน งูเห่าจึงตอด (กัด) เอา ว่าแล้วเสือโคร่ง หลงกลกระต่ายป่า จึงล้มนอนลงทับปากงูเห่าทันที งูเห่าที่นอนอยู่ในรูของม้นหายใจไม่สะดวก จึงเลื้อย ขึ้นมากันรูกัดส่ว (สีข้าง) เสือโคร่งเข้าเต็มแรง พิชร้ายของงูเห่าหอม (งูเห่าพันเล็ก) แต่มีพิษแรงมาก พิชวิ่งขึ้นสมองทันที เสือจึงนอนอยู่ปากกรูริมโพที่เก่านั้นเอง พ่อถาษียังมีเมตตาอยู่หาหรือเจ้ากระต่ายน้อยปัญญาดูว่า จะเป่าให้เสือกลับฟื้นคืนชีพอีกดีไหม หนายกระต่ายน้อยเจ้าปัญญา บอกว่า เสือโหดร้าย จับสัตว์ จับคนกินมาากแล้ว อย่าเลย เขาทำกรรมหนักหนามากแล้วให้เขาได้ใช้เวรกรรมรับโทษทัณฑ์ที่เขาไว้ดีกว่า เขาจะได้สิ้นเวรกรรมที่ก่อกรรมทำชั่วเอาไว้ จึงเป็นอันสรุปได้ว่า เจ้าเสือโคร่งร้ายนอนตายอยู่ตรงนั้น

ส่วนพ่อถาษีก็ชวนเอาเจ้ากระต่ายน้อยหนายที่ตัดสินอย่างยุติธรรมที่ ตรงตามพุทธพจน์บทว่า กรรมย่อมสนองกรรม ใครทำกรรมใดไว้ กรรมคืนสนอง

พ่อถาษีเลี้ยงดูกระต่ายน้อยเจ้าปัญญาในระแวกป่าแถวนั้น กระทั่งอายุชั้ย ต่างคนต่างไปสู่วคติของตนๆ ตามยถากรรมที่ทำได้

สรุปได้ว่า การตัดสินคดีความคราวนี้ เห็นชัดเจนว่าหนายทั้ง ๔ หนายข้างต้น ตัดสินความแบบลำเอียง เพราะมีความลำเอียงไปตาม อคติ ๔ คือ ๑) ฉันทาคติ ตัดสินแบบเหวตา เพราะถูกความพอใจ, ความรักครอบงำจิตใจ ๒) โทสาคติ ตัดสินแบบโทสาคติ ความชัง ความโกรธ ครอบงำจิตใจ จึงตัดสินแบบสุนัข (หมาจิ้งจอกเจ้าเล่ห์) เพราะถูกความโกรธ ความชัง ครอบงำจิตใจ ๓) โมหาคติ ตัดสินแบบลิง (วานร) ไม่รู้อะไรผิด อะไรถูก ตัดสินแบบลิง แบบโง่งงเอาตุ่น ๔) ภยาคติ ตัดสินแบบวัวแดง เพราะถูกความกลัวครอบงำจิตใจ จึงตัดสินแบบงัวๆกลัวเสือจับกิน

ส่วนการตัดสินความที่มีความเป็นธรรมให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ตามข้อเท็จจริงที่เป็นลึง เช่น ในนิทานนี้ ท่านเสียวสวาสดี ธรรมกมิกมหาบัณฑิต นำนิทานเรื่องการตัดสินคดีความคดีที่ถูกอคติครอบงำจิตใจ จึงตัดสินโดยปราศจากความเป็นธรรม ตามตัวอย่างการตัดสินคดีความแบบเหวตา เพราะฉันทาคติ ครอบงำจิตใจ, การตัดสินคดีความแบบหมาจิ้งจอก เพราะโทสาคติ ครอบงำจิตใจ, การตัดสินแบบวานร (ลิง) เพราะโมหาคติ ครอบงำจิตใจ, การตัดสินคดีความแบบงัวแดง เพราะถูกภยาคติ

ครอบงำจิตใจ การตัดสินคดีความทั้ง ๔ แบบนี้ มักจะเกิดมี เกิดขึ้นในสังคมเมือง เช่น คณะลูกขุนตัดสินคดีความ กรณีที่อัยการตัดสินคดีความให้อดีตนักการเมืองบ้านเลขที่ ๑๑๑ มีโทษ ไม่อนุญาตให้ลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งต่างๆตามที่รู้จักกันอยู่ในใจทั่วบ้านทั่วเมืองว่า ไม่มีความเป็นธรรมกับท่านเหล่านั้นเลย และกรณีที่ศาลตัดสินยุบพรรคอีกหลายๆพรรค มีพรรคไทยรักไทย พรรคเพื่อไทย และพรรคเล็ก พรรคน้อยอีกหลายๆพรรค ในสายตาคนทั่วไป หรือผู้คนที่มีความเป็นกลางคนส่วนใหญ่ของประเทศเห็นว่า ไม่มีความเป็นธรรมเลย และที่สำคัญการตัดสินคดีความเหล่านี้ สักวันหนึ่งข้างหน้าไม่ช้าไม่นาน อาจเป็นแบบอย่าง และถูกมาอ้างอิงตัดสินคดีอื่นๆก็เป็นได้ แล้วกรณีตัดสินแบบหากมีผลย้อนกลับโดนท่านคณะลูกขุนคนใดคนหนึ่งเข้าหรือญาติพี่น้องมิตรสหายของใครคนใดคนหนึ่ง ที่เคยตัดสินเอาไว้แล้วท่านจะรู้สึกอย่างไร ลองถามตัวท่านเอาเองบ้าง

ปรัชญาธรรมเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์แก่สังคมชาวอุบลราชธานี คนอีสาน ทั้งสิ้น เรื่องอย่างนี้ จะป่วนกล่าวไปไปถึงคนชาวอุบลคนอีสาน แม้แต่คนผู้มีหัวใจเป็นมนุษย์รักความยุติธรรมทั้งโลก ก็คงมีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกันกับชาวอุบลคนอีสาน ยกเว้นเสียแต่สักวัน **คอหยักๆ สักวาคน** ไม่มีคุณธรรมเป็น มนุษย์เลยแม้แต่น้อย อันน่าจะเรียกได้ว่า **มนุษย์เปโต** รูปร่างหน้าตาเขาเป็นมนุษย์ แต่หัวใจจิตใจเขายังมีสภาพระดับต่ำเป็น เดียรจฉานอยู่ เป็นสิ่งที่เห็นใจ เพราะมนุษย์เรา พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบว่า เหมือน ๔ เหล่า จะบานวันนี้ พຼ່ງนี้ มะรืนนี้ ตามลำดับคุณธรรมที่ได้รับสะสมมา แต่ดอกบัวเหล่าสุดท้ายยังอยู่ในเปลือกตม คงเป็นภักษาแห่งปลาและเต่าเท่านั้น จึงน่าเห็นใจและสมเพศ เวทนาคณะลูกขุนเหล่านั้นเหลือเกิน เพราะถูกอิทธิพลทางการเมืองครอบงำ มิใช่การเมืองธรรมดา แต่เป็นการเมืองที่เป็นการเมืองวงจรอุบาทว์ด้วย ขอให้เราชาวไทยทุกหมู่เหล่าอภัยให้พวกเขาเถิด จะดีเกิดผลบุญอันสงฆ์สืบสร้างให้สมบูรณ์เป็นมนุษย์ที่สูงขึ้นไป

๔.๒ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องนกจอกน้อย

การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องนกจอกน้อย ดังนี้

๔.๒.๑ ปราภพปรัชญาธรรมว่า ตายแล้วไปไหน ตายแล้วเกิดใหม่

ปรัชญาธรรมข้อนี้มีปราภพในนิทานเรื่องนกจอกน้อย (ท้าวจิตร นางจันทะจร) เป็นปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนา หมู่เฝ้าชาวพุทธได้รับการอบรมสั่งสอนมาแต่อ่อนแต่บอกว่า คนเฝ้าตายแล้วไปเกิดใหม่ จะเกิดเป็นอะไรก็ได้แล้วแต่กรรม ที่ทำไว้ และแรงจิตอธิฐาน (เจตนา) พระพุทธเจ้าตรัสว่า เจตนาหิ ภิกขเว กम्मํ วทามิฯ เรากล่าวว่า เจตนาแลเป็นกรรม ทำกรรมดี, ได้ผลดี ทำกรรมชั่ว ได้ผลชั่ว, หรือว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว, ทำดีตายแล้วไปเกิดในสวรรค์ ทำชั่วตายแล้วไปเกิดในนรก ที่กล่าวมานี้ เป็นเรื่องคำสอนทางพระพุทธศาสนา แต่ศาสนาอื่นอาจสอนแตกต่างกันได้

ตายแล้วไปไหน ได้กลับกลายมาเป็น คำถามที่มนุษย์ทั่วโลกกลางแกลงสงสัยกันมาตลอดทุกยุคทุกสมัย หลังจากพระสิทธัตถะกุมาร ได้เสด็จออกสู่มหาภิเนกษกรรม และทรงแสวงหาคำตอบได้

โดยตรัสรู้เป็นพระสัพพัญญูสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ๒๕๕๘ ปี ถึงกาลปัจจุบัน พระพุทธองค์ ทรงแสดง ทัศนะวิสัยไว้ชัดเจนว่า **คนตายแล้วเกิดใหม่ จะเกิดเป็นอะไรแล้ว บุญกรรมทำเขาทำเอาไว้** เพราะ กิเลส กรรม วิบาก เรียกว่า กฎแห่งกรรม หรือสังสารวัฏ คือ การเวียนว่ายตายเกิดวนซ้ำที่ได้อบรม ธรรมชั้นสูง ดับกิเลสตัณหาได้ บรรลุพระอรหันต์ ปิยะพุทธ สัมมาสัมพุทธะ เท่านั้น

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ปรัชญาธรรมข้อนี้ โดยยกนิทานเรื่องนกจอกน้อย เป็นอุทาหรณ์ยืนยันได้ จะแจ้ง เรื่องมีว่า

ตะทาในกาลครั้งหนึ่ง มีฤาษีตนหนึ่ง บำเพ็ญเพียรภาวนาในป่าดงพงไพร ขณะนั้นมียกจอกผัว เมียคู่หนึ่ง อาศัยอยู่ในเทือกเขาลำเนาป่า ซึ่งมีแม่น้ำลำธารน้อยใหญ่ น้ำใสไหลเย็น สังเกตเห็นว่า พ่อฤาษี นั่งเจริญภาวนาสงบนิ่ง เกิดศรัทธาเลื่อมใส จึงชวนกันมาทำรังอาศัยอยู่ที่หนองเขราถาษี นก ๒ ตัว ผัว เมีย ก็อยู่เย็นเป็นสุข และมีลูกน้อย ๒ ตัว นกตัวผู้ออกหาเหยื่อมาเลี้ยงนกตัวเมียและลูกอย่างปกติสุข ด้วยดี ไม่มีอุปสรรคอุปัทวันอันตรายอันใด

มาภายหลังวันหนึ่ง พ่อนกออกหาเหยื่อในเขตที่เคยหาเหยื่อได้ตามปกติ แต่มาวันหนึ่ง พ่อ นกหาเหยื่ออะไรๆ ที่ไหนก็ไม่พบพาน จึงแสวงหาเหยื่อไปถึงนอกเขต จึงไปพบบึงบัวใหญ่ เต็มไปด้วยบัว หลวง มีดอกบัวบานเต็มตา เพราะความโหยหิว และประมาท จนถึงเวลาจวนเที่ยงวัน จึงถูกดอกบัว ใหญ่หุบเอาไว้ ดิ้นรนอย่างไรก็ออกไม่ได้ กระทั่งเที่ยงคืนบอกได้รับความเย็นจากอากาศและน้ำค้าง ดอกบัวหลวงจึงเผยกลีบ นกจึงรีบคาบเอาเกสรดอกบัว กลับเลี้ยงลูกกับเมีย แต่วันนั้น นกตัวเมียไม่ยอม กินเหยื่อ นกตัวผู้อาพาเหยื่อให้ลูกน้อยแล้ว จึงถามนกตัวเมีย เมียจำวันนี้อะไรไม่ยอมกินเหยื่อเพราะเหตุไร เมียตอบว่า เธอไปทั้งวันทั้งคืน ทั้งเมียและลูกให้อดตาย เพราะเธอนอกใจฉัน ไปมีหญิงอื่นจากฉัน ผัว กล่าวตอบว่า ไม่ได้เป็นเช่นนั้นที่เธอเข้าใจ ฉันถูกกลีบบัวหลวงหุบเอาไว้ก็ออกไม่ได้ จึงกลับมาได้ ฝ่ายเมีย ไม่ยอมฟังเสียง ผัวจึงสาบานกับเมียว่า

...ถ้าฉันเป็นเช่นที่เธอเข้าใจ ขอให้ฉันเป็น บาบใหญ่ตัวเท่าฤาษี ขอให้ตกรนรกหมกไหม้, ท่าน พ่อฤาษีฟังคำแล้วเคืองใจ จึงกล่าวกับนกว่า เอ้อ! ข้าบวชแต่เล็กแต่น้อย ถือศีลภาวนาจะเป็นบาบใหญ่ ได้อย่างไร พวกเธอนี้ ฉันได้อุตส่าห์ให้อาศัยทำรังที่หนองเขราถา ยังเนรคุณอีก คำว่าฉันเป็นบาบใหญ่ หมายความว่าอย่างไร?

นกบอกพ่อฤาษีว่า ไม่มีลูกเท่าสืบลูกตายไปจะตกรนรกหมกไหม้ ตามคติความเชื่อของ อินเดียโบราณ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พ่อฤาษีจึงขับนกให้หนีไปอยู่ที่อื่น และตรฤาษีก็ลาเพศนักบวชไป มีครอบครัวมีลูกเมีย แล้วลาบวชอีก กระทั่งอายุได้ ๑๐๕ ปี กับ ๔ วัน และมรณภาพไปอุบัติเทพบุตรใน สรวงสวรรค์แวดล้อมด้วยนางเทพอัปสรเป็นบริวาร

นกจอกน้อย ๒ ตัวเมีย พาเอาลูกน้อยไปอาศัยป่าแขมป่าเลา อยู่มาวันหนึ่งตกฤดูแล้งไฟไหม้ ป่า พ่อนกกับแม่นกปรึกษากัน และสัญญากันว่า จะขอตายในกองไฟพร้อมกับลูกๆ จะไม่ทอดทิ้งลูก เมื่อ ไฟป่าลุกลามใกล้เข้ามาๆ ถึงตัว พ่อนกทนความร้อนไม่ไหว จึงบินหนีไปถูกเปลวไฟไหม้ตายใกล้ๆ รังทั้ง

ให้แม่นกใจเด็ดถูกไฟไหม้ตายในรัง ก่อนขาดใจตาย แม่นกจึงอธิษฐานจิตว่า เกิดชาติใหม่ขอให้เป็นคน เป็นลูกเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินจะได้ไม่ลำบากลำบากเหมือนเป็นนกในชาตินี้ และได้ อธิษฐานใจว่า จะไม่ขอพูด กับชายใดๆแม้แต่บิดา ส่วนนกตัวผู้อธิษฐานจิตตรงกันข้ามว่า จะพูดกับหญิงทุกคน แม้แต่เด็กเล็ก ขอให้ เกิดเป็นคนในปราสาทราชวังจะได้ไม่ทุกข์ยากลำบากกายใจเหมือนในชาตินี้

กาลต่อมานกตัวเมียได้ไปเกิดเป็นเจ้าหญิง จันทะจร ลูกสาวเจ้าเมืองสมเสลา ไม่พูดจากับ ชายใดๆ แม้แต่บิดา เจ้าเมืองสมเสลาจึงประกาศเป็นทางการว่า หากมีชายใดมีวิชาวิเศษเวทมนต์ขลังมา อาสาบารักรักษาโรคไม่พูดกับผู้ชายของราชธิดาได้ จะยกให้อภิเษกและมอบเมืองให้ปกครอง จึงมีเจ้าฟ้า มหาภักษัตริย์ ชายหนุ่มทุกอาชีพมาอาสาพูดกับพระนาง แต่ไม่มีใครจะสามารถทำให้เจ้าหญิงจันทะจรพูด ด้วยแม้แต่คำเดียว

ฝ่ายนกตัวผู้ไปเกิดเป็นเจ้าชายวรจิตร ได้ทราบกิตติศัพท์ความงามของพระนางจันทะจร แต่ พระนางไม่พูดจากับชายใดๆเลยตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งบัดนี้อายุได้ ๑๖ ปี ท้าววรจิตรรู้อยู่แก่ใจว่า หาก จะไปพูดกับพระนางจันทะจรจะต้องเรียนวิชามนต์ขลัง ถอดจิตได้พระนางจึงพูดด้วย คำรื้ออย่างนี้แล้ว นอนอดอาหารอยู่ ๗ วัน ๗ คืน บิดาและมารดาตกใจว่าเจ้าชายเป็นอะไรไป ไถ่ถามได้ความว่า ประสงค์ จะไปอาสาพูดกับพระนางจันทะจร แต่จะต้องไปเรียนมนต์เสน่ห์ **ถอดจิต** จากฤษีก่อนจึงจะสามารถทำให้ พระนางจันทะจรพูด เมื่อถูกห้ามก็จะอดอาหารให้ตาย พระราชบิดา มารดาจึงอนุญาตให้เดินทางไป เรียนเสน่ห์ยาแฝดมนต์ ถอดจิตได้ เมื่อเรียนวิชามนต์ ถอดจิต จนท่องจำสาธยายได้แม่นยำ เพื่อให้เกิด ความขลังแน่ใจว่า จะได้ผลแน่นอน ท้าววรจิตร จึงทดลองมนต์ถอดตามลำพังคนเดียวในป่า ทดลองเสก มนต์ถอดจิตพูดกับต้นไม้ ก็พูดได้ เสกใส่หน้าผากก็พูดได้ เสกใส่อะไรๆ ก็พูดได้ สนทนาปราศรัยกันได้ เหมือนมนุษย์มีความมั่นใจแล้วเสด็จกลับบ้าน เรียนให้พระราชบิดา มารดาทราบรายละเอียดถึงเรื่องราว การไปเรียนมนต์เสน่ห์ยาแฝดแล้วสั่งลาพระราชบิดา มารดาและชาวเมืองแล้วเสด็จเดินทางไปถึงประตู กำแพงเมืองสมเสลา แจ้งความประสงค์ให้ทวารบาลทราบ และได้รับอนุญาตให้ผ่านได้ เมื่อความมั่นใจ พระทัยยิ่งขึ้น จึงเสกมนต์ถอดจิต สุดท้ายใส่ประตูเมือง ประตูเมืองพูดได้ ผ่านเข้าถึงประตูพระราชวัง ต้องห้ามที่พระนางจันทะจร ประทับอยู่ ประตูวังก็พูดได้ ก่อนจะก้าวขึ้นบันไดพระราชวัง เสกมนต์ขลัง ใส่ประตูพระราชวัง พระราชวังก็พูดได้ ถึงห้องโถง ราชบุรุษเชิญให้ประทับบนอาสนะหมอนเทิง (พิง) เสกคาถามนต์ขลังถอดจิตบทสุดท้าย^๔ ใส่หมอนพิงพระนางจันทะจร หมอนพิงของพระนางจันทะจร ก็ พูดด้วย และเชื้อเชิญให้เจ้าชายวรจิตรประทับนั่ง พระนางจันทะจรประหลาดพระทัยว่า วันนี้เจ้าประตู ราชวังก็พูดได้ อาสนะหมอนพิงที่เราประทับนั่งอยู่ก็พูดได้ เขียนหมากพลูบุหรีแก้วน้ำ กระโถนอะไรๆที่ เจ้าชายวรจิตรเสกมนต์ ถอดจิตใส่แล้วพูดได้ พูดแทนพระนางจันทะจรได้ พระทรงพอพระทัย นั่งฟังเจ้า

^๔ อมหมากขามป้อมอ้อมด้อมหมากขามแปะ ขอดใส่เพสาวอยู่ใส ภูไปหาเป็นมุขปาฐ จ้าจากหลวงปู่พระครู สาทรมงคลกิจ วัดมงคลใน บ้านเหล่าเสือโก้ก ตำบลเหล่าเสือโก้ก อำเภอลำลูกเกด จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.๒๔๙๗ (พิงสืบต่อมาจาก นายโสรจ นามอ่อน ขณะเรียนบาลีอยู่)

ชาวยรจิตร พุดคุยกับหมอนพิงถึงเรื่องต่างๆ เหมือนหนุ่มสาวที่รักกันเคยรู้จักคุ้นเคยกันมาก่อน แต่พระนางก็ไม่ยอมพุดด้วย แม้เจ้าชายยรจิตรจะสนทนาเกี่ยวพาราสีกับหมอนอย่างไรๆ พระนางจันทะจรก็ยังไม่ฟังเฉยจนกระทั่งเวลาบ่ายแดดร่มลมตก ต่างสนทนากันเมื่อยแล้ว เจ้าชายยรจิตรระลึกถึงพ่ออุชชีและเสมณต์ ถอดจิต ครั่งสุดใส่หมอนของพระนางจันทะจร และกล่าวคำลา แบบน้อยพระทัย ทำท่าจะลุกขึ้นจากอาสนะหมอนพิง จิตใจพระนางจันทะจร เหนียวรั้งเอาไว้ไม่ยอมให้เจ้าชายกลับไป หมอนพิงของพระนางจันทะจรจึงเชื่อเชิญให้เล่านิทาน เรื่อง นกจอกน้อย สู้กันฟังก่อนเสด็จกลับ ว่า ขอเชิญพระพี่เล่านิทานเรื่องนกจอกน้อย (เจ้าชายยรจิตรกับพระนางจันทะจร) ในอดีตให้ฟังด้วย เจ้าชายยรจิตร จึงเล่านิทานเรื่องนกจอกน้อย แต่ตอนสุดท้าย เจ้าชายแกล้งเล่าเรื่องให้กลับกัน ว่า เจ้าชายยรจิตร ไปพุดเกี่ยวพาราสี พระนางจันทะจร แต่เข้าจนคำพระนางไม่พุดด้วยแม้แต่คำเดียว จึงเล่าตอนสุดท้ายว่า นกจอกน้อย ๒ ตัวเมีย สัญญากันว่า จะยอมตายในรังพร้อมกันกับลูกน้อย แต่เมื่อไฟไหม้กระหน่ำเข้ามา ใกล้จวนจะถึงรังแล้ว นกตัวเมียกลัวไฟโผล่สาละ จึงกระโจนออกจากรังบินหนีไป ปลอ่ยให้ตัวและลูกๆ ถูกไฟไหม้ตายในรังตรงนั้น ถึงตอนนี้ ฝ่ายพระนางจันทะจรเกิดอารมณ์เคียด (โกรธ) ให้เจ้าชายยรจิตรอย่างแรงเผลอพระองค์จึงพุดขึ้นอย่างเสียงดัง เพราะโมโห เจ้าชายเล่านิทานกลับกัน จึงโผล่ออกมาโดยไม่รู้สึกตัวว่า หัวเผ่นหัน (คุณชาย) หันแล้ว บ่ รักษาคำมั่นสัญญา บินหนีไปก่อน ปลอ่ยให้ เมียกับลูกน้อย ถูกไฟไหม้ตายกองกันในยัง (รัง)

เท่านั้นเอง เหล่าเสนาอำมาตย์ จึงรีบตักลอง ตีระฆัง ลั่นค้อง ขึ้นเสียงสนั่นหวั่นไหว ประกาศไปทั่วบ้านทั่วเมืองสมเสลาว่า เจ้าหญิงจันทะจร พุดกับเจ้าชายยรจิตรแล้ว หม่อมสาวทั้งสองตีพระทัยลิ้มพระองค์ ตรงจุดใครแม่ค (จุดสุดท้ายของเรื่อง) โผล่เข้าหากัน เจ้าชายใช้นิ้วชี้ต้อยคางเจ้าหญิง เจ้าหญิงประนมมือไหว้ร้องไห้ร้องห่มก้มลงบนตักเจ้าชาย สะอึกสะอื้น จบนิทาน

ตอนหนึ่ง

จากนั้น พระราชบิดา มารดา ปล่าประกาศจัดงานพิธีอภิเษกสมรสระหว่างเจ้าหญิงจันทะจรกับเจ้าชายยรจิตร ยกพระราชธิดาให้เป็นพระมเหสีของเจ้าชาย และเมืองสมเสลาให้ปกครอง เจ้าเมืองคนใหม่ปกครองบ้านเมืองด้วยทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ บ้านเมืองเจริญก้าวหน้ามั่นคงมีแต่ความผาสุกร่มเย็น เจ้าเมืองได้พระนามว่า พระเจ้ามหาชีวิต สืบมาตราบเท่ากาลปัจจุบัน

จากเรื่องราวตอนนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี วัฒนธรรม พื้นบ้าน โบราณอีสานเกี่ยวกับ ปรัชญาธรรม ที่ว่า คนตายแล้วเกิดใหม่ ตัวอย่างนี้ เป็นอุทาหรณ์ ชัดเจนว่า คนตายแล้วเกิดใหม่ได้ เกิดเป็นอะไรก็ได้ แล้วแต่กรรมและแรงอธิษฐาน นกจอกน้อย ตัวเมีย ทำกรรมไว้ดี อธิษฐานจิตขอให้เกิดเป็นนกชาติหน้าชาติเดียว ชาติหน้าขอให้เกิดเป็นและให้มีตระกูลสูงชันเป็นเจ้าชาย เจ้าก็ได้ดังความมุ่งมาตปรารถนาทุกประการ ต่อจากชาติจะไปเกิดเป็นอะไรก็ได้ตามอำนาจบุญความดี กรรมความชั่ว เช่น ท่านฤาษีในตอนต้นนิทานเรื่องนี้ ตายจากสภาวะฤาษีในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง แล้วจุติเกิดเป็นเทพบุตร มีนางฟ้าอัปสรเป็นพัวๆ เป็นบริวาร (นางบำเรอ) ในเมืองสวรรค์ เป็นต้น

ส่วน พระราชา วรจิตร พระราชินีจันทะจร เมื่อครองเมืองสมเสลาจนสิ้นพระชนม์แล้ว จะไปเกิดเป็นอะไรยังไม่ทราบได้ อาจเกิดเป็นสูงเป็นแสง เป็นเต่า เป็นเป็ด เป็นไก่ เป็นหมู เป็นหมา เป็นจิ้ง เป็นนาค เป็นคนเปี้ยง่อย หูคนหูหนวก ตาบอด สิ่งละ ๕๐๐ ชาติ ก็เป็นไปได้

ม้าเป็นเทพก็มี เช่น กรณีม้ากัณฐกะ ราชพาหนะนำเจ้าชายสิทธัตถกุมาร ออกสู่มหาภิเนษกรม (บวช) ที่ฝั่งแม่น้ำอนาโณมา เมื่อทรงบรรพชาแล้ว รับสั่งให้นายฉันทน์ นำเครื่องทรงพระราชและม้ากัณฐกะชาวบริสุทธีกลับเมืองกบิลพัสดุ์ จูงม้ากลับไปได้หน่อยหนึ่ง ม้าเสียใจที่พระสิทธัตถะกุมารบริหารสั่งให้นายฉันทน์ นำกลับเมืองกบิลพัสดุ์ ออกแตกตากลางทาง และไปจุติเป็นเทพบุตรบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เทวโลก มีนามว่ากัณฐกะเทพบุตร มีนางฟ้าอัปสรจำนวนหลายร้อยหลายพันนางแวดล้อมเป็นบริวาร

สุนัข เกิดเป็นเทพก็มี กรณี สุนัขแสนรู้ มีความซื่อสัตย์กตัญญูต่อเจ้าของของมัน คือ พระปัจเจกพุทธเจ้า พระองค์หนึ่งที่เขาคันธมาศ เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้ามาโปรดสัตว์ รับบิณฑบาตที่หมู่สุนัขแสนรู้ก็วิ่ง และวิ่งส่ง พระปัจเจกพุทธเจ้าทุกวันๆ อยู่มาวันหนึ่งพระปัจเจกพุทธเจ้า จะเสด็จกลับที่พักบนยอดเขาคันธมาศ จึงสั่งเสียสุนัขว่า อาตมาจะกลับไปที่พักบนยอดเขาคันธมาศแล้ว คงจะไม่กลับมาโปรดญาติโยมที่นี่แล้ว สุนัขเสียใจสุดซึ้ง จึงหอนเห่าตามหลังพระปัจเจกพุทธเจ้า ด้วยความรัก ความซื่อสัตย์กตัญญูต่อพระปัจเจกพุทธเจ้ามาก ตรอมใจ และออกแตกตายในที่นั่นเอง หลังจากตายจากชาติที่เป็นสุนัขแล้ว ก็ได้ไปเกิด (อุปบัติ) ในสวรรค์ชั้นดุสิต เพราะอาณิสสย์ ศรัทธา เลื่อมใสในพระปัจเจกพุทธเจ้า และความรักอันซื่อสัตย์ต่อพระปัจเจกพุทธเจ้า นั้นแล

กรณีค่างควา ตายแล้วไปอุปบัติเป็นเทพเจ้า บนสรวงสวรรค์ เพราะอาณิสสย์ฟังพระเจริญพุทธมนต์ ท่องบ่นสาธยายที่ถ้ำค่างควา ตั้งใจฟังพระสวดสาธยายพุทธมนต์ ขณะส่งกระแสจิตตามเสียงสวดสาธยายพุทธมนต์ ตกลงมากะทบพื้นหินในถ้ำตาย แล้วไปอุปบัติขึ้นเป็นเทพบุตรบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เทวโลก และมีกรณีอื่นๆทำนองเดียวกันนี้อีกมากมาย จดไว้ไม่สามารถนำมากล่าวในที่นี้ได้

ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์สรุปรวบยอดได้ว่า ประชัญชาธรรมบทว่า **ตายแล้วไปไหน? ตายแล้วเกิดใหม่ เกิดเป็นอะไร?** เป็นได้หลายอย่าง ตามนัยอุทฺธาหารณ์ ที่ผู้วิจัยได้ยกมาตัวอย่างเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าได้ชัดเจนว่าเป็นฝ่าย **ทำกรรมดี ให้ผลดี เป็นบุญ** หลังแตกกาย (ตาย) ทำลายขันธไปสู่สุคติ โลกสวรรค์ สถานที่ดี มีความสุข ถ้า**ทำกรรมชั่ว ให้ผลชั่ว เป็นบาป** หลังตายทำลายขันธ ไปสู่ทุคติโลกนรก มีความทุกข์แสนสาหัสนัก ตามนัยที่กล่าวแล้ว ต้องมีแรงผลักดันอีกอย่างหนึ่งคือแรงจิตอธิษฐานเป็นแรงขับเคลื่อนให้ดวงวิญญาณของสัตว์และคนไปเกิดเป็นสิ่งที่ต่างๆ เช่น **เทวดา จุตฺลงมาเกิดเป็นมนุษย์** ตัวอย่าง **สันดุสิตเทวราช จุตฺลงมาอุปบัติเป็นพระสิทธัตถกุมาร** แล้วเสด็จออกผนวช ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทฺธเจ้า พระพุทฺธเจ้าองค์ที่ ๔ ใน ๕ แห่งภัทรกัปนี้

คนตายไปอุปบัติเป็นเทวดา เช่น พอฤชชีที่นั่งเข้าฌานนิ่ง ๗ วัน ๑๕ วัน กระทั่งนกกระจอกน้อย ๒ ตัวเมียทำรังที่หนองเขราออกไข่ได้ ๒ ตัวหึ่งตัวทะเลาะกัน พอฤชชีรำคาญจึงขับไล่ให้เอาลูกไปอาศัยทำรังที่ป่าแฮมป่าเลาถึงหน้าแล้งถูกไฟป่าไหม้ตาย ก่อนจะขาดใจ **อธิษฐานจิตว่า เกิดชาติใหม่**

ขอให้เป็นคน ครั้นนกจอกน้อย ๒ ตัวผัวเมียตายไปเกิดใหม่ได้เป็นคนตามคำอธิษฐานนกตัวผู้ได้ถือกำเนิดเกิดเป็น **เจ้าชาววรจิตร** ส่วนนกตัวเมียถือกำเนิดเกิดเป็น **เจ้าหญิงจันทะจร** ตามเรื่องในนิทานเรื่องนกจอกน้อย (ท้าววรจิตร กับเจ้าหญิงจันทะจร)

คนตายไปเกิดเป็นสุนัข เช่น นายโกกะ คนขอทานชาวเมืองเสาวดีวันหนึ่ง พาเอา (อุ้ม) ลูกน้อยเดินทางไกลเที่ยวขอทานไปถึงเมืองพาราณสีตกเย็นเหน็ดเหนื่อยโยยหิว เผอิญท่านเศรษฐีคนหนึ่งทำบุญวันเกิดเห็นว่า นายโกกะ และภริยา อุดอาหารเดินทางไกลทั้งวัน จึงเลี้ยงดูปูเสื่อเต็มที่เขากินอาหารอย่างดีอิ่มหน้าสำราญใจ มองไปเห็นสุนัขของท่านเศรษฐีกินอาหารอย่างดีแล้ว นอนหลับสบายอยู่ นายโกกะคิดในใจ (อธิษฐานจิต) ว่า สุนัขสบายจึงเราเกิดเป็น สุนัขตัวนี้คงสบายดี พอตกค่ำคืนวันนั้น นายโกกะตายเพราะอาหารเป็นพิษอย่าง วิญญาณของนายโกกะ จึงไปปฏิสนธิในท้องสุนัขตัวนั้น จึงถือกำเนิดเกิดเป็นสุนัข

สุนัขเกิดเป็นเทพ สุนัขตัวนี้ศรัทธาในพระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ซึ่งเสด็จมารับบิณฑบาต พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์นั้น ลาเจ้าของบ้านว่าจะไม่ได้โปรดอีกแล้ว จะไปโปรดสัตว์ที่อื่นๆ ต่อไป สุนัขตัวนั้น ชื่อสัตย์จงรักภักดี ต่อพระปัจเจกพุทธเจ้า พระองค์นั้นเหาะไปสู่ภูเขาคันธมาศ จึงออกแตกตาย แล้วไปอุบัติเป็น เทพบุตรบนสรวงสวรรค์ มีนามว่า กุมภโฆษกเทพบุตร มีเสียงก้องดังทั่วสรวงสวรรค์เทวโลก เพราะสุนัขตัวนี้ มีศรัทธาเลื่อมใสในพระปัจเจกพุทธเจ้า ตายแล้วจึงไปอุบัติเป็นกุมภโฆษกเทพบุตร บนสรวงสวรรค์ มีเสียงอันดังก้องไกลไปทั่วสรวงสวรรค์เทวโลก ใครๆได้ยินได้ฟังก็รู้ว่า เสียงอันไพเราะ นุ่มนวล ก้องไกลนี้ คือ เสียงพูดจาปราศรัยของ **โฆษกเทพบุตร** นั้นแล

จากนิทานเรื่องนกจอกน้อย แสดงให้เห็นเป็นประจักษ์พยานกับคำว่า นกกลับชาติเกิดเป็นนคน คือ นกตัวผู้เกิดเป็นท้าววรจิตร ส่วนนกตัวเมียเกิดเป็นเจ้าหญิงจันทะจร ทั้งสองได้อภิเษกสมรสเป็นเจ้าครองนครเมืองสมเสลาทรงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม トラบเท่าสิ้นชนมายุ ครั้นทิวศตแล้วทั้งสองก็ไปบังเกิดเป็นเทพบุตรและเทพธิดาตราบนานแสนอายุเมืองสวรรค์ จะเกิดเป็นอะไรที่ไหน นิทานไม่กล่าวถึงจะเกิดเป็นอะไร แล้วแต่ผลผลบาปที่ทำไว้

๔.๒.๒ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน

ปรัชญาธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบันในนิทานพื้นบ้านเรื่อง นกจอกน้อย (ท้าววรจิตร) มีมากมาย แต่ผู้วิจัยได้นำเสนอวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้ ปรัชญาธรรมข้อที่ว่า **บุญบาปนี้มีจริงหรือไม่ ?**

ปรัชญาธรรม ข้อนี้มีมาปรากฏแจ้งห้อง นิทานพื้นบ้านอีสานเรื่อง นกจอกน้อย ท้าววรจิตรสนทนากับหมอนเทีง (พิง) ของพระนางจันทะจอน (นกจอกน้อยตัวเมีย) เพราะพระนางจันทะจร แต่ชาติปางก่อนหน้านี้ ได้ถือกำเนิดเป็นนกจอกน้อย เป็น นกตัวเมีย ส่วนท้าววรจิตร ได้ถือกำเนิดเกิดเป็นนกจอกน้อย เป็นจกตัวผู้ (ผู้) ลายละเอียดได้กล่าวแล้วในตอนต้น

เมื่อท้าวพระชนม์ได้ ๑๖ ชันษา และพระนางจันทะจรอายุได้ ๑๕ หยกๆ ๑๖ หย่อนๆ เป็นเจ้าหญิงผู้จะได้เมืองสมเสลาสืบเชื้อพระวงศ์ แต่พระราชบิดา มารดา และไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดิน เสนาอา

มาตย์ ราชมนตรี ทุกถ้วนหน้า พากันเศร้าโศก วิพากษ์วิจารณ์กันไปต่างๆ นานาว่า พระนางจันทะจร เป็น **ใบ ไม่พุดกับใครๆ** แต่อีกส่วนในส่วนวิจารณ์กันแซ่ว่า พระนางจันทะจร แต่เป็น **บ่าใบไม่พุดจากับผู้ชาย** แม้แต่พระราชบิดา พุดจาพาทักกับพระราชมารดาและผู้หญิงทั่วไปทุกคนที่ไปพุดจาพาทักกับพระนาง

กาลครั้งเป็นเวลาที่เจ้าเมืองจะได้จัดงานยิ่งใหญ่ คืออภิเชกสมรส ให้พระนางจันทะจร ขึ้นครองเมืองสมเสลา พระราชบิดาเจ้าเมืองจึงให้มีประกาศไปทั่วเจ้าเมืองต่างๆ เจ้าขุนมนตรี และชายหนุ่ม เศรษฐี ที่ประสงค์จะได้อุปเชกสมรสและขึ้นครองเมืองสมเสลา แต่ยังมี เจ้าฟ้า มหาภักษัตริย์มนตรี เศรษฐี มหาเศรษฐีท่านใด ที่มีความสามารถเจรจา หว่านล้อมด้วยฉญาปัญญา เวทมนต์คาถา เสน่ห์หา ยาแฝดใดๆ ทำให้พระนางจันทะจร พุดด้วยแม่แต่ครั้ง ลางท่านจ่ายฉญาใส่ว่า **โอนอ น้องเอย หรือว่า แม่เจ้าป้อนขึ้น (เนื้อ) แซ่ (จระเข้) คางกระแจ ปากบ่หลั่น (ลั่น) หรือว่าแม่เจ้าป้อนขึ้นข้างคางกระด้าง ปากบ่เป็นนื้อ** ท้าววรจิตร แสนสัวจ้อยๆ นางน้อยปากนำ จึงสนทนากับหมอนเท่ง (ฟิง) ที่พระนางจันทะจร ประทับนั่งฟิงอยู่หันมาคุยกัน เรื่อง **ปาก บุญ** หลังพระราชบิดาของพระนางจันทะจรป่าวประกาศให้ชายหนุ่มชาวบ้านร้านตลาดโดยไม่เลือกชั้นวรรณะใดๆ หาชายคนใดๆสามารถทำให้พระนางพุดจาด้วยไม่ได้แล้ว พระราชบิดาหมดสิ้นความหวังที่จัดพิธีอภิเชกสมรสให้พระนางจันทะจรจะขึ้นครองราชย์สืบบ้านครองบัลลังก์แทนพระองค์

ตะทา ในขณะ ยังคงมีท้าววรจิตร หนุ่มรูปงามต่างเมืองเจรจาสนทนากับหมอนฟิง เล่านิทานเรื่องนกจอกน้อย เกี่ยวกับ ปาก บุญ ท้าววรจิตร ถามหมอนแก้ว พระนางฟิงอยู่แล้วว่า

บุญ ปากนี้ มีจริงหรือบ่? ขอแถมหมอนแก่นแก้ว พระนางเจ้าให้อำเพ็ง นันถ่อน

ปรัชญาธรรมข้อนี้ มีประโยชน์ต่อสังคมตั้งแต่กาลอดีต ถึงปัจจุบันต่อชาวพุทธอุบลคนอีสาน ชาวพุทธชาวไทยตลอดไปจนชาวพุทธทั่วโลกโดยเฉพาะ ชาวพุทธเมืองอุบลราชธานี และชาวพุทธทั่วภาคอีสาน มีความเชื่อฝังในสายเลือด เพราะหมู่เฮาชาวอุบลคนอีสาน บรรพบุรุษได้สั่งสอนอบรมมาแต่บรรพชนจนกระทั่งปัจจุณิ์ ปัจจุบัน พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนา ปรากฏใน พระพุทธโอวาท^๕ คำสอนของพระพุทธะเจ้ามีหลักใหญ่ ๓ ข้อ^๖ คือ ๑) สัพพปาปัสส อกรรม ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ๒) กุสลสุปัสัมปทา ทำความดีให้เพียบพร้อม ๓) สจิตตปริโยสณิ์ ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

ในพระพุทธโอวาท ข้อที่หนึ่ง ไม่ทำชั่วทั้งปวง คือไม่ทำบาปทุกอย่าง ข้อที่สอง ทำแต่ความดีให้เพียบพร้อม คือ ทำแต่ความดีเท่านั้น ข้อที่สาม ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ คือ ทำจิตใจของตนให้หมดจดผ่องใสไม่ขุ่นมัว

ประการหนึ่ง บรรพชนชาวพุทธเมืองนักปราชญ์อุบลคนอีสาน สั่งสอนลูกหลานเป็นคำเมืองว่า **บุญหาบ บาปหิ้ว** โดยให้อรรถธิบายไว้ง่ายๆ เป็นสำนวนเมืองอุบลราชธานีว่า **ทำบาปแต่ละน้อย**

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ; **พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์**, โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด กรุงเทพมหานคร, พ.ศ.๒๕๕๔, หน้า ๒๗๔.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า..

บุญนั้นให้มันทำ ข้อนี้เป็นธรรมดาทั่วไปของมนุษย์ปุถุชน (ยังมีกิเลสอยู่) คนสามัญยังครองเรือนอยู่ ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ ทำบาปบ้าง ทำบุญบ้าง แต่ต้องทำบุญให้มากเอาไว้ ทำบาปแต่น้อย หนักเบาให้ทนเอา เหมือนท่านทำภาพปริศนาธรรมไว้สอนลูกหลานเป็นรูป (ภาพ) **คนหาบช้างขาแมว** ช้างตัวโตนน้ำหนัก ๕๐๐-๑,๐๐๐ กิโลกรัม แต่แมวตัวเล็กนิดเดียว ๕-๑๐ กิโลกรัม มองดูแล้วเป็นสัณฐานที่ยากยิ่งที่จะทำได้ แต่ท่านก็ทำภาพไว้ให้ดู ให้คิดพิจารณา ซึ่งจิตซึ่งใจเราว่า ทำได้ไหมหนอ จะทำได้หรือไม่ประการใดให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของแต่ละคน

สรุปได้ว่า เรื่องบาปบุญนรกสวรรค์ ปรากฏแจ้งชัดมากในหนังสือผูกใบลาน อักษรธรรมอีสาน ภาษาถิ่น (Dialects) อีสาน คือลุ่มหาชาติ กัณฑ์ มะไลหมื่น มะไลแสน พระโมคคัลลานะเหาะเหินเดินอากาศ ขึ้นไปโปรดสัตว์นรก ถ้ามหายามราชว่า ท่านพระยายมราช ทำบุญอะไรไว้ จึงได้มาเกิดเป็น พระยายม พระยายมบาล ตอบว่า ทำทั้งบาป ทำทั้งบุญ จึงชื่อว่า ยมบาล หรือ ยมพบาล ผู้ทำบุญกับบาปคู่กัน และทำบุญหาบ ทำบาปหิ้ว แล้วพระมหาโมคคัลลนะเถระเจ้า จึงนำเอาคำนี้ลงมาเทศนาแจ้งให้คนชมพูทวีปทราบ ว่า แม้พยายามพยายามบอกพวกเฮาชาวพุทธอุบลคนอีสาน ได้รับอบรมสั่งสอนถ่ายทอดสืบต่อกันมากกว่า ๒ พัน ๒ ร้อย ปีแล้ว ปัจจุบันก็ยังทำอยู่ และจะทำต่อไปในอนาคต เป็นการอนุรักษ์ถ่ายทอดเป็นแบบอย่างลูกหลานชาวพุทธไทยต่อไป

ท้าววรจิตร ชักไข่ไล่เรียงเอากับหมอนแก้วที่พระนางจันทะจรประทับพึ่งอยู่ว่า **อันว่าทำบุญนี้ ทำอันใดแวน (จึง) ประเสริฐ ขอแก้หมอนแก้วเจ้า คะนิงอำเพิง**

หมายความว่า การทำบุญนั้น ทำอะไรจึงจะได้บุญมากที่สุด ขอให้หมอนแก้วพระนางพึ่งอยู่นั้น วิสัณขามาให้แจ้งพอได้อำคะนิง, หมอนแก้ว ตอบว่า

อันว่าทำบุญสร้างอันใดก็ประเสริฐ คันบมี้สังแท้ (อะไร) ให้ยอมมือนำเพิน (ยกมืออนุโมทนา) เพินหากทำอยู่พัน บุญหากได้ท้อ (เท่า) กัน ท่านเอย

ยังมีประเสริฐแท้ (ได้บุญกว่าอย่างอื่น) ให้สร้างหมุกฐิน เหมือนดังเอาตนถาง (เอาตัวเราเปลี่ยนคนถูกประหาร) เปลี่ยนเขาไปฆ่า (ให้ชีวิตเราแก่คนอื่นเป็นปรมาตมามี) แม่นว่า ทำบาปฮ้ายสหายเสี่ยงแมนบมี้ ท่านเอย ประชาราธรรม ว่า แม่นว่า **ทำบาปฮ้ายสหายเสี่ยงแมนบมี้** มิใช่คำตอบโดยตรง ทางพระพุทธศาสนา ของพระพุทธเจ้า

คำสอนเกี่ยวกับ บาป บุญ อันเป็นคำสอนของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ ทรงตรัสไว้ว่า บาป-ความชั่ว บุญ-ความดี ไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใด จะลบล้างกันให้สูญหายได้เลย ตามกฎแห่งกรรม เป็นเพียง **บดบังกันไว้ชั่วระยะหนึ่ง** เหมือนเมฆบดบังแสงอาทิตย์ เช่น เกิดสุริยุปราคา หรือ จันทรุปราคา เมฆหรือราหู อดตะวัน หรือ ราหูอมจันทร์ ความจริง พระอาทิตย์ หรือดาวอาทิตย์ ก็ดี พระจันทร์ หรือดวงจันทร์ ก็ดี มิได้หายหนี ไปไหน ยังอยู่อย่างเดิม และส่องแสงเจิดจ้าอยู่อย่างเดิม ที่เรามองไม่เห็นแสงพระอาทิตย์ และพระแสงพระจันทร์ชั่วคราวนั้น ก็เพราะเมฆ หรือ ราหู บดบังแสงเอาไว้เท่านั้น เมื่อเมฆและราหู เคลื่อนออกไปแล้ว เราก็มองเห็น ดวงพระอาทิตย์และดวงจันทร์ ส่องแสงอยู่ตามเคย ตามปกติ

ฉันใด เมื่อเราทำบุญมากกว่าบาป บุญก็บดบังบาปไว้ยังไม่ได้รับผลบาปครั้งนี้บุญสิ้นอำนาจให้ผลเสร็จแล้ว
บาป ก็จะทำให้ผลทันใดฉันนั้น หาใช่บุญล้างบาปได้แต่ประการใด พระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า **ขตติยา พุ
ราหมณา เวสุสสา สุตธา จณฑาลปุกกุสา**

อรรถว่า จะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ สุต หรือชนชั้นต่ำที่สุด เมื่อบาปหรือทำบุญแล้วจะ
ได้รับผลตอบแทนเสมอเหมือนกันทั้งหมด

ท้าววรจิตร ยังโยนคำถามให้หมอนแก้วพระนางเจ้าประทับฟังอีกว่า **อันว่าทำบาปนี้ อันใด
แต่เป็นบาปหยิ่ง ขอแก้** หมอนยอดแก้ว จาถ่อนอย่าอำ น้องเอ๋ย

หมอนฟังแก้ จากคำขานหมอนว่า **อันว่าทำบาปฮ้าย** หลายประการอันต่าง บาปหนึ่งนั้น
บายหัวผู้เฒ่า ตายา พ่อแม่ มันหากเป็นบาปแท้ เมื่อหน้าหากลิเห็น ท่านเอ๋ย

เมื่อนั้น ท้าวกล่าวด่าน ถามที่ยังหมอนว่า **ฉิว่าหญิงเล่นซู้กับผัวบาป** ขอแก้เจ้าหมอนแก้ว
ตอบมา นั้นท่อน

หมอนก็พาที่ด่านขานบาปมียากว่า **อันว่าผัวเมียนี้** มีมาหลายประเภท **แต่ก็เป็นบาปแท้**
หนักเบาตามสาเหตุ ; คั้นว่า สองจาเว้าตกลง จึงได้แต่งเอนั้น ผู้หญิงลักเล่นซู้ใจเลี้ยวจากผัว เป็นบาป
แท้หนักเก็ง (เท่า) พายสาร แสนสิทำบุญทานน้ำ บ่มีหายแท้ (ผู้หญิงเป็นบาป)

เห็นว่า ตนเจ้าส่วยเมืองทรงราช ไปเที่ยวเก็บเอาลูกไพร่บ้านมาชอนบาปหนา (หญิงนี้) **บ
แมนสิมีสิบซู้ (หยิงสามผัว) ชมสามสนุกเสพ บาปบ่มีเที่ยงแท้ กรรม (บาป) สิดี้แก้ผยา แท้แล้ว**

ท้าววรจิตร กล่าวด่านถามหมอนอีกคำใหม่ว่า

หญิงใด ม้างศาสนา พุทธอุป ตัดโพธิศรีลอกหนังพระเจ้า หญิงผู้นี้ บาปใหญ่ปานใด?
ตามที่หมอนทองเห็นบาปเป็นอันใดแท้ หมอนจาด่านขานมาแก้เหตุว่า คลองหมื่นนี้หนักเก็งภูเขา แท้แล้ว
แสนสิทำบุญทานกับมีหายแท้ คั้นหากตายไปแล้ว ทั้งสอง (ชาย-หญิง) เป็นเผด (เปรต) เมียแบกแบ้น ผัว
นั้นแบกหิน ท่านเอ๋ย

ฉิว่าชายเล่นซู้กับเมียบาป ขอแก้้องหมอนแก้วตอบมา หมอนกล่าวด่านแก้โจทย์คำถาม
ว่า **อันนี้ มีบาปแท้ทั้งผิดฮิตโบราณ** ท่านเอ๋ย ผิดฮิตผัว คลองเมีย บาปหนาเหลือล้น ขาดที่ยังเป็นชายก็
หากหลายเมียช่อน คั้นให้สนใจแท้สิบเมียช่อนเสื้อพุนแหลว แต่ว่าผิดฮิตบ้านคลองเฒ่าอย่าท่านเอ๋ย

อันว่าสงสารนี้ สงสารไดยากยิ่ง หมอนเอ๋ย หมอนกล่าวด่านจาเว้าต่อบว่า **อันว่าหญิงชาย**
นี้ ตัณหาไดยากยิ่ง ผัวอยู่ช่อนเทียมข้างก็หากชม **อันว่าหญิงชายนี้สงสาร (ตัณหา)** ยังน่าจ้อง แสนว่า
ไกลขอบฟ้าก็ยังโอดอ่าวหา ดอกหนา

แต่นั้นนางกษัตริย์ให้ ฟังหมอนด่านตอบ นางก็คิดเคียดแค้นให้หมอนเฝ้าเสียดหู นากก็ขอ
เอาผ้ากาสาฟาดใส่ บาบ่าวท้าวตาแมนเหลือบดู มาก็แข็งใจด่านถามหมอนหาเหตุ โอนอน้องเอ๋ย เป็นสัง
เจ้ามาเหงาง่วงหงวมนี่ใด ปากบ่เว้าคะนิงซู้แต่หลังพีธา มื่อนี้ พี่ก็ยืนอายหน้าเมียแพงซู้เฟิ่น เห็นว่าพระ
นางสิเว้าจ้อยๆ ฝะอวนช้อยก็จึงมา ดอกหนา พี่จักลาคืนห้องเมื่อบ้านก่อนแห้ว เจ้าจ่าปากไว้คงด่าน

ต่อผัว น้องเนื่อ ท้าวก็ยัระยาดย่ายลงจากเตียงทอง นันถ่อน หมอนก็อ่อนๆเอ็นให้ภูมิยังก่อน ขอแก่พระบาทเจ้า ให้เนายังชั่วครวก่อนท่อน ชาติที่เป็นราชาบ่ท่อนยอมใจน้อย เชิญอ้าย (วรจิตร) ให้เทศนานิทานเก่า ก่อนท่อน ลางเพื่อเป็นบ่อนบัน นางสิเว้าปากดอม ดอกหนา

เมื่อนั้น ท้าววรจิตรจึงสั่งอำลา ประเล้าประโลม เพื่อจะให้นางจันทะจรเห็นใจ พุดจาพาทิด้วย เช่น ที่นี้เป็นกำพร้าขอพึ่งบารมีน้อง, พี่นี่ปลงจิตให้เป็นผัวบ่ได้ฮ่วม พอแต่ให้ปากด้านดอมอ้ายถ่อง (ครึ่งคำ) คำแต่ท่อน, น้องเอย ส่งมาให้อ้ายผู้เว้าอยู่นี้ ทนทุกข์เวทนาแทนอ พอแต่ไขวจากถ่องคำนำอ้ายแต่ถ่อน ที่นี้เดินเดียวข้ามไพรศรีแสนยาก พี่ก็มากล่าวด้านดอมน้องบ่ปากดอม นี่เด โอนอ น้องเอย สู้คนสู้เป็นกษัตริย์แท้ ประสงค์เดินมาฮอด สังก่เปื่องปิ่นหน้าดอยเยียมปากดอม พี่เด แม่่นท้าวเว้าอีนอ้อยนางน้อยกะบื้อแท้แล้ว โยติกาบัน นางงามถามบ่ปาก ก่อนแล้วครวหน้ายังสิฮ้ายกว่าหลัง นันแล้ว

อิโต ประรัง บัดนี้เมื่อหน้าพุนบาท้าวสิเล่าจา แสนสิเว้าจ้อยๆนางน้อยกะบื้อ ถื่อนี้ หมดที่คำหวานแล้ว คำเค็มสิไขปล่อยหมดที่บั้งน้ำอ้อย หมากราวสัสมิปล่อยไป พื่อยากเอาหมากราวหัวใจเจ้ามาแจ่มซมลงเบ็งได้ มันสิขมผาดฮ้าย หรือหวานจ้อยดั่งหมากราวหรือว่า ใจคำแท้สันไดอยากส่องเบ็ง พื่อยากจกออกได้เอาโยนถิมใส่ไฟ หรือว่า มีแนวห้ามหัวใจนางตันอยู่ อิฮยังเดตันอยู่หั้นนางจึงปากบ่ได้ หรือว่า มีแนวห้ามหัวใจนางตันอยู่ อิฮยังเดตันอยู่หั้นนางจึงปากบ่ได้ หรือลิ้นกะบมี นี่เด หรือว่าแม่เจ้าป้อนจีนฮั้น แข็งลิ้นปากบ่เป็น นันถา หรือว่า ยศบ่สมกษัตริย์ให้ ให้คำเว้าออกมา น้องเอย พื่อยากฮู้ที่แม่่ง ณะอวนอ้าย จึงมา พี่แล้ว หรือว่า พี่นี่ยังต่ำด้อย บ่สมพากย์คำพะมัย อันว่าศรีสณฐาน ก็ปุนปานน้อง นันถา พี่ก็หลังสมหน้ากระบวนนางคือสิปาก หรือน้องเป็นสะเพ้อ (เป็นใบ้) หนูน้องหนวกหนา พี่ได้พี่ดูสมเสลาสร้อย นางงามคือสิปากเป็นอยู่ พี่ก็เว้าจ้อยๆ ปานเอ็นใส่ตอ นี่เด

ผู้วิจัยได้นำบทวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้านอีสาน เรื่องนกจอกน้อย (ท้าววรจิตร และพระนางจันทะจร) มาวิเคราะห์ให้เห็นสารประโยชน์ที่มีต่อสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะชาวอุบลคนอีสาน เพื่อให้ตรงกับผลการวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องนกจอกน้อย (ท้าววรจิตร) ข้อ ๔.๒.๒ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน

๔.๓ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ

การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ ดังนี้

๔.๓.๑ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศที่มีประโยชน์ต่อสังคมชาวอุบลราชธานี และคนอีสาน ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

ตะทาในกาละยามนั้น ะคะวา อันว่า พระพุทธเจ้าแห่งเราทั้งหลาย ก็เทศนาแก่พระอินทร์ว่า โภสาทะโว คุราสัปปุริสา ท. ผูกปรารณายังสุข ๓ ประการ^๗ มีนิระพานเป็นที่แล้ว จงเจียโส

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ,พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, บริษัทสหธรรมิก จำกัด กรุงเทพมหานคร, พ.ศ.๒๕๕๔, หน้า ๓๙๙.

ประสาธแก้ว กล่าวแล้วคือหุ้ทั้ง ๒ ฮองฮับรับเอายังธรรมเทศนาดวงชื่อว่า ปัญญาปารมี อันวิเศษนี้ เพาวันเทอญ

ปรัชญาธรรมในการวิจัยนี้ สุข ๓ ประการ คือ

- ๑) มนุษยสมบัติ สมบัติในเมืองมนุษย์ (คน)
- ๒) สวรรค์สมบัติ สมบัติในเมืองสวรรค์ (เทวสมบัติ/ทิพยสมบัติ)
- ๓) นิพพานสมบัติ สมบัตินิพพาน

คำว่า **สมบัติ** หมายถึง ความถึงพร้อม, ความครบถ้วน, ความสมบูรณ์ ๑. สิ่งที่ไม่ดีที่ถึงด้วยดี, เงินทองของมีค่า, สิ่งที่มีอยู่ในสิทธิอำนาจของตน, ความพร้อมพร้อมสมบูรณ์ สิ่งเหล่านี้ ในการวิเคราะห์รายงานผลการวิจัยนี้ หมายถึง ความสุข มิได้หมายถึงสมบัติอื่นใด

ประการหนึ่ง คำว่า สุข หมายถึง ความสบาย, ความสำราญ, ความฉ่ำชื่นรื่นกายรื่นใจ มี ๒ คือ ๑.กายิกสุข สุขทางกาย ๒.เจตสิกสุข สุขทางใจ

อีกประการหนึ่ง มี ๒ คือ (๑) **อามิสสุข สุขอิงอามิส** คือ อาศักรามคุณ (๒) **นิรามิสสุข สุขไม่อิงอามิส** คือ อิงเนกขัมมะ หรือสุขที่เป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อวัตถุ

อีกประการหนึ่ง **สุขของคฤหัสถ์** หมายถึงสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนพึง/ควรมี และชวนชวนให้มิอยู่เสมอมิ ๔ อย่าง คือ (๑) อตฺถิสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ ที่ได้มาด้วยเรี่ยวแรงของตน โดยทางชอบธรรม (๒) โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ เลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรเลี้ยง และทำประโยชน์ (๓) อนนฺตสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ (๔) อนวัชชสุข สุขเกิดจากประกอบกิจการงาน อันไม่มีโทษ คือสุจริตทั้ง กาย วาจา และใจ^๔

๔.๓.๒ การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้านเรื่อง ปัญญาปารมี ๑๐ ทศ ที่มีต่อสังคมชาวอุบลราชธานี และคนอีสาน ดังนี้

๑) ในกาลยامنัน พระผู้มีพระภาค ตรัสเรียกพระยาอินทร์ให้มาเรียนเอา พระปัญญาปารมีดวงประเสริฐ เพื่อประโยชน์แก่กุลบุตรธิดา เพาวันเทอญ

ภันเต ข้าไหวสัพพัญญูเจ้า กุลบุตร กุลธิดาฝูงนั้น เรียนเอาพระปัญญาปารมีแล้วพึงปฏิบัติต่อพระปัญญาปารมีเหล่านั้นด้วยประการใด ขอสัพพัญญูเจ้าสำแดงแก่พระพุทเจ้าด้วยเทอญ

๒) สัพพัญญูเจ้า จึงเทศนาว่า ดูร มหาราช พึงให้เขาจำไว้ขึ้น, เอียนเอง,สั่งให้เขาเรียน,ท่อง บ่นสาธยาย,ไหว้นบคมรพยำแยง สร้างไว้ในพระศาสนา ให้ผู้อื่นสร้างเขียนเอง ให้ผู้อื่นเขียน ให้สั่งสอนผู้อื่น เก็บไว้บนหิ้งบูชาในเหย้าในเฮือนก็ดี มีพระปัญญาปารมีสถิตอยู่แห่งหนตำบล ก็ดี เทพบุตร เทพธิดา พระยาอินทร์ พระยาพรหม พระยายมราช ท้าวโลกบาลทั้ง ๔ เทพเจ้าในหมื่นโลกจักรวาล ตั้งแต่

^๔ อ้างแล้ว, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ,พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า

สวรรค์ชั้นดาวดึงส์สาเทวโลก ตราบเท่าถึงอกนิฐพรหมโลก ในแสนโกฏจักรวาล ก็จะมาตามปกปักรักษา กราบไหว้สักการบูชา ยังปัญญาบารมีดวงประเสริฐยิ่งกว่าแก้วมณีโชติแห่งพระยาจักรพรรดิ แท้แล

ภันเต ข้าไหว้สัพพัญญูเจ้า กุลบุตรกุลธิดาทั้งหลายผู้นั้น จักมีผลอาณิสสาเป็นดังถ้ำนี้ก็ข้าจา?

๓) สัตถา อันว่า สัพพัญญูเจ้า ก็ทรงสำแดงอาณิสสแห่งพระปัญญาบารมี อันนี้ไว้เป็นที่พึ่งแห่งตน ดังนั้น ว่า บุคคลหญิงชายทั้งหลายผู้นั้น บ่หอนตายด้วยดินถล่ม น้ำท่วม ลมพายุหมุน ไฟป่า อัคคีภัยและศาสนา อาวุธ หอกดาบ หลาวแหลมปืนผา หนามไม้ ไม้ค้อน ก้อนหิน แลบตายด้วยฟ้าผ่า ควายชน ตกกบไม้ งูกัด เสือคุ่ม แซ่ขบ และอุปัทวเหตุอนตายทั้งมวล แท้ดีหลีแล ด้วยเดชะ พระปัญญาบารมีนี้แล

ประการหนึ่ง แม้ที่ว่า ท้าวพระยาเสนามหาอำมาตย์ทั้งหลาย ก็บ่อาจข่มเหงตั้งได้อุปัทวเหตุอันตรายทั้งมวล ก็ระงับกลับหาย เสื่อมสลายหายไป ด้วยเดชะ พระปัญญาบารมีดวงประเสริฐนี้ แท้แล ฯลฯ

ประการหนึ่ง บุคคละทั้งหลายผู้นั้น เป็นที่ยินดี ชื่นใจของคนเป็นอันมากเป็นที่เคารพยำเกรง นบนอบ หมอบคานของชนเป็นอันมาก, หากปากตันจารจาก็หม้วนหู่ไพเราะ เสนาะหูยิ่งหนักหนา, เหตุตั้งนั้นจึงได้ชื่อว่า พระปัญญาบารมี อันประเสริฐยิ่งกว่าแก้วมณีโชติ แห่งพระเจ้าจักรพรรดิราชเจ้า แท้ดีหลีแล ฯลฯ

สรุป อะละโข ในกาละเมื่อนั้น อินทาทิราชเล่าให้พระพุทเจ้าว่า ภันเต ข้าไหว้สัพพัญญูเจ้า บุคคละผู้ใด อาณัติจัดเต็มให้ท่านผู้อื่นบูชา ก็ดี บุคคละใด บูชาด้วยตนเอง ก็ดี ส่วนเขา ๒ คน นั้นผู้ใด จักมีผลอันมากนัก ก็ข้าจา ะคะวา อันว่า พระพุทเจ้า อาหะ ก็กล่าวว่า ดูรามหาราช บุคคละทั้ง ๒ คน ก็มีผลอันมากนักสู่คนแล สักโก อันว่าพระยาอินทร์ ก็ให้พระพุทเจ้าว่า บุคคละผู้ใด เทศนาสั่งสอนคน ท. ให้ตั้งอยู่ในกุศลกรรม^๙ ๑๐ ประการ ดังนั้น ยังจักมีผลบุญดังถ้ำนั้น ก็ข้าจา ะคะวา อันว่า พระพุทเจ้า ก็กล่าวว่า ดูราพระยาอินทร์ นักปราชญ์ผู้ใด เทศนาสั่งสอนคน ท. ให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรม ๑๐ ประการ เป็นอาจารย์ดูแลโลก ดังนั้นก็มีผล อาณิสสมากมายนัก บ่อาจสังขยานับได้แล

อะละ ครั้นนั้น พระยาอินทร์จึงให้พระพุทเจ้าว่า บุคคละผู้ใด เทศนาสั่งสอนปาณะสัตว์ ท. อันอยู่ในแสนโกฏจักรวาลทั้งมวลนั้น ให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรม ๑๐ ประการ ดังนั้น ก็ดี กุศลบุญผู้ใดได้เขียนเอา สวดสาธยายยังปัญญาบารมีนั้น และเขียนไว้ กราบไหว้ ก็ดี ผลอาณิสสสา อันใดนั้น ยังจักมีดังถ้ำ ก็ข้าจา เมื่อนั้น พระพุทเจ้า จึงกล่าวเชิงพระยาอินทาทิราช ว่า บุคคละผู้ใด เทศนาสั่งสอนสัตว์ ท. อันอยู่ในแสนโกฏจักรวาลทั้งมวลนั้น ให้ตั้งอยู่ในธรรม ๑๐ ประการ ก็จักมีผลอาณิสสมากมายนัก บ่อาจจักพรรณนาได้แล ด้วยมีแต่ยังบ่ท้อผลอาณิสสากุศลผลบุญที่ตนได้เขียนเอา แล้วทรงจื่อจำไว้ และจำเรณู

^๙ อ่างแล้ว, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า

สวดสาธยาย ยังพระปัญญาบารมีแท้ดีหลี เหตุดังฤาแลว่าฉันใดนี้จา พระปัญญาบารมีนี้ หากเป็นที่สร้าง
สมภารแห่งบรมโพธิสัตว์เจ้า ท.แล

เมื่อนั้น พระยาอินทาทิราช จึงไหว้พระพุทธเจ้าว่า ภัณฑ ข้าไหว้สัพพัญญูเจ้า ส่วนว่า พระปัญญา
บารมีอันนี้ เป็นเทศนาแก่ปาณะสัตว์ ท. แลฤา? ภาคะวา อันว่า พระพุทธเจ้า อาหะ ก็กล่าวว่าโพธิปักขิย
ธรรมมีปัญญาฉลาด ปัญญามีความหมั่นคือเพียรแลปัญญาอันนั้น ประกอบด้วยพิชหวานอันงาม คือ
อภิญญาที่นั้งนอน อันตี คือ เนกขัมมะบารมีแลประกอบด้วยธรรมอันแจ้ง อันตี คือ วิมุตติธรรม มีดวง
ประทีบอันใสแจ้ง คือ ญาณปัญญา มีผู้รักษาเป็นอันมาก คือ ฌณัฐละอายแก่บาป ผู้ที่ฟังหลักเสียง
ด้วยดี คือว่าข้าเล็ก ๔ จำพวก บไปฮอดไปเถิงแล บัฐเฒ่า บัฐตาย บัฐเข้าพญาธิแล

อะละโห เมื่อนั้น พระยาอินทาทิราช ได้ยินรธรรมเทศนาแห่งพระพุทธเจ้า ในที่นั้น ก็มี
หฤทัยจิตใจมชื่นยินดี สัมปัตติตวาจึงฮับเอาธรรมเทศนา ศิรสา ด้วยห้าวแห่งตนแล วันทีตวา ก็ไหว้
นบคมรพยำแยง สักการบูชา พระสัพพัญญูเจ้าแล้ว คะโต ก็เสด็จเมื่อสู่สวรรคอันเป็นที่อยู่แห่งตนแล

สังวรณนาย่องยอ ยังคัมภีร์มังคละปัญญาบารมีนิฏฐิตัง ก็เสร็จบรรวรควรท่อนีก่อนแล

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

๕. สรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยได้มีประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย ในนิทานเรื่องเสียวสวาสดี ผู้วิจัยได้นำปรัชญาธรรมชื่อว่า จงโอบอ้อมอารีผู้อื่น มาประกอบประเด็นการครองเรือน

ผลการวิจัยนิทานเรื่องเสียวสวาสดี พบว่าปรัชญาธรรม **การครองเรือน** หมายถึง **ฆราวาสวิสัย** ชีวิตชาวบ้านสามัญชนทั่วไป อันภาวะของชาวบ้านทั่วไป ; คฤหบดีผู้เป็นใหญ่ในเรือน ในครอบครัว, พ่อเจ้าเรือน, ชาวบ้านผู้มีอันจะกิน มีการครองเรือน มีเศรษฐกิจพอเพียงไม่ขาดแคลน ภาษากล้นอีสานว่า ดึงหน้าไม่ถึงหลัง ขาดๆเงินๆ ผู้ครองเรือนที่พอเพียง ต้องมีคุณธรรม และหลักธรรมในการครองเรือนคือสัจจะความจริงใจ ทมะ ความฝึกฝนปรับปรุงตัวเอง ขันติ ความอดทน และจาคะความเสียสละ เพื่อแบ่งปัน มีเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตาโมกกรรมต่อเพื่อนมนุษย์ ก็จะอยู่ในสังคมได้ด้วยความสุขตามสภาวะอันควรแก่ตน

ผลการวิจัยเรื่องนกจอกน้อย พบว่าสภาพเหตุการณ์ตลอดระยะเวลาในช่วงการดำเนินวิถีชีวิตของนกทั้ง ๒ ตัว ผัวเมียตรงตามความหมายของปรัชญาธรรม ข้อนี้ที่ว่า ตายแล้วไปไหน? ตายแล้วเกิดใหม่ เกิดเป็นอะไร นก ๒ ตัวผัวเมียเกิดเป็นคน นกตัวผู้เกิดเป็นเจ้าชายวรจิตในผาสารทราชวัง ตามจิตอธิฐานของตน ส่วนนกตัวเมียตายแล้วเกิดเป็นเจ้าหญิงจันทะจร ในผาสารทราชวังตามจิตอธิฐานของตน ปุจฉาว่า เป็นได้ดังฤา? วิสัชนาว่า เป็นได้เพราะอิทัปปัจจยตา ๒ อย่างเกื้อกูลกัน ปัจจยหนึ่งคือแรงอธิฐานจิตของคนทั้งปรารถนาให้เป็นเช่นนั้น ปัจจยสอง คือผลกรรมที่ทำเอาไว้ อุทธาหรณ์นี้ นกเกิดเป็นคน

ส่วนอุทธาหรณ์หนึ่ง คนเกิดเป็นเทวดา ตามเรื่องเล่าว่า

ครั้งนั้น ณ ถ้ำหน้าผาสูง ในหุบเขาแห่งเดียวกันนี้ มีฤๅษีตนหนึ่งนั่งบำเพ็ญสมณธรรมในถ้ำ ขณะนั้น นกจอกน้อย ๒ ตัวผู้เมียได้อาศัยทำรังที่หนองเคราไต้คาง ตกไข่ ๒ ฟอง ฟักไข่ได้ลูก ๒ ตัว อยู่มาวันหนึ่งนกตัวผู้ออกไปหาเหยื่อมาเลี้ยงเมียและลูก เผอิญเกิดมีอุบัติเหตุ นกตัวผู้จิกเกสร หนอน ดอกบัวกินเพลินจนดวงอาทิตย์บ่ายคล้อยแดดแผดเผาดอกบัวจนกลีบดอกบัวห่อเหี่ยวหุบเอาตัวนกไว้ ภายใต้อันดินไม่หลุด ออกไม่ได้ ถูกกลีบบัวหลวงหุบเอาจนกระทั่งยามที่ ๓ ผ่านไป อากาศเย็นน้ำค้างพร่างพรหมสายลมพัดเอื่อย กลีบดอกบัวหลวงผล่ออ้อออก พ่อนกรีบจิกคาบเอาเกสรหนอนบัว แล้วบิตสอดแล้ว คาบเหยื่อกลับรังหวังป้อนลูกน้อยเมียแพง

แต่ผิดหวัง หัวใจแทบพังสลาย เพราะนกตัวเมียโกรธนกตัวผู้ไม่ยอมกินเหยื่อ จึงรีบป้อนลูกน้อยผู้มาสงสาร พลังถามเมียสุดที่รักว่า เธอจำ วันนี้ เพราะเหตุใด เธอจึงไม่กินอาหาร กินหนอยนะจะคนดี เมียโกรธ กระพืดกระเพื่อม ต่อว่าผัว เธอไปเที่ยวเล่นขู่สาวอื่น จะปล่อยให้ฉันและลูกๆ ตัวผู้ชี้แจงว่า ฉันถูกกลีบบัวหลวงหุบห่อเอาไว้ ออกไม่ได้ เมียไม่ยอมฟังเหตุผลใด นกตัวผู้จึงสาบานกับนกตัวเมียว่า ถ้าฉันเป็นอย่างที่เธอรว่านั้น ให้บาปใหญ่โตเท่าพ้อฤๅษี ให้ตกนรกหมกไหม้ ในพิน้อเวจี ท่านพ้อฤๅษีจำศีลบำเพ็ญเพียร เจริญเมตตาภาวนาทุกคำเช้า ฉันจะเป็นบาปได้ประการใด พวกเธอนี้ ฉันอุตส่าห์ไต่อาศัยทำรังที่หนองเครา จะปิดทั้งก็สงสาร และกลัวบาปกรรมพวกเธอนี้ ยังเนรคุณฉันหรือ นกเรียนให้ท่านพ้อตาสีโสทรบว่า ท่านพ้อบวชแต่เล็กแต่น้อย ไม่มีลูกเต้าสืบสกุล ตายไปตกนรกหมกไหม้ในหม้อเวจีตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และคนอินเดีย คนจีนโบราณ นกไม่ได้ว่าท่านพ้อฤๅษีแต่อย่าง

ตาปัสโส ท่านฤๅษีเห็นชอบด้วย จึงขบนกหนึ่งไปอยู่ที่อื่นพร้อมลูกอ่อน ไปอาศัยทำรังอยู่ที่ป่าแขมป่าเลา ก็อยู่ดีไม่เดือดร้อน ครั้งถึงฤดูแล้งเดือน ๓ คล้อย ลมวอยๆคล้อยเดือน ๔ ไฟไหม้ป่าแขมป่าเลา นก ๒ ตัวผู้เมีย นอนหมอบอยู่ในรังพร้อมลูกอ่อน ปรีक्षाหาสื่อกันว่า เราทั้งสองจะไม่ทิ้งลูกน้อยให้ไฟไหม้ตายตามลำพัง เราจะยอมตายในรังพร้อมลูกๆ ขณะนั้นเปลวไฟใหญ่ลุกลามเข้ามาใกล้ ลวกจนเร้าร้อนแผดเผา ทุกสิ่งวอดวายถูกทำลายไปในชั่วพริบตา นกตัวผู้กนกตัวเมียและลูกอ่อนอยู่ข้างนอก ทนต่อความเร้าร้อนแผดเผาของเปลวเพลิงใหญ่ไม่ไหว จึงบินออกจากรังหนีไปก่อน แล้วถูกเปลวเพลิงใหญ่ลวกจนที่ตรงใกล้รังนั้น เมียและลูกถูกเปลวเพลิงใหญ่ไหม้ตายในรังนั่นเอง

ผลการวิจัยนิทานเรื่องปัญญาบารมี ๑๐ ทศ พบว่า นามกวีคนแรก ผู้ประพันธ์ คนแรกชัดเจน ดังปรากฏ ข้อความตอนหนึ่งในนิทานเรื่องปัญญาบารมี ๑๐ ทศว่า

๒๐๕ มุทฺ ๒๐ มชฺ ๒๐๖ มวอฏฺ ๒๐๗ อิภรตฺ ๒๐๘
ทณณบิณฺฑิตมม ทวณณ ๐

ว่า สมัยหนึ่ง ข้าพเจ้า (พระอานนท์) ได้ฟังมาว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ พระเชตะวันวิหาร (วัดเชตะวัน) ที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างถวาย ใกล้กรุงสาวัตถี

อะละ โธ ในกาลครั้งนั้นแล สักโก พระยาอินทรีผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ แวดล้อมด้วยเทพบริวาร จากหมื่นโลกจักรวาล อันมีท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ ท้าวมหาพรหม และเทพบริษัทจำนวนมาก

แวดล้อมเสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่วัดพระเชตะวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ได้ทูลถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าเกี่ยวกับพระปัญญาบารมี ๑๐ ทศ

อธิบายว่า ในกาลครั้งนั้น สักโก พระยาอินทร์ ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ แวดล้อมด้วยเทพบริวาร จากหมื่นโลกจักรวาล อันมีท้าวจตุโลกบาลทั้ง และท้าวมหาพรหม พร้อมด้วยเทพยาจากหมื่นโลกระวาท เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าถวายบังคมแล้วจึงยืนอยู่ที่ควรข้างหนึ่ง และถามพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์ ทรงชี้ให้ท้าวสักกเทวราช เหยินเอา ปัญญาบารมี ไปเพื่ออันใด? พระพุทธเจ้า ทรงตรัสว่า เพื่อจำไว้ท่องบ่นสาธยายเคารพนบอบ และสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดา อื่นๆสืบไป สักโกพระยาอินทาทิราช จึงเรียน พระปัญญาบารมีนั้น จากสำนักพระพุทธเจ้า แล้วสอนกุลบุตรและกุลธิดาอื่นๆ ต่อไป ตราบเท่าถึงปัจฉิมชนรุ่นเราปัจจุบัน

จากข้อความ เรื่องราวนี้ จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า พระพุทธเจ้า เทศนา พระปัญญาบารมี แต่พระอินทร์ พระพรหม และเทพบริวารจากแสนโกฏิจักรวาลย์ และนำไปเผยแผ่ให้เทพทั้งมวลได้จดจำ เคารพนบ้อม สักการบูชา ตามรักษา และกุลบุตรกุลธิดาทั้ง ท. ได้จดจำ ท่องบ่นสาธยาย สืบมาจนกาลบัดนี้

ดังนั้น **พระนามกวี คนแรก** ที่ประพันธ์ หรือ เทศนา หนังสือ ผูกใบลาน **พระปัญญาบารมี** คือ พระสัพพัญญูสัมมาสัมพุทธเจ้า (เป็นอจินไตย สุตวิสัยที่คนจะคิด คิดไปก็ปวดหัวตาย) แห่งเราทั้งหลาย โดยแท้ จากยุคพุทธกาลสืบต่อกันมาจนถึงปัจฉิมชน คนรุ่นสุดท้าย นานกว่า ๒,๖๐๐ ปีมาแล้ว ส่วนนามกวีผู้คัดลอก ถ่ายทอดสืบมาคือ พระยาอินทร์ (เป็นอจินไตย สุตวิสัยที่คนจะคิด คิดไปก็ปวดหัวตาย) ถ่ายแก่เทพบริวาร และกุลธิดา โลกมนุษย์ด้วย ทิพย์ปัญญาสืบมาถึงกาลบัดนี้ แล

๕.๒ อภิปรายผล การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน พบว่า ปรัชญาธรรมข้อนี้ มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ใน ๒ แนวคิด คือ ๑) แนวคิดถึงการดำเนินชีวิตในปัจจุบันว่า เมื่อเกิดมาเป็นคนแล้ว ควรจะดำเนินชีวิตประจำวันให้ถึงจุดหมายปลายทางสูงสุดแห่งชีวิต ตามแนวทางพุทธศาสนา หรือ แนวทางศาสนาของตนๆ เช่น จุดหมายปลายทางสูงสุดแห่งชีวิตชาวพุทธ คือ พระนิพพาน หรืออย่างน้อยก็สวรรค์เทวโลก หรือพรหมโลก และชาวพุทธฝ่ายมหายานก็แดนสุขาวดี

ส่วนจุดหมายปลายทางสูงสุดแห่งชีวิตของศาสนาคริสต์ คือสวรรค์ หรือขึ้นไปอยู่กับพระวิญญาณบริสุทธิ์ พระบิดา และพระบุตร (เยซู) ชาวอิสลามิกชน จุดหมายปลายทางสูงสุด ก็คือ ขึ้นไปอยู่กับอัลเลาะห์ ศาสนาคริสต์ อิสลาม ก็อยู่สวรรค์เสวยสุขร่วมกับพระพระเจ้าฝ่ายศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จุดหมายปลายทางสูงสุดแห่งชีวิตก็คือ โมกษะ ความหลุดพ้นจากโลกพันธะ เพราะฉะนั้น เมื่อพระศาสนาทุกศาสนา สอนให้คนเป็นคนดี ปรัชญาข้อนี้จึงเป็นสิ่งดึงดูดให้ศาสนิกชนของแต่ละศาสนา ยึดเหนี่ยว ถือประพฤติ ปฏิบัติ อันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันในปัจจุบัน

เมื่อยึดถือมาเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนให้คนเรามีสติระลึกได้ มีสัมปชัญญะ รู้ตัวว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก ก็หลีกเลี่ยง ลดละ ปล่อยวาง หรือเลิกทำผิด หันมาทำสิ่งที่ถูก ตามพุทโธวาท หลักการใหญ่แห่งคำสอนของพระพุทธองค์ที่ว่า จงทำแต่ความดี หนีความชั่ว ทำใจให้สะอาดบริสุทธิ์ให้ชัดเจนโดยการแสดงออกทาง เมตตาการุณยธรรม แสดงออกทางกายด้วยเมตตาธรรม เมตตาวจีกรรม แสดงออกทางวาจาด้วยเมตตาธรรม และแสดงออกทางจิตใจ ด้วยเมตตาเมตตาโนกรรม อันล้าลึกเสมอดันเสมอปลาย และทุกคนก็จะมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามสภาวะความเหมาะสมได้ในสังคมปัจจุบัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย ขอเสนอแนะ เป็น ๓ ประเด็น คือ

๑) ด้านนโยบาย (ปริยัติ) สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรร่วมมือกันจริงกับวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาเขตทุกแห่งทั่วประเทศไทย จัดตั้งศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ เปิดโอกาสผลิตนักวิจัยรุ่นใหม่ให้มากยิ่งขึ้น เราอาจได้นักวิจัยฝีมือระดับสากลก็ได้

๒) ให้ทุนวิจัย (ปฏิบัติ) เริ่มจากการวิจัยในห้องเรียน สิ่งแวดล้อมรอบๆตัว ภายในวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาเขต ของแต่ละจังหวัด ค่อยๆขยายออกไปสู่วิทยาลัยภาคและวิทยาลัยทั่วประเทศ โดยเริ่มแลกเปลี่ยน เรียนรู้กันวิจัยระหว่างจังหวัด ระหว่างภาค และระหว่างประเทศ ตลอดจนระหว่างนานาชาติต่อไป

๓) จัดกิจกรรม (ปฏิเวธ) เพื่อเล็งผลคั่นคว่าหานักวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตต่างๆ ทั่วประเทศ โดยการจัดที่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ เมื่อจัดครบทุกภาคแล้ว จึงรวมประกวดผลงานวิจัยแยกเป็น ๔ ระดับ คือ ผลงานวิจัยดีเยี่ยม ดีเด่น ดีมาก และดี มาตีพิมพ์ออกเผยแพร่นานาชาติผ่านวารสารมวชนสาธิต จัดกิจกรรมมอบโล่ มอบรางวัล เป็นการประกาศเชิดชูเกียรติคุณ ผลงานวิจัย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสู่สายตาชาวไทย ชาวเอเชีย และทั่วโลกต่อไป

จากการอภิปรายผลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์แล้ว พบว่า นิทานพื้นบ้าน ๓ เรื่องนี้ ; นิทานท้าวเสียวสวาสดี นิทานนกจอกน้อย และนิทานปัญญาบารมี ๑๐ ทศ เป็นนิทานที่ประชาชนคนไทยทั่วอีสานสนใจเล่าสืบทอดกันมาช้านานจนกลายเป็น มรดกตกทอดอันล้ำค่าของสังคมทางภาษา และวรรณกรรมถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติอีกอย่างหนึ่ง ควรแก่การศึกษาของลูกหลานไทยศึกษาต่อไป

๑) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปราชญ์กวีผู้ประพันธ์ นิทานพื้นอีสานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี และเรื่องนกจอกน้อย มีจุดประสงค์ใหญ่ตรงกันคือ นำเอาปรัชญาธรรม คือแนวคิดอันลึกซึ้งมาเป็นสื่อกลางมวชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อเป็นแนวทางที่ถูกต้องในทางประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างกลมกลืนกับขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ของถิ่นอีสานได้อย่างลงตัว

๒) จึงมีข้อเสนอแนะ ว่า สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับ สถาบันวิจัยศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศน์ บางลำพูบน กรุงเทพมหานคร ควรเปิดกว้างให้นักวิจัย นักศึกษา ครู อาจารย์ ท่านที่สนใจ นักวิจัยท้องถิ่นจากทั้ง ๔ ภาคเมืองไทย ได้ศึกษาค้นคว้าและวิจัยเพิ่มผลงานมากขึ้น เกี่ยวกับวรรณกรรมแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นมีบทบาทใกล้ชิด มีผลกระทบโดยตรงกับวิถีชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

๓) ผลการวิเคราะห์ ยังพบว่า สารสำคัญของนิทานพื้นบ้านอีสานเรื่องปัญญาบารมี ๑๐ ทศ ได้กล่าวถึงคุณธรรมอันสูงส่ง อันมีทานบารมี เป็นเบื้องต้น และมี อุเพกขาบารมีเป็นที่สุด เหตุตั้งนั้น จึงมี **ข้อเสนอแนะว่า** ...โก สารโว ดุรา สับปรีสาทั้งหลาย พระปัญญาบารมี ๑๐ ทศ ของพระพุทธรูปเจ้าแห่งเหล่าทั้งหลายนี้หากเป็นข่าวของอันบุคคลกล่าวว่า ประเสริฐกว่าแก้วมณีโชติ แห่งพระยาจักรีราชันนั้นแล อันโลกทั้งหากสมมุติว่า เป็นมุนีคุณอันประเสริฐ แท้จริงในกาลตลอดไป

พระปัญญาบารมีนี้ มีแก่บุคคลผู้ใด เพียรย่อมน้อม (ย่อมน) พัทธรักษาศีล บุคคลผู้นั้น ให้จำเริญสมบัติในเมืองคนนั้น เพราะเดชะ พระปัญญาบารมีนั้น จักบันดาลให้บุคคลผู้นั้น ที่รักษาพระปัญญาบารมีนั้น มีอายุยืนยาว มีวรรณะเนื้ออันงามเป็นที่รักของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย สุขัง พะลัง บุคคลผู้นั้นก็ประกอบสุขและกำลังเรี่ยวแรงยิ่งนั้น ก็จำเริญด้วยสติปัญญา ย่อมรอบรู้ยังกิจอันผดอันชอบ อันหนัก อันเบา มีจิตใจเบิกบานชื่นยินดี มากนักเป็นประดุจดอกบัวอันบานงาม ในสระน้ำอันลึกและใสเย็น ปากท่านจารย์ก็เป็นทีหม่นเพราะไฟระส่ำระสาย ยิ่งนักหนา เหตุตั้งนี้ จึงได้ชื่อว่า พระปัญญาบารมีอันประเสริฐกว่าแก้วมณีโชติแห่งพระยาจักรีพรต นั้นโดยแท้แล แก้วมณีโชติขึ้นชมเฉพาะพระยาจักรีพรต เท่านั้นแต่ปัญญาบารมีนี้ชื่นชมทั้งมนุษย์และเทวดาโดยแท้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ หนังสือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย **พระไตรปิฎกภาษาไทย**, ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระราชมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต); พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๒๘.

กิริติ บุญเจือ, **ชุดพื้นฐานปัญหาจริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**, กรุงเทพมหานคร :

ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘

กุหลาบ มลลิกะมาส, **ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดี**, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๘.

..... **ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย**, กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕.

..... **วรรณคดีวิจารณ์**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑.

..... **วรรณกรรมไทย**, กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๘.

ขุนพรหมประศาสน์ ; **เสี้ยวรสชาติ คำกลอน**, โรงพิมพ์ ศิริธรรม อุบลราชธานี, พ.ศ. ๒๕๑๐

ขุนวิจิตรมาตรา, **สิ่งที่คิดเห็นในคำ**, อัญญา : โรงพิมพ์เอนทองวัฒนา, ๒๕๒๑

จำนงค์ ทองประเสริฐ, **ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ** , กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๙.

จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์, **ศาสนาชีวิต และสังคม**, กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ ๒๕๔๗.

ฐานิสร์ ชาตรัตพงษ์, **ความรู้เรื่องชาดก**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕.

ดร.ปรีชา พิณทอง, **วรรณคดีอีสาน เล่ม ๒**, โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซต ถนนชยางกูร

อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐ โทร.๐๔๕-๒๔๒๒๙๓.

..... **เล่าสู่ฟัง**, ผู้วิจัยได้ฟังมาจาก อาจารย์ไสรจ นามอ่อน นำมาเล่าต่อ, พ.ศ.๒๕๑๕.

ด็อกเตอร์ วิลเลียมคลิฟตัน ด็อดด์; หลวงนิเพทยนิติสรณ์, **ชนชาติไทย (The Thai Race)**,

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ พิมพ์ครั้งที่ ๓ โรงพิมพ์คุรุสภา พ.ศ.๒๕๒๐.

เดชาวโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์) ; **นิทานท้าวเสี้ยวรสชาตคำกลอนโบราณอีสาน**,

คลังนานาธรรมขอนแก่น ๒๕๔๑.

..... **นิทานท้าวเสี้ยวรสชาต**, บริษัท คลังนานาธรรมจำกัด อ.เมือง จ.ขอนแก่น พ.ศ.๒๕๔๑.

ธนิธิตา แก้ว, **รวมนิทานธรรม เล่ม ๖**, สำนักงานลูก ส.ธรรมภักดี ถนนข้าวสาร กทม.

ไม่ปรากฏ พ.ศ.

ธวัช ปุณโณทก, **มรดกไทยอีสาน ฉบับสมบูรณ์**, บริษัทขอนแก่น คลังนาธรรมชาติ จำกัด,

๑๖๑/๖-๘ ถนนกลางเมือง จังหวัดขอนแก่น พ.ศ.๒๕๔๔.

..... **วรรณกรรมท้องถิ่น**, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕.

..... **วรรณกรรมภาคอีสาน**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗.

..... **วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบ**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

..... **วรรณกรรมอีสาน**, กรุงเทพมหานคร : พีระพัฒนา, ๒๕๒๒.

บุญมี แพนแก้ว, **พุทธปรัชญาเถรวาท**, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

ดื่บลิวิ.ที.สเตซ, (แต่ง), ปรีชา ช่างขวัญยืน (แปล), **ปรัชญากรีก**, กรุงเทพมหานคร:

เอส.เอ็ม. เอ็ม. ๒๕๒๔.

ประจักษ์ ประภาพิตยากร, **ความรู้พื้นฐานทางวรรณคดีและวรรณกรรมเอกของไทย**,

กรุงเทพมหานคร : ชินอักษรการพิมพ์, ๒๕๒๒

พรทิพย์ ชังธาดา, **วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน**, กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น จัดพิมพ์, ๒๕๔๕.

พระครูเทพสารคุณ (สุนันท์ เพียรเลื่อน); ขอบ ดีสวนโคก; วิมล ชนะบุญ; บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล,

มรดกอีสาน ฉบับสมบูรณ์,ขอนแก่น คลังนาธรรมชาติ ถนนกลางเมือง

จังหวัดขอนแก่น, พ.ศ. ๒๕๔๔.

พระครูอดุลสาภิ; **ท้าวท่ากาดำ**, พ.ศ.๒๕๒๑ ผูก ๓ ใบลาน

..... **ท้าวท่ากาดำ**, พ.ศ.๒๕๒๗ ผูก ๑ ใบลาน ๕

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), **ยิ่งก้าวถึงสุขยิ่งใกล้ถึงธรรม**, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

..... **สถานการณ์พระพุทธศาสนากระแสสายศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัท

สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**,

บริษัทสหธรรมิก จำกัด กรุงเทพมหานคร, พ.ศ.๒๕๕๔.

..... **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, กรุงเทพมหานคร : บริษัท

สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ; **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑**, มหามกุฏราช

วิทยาลัย กรุงเทพมหานคร, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑ , พ.ศ. ๒๕๓๕,

..... **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๒**. หลักสูตรนิกกรรมและธรรมศึกษาชั้นโท, มหามกุฏราชวิทยาลัย,

วัดบวรนิเวศ กรุงเทพมหานคร, พ.ศ.๒๕๓๒.

พระยาอนุนามราชธน, การศึกษาเรื่องประเพณีของไทย, กรุงเทพมหานคร :

ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๕.

_____. การศึกษาเรื่องประเพณีไทย, กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๑.

พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘.

พระราชเวที, วัดประยูรวงศาวาส, ชุมชุมสวดมนต์ฉบับหลวงแปล, พ.ศ. ๒๕๔๘

พุทธทาส ภิกขุ, ตามรอยพระอรหันต์, (ม.ป.ท. ๒๕๒๙)

วิธาน สุชีวกุปต์, อภิปราย, กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

สวิง บุญเจิม (ป.ธ.๙, MA.), ตำรามรดกอีสาน มูลมังอีสาน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, อุบลราชธานี :

สำนักพิมพ์มรดกอีสาน, พ.ศ. ๒๕๓๙.

สิทธา พินิจกุลและคณะ, ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย, กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕.

สุนีย์ มกราพันธ์, แง่คิดจากวรรณกรรม, กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๒๕.

เสถียรโกเศศ, วัฒนธรรมเบื้องต้น, กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๕

โสรัจ นามอ่อน, ปรีวรรคจากต้นฉบับ นิทาน นกจอกน้อย ผูก ๑ พ.ศ.๒๕๔๖

_____. โครงการปริวรรตหนังสือใบลานอักษรธรรมอีสานเป็นอักษรไทย;

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี พ.ศ.๒๕๔๔-๔๖

หน้าลานผูก ๓ ต้นฉบับ วัดบ้านโนนแดง อ.นาจะหลวย จ.อุบลราชธานี.

_____. โครงการปริวรรตหนังสือใบลานสืบสานวัฒนธรรมจากอักษรธรรมมรดกอีสานเป็น

อักษรไทย, เรื่องนกจอกน้อย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต

อุบลราชธานี เอกสารวิชาการลำดับที่ ๕/๒๕๕๔ หนังสือผูกใบลาน ผูก ๓.

_____. ปรีวรรคจากต้นฉบับหนังสือผูกใบลาน นิทานท้าวเสียวสวาสดี ผูก ๕.

_____. คู่มือ เรียนลัดอักษรธรรมอีสาน พ.ศ. ๒๕๔๕, พิมพ์เป็น มูตาสักการะในงานมงคล

อายุวัฒนะ ๘๐ ปี พระเทพกิตติมุนี เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี

เจ้าอาวาสวัดมหาวนาราม (วัดป่าใหญ่).

สื่อออนไลน์ (เรื่องศาลาปฏิบัติกรรมฐาน),

<http://www.lambuddhism.com/grammathan/baram1.html>.

อรทัย เลียงจินดาถาวร, โสรัจ นามอ่อน, โครงการศึกษา รวบรวมและจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือใบ

ลาน จังหวัดอุบลราชธานี, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔

สำรวจพบว่า ลำมหาชาติ หรือเวสสันดรชาดก มีแทบทุกวัดกว่า ๒๕๐ ลำ

(ฉบับอักษรธรรม)

- **ต้นฉบับ จารด้วยอักษรธรรม ปัญญาปารมี** จำนวน ๒๐ ผูก, ยืมจากวัดบ้านทุ่ง
ตำบลแดงหม้อ อำเภอเชียงโน จังหวัดอุบลราชธานี, พ.ศ.๒๕๔๓-๒๕๔๔.
- **ประวัติเมืองอุบลราชธานี**; มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, พ.ศ.๒๕๔๖.

๑.๒ รายงานการวิจัย

- วัชระ งามจิตรเจริญ , นิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท : อัตตาหรืออนัตตา , วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- นันทนา ขุนภักดี, รายงานการวิจัยวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิรักษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒,
นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, ๒๕๕๐.
- สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพฤติกรรมทาง
ศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช, รายงานการวิจัย,
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๙.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. **คติความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ**, อำเภอควนขนุน
จังหวัดพัทลุง, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๓.

๑.๓ เอกสารอัดสำเนา

- จารุวรรณ ธรรมวัตร, **ลักษณะวรรณกรรมอีสาน**, เอกสารทางวิชาการของศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรม
อีสาน, มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑.
- รายงานพิเศษศิลปวัฒนธรรม, **บวชนาค ต้องทำขวัญนาค**: ประเพณีของนาคอุษาคเนย์ที่ไม่มีใน
อินเดียลังกา, ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๘ (มิถุนายน ๒๕๔๖) : ๖๗-๖๘.
- โสรัจ นามอ่อน. **ศาสนาเปรียบเทียบ เอกสารประกอบการเรียนการสอน**. พิมพ์คอมพิวเตอร์
เย็บเล่ม,

ภาคผนวก ก. บทความการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา
ที่ปรากฏในหนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี
A study of Influence of Folktale from Palm Leaf
Books in Aksorndham I-sarn in Ubonrachathani

นายสี สร้อยสน

นายเกียรติศักดิ์ บุตรราช

พระมหาจิตนเรศ วุฑฒิธมโม, ผศ.ดร.

Mr. Si Sraison

Mr.Kiattisak Butrat

Pharmaha Chitnaretes Wutthidhammo ,

Dr. Assis. Pro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Vittayakhed Ubon Rajathani

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี คือนิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี นิทานเรื่องนกจอกน้อย และนิทานเรื่องปัญญาปารมี ดังนี้

ผลการวิจัยนิทานเรื่องเสียวสวาสดี พบว่าปรัชญาธรรม การครองเรือน หมายถึง ฆราวาสวิสัย ชีวิตชาวบ้านสามัญชนทั่วไป อันภาวะของชาวบ้านทั่วไป ; คุฤหบดีผู้เป็นใหญ่ในเรือนในครอบครัว, พ่อเจ้าเรือน, ชาวบ้านผู้มีอันจะกิน มีการครองเรือน มีเศรษฐกิจพอเพียงไม่ขาดแคลนภาษาถิ่นอีสานว่า ดึงหน้าไม่ถึงหลัง ขาดๆเกินๆ ผู้ครองเรือนที่พอเพียง ต้องมีคุณธรรม และหลักธรรมในการครองเรือนคือสัจจะความจริงใจ ทมะ ความฝึกฝนปรับปรุงตัวเอง ขันติ ความอดทน และจาคะ ความเสียสละ เผื่อแผ่แบ่งปัน มีเมตตาทายกรรม เมตตาเวจีกรรม และเมตตาโมกกรรมต่อเพื่อนมนุษย์ก็จะอยู่ในสังคมได้ด้วยความสุขตามสภาวะอันควรแก่ตน

ผลการวิจัยเรื่องนกจอกน้อย พบว่าสภาพเหตุการณ์ตลอดระยะเวลาในช่วงการดำเนินวิถีชีวิตของนกทั้ง ๒ ตัว ผัวเมียตรงตามความหมายของปรัชญาธรรม ข้อนี้ที่ว่า ตายแล้วไปไหน? ตายแล้วเกิดใหม่ เกิดเป็นอะไร นก ๒ ตัวผัวเมียเกิดเป็นคน นกตัวผู้เกิดเป็นเจ้าชายวรจิตในผาสารทราชวังตามจิตอธิษฐานของตน ส่วนนกตัวเมียตายแล้วเกิดเป็นเจ้าหญิงจันทะจร ในผาสารทราชวังตามจิตอธิษฐานของตน ปุจฉาว่า เป็นได้ดังตา? วิสัชนาว่า เป็นได้เพราะอิทัปปัจจยตา ๒ อย่างก็อยู่ร่วมกัน ปัจจัยหนึ่งคือแรงอธิษฐานจิตของคนทั้งปรรณนาให้เป็นเช่นนั้น ปัจจัยสอง คือผลกรรมที่ทำเอาไว้ อุทธาหรณ์นี้ นกเกิดเป็นคน

ผลการวิจัยพบว่าสาระสำคัญของนิทานพื้นบ้านอีสานเรื่องปัญญาบารมี ๑๐ ทศ ได้กล่าวถึงคุณธรรมอันสูงส่ง อันมีทานบารมี เป็นเบื้องต้น และมี อุเพกขาบารมีเป็นที่สุด เหตุฉะนั้น จึงมี...โก สารโว ดุรา สับปรีสาทั้งหลาย พระปัญญาบารมี ๑๐ ทศ ของพระพุทธเจ้าแห่งเอหาทั้งหลายนี้หากเป็นข้าของอันบุคคลกล่าวว่า ประเสริฐกว่าแก้วมณีโชติ แห่งพระยาจักรีราชันนั้นแล อันโลกทั้งหากสมมุติว่า เป็นมุงคูลอันประเสริฐ แท้จริงในกาลตลอดไป

พระปัญญาบารมีนี้ มีแก่บุคคลผู้ใด เพียรยอม(ยอม) พิทักษ์รักษา บุคคลผู้หนึ่ง ให้จำเริญสมบัติในเมืองคนนั้น เพราะเดชะ พระปัญญาบารมีนั้น จักบันดาลให้บุคคลผู้หนึ่ง ที่รักษาพระปัญญาบารมีนั้น มีอายุมั่นคงยืน มีวรรณะเนื้ออันงามเป็นที่รักของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย สุขัง พะลัง บุคคลผู้หนึ่งก็ประกอบสุขและกำลังร่ำรวยแรงยิ่งขึ้น ก็จำเริญด้วยสติปัญญา ย่อมรอบรู้อย่างกิจอันผิตอันชอบ อันหนัก อันเบา มีจิตใจเบิกบานชื่นยินดี มากนักเป็นประดุจดอกบัวอันบาลงาม ในสระน้ำอันลึกและใสเย็น ปากด้านจารจากก็เป็นที่หม่นเพราะไฟระส่ำระสาย ยิ่งนักหนา เหตุดังนี้ จึงได้ชื่อว่า พระปัญญาบารมีอันประเสริฐกว่าแก้วมณีโชติแห่งพระยาจักรีพรต นั้นโดยแท้แล แก้วมณีโชติขึ้นชมเฉพาะพระเจ้าจักรพรรดิ เท่านั้นแต่ปัญญาบารมีนี้ชื่นชมทั้งมนุษย์และเทวดาโดยแท้

คำหลัก : นิทานพื้นบ้าน ,ปรัชญาธรรม, บารมี ๑๐ ทศ,หนังสือผูกใบลาน.

Abstract

Research Study Folk Fair Buddhist philosophical analysis presented in the book leaves the Ubon Ratchathani. Thao is a thrilling tale SiewSawasdi Limping Little Bird Tales and the story of the wise Parmi

The results were thrilling tale SiewSawasdi Philosophy that justified the householder represents the secular nature of the common folk life. The general condition of the home; the house is rich in family, Ehgaeran father, a wealthy locals. The householder there is no shortage of Sufficiency Economy Isan dialect that Lift up after choppy shy householder sufficient. There must be moral and the principle of

marriage is for me the truth, sincerity, tolerance, patience and practice to update them from that sacrifice. Generous sharing Turner humanitarian compassion and mercy Whikrrm mental fellowman. It is located in the state should be happy for her.

The findings of birds limping a little. Found that the duration of the operation life of the birds, the two spouses meets the definition of this philosophy is that fair to the dead? Death and rebirth is what the bird two spouses was born. The male bird was born a prince in mental Wanna Rock Festival Palace. According to their wishes the female bird is dead princess Chanted Rove. Rock festival in the palace's wishes that their questioning was the answer is because I Tupper's eye two factors are complementary. Another factor is the wishes of the people of the desire to be like that second factor is retribution that made him appeal to Iran on this bird was born.

The results showed that the essence of folk wisdom East Acts 10 television said the noble virtues. In a quote Industry Expectations are preliminary and are therefore most leg acts as a Bhopal for Argyle v Dura chopped keypad Risa said. Acts 10 Television wisdom of Lord Buddha Pan Hao said, if a person's belongings said. More precious than glass Maneechot Otherwise flawless royal prince of the Church Assuming that the entire world Kun's a thatched precious Indeed, in the latter forever. This wisdom Acts To a person who has been mixed. Perseverance will (inevitably) protect persons who are mixed. Treasures abound in the city, because she criticizes the Holy Wisdom. Will make the person Preserving the wisdom that acts It stands between The beauty is that the caste flesh of man and all angels Hak Su Palang imprisoned person is happy operators and even strengthened it. It is blessed with a vacuum pump consciousness. It also works with a well-rounded offense like heavy light merry pleased audiences. Much like the lotus flower is a Bal beauty. The pool is deep and cool. Oral anti-spy's fun because it is the melodic seeking more abundantly clear why it is known as. Acts wisdom is more precious than glass Maneechot of the imperial prince by genuine admiration and glass Maneechot only God Emperor. But this intellectual prestige appreciated by both men and angels genuine.

Key Word : Folklore , philosophy, theology , Parmi 10 views ,
palm leaves bound books .
Development Model of Buddhist Temples Tourism

คำนำ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาถึงปรัชญาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านที่นักปราชญ์โบราณได้นำเสนอและสอดแทรกไว้ในเนื้อหาสาระของนิทานพื้นบ้านในบทบาทของตัวละครแต่ละตัวและมีความสำคัญลึกซึ้งถึงแก่นแห่งวรรณกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในหนังสือใบลาน จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาหลักปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านเรื่องท้าวเสียวสวาสดี นิทานเรื่องนกจอกน้อย และนิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ และเพื่อวิเคราะห์หลักปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้านหนังสือใบลานที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับการศึกษา โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้ คือ ๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลหลักปรัชญาธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ๒) การศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีเนื้อหาเป็นปรัชญาธรรมพื้นบ้านที่ปรากฏในหนังสือใบลาน ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีพระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ และกลุ่มฆราวาสที่เป็นปราชญ์ที่เชี่ยวชาญในเรื่องนี้โดยเฉพาะ ๓) การศึกษาได้ทราบถึงหลักปรัชญาที่ปรากฏในนิทานนำมาซึ่งคุณประโยชน์ต่อสังคมไทยปัจจุบัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คณะผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามความสำคัญของการศึกษาประกอบด้วย ๑) คณะสงฆ์ ตัวแทนองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เป็นปราชญ์ที่มีความรู้เรื่องปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้านโดยเฉพาะ

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ในนิทานเรื่องเสียวสวสดี ผู้วิจัยได้นำปรัชญาธรรมข้อว่า จงโอบอ้อมอารีผู้อื่น มาประกอบประเด็นการครองเรือน

ผลการวิจัยนิทานเรื่องเสียวสวสดี พบว่าปรัชญาธรรม **การครองเรือน** หมายถึง **ขรवास** **วิสัย** ชีวิตชาวบ้านสามัญชนทั่วไป อันภาวะของชาวบ้านทั่วไป ; คฤหบดีผู้เป็นใหญ่ในเรือน ในครอบครัว, พ่อเจ้าเรือน, ชาวบ้านผู้มีอันจะกิน มีการครองเรือน มีเศรษฐกิจพอเพียงไม่ขาดแคลน ภาษาถิ่นอีสานว่า ดึงหน้าไม่ถึงหลัง ขาดๆเงินๆ ผู้ครองเรือนที่พอเพียง ต้องมีคุณธรรม และหลักธรรม ในการครองเรือนคือสัจจะความจริงใจ ทมะ ความฝึกฝนปรับปรุงตัวเอง ขันติ ความอดทน และจาคะ ความเสียสละ เมื่อแม่แบ่งปัน มีเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตาโมกกรรมต่อเพื่อนมนุษย์ ก็จะอยู่ในสังคมได้ด้วยความสุขตามสภาวะอันควรแก่ตน

ผลการวิจัยเรื่องนกจอกน้อย พบว่าสภาพเหตุการณ์ตลอดระยะเวลาในช่วงการดำเนินวิถีชีวิตของนกทั้ง ๒ ตัว ผั้วเมียตรงตามความหมายของปรัชญาธรรม ข้อนี้ที่ว่า ตายแล้วไปไหน? ตายแล้วเกิดใหม่ เกิดเป็นอะไร นก ๒ ตัวผั้วเมียเกิดเป็นคน นกตัวผู้เกิดเป็นเจ้าชายวรจิตในผาสารทราชวังตามจิตอธิษฐานของตน ส่วนนกตัวเมียตายแล้วเกิดเป็นเจ้าหญิงจันทะจร ในผาสารทราชวังตามจิตอธิษฐานของตน ปุจฉาว่า เป็นได้ดังธา? วิสัชนาว่า เป็นได้เพราะอิทัปปัจจยตา ๒ อย่างเกื้อกูลกัน ปัจจยหนึ่งคือแรงอธิษฐานจิตของคนทั้งปรารถนาให้เป็นเช่นนั้น ปัจจยสอง คือผลกรรมที่ทำเอาไว้ อุทธาหรณ์นี้ นกเกิดเป็นคน

ส่วนอุทธาหรณ์หนึ่ง คนเกิดเป็นเทวดา ตามเรื่องเล่าว่า

ครั้งนั้น ณ ถ้ำหน้าผาสูง ในหุบเขาแห่งเดียวกันนี้ มีฤาษีตนหนึ่งนั่งบำเพ็ญสมณธรรมในถ้ำ ขณะนั้น นกจอกน้อย ๒ ตัวผั้วเมียได้อาศัยทำรังที่หนองเคราใต้คาง ตกไข่ ๒ ฟอง ฟักไข่ได้ลูก ๒ ตัว อยู่มาวันหนึ่งนกตัวผู้ออกไปหาเหยื่อมาเลี้ยงเมียและลูก เผอญเกิดมีอุบัติเหตุ นกตัวผู้จิกเกสร หนองดอกบัวกินเพลินจนดวงอาทิตย์บ่ายคล้อยแดดแผดเผาดอกบัวจนกลีบดอกบัวห่อเหี่ยวหุบเอาตัวนกไว้ ภายใต้ ดิ้นไม่หลุด ออกไม่ได้ ถูกกลีบบัวหลวงหุบเอาจนกระทั่งยามที่ ๓ ผ่านไป อากาศเย็นน้ำค้างพร่างพรหมสายลมพัดเอื่อย กลีบดอกบัวหลวงผล่ออ้าออก พ่อนกรีบจิกคาบเอาเกสรหนองบัว แล้วบิตสอตแล้ว คาบเหยื่อกลับรังหวังป้อนลูกน้อยเมียแพง

แต่ผิดหวัง หัวใจแทบพังสลาย เพราะนกตัวเมียโกรธนกตัวผู้ไม่ยอมกินเหยื่อ จึงรีบป้อนลูกน้อยผู้น่าสงสาร พลังถามเมียสุดที่รักว่า เธอจำ วันนี้ เพราะเหตุใด เธอจึงไม่กินอาหาร กินน้อยจนจะ คนดี เมียโกรธ กระพืดกระเพื่อม ต่อว่าผั้ว เธอไปเที่ยวเล่นซู้สาวอื่น จะปล่อยให้ฉันและลูกๆ ตัวผู้ชี้แจงว่า ฉันถูกกลีบบัวหลวงหุบเอาไว้ออกไม่ได้ เมียไม่ยอมฟังเหตุผลใด นกตัวผู้จึงสาบานกับนกตัวเมียว่า ถ้าฉันเป็นอย่างที่เธอนั้น ให้บาปใหญ่โตเท่าพ่อฤาษี ให้ตกรกหมกไหม ในพื้นอเวจี ท่านพ่อฤาษีจำศีล บำเพ็ญเพียร เจริญเมตตาภาวนาทุกคำเช้า ฉันจะเป็นบาปได้ประการใด พวกเธอนี้ ฉัน

อุตสาให้อาศัยทำรังที่หนองเครา จะปิดทึงก็สงสาร และกลัวบาปกรรมพวกเธอนี้ ยังเนรคุณฉันหรือนักเรียนให้ท่านพ่อตาปัสโสทราบ ว่า ท่านพ่อบวชแต่เล็กแต่น้อย ไม่มีลูกเต้าสืบสกุล ตายไปตกนรกหมกไหม้ในหม้อเวจีตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และคนอินเดีย คนจีนโบราณ นักไม่ได้ว่าท่านพ่อฤาษีแต่อย่าง

ตาปัสโส ท่านฤาษีเห็นชอบด้วย จึงจับนกนี้ไปอยู่ที่อื่นพร้อมลูกอ่อน ไปอาศัยทำรังอยู่ที่ป่าแขมป่าเลา ก็อยู่ดีไม่เดือดร้อน ครึ่งถึงฤดูแล้งเดือน ๓ คล้อย ลมวอยๆ คล้อยเดือน ๔ ไฟไหม้ป่าแขมป่าเลา นก ๒ ตัวผัวเมีย นอนหมอบอยู่ในรังพร้อมลูกอ่อน ปรีक्षाหาถือกันว่า เราทั้งสองจะไม่ทิ้งลูกน้อยให้ไฟไหม้ตายตามลำพัง เราจะยอมตายในรังพร้อมลูกๆ ขณะนั้นเปลวไฟใหญ่ลุกลามเข้ามาใกล้ ลวกจนร้าวร้อนแผดเผา ทุกสิ่งวอดวายถูกทำลายไปในชั่วพริบตา นกตัวผู้กตัวเมียและลูกอ่อนอยู่ข้างนอก ทนต่อความร้าวร้อนแผดเผาของเปลวเพลิงใหญ่ไม่ไหว จึงบินออกจากรังหนีไปก่อน แล้วถูกเปลวเพลิงใหญ่ลวกจนที่ตรงใกล้รังนั้น เมียและลูกถูกเปลวเพลิงใหญ่ไหม้ตายในรังนั่นเอง

ผลการวิจัยนิทานเรื่องปัญญาบารมี ๑๐ ทศ พบว่า นามกวีคนแรก ผู้ประพันธ์ คนแรกชัดเจน ดังปรากฏ ข้อความตอนหนึ่งในนิทานเรื่องปัญญาบารมี ๑๐ ทศว่า

๑๐๕๕ มุอว์ ๑๐๖ มชฺฐัม ทด๑) มวอ์อฺยัม อิบธอวิ เท๑๐๐๐
ท๑๐๐๐๐๐๐๐ ท๑๐๐๐๐ ๑

ว่า สมัยหนึ่ง ข้าพเจ้า (พระอานนท์) ได้ฟังมาว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ พระเชตะวันวิหาร (วัดเชตะวัน) ที่อาณาบริเวณทิศตะวันออกไกลกรุงสาวัตถีฯ

อะละ โธ ในกาลครั้งนั้นแล สักโก พระยาอินทร์ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ แวดล้อมด้วยเทพบริวาร จากหมื่นโลกจักรวาล อันมีท้าวจุลโลกบาลทั้ง ๔ ท้าวมหาพรหม และเทพบริษัทจำนวนมาก แวดล้อมเสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่วัดพระเชตะวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ได้ทูลถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าเกี่ยวกับพระปัญญาบารมี ๑๐ ทศ

อธิบายว่า ในกาลครั้งนั้น สักโก พระยาอินทร์ ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ แวดล้อมด้วยเทพบริวาร จากหมื่นโลกจักรวาล อันมีท้าวจุลโลกบาลทั้ง ๔ และท้าวมหาพรหม พร้อมด้วยเทพยาจากหมื่นโลกระวาท เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าถวายบังคมแล้วจึงยืนอยู่ที่ควรข้างหนึ่ง และถามพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์ ทรงชี้แนะให้ท้าวสักกเทวราช เหยียนเอา ปัญญาบารมี ไปเพื่ออันใด? พระพุทธเจ้า ทรงตรัสว่า เพื่อจำไว้ท่องบ่นสาธยายเคารพนบนอบ และสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดา อื่นๆสืบไป สักโกพระยาอินทาทิราช จึงเรียน พระปัญญาบารมีนั้น จากสำนักพระพุทธเจ้า แล้วสอนกุลบุตรและกุลธิดาอื่นๆ ต่อไป ตราบเท่าถึงปัจฉิมชนรุ่นเราปัจจุบัน

จากข้อความ เรื่องราวนี้ จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า พระพุทธเจ้า เทศนา พระปัญญาบารมี แต่พระอินทร์ พระพรหม และเทพบริวารจากแสนโกฏิจักรวาลย์ และนำไปเผยแผ่ให้เทพทั้ง

มวลได้จดจำ เคารพบน้อม สักการบูชา ตามรักษา และกุลบุตรกุลธิดาทั้ง ท. ได้จดจำ ท่องบ่น สาธยาย สืบมาจนกาลบัดนี้

ดังนั้น **พระนามกวี คนแรก** ที่ประพันธ์ หรือ เทศนา หนังสือ ผูกใบลาน **พระปัญญาปารมี** คือ พระสัพพัญญูสัมมาสัมพุทธเจ้า (เป็นอจินไตย สุตวิสัยที่คนจะคิด คิดไปก็ปวดหัวตาย) แห่งเราทั้งหลาย โดยแท้ จากยุคพุทธกล่าวสืบต่อกันมาจนถึงปัจฉิมชน คนรุ่นสุดท้าย นานกว่า ๒,๖๐๐ ปีมาแล้ว

ส่วนนามกวีผู้คัดลอก ถ่ายทอดสืบมาคือ พระยาอินทร์ (เป็นอจินไตย สุตวิสัยที่คนจะคิด คิดไปก็ปวดหัวตาย) ถ่ายแก่เทพยวิวาร และกุลธิดา โลกมนุษย์ด้วย ทิพย์ปัญญาสืบมาถึงกาลบัดนี้ แล

อภิปรายผลการศึกษา

อภิปรายผล การวิเคราะห์ปรัชญาธรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน พบว่า ปรัชญาธรรมข้อนี้ มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ใน ๒ แนวคิด คือ ๑) แนวคิดถึงการดำเนินชีวิตในปัจจุบันว่า เมื่อเกิดมาเป็นคนแล้ว ควรจะดำเนินชีวิตประจำวันให้ถึงจุดหมายปลายทาง สูงสุดแห่งชีวิต ตามแนวทางพุทธศาสนา หรือ แนวทางศาสนาของตนๆ เช่น จุดหมายปลายทางสูงสุดแห่งชีวิตชาวพุทธ คือ พระนิพพาน หรืออย่างน้อยก็สวรรค์เทวโลก หรือพรหมโลก และชาวพุทธฝ่ายมหายานก็แดนสุขาวดี

ส่วนจุดหมายปลายทางสูงสุดแห่งชีวิตของศาสนาคริสต์ คือสวรรค์ หรือขึ้นไปอยู่กับพระวิญญูณบริสุทธิ์ พระบิดา และพระบุตร (เยซู) ชาวอิสลามิกชน จุดหมายปลายทางสูงสุด ก็คือ ขึ้นไปอยู่กับอัลเลาะห์ ศาสนาคริสต์ อิสลาม ก็อยู่สวรรค์เสวยสุขร่วมกับพระพระผู้เป็นเจ้า ฝ่ายศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จุดหมายปลายทางสูงสุดแห่งชีวิตก็คือ โมกษะ ความหลุดพ้นจากโลกพันธะ เพราะฉะนั้นเมื่อพระศาสนาทุกศาสนา สอนให้คนเป็นคนดี ปรัชญาข้อนี้จึงเป็นสิ่งดึงดูดให้ศาสนิกชนของแต่ละศาสนา ยึดเหนี่ยว ถือประพฤติ ปฏิบัติ อันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันในปัจจุบัน

เมื่อยึดถือมาเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนให้คนเรามีสติระลึกได้ มีสัมปชัญญะ รู้ตัวว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก ก็หลีกเลี่ยง หลุดละ ปล่อยวาง หรือเลิกทำผิด หันมาทำสิ่งที่ถูก ตามพุทธโอวาท หลักการใหญ่แห่งคำสอนของพระพุทธองค์ที่ว่า จงทำแต่ความดี หนีความชั่ว ทำใจให้สะอาดบริสุทธิ์ให้ชัดเจนโดยการแสดงออกทาง เมตตาทายกรรม แสดงออกทางกายด้วยเมตตาธรรม เมตตาวจีกรรม แสดงออกทางวาจาด้วยเมตตาธรรม และแสดงออกทางจิตใจ ด้วยเมตตาเมตตากรรม อันล้าลึกเสมอต้นเสมอปลาย และทุกคนก็จะมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามสภาวะความเหมาะสมได้ในสังคมปัจจุบัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย ขอเสนอแนะ เป็น ๓ ประเด็น คือ

๑) ด้านนโยบาย (ปรัยัติ) สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรร่วมมือกันจริงกับวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาเขตทุกแห่งทั่วประเทศไทย จัดตั้งศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ เปิดโอกาสผลิตนักวิจัยรุ่นใหม่ให้มากยิ่งขึ้น เราอาจได้นักวิจัยฝีมือระดับสากลก็ได้

๒) ให้ทุนวิจัย (ปฏิบัติ) เริ่มจากการวิจัยในห้องเรียน สิ่งแวดล้อมรอบๆตัว ภายในวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาเขต ของแต่ละจังหวัด ค่อยๆขยายออกไปสู่วิทยาลัยภาคและวิทยาลัยทั่วประเทศ โดยเริ่มแลกเปลี่ยน เรียนรู้ นักวิจัยระหว่างจังหวัด ระหว่างภาค และระหว่างประเทศ ตลอดจนระหว่างนานาชาติต่อไป

๓) จัดกิจกรรม (ปฏิเวธ) เพื่อเล็งผลคั่นคว่าหานักวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตต่างๆ ทั่วประเทศ โดยการจัดที่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ เมื่อจัดครบทุกภาคแล้ว จึงรวมประกวดผลงานวิจัยแยกเป็น ๔ ระดับ คือ ผลงานวิจัยดีเยี่ยม ดีเด่น ดีมาก และดี มาตีพิมพ์ออกเผยแพรผ่านสื่อสารมวลชนสาธารณะ จัดกิจกรรมมอบโล่ มอบรางวัล เป็นการประกาศเชิดชูเกียรติคุณ ผลงานวิจัย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสู่สายตาชาวไทย ชาวเอเชีย และทั่วโลกต่อไป

ข้อเสนอแนะต่อ

จากการอภิปรายผลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์แล้ว พบว่า นิทานพื้นบ้าน ๓ เรื่องนี้ ; นิทานท้าวเสียวสวาสดี นิทานนกจอกน้อย และนิทานปัญญาบารมี ๑๐ ทศ เป็นนิทานที่ประชาชนคนไทยทั่วอีสานสนใจเล่าสืบต่อกันมาช้านานจนกลายเป็น มรดกตกทอดอันล้ำค่าของสังคมทางภาษา และวรรณกรรมถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติอีกอย่างหนึ่ง ควรแก่การศึกษาของลูกหลานไทยศึกษาต่อไป

๑) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประชาชนผู้ประพันธ์ นิทานพื้นอีสานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี และเรื่องนกจอกน้อย มีจุดประสงค์ใหญ่ตรงกันคือ นำเอาปรัชญาธรรม คือแนวคิดอันลึกซึ้งมาเป็นสื่อกลางมวลชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อเป็นแนวทางที่ถูกต้องในทางประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างกลมกลืนกับขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ของถิ่นอีสานได้อย่างลงตัว

๒) จึงมีข้อเสนอแนะ ว่า สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับ สถาบันวิจัยศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศน์ บางลำพูบน กรุงเทพมหานคร ควรเปิดกว้างให้นักวิจัย นักศึกษา ครู อาจารย์ ท่านที่สนใจ นักวิจัยท้องถิ่นจากทั้ง ๔ ภาคเมืองไทย ได้ศึกษาค้นคว้าและวิจัยเพิ่มผลงานมากขึ้น เกี่ยวกับวรรณกรรมแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นมีบทบาทใกล้ชิด มีผลกระทบโดยตรงกับวิถีชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

๓) ผลการวิเคราะห์ ยังพบว่า สารสำคัญของนิทานพื้นบ้านอีสานเรื่องปัญญาบารมี ๑๐ ทศ ได้กล่าวถึงคุณธรรมอันสูงส่ง อันมีทานบารมี เป็นเบื้องต้น และมี อุเพกขาบารมีเป็นที่สุด เหตุ

ดังนั้น จึงมี **ข้อเสนอแนะว่า** ...โก สารโว ดุรา สับปฐิสาทังหลาย พระปัญญาบารมี ๑๐ ทศ ของพระพุทเจ้าแห่งเฮาทั้งหลายนี้หากเป็นข้าของอันบุคคลกล่าวว่า ประเสริฐกว่าแก้วมณีโชติ แห่งพระยาจักรีราชันนั้นแล อันโลกทั้งหากสมมุติว่า เป็นมุงคูลอันประเสริฐ แท้จริงในกาลตลอดไป

พระปัญญาบารมีนี้ มีแก่บุคคลผู้ใด เพียรยอม(ยอม) พิทักษ์รักษา บุคคลผู้หนึ่ง ให้จำเรียวสมบัติในเมืองคนนั้น เพราะเดชะ พระปัญญาบารมีนั้น จักบันดาลให้บุคคลผู้หนึ่ง ที่รักษาพระปัญญาบารมีนั้น มีอายุมั่นคง มีวรรณะเนื้อตนอันงามเป็นที่ฮักของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย สุขัง พะลัง บุคคลผู้หนึ่งก็ประกอบสุขและกำลังเรียวแรงยิ่งขึ้น ก็จำเรียวด้วยสติปัญญา ย่อมรอบรู้ยังกิจอันผิดอันชอบ อันหนัก อันเบา มีจิตใจเบิกบานชื่นยินดี มากนักเป็นประดุจดอกบัวอันบาลงาม ในสระน้ำอันลึกและใสเย็น ปากต๋านจารจากก็เป็นทีหม่นเพราะไฟเราะเสาะใส ยิ่งนักหนา เหตุดังนี้ จึงได้ชื่อว่า พระปัญญาบารมีอันประเสริฐกว่าแก้วมณีโชติแห่งพระยาจักรีพรต นั้นโดยแท้แล แก้วมณีโชติชื่นชมเฉพาะพระเจ้าจักรพรรดิ เท่านั้นแต่ปัญญาบารมีนี้ชื่นชมทั้งมนุษย์และเทวดาโดยแท้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑. ภาษาไทย

๑.๑ หนังสือ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย **พระไตรปิฎกภาษาไทย**, ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระราชมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต); พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. มหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๒๘.

กীরติ บุญเจือ, **ชุดพื้นฐานปัญหาจริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**, กรุงเทพมหานคร :

ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘

กุหลาบ มลลิกะมาส, **ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดี**, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๒๘.

_____. **ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย**, กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕.

_____. **วรรณคดีวิจารณ์**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑.

_____. **วรรณกรรมไทย**, กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๘.

ขุนพรหมประศาสน์ ; **เสี้ยวสวาสดี คำกลอน** ,โรงพิมพ์ ศิริธรรม อุบลราชธานี, พ.ศ. ๒๕๑๐
 ขุนวิจิตรมาตรา, **สิ่งที่คิดเห็นในคำวิ**, อยุธยา : โรงพิมพ์เยนทองวัฒนา, ๒๕๒๑
 จำนงค์ ทองประเสริฐ, **ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ** , กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๙.
 จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, **ศาสนาชีวิต และสังคม**, กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ ๒๕๔๗.
 ฐานิสร์ ชาตรัตพงษ์, **ความรู้เรื่องชาดก**,กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕.
 ดร.ปรีชา พิณทอง, **วรรณคดีอีสาน เล่ม ๒**, โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซต ถนนชยางกูร

อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐ โทร.๐๔๕-๒๔๒๒๙๓.

_____ . **เล่าสู่ฟัง**, ผู้วิจัยได้ฟังมาจาก อาจารย์ไสรจ นามอ่อน นำมาเล่าต่อ, พ.ศ.๒๕๑๕.

ด็อกเตอร์ วิลเลียมคลิฟตัน ด็อดด์; หลวงนิเพทย์นิติสรรค์, **ชนชาติไทย (The Thai Race)**,

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ พิมพ์ครั้งที่ ๓ โรงพิมพ์คุรุสภา พ.ศ.๒๕๒๐.

เตชวโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์) ; **นิทานท้าวเสี้ยวสวาสดีคำกลอนโบราณอีสาน**,

คลังนานาธรรมขอนแก่น ๒๕๔๑.

_____ . **นิทานท้าวเสี้ยวสวาสดี**, บริษัท คลังนานาธรรมจำกัด อ.เมือง จ.ขอนแก่น พ.ศ.๒๕๔๑.

ธนิต ตาแก้ว, **รวมนิทานธรรม** เล่ม ๖, สำนักงานลูก ส.ธรรมภักดี ถนนข้าวสาร กทม.

ไม่ปรากฏ พ.ศ.

ธวัช ปุณโณทก, **มรดกไทยอีสาน ฉบับสมบูรณ์**, บริษัทขอนแก่น คลังนานาธรรม จำกัด,

๑๖๑/๖-๘ ถนนกลางเมือง จังหวัดขอนแก่น พ.ศ.๒๕๔๔.

_____ . **วรรณกรรมท้องถิ่น**, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕.

_____ . **วรรณกรรมภาคอีสาน**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗.

_____ . **วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบ**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
 รามคำแหง, ๒๕๔๓.

_____ . **วรรณกรรมอีสาน**, กรุงเทพมหานคร : พีระพัฒนา, ๒๕๒๒.

บุญมี แทนแก้ว, **พุทธปรัชญาเถรวาท**, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

ดื่บบลิว.ที.สเตซ, (แต่ง), ปรีชา ช้างขวัญยืน (แปล), **ปรัชญากรีก**, กรุงเทพมหานคร:

เอส.เอ็ม. เอ็ม. ๒๕๒๔.

ประจักษ์ ประภาพิตยากร, **ความรู้พื้นฐานทางวรรณคดีและวรรณกรรมเอกของไทย**,

กรุงเทพมหานคร : ชินอักษรการพิมพ์, ๒๕๒๒

พรทิพย์ ชังธาดา, **วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน**, กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น จัดพิมพ์, ๒๕๔๕.

พระครูเทพสารคุณ (สุนันท์ เพียรเลื่อน); ชอบ ดีสวนโคก; วิมล ชนะบุญ; บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล,

มรดกอีสาน ฉบับสมบูรณ์,ขอนแก่น คลังนานาธรรม ถนนกลางเมือง

จังหวัดขอนแก่น, พ.ศ. ๒๕๔๔.

พระครูอดุลสาภิจ; ท้าวกำกาดำ, พ.ศ.๒๕๒๑ ผูก ๓ ใบลาน

_____ . ท้าวกำกาดำ, พ.ศ.๒๕๒๗ ผูก ๑ ใบลาน ๕

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), **ยิ่งก้าวถึงสุขยิ่งใกล้ถึงธรรม**, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . **สถานการณ์พระพุทธศาสนากระแสสายศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร :

บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) , **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**,

บริษัท สหธรรมิก จำกัด กรุงเทพมหานคร, พ.ศ.๒๕๕๔.

_____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, กรุงเทพมหานคร : บริษัท

สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ; **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑**, มหามกุฏราช

วิทยาลัย กรุงเทพมหานคร, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑ , พ.ศ. ๒๕๓๕,

_____ . **พุทธภาษิตเล่ม ๒**. หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท, มหามกุฏราชวิทยาลัย,

วัดบวรนิเวศ กรุงเทพมหานคร, พ.ศ.๒๕๓๒.

พระยาอนุนานราชชน, **การศึกษาเรื่องประเพณีของไทย**, กรุงเทพมหานคร :

ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๕.

_____ . **การศึกษาเรื่องประเพณีไทย**, กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๑.

พระราชวรมนี (ประยูร ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**,

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘.

พระราชเวที, **วัดประยูรวงศาวาส, ชุมชุมสวดมนต์ฉบับหลวงแปล**, พ.ศ. ๒๔๙๘

พุทธทาส ภิกขุ, **ตามรอยพระอรหันต์**, (ม.ป.ท. ๒๕๒๙)

วิธาน สุชีวงศ์, **อภิปรัชญา**, กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

สวิง บุญเจิม (ป.ธ.๙, MA.), **ตำรามรดกอีสาน มุลมังอีสาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, อุบลราชธานี :

สำนักพิมพ์มรดกอีสาน, พ.ศ. ๒๕๓๙.

สิทธิา พินิจภูวดลและคณะ, **ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย**, กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕.

สุวนีย์ มกราพันธ์, **แง่คิดจากวรรณกรรม**, กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๒๕.

เสถียรโกเศศ, **วัฒนธรรมเบื้องต้น**, กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๕

โสรัจ นามอ่อน, **ปริวรรคจากต้นฉบับ นิทาน นกจอกน้อย** ผูก ๑ พ.ศ.๒๕๔๖

_____ . **โครงการปริวรรตหนังสือใบลานอักษรธรรมอีสานเป็นอักษรไทย**;

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี พ.ศ.๒๕๕๔-๕๖
หน้าลานผูก ๓ ต้นฉบับ วัดบ้านโนนแดง อ.นาจะหลวย จ.อุบลราชธานี.

..... .โครงการปริวรรตหนังสือใบลานสืบสานวัฒนธรรมจากอักษรธรรมมรดกอีสานเป็น
อักษรไทย, เรืองนกจกน้อย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
อุบลราชธานี เอกสารวิชาการลำดับที่ ๕/๒๕๕๔ หนังสือผูกใบลาน ผูก ๓.

..... .ปริวรรตจากต้นฉบับหนังสือผูกใบลาน นิทานท้าวเสียวสวัสดิ์ ผูก ๕.

..... .คู่มือ เรียนลัดอักษรธรรมอีสาน พ.ศ. ๒๕๕๕, พิมพ์เป็น มุทิตาสักการะในงานมงคล
อายุวัฒนะ ๘๐ ปี พระเทพกิตติมุนี เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี
เจ้าอาวาสวัดมหาวนาราม (วัดป่าใหญ่).

สื่อออนไลน์ (เรื่องศาลาปฏิบัติกรรมฐาน),

<http://www.larnbuddhism.com/grammathan/baram1.html>.

อรรถย เลียงจินดาถาวร ,โสรัจ นามอ่อน,โครงการศึกษา รวบรวมและจัดสร้างฐานข้อมูลหนังสือใบ
ลาน จังหวัดอุบลราชธานี, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔
สำรวจพบว่า ลำหำชาติ หรือเวสสันดรชาดก มีแทบทุกวัดกว่า ๒๕๐ ลำ
(ฉบับอักษรธรรม)

..... .ต้นฉบับ จารด้วยอักษรธรรม ปัญญาปารมี จำนวน ๒๐ ผูก, ยืมจากวัดบ้านทุ่ง
ตำบลแดงหม้อ อำเภอกะแพงใน จังหวัดอุบลราชธานี, พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๕๔.

..... .ประวัติเมืองอุบลราชธานี; มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, พ.ศ.๒๕๕๖.

๑.๒ รายงานการวิจัย

วัชรระ งามจิตรเจริญ , นิพนพานในพุทธปรัชญาเถ รวาท : อัตตาหรืออนัตตา , วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

นันทนา ขุนภักดี,รายงานการวิจัยวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิรักษา,พิมพ์ครั้งที่ ๒,
นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์,๒๕๕๐.

สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพฤติกรรมทาง
ศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช,รายงานการวิจัย,
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๔.

ชัยวุฒิ พิชะกุล. คติความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ, อำเภอกวนขนุน
จังหวัดพัทลุง, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๓.

๑.๓ เอกสารอัตสำเนา

จารุวรรณ ธรรมวัตร, ลักษณะวรรณกรรมอีสาน, เอกสารทางวิชาการของศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรม

อีสาน, มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑.

รายงานพิเศษศิลปวัฒนธรรม,บวชนาค ต้องทำขวัญนาค: ประเพณีของนาคอุษาคเนย์ที่ไม่มีใน

อินเดียลังกา, ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๘ (มิถุนายน ๒๕๔๖) : ๖๗-๖๘.

โสรัจ นามอ่อน. ศาสนาเปรียบเทียบ เอกสารประกอบการเรียนการสอน. พิมพ์คอมพิวเตอร์

เย็บเล่ม,

ภาคผนวก ข. การนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น วิชาพุทธปรัชญา รายวิชาปรัชญาศาสนา ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สามารถนำผลการศึกษาปรัชญาธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านทั้ง ๓ เรื่อง เพื่อไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยปัจจุบันและบุคคลที่สนใจในเรื่องนี้
- สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางด้านการอนุรักษ์รักษานิทานพื้นบ้าน การพัฒนาจิตใจและปัญญา โดยความร่วมมือของวัฒนธรรมจังหวัด วิทยาลัยอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๒. กิจกรรมด้านวิชาการ

- มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยให้กับทีมงานวิจัยและนิสิตในระดับปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลาย เช่น การจัดสัมมนา การพัฒนาอนุรักษ์นิทานพื้นบ้านอีสาน
- มีการพัฒนาชุดความรู้และประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมพื้นบ้านในวัดและสำนักปฏิบัติต่างๆ ในเชิงลึกเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสม
- มีการศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์วรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสานในวัดและแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา

ภาคผนวก ค.

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์

กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์

กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑.ศึกษาข้อมูลปฐม ภูมิ จากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง	ทราบถึงสถานภาพทางสังคมและหลัก ปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน ๓ เรื่อง โดยจะมุ่งเน้นศึกษาถึง ความเชื่อ ด้านศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อ วรรณคดีไทย หลักปรัชญาธรรม และนิทานพื้นบ้านในหนังสือโบราณ ๓ เรื่อง	ข้อที่ ๑ - ๒	ทำให้สามารถวิเคราะห์ ปรัชญาธรรมทาง พระพุทธศาสนาในนิทาน ๓ เรื่อง และความเชื่อด้าน ศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย และอิทธิพลของ พระพุทธศาสนาที่มีต่อ วรรณคดีนิทานพื้นบ้านใน หนังสือโบราณ ๓ เรื่อง
๒.ศึกษาข้อมูลจาก กลุ่มเป้าหมาย	ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานของสภาพสังคม และการอนุรักษ์รักษานิทานพื้นบ้านใน หนังสือโบราณ และการถอดเอาหลัก ปรัชญาธรรมในนิทานมาสืบทอดให้ ตามสังคมปัจจุบัน	ข้อที่ ๑ - ๒	ทำให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูล พื้นฐานของสภาพสังคมและ การอนุรักษ์รักษานิทาน พื้นบ้านในหนังสือโบราณ และการถอดเอาหลักปรัชญา ธรรมในนิทานมาสืบทอดที่ เกิดประโยชน์ต่อสังคม ปัจจุบัน
๓.การเก็บข้อมูลด้วย สัมภาษณ์ผู้ที่ เกี่ยวข้องในวัด เขต จังหวัดอุบลราชธานี	ทราบถึงข้อมูล ความคิดเห็นของ การ พัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาธรรม ทางพระพุทธศาสนา ให้มีประโยชน์ต่อ สังคมไทย	ข้อที่ ๑-๒-๓	ทำให้สามารถวิเคราะห์ถึง ความคิดเห็นของ การพัฒนา ตนเองตามหลักปรัชญาธรรม ทางพระพุทธศาสนา ที่ ได้รับประโยชน์ต่อสังคมไทย

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๔.ข้อเสนอแนะอื่น	ทราบถึงประเด็นปัญหาของการอนุรักษ์รักษาหนังสือผูกโบราณและแนวทางการบูรณานำหลักปรัชญาธรรมไปประยุกต์ใช้สำหรับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย	ข้อที่ ๑-๒-๓	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสถาบันและครอบครัวของประชาชนเพื่อเป็นการนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนากำหนดนโยบายวางแผนกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอน ต่างๆ
๕.รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์โครงการทั้ง ๓ ข้อ ๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในหนังสือโบราณ จังหวัดอุบลราชธานี ๒. เพื่อศึกษาหลักปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏนิทานพื้นบ้าน ๓. เพื่อวิเคราะห์หลักปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้านหนังสือโบราณที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้รายงานวิจัยที่มีคุณค่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถรู้ถึงประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในหนังสือโบราณสามารถนำแนวทางในการนำหลักปรัชญาธรรมในนิทานมีวิเคราะห์ใช้ในสังคมและเกิดประโยชน์ต่อสังคมชาวไทยและคนในจังหวัดอุบลราชธานี

ภาคผนวก ง. ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์งานวิจัย

ที่ พิเศษ/ ๒๕๕๗

ตุลาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑) แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยกระผม นายสี สร้อยสน อาจารย์ประจำภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี” โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ กระผมได้พิจารณาแล้วเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบล และท่านซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุด และเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายสี สร้อยสน)

อาจารย์ประจำภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หัวหน้าโครงการวิจัย

ติดต่อ: นายสี สร้อยสน

โทร: ๐๘๐-๗๒๔๗๖๕๘

แบบสัมภาษณ์งานวิจัย
การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏใน
หนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้มี ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่มีการแสดงความคิดเห็นแล้ว

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ ฉายา นามสกุลระดับการศึกษา
.....ตำแหน่ง/ประสบการณ์ทำงาน.....

.....ที่อยู่ ปัจจุบัน วัด/บ้าน
.....ตำบล

อำเภอ จังหวัดอุบลราชธานี

.....

()

ผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่ให้แสดงความคิดเห็นในปรัชญารธรรมในนิทาน
 พื้นบ้านอีสาน ๓ เรื่อง นิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี นิทานเรื่องนกจอกน้อย
 และนิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ

๑. ปรัชญารธรรมในนิทานเรื่องท้าวเสียวสวาสดี

๑.๑ มีความหมายและความสำคัญอย่างไร จงอธิบาย

.....

.....

.....

.....

๑.๒ ปรากฏในเรื่องท้าวเสียวสวาสดีตอนใด มีข้อความอย่างไร.....

.....

.....

.....

.....

๑.๓ มีประโยชน์ต่อสังคมไทยปัจจุบัน อย่างไร.....

.....

.....

.....

.....

๒. ปรัชญารธรรมในนิทานเรื่องนกจอกน้อย

๒.๑ มีความหมายและความสำคัญอย่างไร จงอธิบาย

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ปรากฏในเรื่องนกจอกน้อยตอนใด มีข้อความอย่างไร.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓ มีประโยชน์ต่อสังคมไทยปัจจุบัน อย่างไร.....

.....

๓. ประชัญธรรมในนิทานเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ

๓.๑ มีความหมายและความสำคัญอย่างไร จงอธิบาย

.....

๓.๒ ปรากฏในเรื่องปัญญาปารมี ๑๐ ทศ ตอนใด มีข้อความอย่างไร.....

.....

๓.๓ มีประโยชน์ต่อสังคมไทยปัจจุบัน อย่างไร.....

.....

๔. วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

วันที่ เดือน พ.ศ. ๒๕๕๗

(.....)

นายสี สร้อยสน

ผู้สัมภาษณ์

ภาคผนวก จ รูปภาพนิทานพื้นบ้านโบราณ

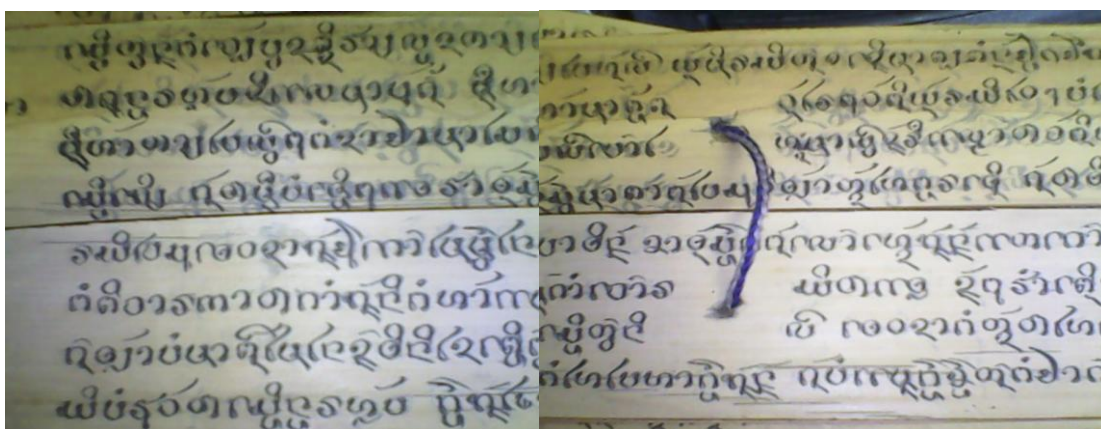
การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ก่อนผู้ศึกษาและผู้สนใจได้ศึกษาวิจัยเล่มนี้ ต้องมาทำความรู้จักกับนิทานพื้นบ้าน หนังสือโบราณ ๓ เรื่อง คือ นิทานเรื่องเสียวสวาสดี นิทานเรื่องนกจอกน้อย และนิทานเรื่องปัญญาปารมี ที่เป็นฉบับอักษรธรรมอีสานที่เป็นต้นเรื่องจารึกนิทาน ๓ เรื่องนี้ มีอายุประมาณ ๕๐๐- ๑,๐๐๐ ปี เป็นภาษาถิ่น (Dialects) อักษรธรรมอีสานที่เข้าใจยากในรศของภาษาวรรณกรรม แต่ก็ได้นักปราชญ์อีสานหลายท่านได้ปริวรรตจากอักษรธรรมอีสาน (โบราณ) มาเป็นภาษาไทย (ไทยกลาง) ที่เข้าใจง่ายหลายเล่มมีปรากฏอยู่ในท้องตลาดร้านหนังสือ

ต้นฉบับนิทานเรื่องเสียวสวาสดี

ฉบับอักษรธรรม(โบราณ)

โบราณหน้าปก วรณกรรมเสียวสวาสดี (ฉบับอักษรธรรมอีสาน)

เรื่อง การตัดสินคดีด้วยอคติของนายทั้ง ๔ ที่มีต่อฤาษี ที่ปรากฏในนิทานเรื่องเสียวสวาสดี ฉบับอักษรธรรมอีสาน ในลาน ๒ บรรทัด ๒ ถึง ๕ ลาน ปรากฏในเรื่องแล้ว

หน้าใบลานนิทานเรื่องนกจอกน้อย

คัดอักษรธรรมออกมาจากลานได้ความว่า

ท่นว่ลัฏฏทณิ ฌี ฌี ฌูท

ดังมีเนื้อความปรากฏในเรื่อง

หน้าใบลานนิทานปัญญาปารมี

คัดอักษรธรรมออกมาจากลานได้ความว่า

ท่นบ่ฎาบบารฌี ฌี ๑๐ ฌูท

ดังมีเนื้อความปรากฏในเรื่อง

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ ว.๐๐๗/๒๕๕๗

ชื่อโครงการ การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา
ที่ปรากฏในหนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี

หัวหน้าโครงการ นายสี สร้อยสน และคณะ

ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โทรศัพท์ ๐๘๙-๙๔๕-๘๔๑ Email : naretes ๙๙๙๙@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในหนังสือใบลานของจังหวัดอุบลราชธานี” เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในหนังสือใบลาน จังหวัดอุบลราชธานี หลักปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏนิทานพื้นบ้าน ได้วิเคราะห์หลักปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้านหนังสือใบลานที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบันและแนวทางการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นคุณค่าของสรรพสิ่ง การพัฒนาจิตใจและปัญญาของผู้คนในสังคม

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในหนังสือใบลาน จังหวัดอุบลราชธานี
๒. เพื่อศึกษาหลักปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏนิทานพื้นบ้าน
๓. เพื่อวิเคราะห์หลักปรัชญาธรรมในนิทานพื้นบ้านหนังสือใบลานที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน

ผลการวิจัย

๑) สรุปผลการวิจัย ในนิทานเรื่องเสียวสวาสดี ผู้วิจัยได้นำปรัชญาธรรมชื่อว่า จงโอบอ้อมอารีผู้อื่น มาประกอบประเด็นการครองเรือน

ผลการวิจัยนิทานเรื่องเสียวสวาสดี พบว่าปรัชญาธรรม การครองเรือน หมายถึง ขราวาสวิสัย ชีวิตชาวบ้านสามัญชนทั่วไป อันภาวะของชาวบ้านทั่วไป ; คฤหบดีผู้เป็นใหญ่ในเรือน ในครอบครัว, พ่อเจ้าเรือน, ชาวบ้านผู้มีอันจะกิน มีการครองเรือน มีเศรษฐกิจพอเพียงไม่ขาดแคลน ภาษากันอีสานว่า ดึงหน้าไม่ถึงหลัง ขาดๆเงินๆ ผู้ครองเรือนที่พอเพียง ต้องมีคุณธรรม และหลักธรรม ในการครองเรือนคือสัจจะความจริงใจ ทมะ ความฝึกฝนปรับปรุงตัวเอง ขันติ ความอดทน และจาคะ ความเสียสละ เผื่อแผ่แบ่งปัน มีเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตาเมตตามโนกรรมต่อเพื่อนมนุษย์

ก็จะอยู่ในสังคมได้ด้วยความสุขตามสภาวะอันควรแก่ตน

๒) ผลการวิจัยเรื่องนกจอกน้อย พบว่าสภาพเหตุการณ์ตลอดระยะเวลาในช่วงการดำเนินวิถีชีวิตของนกทั้ง ๒ ตัว ผัวเมียตรงตามความหมายของปรัชญาธรรม ข้อนี้ที่ว่า ตายแล้วไปไหน? ตายแล้วเกิดใหม่ เกิดเป็นอะไร นก ๒ ตัวผัวเมียเกิดเป็นคน นกตัวผู้เกิดเป็นเจ้าชายวรจิตในผาสารทราชวังตามจิตอธิษฐานของตน ส่วนนกตัวเมียตายแล้วเกิดเป็นเจ้าหญิงจันทะจร ในผาสารทราชวังตามจิตอธิษฐานของตน ปุจฉาว่า เป็นได้ดังฤา? วิสัชนาว่าเป็นได้เพราะอิทัปปัจจยตา ๒ อย่างเกื้อกูลกัน ปัจจยหนึ่งคือแรงอธิษฐานจิตของคนทั้งปรรณนาให้เป็นเช่นนั้น ปัจจยสอง คือผลกรรมที่ทำเอาไว้ อุทธาหรณนี้ นกเกิดเป็นคน

ส่วนอุทธาหรณหนึ่ง คนเกิดเป็นเทวดา ตามเรื่องเล่าว่า

ครั้งนั้น ณ ถ้ำหน้าผาสูง ในหุบเขาแห่งเดียวกันนี้ มีฤาษีตนหนึ่งนั่งบำเพ็ญสมณธรรมในถ้ำ ขณะนั้น นกจอกน้อย ๒ ตัวผัวเมียได้อาศัยทำรังที่หนวดเคราใต้คาง ตกไข่ ๒ ฟอง ฟักไข่ได้ลูก ๒ ตัว อยู่มาวันหนึ่งนกตัวผู้ออกไปหาเหยื่อมาเลี้ยงเมียและลูก เผอิญเกิดมีอุบัติเหตุ นกตัวผู้จิกเกสร หนอน ดอกบัวกินเพลินจนดวงอาทิตย์บ่ายคล้อยแดดแผดเผาดอกบัวจนกลีบดอกบัวห่อเหี่ยวหุบเอาตัวนกไว้ ภายใต้ ดินไม่หลุด ออกไม่ได้ ถูกกลีบบัวหลวงหุบเอาจนกระทั่งยามที่ ๓ ผ่านไป อากาศเย็นน้ำค้างพร่างพรमสายลมพัดเอื่อย กลีบดอกบัวหลวงผล่ออ้าออก ฟ่อนกริบจิกคาบเอาเกสรหนอนบัว แล้วบิตสอตแล้ว คาบเหยื่อกลับรังหวังป้อนลูกน้อยเมียแพง

แต่ผิดหวัง หัวใจแทบพังสลาย เพราะนกตัวเมียโกรธนกตัวผู้ไม่ยอมกินเหยื่อ จึงรีบป้อนลูกน้อยผู้น่าสงสาร พลังถามเมียสุดที่รักว่า เธอจำ วันนี้ เพราะเหตุใด เธอจึงไม่กินอาหาร กินหนอยนะจะคนดี เมียโกรธ กระพืดกระเพื่อม ต่อว่าผัว เธอไปเที่ยวเล่นชู้สาวอื่น จะปล่อยให้ฉันและลูกๆ ตัวผู้ชี้แจงว่า ฉันถูกกลีบบัวหลวงหุบห่อเอาไว้出不ได้ เมียไม่ยอมฟังเหตุผลใด นกตัวผู้จึงสาบานกับนกตัวเมียว่า ถ้าฉันเป็นอย่างที่เธอนั้น ให้บาปใหญ่โตเท่าพ่อฤาษี ให้ตกนรกหมกไหม้ ในพื้นนเวจี ท่านพ่อฤาษีเจ้าศีล บำเพ็ญเพียร เจริญเมตตาภาวนาทุกคำเช้า ฉันจะเป็นบาปได้ประการใด พวกเธอนี้ ฉันอุตส่าห์ให้อาศัยทำรังที่หนวดเครา จะปิดทึบก็สงสาร และกลัวบาปกรรมพวกเธอนี้ ยังเนรคุณฉันหรือ นกเรียนให้ท่านพ่อตาปัสโสทราบ ว่า ท่านพ่อบวชแต่เล็กน้อย ไม่มีลูกเต้าสืบสกุล ตายไปตกนรกหมกไหม้ในหม้อเวจีตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และคนอินเดีย คนจีนโบราณ นกไม่ได้ว่าท่านพ่อฤาษีแต่อย่าง

ตาปัสโส ท่านฤาษีเห็นชอบด้วย จึงขับนกหนึ่งไปอยู่ที่อื่นพร้อมลูกอ่อน ไปอาศัยทำรังอยู่ที่ป่าแหมป่าเลา ก็อยู่ดีไม่เดือดร้อน ครั้งถึงฤดูแล้งเดือน ๓ คล้อย ลมวอยๆคล้อยเดือน ๔ ไฟไหม้ป่าแหมป่าเลา นก ๒ ตัวผัวเมีย นอนหมอบอยู่ในรังพร้อมลูกอ่อน ปรีกษาหาสิบกัณว่า เราทั้งสองจะไม่ทิ้งลูกน้อยให้ไฟไหม้ตายตามลำพัง เราจะยอมตายในรังพร้อมลูกๆ ขณะนั้นเปลวไฟใหญ่ลุกลามเข้ามาใกล้ ลวกเลนร้าวร้อนแผดเผา ทุกสิ่งวอดวายถูกทำลายไปในชั่วพริบตา นกตัวผู้กอดตัวเมียและลูกอ่อนอยู่ข้าง

นอก ทนต่อความร่ำร้อนแผดเผาของเปลวเพลิงใหญ่ไม่ไหว จึงบินออกจากรังหนีไปก่อน แล้วถูกเปลวเพลิงใหญ่ลวกจนที่ตรงใกล้รังนั้น เมียและลูกถูกเปลวเพลิงใหญ่ไหม้ตายในรังนั่นเอง

๓) ผลการวิจัยนิทานเรื่องปัญญาบารมี ๑๐ ทศ พบว่า นามกวีคนแรก ผู้ประพันธ์ คนแรก ชัดเจน ดังปรากฏ ข้อความตอนหนึ่งในนิทานเรื่องปัญญาบารมี ๑๐ ทศว่า

๐๐๕๒ มุทุ ๐๐ มชฺชํ ทณฺถิ มาวํธฺยํ อิทธํ ๐๐๐๐๐
ทณฺธบิณฺฑิตมม ทวธม ๑

ว่า สมัยหนึ่ง ข้าพเจ้า (พระอานนท์) ได้ฟังมาว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่พระเชตะวันวิหาร (วัดเชตะวัน) ที่อณาภิณฑิกเศรษฐีสร้างถวาย ใกล้กรุงสาวัตถีว่า

อะละ โธ ในกาลครั้งนั้นแล สักโก พระยาอินทร์ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ แวดล้อมด้วยเทพบริวาร จากหมื่นโลกจักรวาล อันมีท้าวจุตโลกบาลทั้ง ๔ ท้าวมหาพรหม และเทพบริษัทจำนวนมาก แวดล้อมเสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่วัดพระเชตะวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ได้ทูลถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าเกี่ยวกับพระปัญญาบารมี ๑๐ ทศ

อธิบายว่า ในกาลครั้งนั้น สักโก พระยาอินทร์ ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ แวดล้อมด้วยเทพบริวาร จากหมื่นโลกจักรวาล อันมีท้าวจุตโลกบาลทั้ง ๔ และท้าวมหาพรหม พร้อมด้วยเทพยาจากหมื่นโลกระวาท เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าถวายบังคมแล้วจึงยืนอยู่ที่ควรข้างหนึ่ง และถามพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ ทรงชี้หน้าให้ท้าวสักกเทวราช เหยียนเอา ปัญญาบารมี ไปเพื่ออันใด? พระพุทธเจ้า ทรงตรัสว่า เพื่อจำไว้ท่องบ่นสาธยายเคารพนบ และสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดา อื่นๆสืบไป สักโกพระยาอินทราธิราช จึงเรียน พระปัญญาบารมีนั้น จากสำนักพระพุทธเจ้า แล้วสอนกุลบุตรและกุลธิดาอื่นๆ ต่อไป ตราบเท่าถึงปัจฉิมชนรุ่นเราปัจจุบัน

จากข้อความ เรื่องราวนี้ จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า พระพุทธเจ้า เทศนา พระปัญญาบารมี แต่พระอินทร์ พระพรหม และเทพบริวารจากแสนโกฏิจักรวาลย์ และนำไปเผยแผ่ให้เทพทั้งมวล ได้จดจำ เคารพนบน้อม สักการบูชา ตามรักษา และกุลบุตรกุลธิดาทั้ง ท. ได้จดจำ ท่องบ่นสาธยาย สืบมาจนกาลบัดนี้

ดังนั้น พระนามกวี คนแรก ที่ประพันธ์ หรือ เทศนา หนังสือ ผูกใบลาน พระปัญญาบารมี คือ พระสัพพัญญูสัมมาสัมพุทธเจ้า (เป็นอจินไตย สุตวิสัยที่คนจะคิด คิดไปก็ปวดหัวตาย) แห่งเราทั้งหลาย โดยแท้ จากยุคพุทธกาลสืบต่อกันมาจนถึงปัจฉิมชน คนรุ่นสุดท้าย นานกว่า ๒,๖๐๐ ปีมาแล้ว ส่วนนามกวีผู้คัดลอก ถ่ายทอดสืบมาคือ พระยาอินทร์ (เป็นอจินไตย สุตวิสัยที่คนจะคิด คิดไปก็ปวดหัวตาย) ถ่ายแก่เทพบริวาร และกุลธิดา โลกมนุษย์ด้วย ทิพย์ปัญญาสืบมาถึงกาลบัดนี้ แล

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น วิชา

พุทธปรัชญา รายวิชาปรัชญาศาสนา ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- สามารถนำผลการศึกษาปรัชญาธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านทั้ง ๓ เรื่อง เพื่อไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยปัจจุบันและบุคคลที่สนใจในเรื่องนี้
- สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางด้านการอนุรักษ์รักษานิทานพื้นบ้าน การพัฒนาจิตใจและปัญญา โดยความร่วมมือของวัฒนธรรมจังหวัด วิทยาลัยอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๒. กิจกรรมด้านการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

- สามารถพัฒนาโครงการสัมมนาทางปรัชญาพระพุทธศาสนาในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
- สามารถพัฒนาและต่อยอดโครงการเที่ยวไทยให้ถึงธรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - สามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญาธรรมทางพระพุทธศาสนา ไปเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

- มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยให้กับทีมงานวิจัยและนิสิตในระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลาย เช่น การจัดสัมมนา การพัฒนาอนุรักษ์นิทานพื้นบ้านอีสาน
- มีการพัฒนาชุดความรู้และประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมพื้นบ้านในวัดและสำนักปฏิบัติต่างๆ ในเชิงลึกเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสม
 - มีการศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนารูปแบบการการอนุรักษ์วรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสานในวัดและแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา

การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต

http://www.mcu.ac.th/site/major/major_index.php

ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสิ่งพิมพ์อยู่ในระหว่างดำเนิน

ประวัติคณะผู้วิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) นายสี สร้อยสน
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Si Sraison

๒. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๓๔๐๑-๐๐๒๙๙-๑๖-๖

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี

๔. หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี ตำบลกระโสม อำเภอมือเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
มือถือ ๐๘๙-๙๔๕-๘๔๑, ๐๘๑-๗๙๐-๘๔๕๔, (e-mail) naretes ๙๙๙๙@hotmail.com

๕. ประวัติการศึกษา

- ๕.๑ สำเร็จการศึกษา (วุฒิปริญญา) น.ธ. เอก,
๕.๒ สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา
-ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาเอกการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
-ปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชธานี

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ(ไม่มี)

ประวัติผู้ร่วมวิจัย ๑

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) : นายเกียรติศักดิ์ บุตรราช

ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) : Mr.Kiattisak Butrat

๒.หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน : ๓-๓๓๑๐-๐๐๘๓๒-๗๑-๘

๓.ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี

๔.หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก : ๑๑๘ หมู่ ๑๐ ต.กระโสบ อ.เมือง
จ.อุบลราชธานี ๓๔๐๐๐

๕. ประวัติการศึกษา

๕.๑ สำเร็จการศึกษา (วุฒิต่างศาสนา) ป.ธ.๕

๕.๒ สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ปริญญาตรี : พธ.บ. (คณะมนุษยศาสตร์)

ปริญญาโท : M.A. English, Pune University.

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ : ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Word, Excel,
Power Point, โปรแกรม SPSS.

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ (ไม่มี)

ประวัติผู้ร่วมวิจัย ๒

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) พระมหาจิตนเรศ ฉายา วุฑฺฒิดมฺโม นามสกุล ศรีปะโค

ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Phramaha Chitnaretes Wutthidhammo (Sripacho)

๒. ตำแหน่งวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี

๓. หน่วยงานที่ติดต่อได้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐ มือถือ ๐๘๑-๗๙๐๘๔๖๔
(E-mail) naretes๙๙๙๙@hotmail.com

๔. ประวัติการศึกษา

๑) สำเร็จการศึกษา (วุฒิปริญญา) น.ธ.เอก, ป.ธ.๔

๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา

- ปริญญาตรี (พธ.บ.) คณะครุศาสตร์ (สังคมศึกษา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาตรี (ร.บ.) คณะรัฐศาสตร์ (เทคนิคและทฤษฎีทางรัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ปริญญาโท (รป.ม.) คณะรัฐประศาสนศาสตร์ (นโยบายสาธารณะ)
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ปริญญาเอก Ph.D. (Public Administration), Nagpur University, India.

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Word, Excel, Power Point.

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๑) ชื่อเรื่อง “ทัศนคติของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

(หัวหน้าโครงการวิจัย: แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)

๒) ชื่อเรื่อง “บทบาทของวัดและชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี”

(หัวหน้าโครงการวิจัย: แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)

๓) ชื่อเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี”

(หัวหน้าโครงการวิจัย: แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)